

ПЕТЪР ИСКРЕНОВ
МАРАТОН ПРИЗОРИ

chitanka.info

1

Самоубийците, прибягнали към въжената примка, почти винаги изглеждат странно — накривили врат, те като че ли дават мило и драго да надникнат под краката си и да разберат защо земята така коварно им се е изплъзнала.

Този, когото намерихме, или по-точно — при когото ни извикаха в Парка на свободата, не правеше изключение. Виснал на един дебел клон, той бе застинал дисциплинирано в познатата поза, пулеше се ужасено под себе си: „Ама какви са тия номера, моля ви се?“ — все още питаше погледът му. В последното му земно приключение наистина имаше номер. Върху влажната пръст под него личаха дълбоко вдлъбнати следи от четирикрако столче — очевидно единствената му опора в мига на върховния размисъл. По наклона на следите можеше да се определи накъде е било килнато. И дотук всичко беше ясно — възрастен мъж, вероятно отчаян, здраво въже, столче, един як клон, ритник в мутрата на съдбата и край... Завеса! Да, но от сцената някак загадъчно бе изчезнало столчето. Просто го нямаше. Мъртвият едва ли би могъл да го глътне.

„Защо не умират някак по като хората — помислих си, — ами все гатанки, гатанки...“

Побързах да освободя момчето, което бе открило трупа и ми се беше обадило. „Аз всяка сутрин бягам!“ — повтаряше, сякаш някой го укоряваше: „Абе ти друга работа нямаш ли?“ Мимоходом бе забелязало странния силует между клоните. „Отначало помислих — покатерил се е да бере нещо, но после си казах — какво ще бере, дърветата вчера се разлистиха! — и когато вече го отминавах, ми направи впечатление, че се поклаща доста далеч от дънера. Как тъй ще се катери във въздуха! — удивих се и се върнах.“

Момчето сочеше трупа, потреперваше като от студ, опитваше се да заподскача на място, за да се стопли, но, изглежда, усещаше — моментът е неподходящ, вдигаше рамене, въздъхваше — откровено и издълбоко, сякаш се извиняваше...

— По-добре трябва да се обличате — рекох, оглеждайки критично оскъдния му екип.

— Ами — сви рамене — нали тичам... Ще се запотя...

— Спомняте, ли си — прекъснах го, — тука всичко ли беше така, както е и сега?

— Да.

— Нищо не сте пипали?

— Моля ви се, знам — в такива случаи... Не бива... Пък и аз — само като го видях, и откачих. Веднага препуснах към Телевизионната кула... Обадох ви се...

— Докато тичахте, не забелязахте ли нещо по-особено? Хора, предмети?

— Не.

— Пристигнахте в кулата. Там... откъде се обадохте?

— От пропуска.

— Някой да е излизал, в това време? Или да е влизал?

— Не, не забелязах.

— Добре — рекох. — Подпишете протокола...

Момчето завъртя машинално подписа си, като не ме изпускаше от очи. Не му се вярваше, че сме свършили толкова бързо.

— А сега? — попита.

— Свободен сте — махнах към пътеката. — Бягайте.

Момчето се озърна.

— Бягайте, бягайте — настоях. — И друг път се обличайте. Гора е все пак... Влага.

Момчето, не ме доизслуша, стрелна се в шубраките и издимя.

Сътрудниците от дежурния екип се засмяха.

— Не му е лесно — казах. — Ведра, утрин, озон, птичките пеят и изведнъж, — край пътеката смърт... — Огледах се. — Из джобовете откри ли се нещо?

— Карта за пътуване по цялата градска мрежа и парче молив — докладва Марко.

— Не е много. Отпечатъци?

— Снети са — отзова се без ентузиазъм дактилоскопистът.

— Фото „Мексико“?

— Всичко — окей!

— Пускайте кучето — наредих.

Рекси се плъзна като сянка из храстите.

Половин час по-късно се връщахме. Петима мъже, като че ли ободрени от утринната си разходка, един нещастен труп, въже и най-важното — едно четирикрако столче. Въпреки мъчителното си лутане Рекси бе успял да го открие и получи похвала. Сега се взираше с тъжни и умни очи през запотеното стъкло на уазката. Отвън се простираше паркът, един истински зелен и безбрежен рай за душата му, която трябваше да се примирява с подрънкващата черупка на стария ни автомобил, с противната миризма на сгорено масло, бензин и цигари... „Е, помислих си, щом и за кучето раят се простира извън служебните предели...“

Момчетата се побутваха с лакти, шегуваха се. Савата се хвалеше с неделния риболов: „Сом дванайсет кила! Няма майтап!“ Марко усърдно го подкрепяше: „Не, истина, и аз го видях... Сомът дори му е издал и удостоверение, Сава, покажи им го... Нещо повече — продължаваше невъзмутимо Марко, — но между нас да остане... Като се закачил на куката, сомът му рекъл: «Айде бе! Колко телеграми ти бих — все си дежурен! Вече бях решил да се предам на първия срещнат рибар, но устисках, защото никой, освен тебе не може да ме панира както трябва...».“

Смееха се. Кикотенето, изглежда ги отморяваше, зареждаше ги с енергия за предстоящото тичане. „Нима вече свикнаха? — помислих си озадачен, но като поразмислих, свих устни: А как иначе? Да се побъркат без време ли?“ Благодарях им, че не ми дотягат с въпросителни погледи — в такива минути ме наляга една необяснима слабост, не ми се иска да я усетят, благодарях им, че не обелват дума за странностите на случая, който ни предстоеше да разплитаме: никой не се удивляваше, никой не се наемаше с предположения и хипотези... „Опекли са занаята вече — казах си, — щом разбират, че сега държим само две-три мижави карти, а ни трябват поне още няколко, и то — на силна боя, за да влезем в играта...“

2

Първото нещо, за което успях да убедя полковник Кирилов, бе да пуснем съобщение в печата. „На 17 април сутринта в Парка на свободата, западно от Телевизионната кула, е намерен обесен възрастен мъж с неустановена самоличност... Умоляват се гражданите и т. н., и т. н.“

Към обяд на бюрото ми се изтърсиха сведенията, които очаквах: „Не е регистриран сред престъпния контингент... Аутопсията не откри следи от насилие. Липсват находки на алкохол, опиати и упойващи лекарствени средства. Не се намериха признаци за сериозни заболявания... Дактилоскопните следи по въжето, дрехите и столчето са оставени от починалия. По столчето личат слабо следи от друг източник — неидентифициран...“

Разлиствах фишовете, постъпващи от различните служби на управлението, хапех устни — картите, на които толкова се надявах, се оказваха направо никакви. А трябваше да играем. Помолих дактилоскопистите още веднъж да проверят чии са отпечатъците върху въжето и се зах да попълвам прословутите си картончета. Бързах, нужно ми беше време да ги поразместя върху бюрото си като нарязани безразборно части от детска рисунка и да се помъча да я сглобя.

Новото сведение от дактилоскопистите беше по-подробно и направо шокиращо: върху въжето личаха отпечатъци единствено от починалия, при това — не по цялата повърхност, а само от вътрешната страна на примката... И най-ленивият мозък би се досетил — друг е носил конопеца, друг е приготвил примката, а починалият сам си я е надянал на врата... Каква услужливост от страна на помощника и какво примирение в жертвата. При това — без нито грам алкохол в стомаха, без сянка от опиат или сънотворно в кръвта...

Привечер влязох при началника на доклад. Полковник Кирилов ме изслуша спокойно, накрая каза:

— Добре, обобщавай.

— Най-напред — какво знаем? — хвърлих на масата картончетата си. — Ако съдим по анатомичните белези и по дрехите — мъж над шейсетте, средна ръка пенсионер, в добро здравословно състояние. Смъртта е настъпила около пет и половина сутринта. Пострадалият сам си е поставил примката. Останалите факти подсказват чужда намеса, но липсват отпечатьци. „Помощникът“ е предпочел да остане анонимен.

— Е — сви плещи полковникът, — както винаги. Друго?

— В джобовете му открихме карта за цялата градска мрежа и парче молив. Картата навежда на следните изводи: или собственикът е имал причини да се шляе из целия град, или пък не цепи пенсионерски стотинката на две — предпочита да си плати за цялата мрежа.

— Може би пенсията му не е малка?

— Да, отбелязал съм и това.

— Липсата на документи и други вещи по джобовете какво ни подсказва?

— Бил е обработен. Най-вероятно — непосредствено след смъртта му. Този, който го е обработвал, е бързал, нервничел е, затова е пропуснал да задигне картата и моливчето...

— Ами ако ни ги е оставил нарочно? — прекъсна ме началникът. — Възможно е дори да ги е пхнал с някаква цел в джобовете му...

— С каква цел?

— Да ни подведе. Или пък — като някакъв знак. Като издевателство... Представи си, че тази смърт всъщност е отмъщение... Отмъщение за злини, сторени от мъртвия... Свързани по някакъв начин с пътуване насам-натам и с писане. Например — писал е доноси и ги е разнасял по инстанциите. И — на ти сега, дяволе, карта, пътувай, където искаш, даже и за оня свят, пиши доноси до свети Петър...

— Да — умислих се. — Парченцето молив е направо микроскопично...

— Виждаш ли?

— Интересно — усмигнах се. — Макар че...

— Какво?

— Учили сте ме да се ограничавам с най-непосредственото, с най-близкото до ума...

— Е, и аз понаучих нещо от тебе! — засмя се полковникът. — Да се отплесваш не е чак толкова неприятно... Нито безполезно...

— Ще го запомня — рекох.

— Какво мислиш за цялата тая работа?

— Едно е сигурно — в момента на смъртта там е имало и друг човек. Фактът, че намерихме столчето на стотина метра от мъртвия.

— Край него откриха ли се следи от стъпки?

— Да — хвърлих фотографиите върху масата. — Кецове, 42 номер. Ако се съди по грайферите — съвсем нови...

— Кучето хвана ли следите?

— Да. Идват от алеята, която се спуска към булевард „Ленин“, съпровождат стъпките на пострадалия и оттам — през храстите, край мястото, където е захвърлено столчето — направо към Радиото... Рекси загуби следата.

— Все пак трябва да се провери — настоя Кирилов. — Шофьори на автобуси, на таксита... В тоя ранен час...

— Момчетата вече работят — рекох.

— Продължавай.

— Този „друг човек“, който е хвърлил столчето, е доста неясен. Може би е само свидетел, а може и да е „помогнал“ на пострадалия, ако той в последния миг се е колебаел...

— Някакви данни?

— Панталоните на обесения бяха посмъкнати, последното копче на якето му — откъснато. Може би някой се е увисвал на краката му.

— Ами ако при агонията той сам...

— Няма начин. Знаете накъде посягат ръцете при тази агония.

— Добре, добре.

— Смятам, че този — свидетел ли, помощник ли да го наречем, си е изкарал акъла при настъпването на смъртта, побързал е да пребърка джобовете, после в паниката си е грабнал столчето — би грабнал и трупа, ако не се е налагало да развързва въжето — и е побягнал.

— Чакай, чакай... На столчето има ли и други отпечатъци?

— Да, доста излинели.

— Че в такъв случай — усмихна се полковникът — възможно е този свидетел, както го наричаш засега, съвсем да не е бил паникьосан.

— Защо мислите така?

— Ами... Човекът чисто и просто си е действал най-хладнокръвно. Обискирал е джобовете на пострадалия, вдигнал е столчето и...

— А защо му е? — прекъснах го. — Само за да остави следи по него ли? Не е логично.

3

Сутринта рано-рано — още не бях си изпил кафето — ми позвъниха от пропуска.

— Другарю Петков — докладва старшината, — тука ви търси един... Малко е съмнителен, да го пуснем ли?

— Какво му е съмнителното? — полюбопитствах.

— Ами — засуети се гласът на милиционера, — изглежда така... нередовен. Бил фотограф. Идва във връзка със съобщението във вестниците.

— Да не е заснел убиеца?

— А, точно това казва. Ако не е смахнат, па на!

— Виж какво — рекох. — Не само ще го пуснеш, но ако не е в състояние да върви, и на ръце ще го донесеш. Ясно ли е?

— Може, може — смути се старшината.

— Какво може?

— Да върви. Пращам ви го.

След броени минути в кабинета ми връхлетя един доста разрошен младеж. По него като че ли протичаше електричество, къдравата му коса бе се изправила, фъндъците й изпускаха искри. Погледна ме само и ни добър ден, ни здрасти — още от вратата ме емна:

— Може ли така? Какво е това отношение? Аз тъкмо сега пробивам...

— Седнете — усмигнах му се. — Ще пиете ли кафе?

— Кафе? — постъписа се той, озърна се, понечи да излезе, за да погледне номера на вратата. — Вие... майор Петков?

— Не сте сбъркали — рекох. — Седнете.

— Е, добре тогава — въздъхна той, отпусна се на дивана, скръствайки ръце върху черната си корубеста чанта. — Но кафе не искам... Прави ме нервен, кунките ми треперят. А за мене това е смърт... Тъкмо пробивам...

— Е, хубаво, но аз ще си сръбна едничко — усмигнах му се и си напълних чашата. — Успокоява ме. Нямате нищо против, нали?

Рошльото вдигна рамене: „Ваша работа!“

— Е, кажете сега — продължих да му се усмихвам. — Кой сте, що сте... Къде пробивате, какво пробивате...

— Как къде? — дръпна се той. — В занаята...

Плъзна върху бюрото ми луксозна визитка „Румен Борисов — художник-фотограф“.

— И ви е трудно? — въздъгнах.

— Не трудно, ами... — изсумтя той, завъртя глава. — Диващина...

— Страната ни сигурно е пренаселена с фотографии?

— Направо фреш! Всеки, който пипне апарат, и се пише майстор...

— А вие? — погледнах го изпитателно. — Докъде сте я докарали в майсторлъка?

— Е, аз... — махна към тавана. — Аз съм...

— Какво?

— Муци! По-бърз от вятъра, а главата ми щрака светкавично, изпреварва апарата. Така ни учеха в техникума, а и аз сам си изграждах тия качества...

— И какво сега? — попитах.

— Никъде не ме искат. Работят си хората бавно, по план, всичко им е осигурено... Академици! Сякаш животът може да се планира!

— Прав сте — погледнах го със симпатия.

— Взимат ми снимките, в осем изложби съм участвувал — въодушеви се той, — но стане ли въпрос за щатно място — не, прекалено сте експанзивен... Сякаш художникът непременно трябва да реагира по бабешки...

— Bravo! — окуражих го. — С тия убеждения рано или късно ще успеете. За вас ще се заговори. Ще ви търсят... Какво ви води насам? Искали сте да ни покажете нещо интересно...

— Да, да — засуети се той, разрови чантата си, само дето не я обърна върху дивана, измъкна няколко фотографии. — Снощи, като прочетох във вестника, и се сетих... Аз сега правя една серия — „Утринен маратон“, заглавието е условно, нали разбирате, — движение, ритъм, мускулна радост, екстаз...

— Така, така — насърчих го. — И какво?

— Вчера сутринта... Аз ставам рано, преди изгрев, по това време светлината е особена, една мека такава, предметите плуват в нея като в омара, всичко е някак разсеяно, дифузно, нали разбирате... При такава светлина...

— Какво ви се случи?

— Нещо много интересно. Сега ще ви кажа... Аз причаквам кросаджиите на една алея над стадион „Народна армия“... И този път пак така... Задава се първата група... Аз вече познавам всички групи. Идат значи те право насреща ми, с гръб към изгрева — страхотен контражур! — а и изгревът — красота! — едни рейнати облачета...

— И снимате! — подсказвам му.

— Не — усмихва се загадъчно фотографът. — Този път — не, или по-точно — не веднага...

— Защо?

— Към групата се беше присламчил един... щях да се побъркам...

— Как изглеждаше?

— Момент, ще го видите. Да ви кажа защо се шашнах. Тича значи този тип, един такъв — съвсем стар и грохнал, с набраздено лице — същински бродяга... Усещате ли колко е така... нетипично, шашаво?

— Да, да — кимвам. — И после?

— Тича той без екип, облечен като от вехтошарски магазин, обувките му подпетени, едва патри, но се стареае дядката, ах, как се стареае, пъхти, очите му чак ще изскокнат... „Ега ти образа!“ — викам си, вдигам фотоапарата, но оня ме забелязва и хоп! — тули се зад гърбовете на младоците... Да, ама и аз съм печен, скачам встрани и тряс, тряс, тряс! — стана една серия — муци! Ето, вижте...

Не ми се наложи да се вирам дълго. Странният маратонец, привлякъл вниманието на фотографа, си личеше от пръв поглед. На първата снимка той наистина се тулеше зад гърбовете на младоците, дори бе извърнал тила си към обектива — личеше само брадичката му, — още крачка и би се прикрил съвсем... На втората — заснет по-отблизо и по-ясно, в полуанфас — той вече се открояваше сред групата и наистина шокираше с вида си: небръснато опустошено лице, възшироко, развяно сако, смъкнати панталони, разкривени обувки,

навлечени на бос крак... Но най-непривично си оставаше лицето му — напрегнато, изострено, устремено напред между размаханите ръце, очите — притворени, устата — раззината, сякаш в миг на върховно усилие. Напомняше спринтьор, хвърлил се в отчаян порив — сега или никога! — в последния си дъх преди финала... На третата снимка, вече в гръб, той бе политнал, заровил глава в пространството пред себе си, навярно бе загубил равновесие и падаше... Неясен оставаше само жестът на вдигнатите му високо ръце — предаваше ли се, поздравяваше ли някого, или просто търсеше опора в неслужливия въздух, за да не се просне по очи.

— Хубави фотографии — казах. — Личи си майсторът.

Румен Борисов сви рамене: „Ето виждате ли? И въпреки това.“

— Бих ги купил — продължих. — Сигурно не са много...

— Моля ви! — скочи решително той. — Подарявам ви ги.

— Да не би да смятате, че нямам пари?

— Ама чакайте! — озърна се безпомощно фотографът. — Не съм дошъл за това, а просто... — запъна се.

— Какво?

— Искане ми се да бъда полезен.

— Благодаря! — погледнах го открито. — Наистина ви благодаря. Мога ли да ви помогна с нещо?

— Е — сви рамене притеснено.

— Кажете — насърчих го. — Говорим си мъжки.

— Е, ако имате някой приятел по редакциите...

— Намират се — рекох.

— Къде?

Изброих му редакциите, в които имах приятели.

— Чудесно! — задъха се той. — Това са най-престижните издания за нас...

— Но щатно място не ви обещавам — прекъснах го. — По-голямо внимание към творбите ви, едно по-активно сътрудничество — да, но щат... Знаете как е с щатове.

— Наистина — сгърби се журналистът. — Трудно е.

— Невъзможно е — поклатих глава. — Пък и за какво ви е? Осигурената ясла убива твореца. Не ви го казвам само защото не мога да издействам щат. Убеден съм, че е така.

— Е, да — побърза да се съгласи.

— Другото го считайте за уредено. Иска ми се да ви попитам още нещо.

— Слушам ви.

— Преди да снимате този старец... видяхте ли го откъде се появява?

— Не обърнах внимание.

— И още един въпрос. След като отминаха, той продължи ли да тича с тях?...

— Ами, къде ти... Закуцука към една пейка и седна. Едва си поемаше дъх.

— С лице към вас или гърбом?

— Гърбом.

— Обърна ли се, каза ли ви нещо, укори ли ви?... Нали явно не е искал да го снимате...

— Не, не се обърна. Седеше само и дишаше тежко.

— В тази поза не го ли снимахте?

— Че за какво ми е? — учуди се фотографът, тупна по снимките.

— Тук интересен беше контрастът: волната младост и старостта, която напразно се мъчи да изглежда млада... А на пейката той вече си беше един обикновен дядка...

— Дълго ли седя там?

— Да.

— После какво направи?

— Тръгна си.

— Накъде?

— Към автобусните спирки на булеварда.

— Бързаше ли?

— Едва се влачеше.

— Благодаря ви — подадох му ръка и станах. — Днес вие спечелихте най-горещия си почитател.

4

Сътрудниците от техническия отдел здравата се потрудиха, докато откопчат от „Утринен маратон“ един що-годе отчетлив портрет на възрастния кросаджия. Снимката му веднага замина по поделенията.

„До всички! До всички!“

Обявява се за издирване заснетото лице. Моля службите, които имат отношение към него, да се обадят на майор Асен Петков, тел... При задържане на лицето същият да бъде уведомен...“

Около обяд предадохме снимката за публикуване в печата.

„Във връзка със съобщението от вчера за обесения с неустановена самоличност МВР дава следните допълнителни разяснения: в района на произшествието в Парка на свободата е забелязан показаният на фотографията мъж. Умоляват се гражданите, които го познават или разполагат с някакви сведения за него, да се обадят в най-близкото поделение на МВР.“

Когато обсъждахме плана за по-нататъшния ход на разследването, полковник Кирилов не премълча съмненията си.

— Едно не разбирам — рече. — Ако е бил действително паникьосан, защо му е трябвало да тича най-напред към Телевизионната кула, да хвърля столчето в храстите и оттам да препуска в обратната посока? Всички знаем реакцията в такива случаи — по най-краткия път, по най-бързия начин — по-далече от мястото!

— И на мен ми се вижда прекалено елементарно, за да е истина — успокоих го, — но засега разполагаме само с този факт. Трябва да го проверим... Освен това помолих да се направят гипсови отпечатъци на всички следи от обувки в района на произшествието.

Първите съобщения, които се получиха на другия ден в службата, не бяха кой знае колко обнадеждаващи.

Телефонограма №...

„На 17 т. м., към десет часа, издирваното лице е забелязано в района на Централна гара. От дежурна каса номер две е купил билет до Ихтиман за бързия влак в десет и тридесет. Не са му достигнали няколко стотинки. Непознат гражданин му е услужил. Предполага се, че издирваният не разполага с повече пари.“

Телефонограма №...

„Водачът на тежкотоварен камион ИФА 1724 Найден Христосков съобщава, че късно следобед е взел на автостоп издирваното лице от разклона на главно шосе Е-15 при село Звъничево. Казал, че отива на гости при свои роднини в Смолян. Слязъл от колата преди Наречен. Станало му лошо от пътуването.“

— Крие се — заключих разбора си пред момчетата от отделението. — Заличава следите си. А щукне ли нейде из слабо населените местности, ще ни отвори доста работа. Трябва да го подгоним, докато още не са му изстинали дирите. Сава, ти отиваш на гарата. Марко, взимаш колата, отбиваш се до всички гари между София и Ихтиман, на които спира бързият влак, и след това — Наречен... Знаете какво ни трябва — срещи, контакти, разговори... И най-важното — бързо...

След това настъпи обичайната суетня — командировъчни, документация, това да не сме забравили, онова да не сме забравили, добре, че в суматохата не изстрелях нанякъде и младоците — съвсем щяхме да оголим фронта. Тъкмо Савата и Марко бяха излезли, звънна телефонът.

— Обаждам се във връзка със съобщението във вестника — прогъгна уморен женски глас. — Казвам се Антоанета Митрева, но искам името ми да остане в тайна...

— Добре, Антоанета — обещах бодро. — Във връзка с кое съобщение се обаждате — от вчера или от онзи ден?

— От вчера. Човекът на снимката живее в нашия двор...

— Как се казва?

— Запрян Горанов Христов.

Притворих очи — всичко се нареждаше толкова лесно и леко.

— Адресът ви? — попитах.

— Лозенец, улица „Горска поляна“ 16, вътрешният двор.

— Този човек... — поколебах се. — Семейен ли е? Има ли близки?

— Сам е — въздъхна жената. — И да има близки, сигурно го отбягват.

— Защо мислите така?

— Живее като скот — отново въздъхна жената.

— Знаете ли — засуетих се, — иска ми се да се срещна с вас.

— Кога?

— Сега, веднага...

— Ще си бъда вкъщи до обяд. После отивам на работа.

— Добре, чакайте ме. Тръгвам.

— Момент — мудният й глас охлади порива ми. — Обаждам се от уличен автомат... Докато напазарувам, докато се замъкна у дома — най-малко половин час...

— Не може ли утре да пазарувате?

— Нямам нищо за ядене.

— Е, добре — предадох се. — В десет ще бъда при вас. Става ли?

— Ще ви чакам.

Хвърлих слушалката и извиках един от младоците. Дадох му фиша с името, което току-що ми бе съобщено, и заръчах:

— Интересуват ни и най-дребните подробности — минало, настояще, професия, данъци, синове, дъщери, та даже... даже и запетайките между тях...

— Ясно — засмя се младокът и изскочи.

Още не бе затръшвал вратата подире си и телефонът отново заподскача.

— Альоооо! — впи се в слуха ми непосилно мяукащ женски глас. — Във връзка със съобщението...

— За кое съобщение говорите? — намръщих се, в ухото ми като че ли бе пропъзляла гъсеница.

— Как кое? — едва не се разсърди жената. — От снощи... Нали ви интересува този човек на снимката.

— Да, интересува ни.

— Но сте на грешна следа — някак бавно, като упоена произнесе жената, дали пък още не спеше. — Той не е способен на това.

— На какво?

— Да убие... Какъвто е захлупен...

— Кой е този „той“?

— Запрян.

— Откъде го познавате?

— Приятел е на мъжа ми.

— Откога?

— Има-няма четиридесет години.

— Така ли? — задъхах се. — Друго какво можете да ми кажете за него?

— Ами те от завчера не са в София...

— Кои те?

— Мъжът ми и Запрян.

— Къде са?

— На село.

— Кое село? — издивях. — Говорете точно!

— На тяхното си село! — учуди се на избухването ми, само дете не попита: „Ама защо викате?“, и поясни: — Коматково, Пазарджишко.

— Кога заминаха?

— Завчера сутринта. С експреса в шест и петнайсет...

— Трите имена на мъжа ви.

— Игнат Стойнов Мичев.

— Къде живеете?

— Квартал Червена звезда, блок 815.

— Вход?

— Входът е един.

— Благодаря. Бих искал да намина към вас.

— Сега ли? — жената като че се ужаси.

— Ами да — рекох нехайно. — Защо да отлагаме?

— Наистина — съгласи се колебливо тя. — Но... Аз тъкмо ставам и съм в един... направо окаян вид — прихна и дълго се смя. — Нали знаете... на една дама ѝ е нужно време да се понаправи.

— Така е — съгласих се и си помислих: „Ако знаеш какво ти се пече драга, едва ли ще се смееш толкова!“ — Час и половина ще ви стигнат ли?

— О, разбира се — като че ли се възрадва тя. — Много сте мил.

— Значи в единадесет? — уточних още веднъж.

— В единадесет. Чао!

Гласът ѝ се усука, впи се в ухото ми и като какавида заседна вътре. Напразно се мъчех да го изчопля.

Гледах тъпо пред себе си, размишлявах: „Във връзка с вчерашното съобщение вече две жени се обадиха, а за обесения — никой... Защо така?“

6

Зад достолепните триетажни къщи на улица „Горска поляна“ се тулеха тихи зашумени дворчета. От тях появяваше забравеният патриархален покой на стара София. Калдъръмът все още сияеше като излъскан с пущинг, все още се крепяха някак прогнилите масички и беседчици, все още лъхаше на лук и запръжки, на кафе с леблебия. Тук-там, направо върху земята, непосилно учудени — „Какво ли правим още на този свят?“ — клечаха старите къщици. Покривите им — разхвърляни от ветровете, препокрити набързо с ламарина, по излинелите оронени первази на прозорчетата — саксии с мушката... Тук още живееха хора. Наематели на миналото.

Ватманката Антоанета Митрева обитаваше една такава дълга сбабичасана къщица.

— Някога е служила за конюшня — обясни тя. — Родителите на хазаите са били файтонджии... Запряновата квартира — кимна към съседната врата.

От двора се влизаше направо в кухничката — тясна като килер, а от нея — в стаята. Вътре лъхаше на домашен сапун и бедност, а вялата гъста влага буквално лепнеше по кожата. Обстановката се набиваше в очи със скромността си — двоен котлон, олющено чайниче, тенджерка, на лавицата — две чаши. В стаята се ширеше легло персон и половина, покрито със суро войнишко одеяло, дуднеше нафтова печка, а върху масата до прозореца се кипреха един очукан веф и стар телевизор „Опера“, обрамчен с бяла покривчица. По всичко личеше, че в това лястовиче гнездо уютът е безнадеждно самотнически.

— Винаги съм си знаела — поклати глава ватманката и бутна пред мен кутия вече побелели шоколадови бонбони.

„Или са се развалили от влагата, или ги е купила преоценени...“ — помислих си и ги отблъснах.

— Лекарите не ми разрешават сладко — поясних. — Та какво сте знаели винаги?

— Този човек няма да свърши добре — кимна тя към стената и понижи гласа си така, сякаш съседът ѝ можеше да я чуе.

— Защо?

— Ами... — умисли се, отпуснала масивните си ръце върху масата, после вдигна рамене, потърси очите ми с поглед. — Можеш ли да разбереш... Но се усещаше. Той живееше като скот... И все мълчи.

— Работи ли някъде?

— Да, в някаква леярна. По четири часа... Макар че взема и добра пенсия. Пенсионира се е в мините...

— В кои мини е работил?

Жената вдигна рамене:

— Може би трябва да питате хазаите. Те го познават отдавна.

— Добре. С кого другарува? Идват ли му гости?

— Идват от време на време, — въздъхна тя. — Колкото да му изпият парите...

— Той самият... обича ли да посрѣбва?

— Кажы-речы, само това обича. Нищо друго.

Гласът ѝ се сгърчи. Защо ли го жалеше? Самотниците, колкото и да е парадоксално, винаги си пречат, дразнят се един от друг... „Колко ли ноци ѝ е досаждал с юнашките си запои на двора, колко ли пъти е ограбвал съня ѝ? — помислих си. — А може и да ѝ е налитал понякога.“ И все пак тя го жалеше — някак отчаяно, до озлобление чак...

— Къде се събират на чашка?

— Ей тука... в това заведение — „Тенекиите“. Толкова много пари взима — въздъхна отново, — а лев не завърта. Живее от хорската милост — кой каквото му даде...

— А вие... — погледнах я колебливо.

— Е, и аз — вдигна рамене Антоанета. — Като ми остане манджица, занеса, оставя му я на масата...

Раздиплих фотографиите пред очите ѝ.

— Познавате ли тук някои от хората, които са го посещавали?

Тя се надигна за миг и току забодѣ прѣст в снимката на обесения.

— Ето, този — кимна. — Мисля, че се казва Игнат...

— Той — поокашлях се — често ли идваше?

— Често, кажи-речы, всеки ден, но никога не е оставал... Дори в квартирата му не е надниквал. То там е и страшно да надникваш...

Някой път Запрян като го няма, излизаше да го чака на улицата.

— Какво правеха двамата? За какво си говореха?

— Ами отиваха някъде... Мисля, че този — тя кимна към снимката — беше се заел да го превъзпитава... Все му говореше да се очовечи, да заживее като хората...

— Запрян как реагираше?

— Как! Като глух на военна музика... Все едно си повтаряше: „Както ме е залюляла съдбата, тъй и ще ме отлюлее...“ Дори го дразнеше някой път — дръпваше го да влезе в квартирата. Хайде, викаше, не бой се толкова, мизерията не е заразна...

— Такааа — умислих се. — Казвате — носили сте му манджица. Там — кимнах към стената — винаги ли е отворено...

— Че защо да не е отворено? — поусмихна се тъжно тя. — Да не тръгне някой да го краде?

— И на мен не ми се вярва — рекох. — Сега можем ли да влезем?

— Може, но какъв е смисълът?

— Де да знам — намръщих се, хич не обичам да ми задават такива въпроси. — Само ще погледнем, хайде...

Ватманката вдигна рамене. — „Щом настоявате...“ — изправи се неохотно, поведе ме.

Първото нещо, което ме стъписа, бе липсата на брава. Вероятно бе изпаднала сама от прогнилия жлеб. Вратата зееше полуотворена, вързана с парче жица за един пирон, за да не хлопа.

— Отдавна ли е така? — погледнах жената.

— Да каза тя.

Отви гнусливо жицата от пирона.

— Ето — каза.

Посочих ѝ зейналия като щърба бабешка уста отвор, усмихвайки се галантно:

— Само след вас...

— Защо? — дръпна се тя ужасена. — Не искам...

— Е, добре — престорих се, че не съм забелязал реакцията ѝ, и влязох.

Подкокоружената мазилка по стените на коридорчето се лющеше от дъха ми. В дъното клечеше разпаднала се готварска печка. Зад нея, сякаш сърдити една на друга, стените се бяха откروили, в процепа

между тях можех спокойно да пъхна юмука си. По пода вместо мocket се тътрузеха парчета велпапе.

Блъснах вратата към стаята, тя подаде малко и се запъна така, сякаш отвътре я подпирала. Врълетях и с рамо и едва не паднах, но не по очи, а — напук на инерцията — по гръб. Пресованият и тежък въздух хлопна като бетонна панела в краката ми. Ако не бях отскочил навреме, щеше да ме приплеска. Стоях с разтреперани колене в коридорчето, преглъщах усърдно, мъчех се да преодоля спазмите в стомаха си. Гъсти, отвратителни миризми на прегоряла лой, на кир и тютюнев катран клеясваха в ноздрите ми и ненатрапчиво, но властно ме изтласкваха навън.

Като се озовах на дворчето, ватманката ме погледна присмехулно.

— Май не е много здравословно? — намигна ми.

— Никак — признах си. — Няма ли начин да отворим прозорците?

— Не — каза тя. — Заковал ги е. Страх го е някой да не му вдигне имането.

— Е, ще почакам — рекох, запалих цигара. — Като се поизветри...

— Елате след месец — посъветва ме тя и в следващия миг занарежда: — Вътре нищо живо не може да се свърти, другарю... Ето, вижте — посочи ми клетка за пойни птички, окачена под стрехата. — Беше си наумил по едно време да отглежда канарчета. Хем ще ми пеят, казва, хем няма да съм сам. За една нощ умираха в стаята му, другарю... А той се чуди — бе що така? Накрая в клетката се настани гълъб. Беше премръзнал, казва, та го прибрах на топло. Да, ама и гълъбът вирна крака. Гледам една заран — попарил хайванчето, скубе го... „Никой не ще да живее с мен! — хили се. — Но да знаеш само каква супа ще стане...“ Идиот!

— Да не бързаеме със заключенията — рекох, и отново прекрачих прага на запуснатото жилище.

Въздухът в стаята се беше поразведрил, само тютюнев нагар още лъхаше от стените, имах чувството, че съм попаднал в окатранен, прогорял вече чибук.

— Много ли пуши? — подвикнах към жената.

— Че той нищо друго не прави.

— Все пак — по колко?

— По три-четири кутии. Арда без филтър. Ляга по гръб и пафка. Вътре — лисичарник. „Ще се запалиш, викам му, с все парцалите ще изгориш...“

— А той?

— Ами да изгоря, казва. Всички мъченици са свършвали на кладата. Алтав!

В стаята се мъдреше старо желязно легло, до него — нощно шкафче, срещу тях — пернишка печка и маса.

— Не си е падал много по обзавеждането — рекох.

— То, ако зависеше от него, и това нямаше да го има — поклати глава тя. — Добре, че хората му подхвърляха едно-друго...

— Е, не са били много щедри.

— А той човек ли е? — възмути се Антоанета. — Поне едно благодаря да им беше казал... Скот! Миналата година, като видях, че е подала стената, му викам — Запряне, хайде да я потегнем, че току-виж паднала... „Ами да падне, казва, аз съм лесен, ще си изровя една дупчица в развалините и това ми стига: вечер ще се примъквам, сутрин ще се измъквам...“

— Значи дотам се е докарал — рекох, докато раздигах внимателно парцалите от леглото.

— Повече няма накъде — заключи тя, стисна устни.

— Какво е постилал, с какво се е завивал — продължих аз. — Просто да се чудиш...

— Няма нищо за чудене — каза тя. — Спеше си с дрехите.

Отворих нощното шкафче, огледах оскъдната му наличност — пакет ориз и пакет чай, забравени кой знае откога, пълни с червоточина. Наведох се под леглото и едва не извиках — отдолу сияеха чифт нови кецове. Извадих ги и ги пуснах в един найлонов плик. Можех да се закълна, че са 42 номер.

— Това... — заекна тя. — Не са негови...

— Защо сте толкова сигурна?

— Никога не съм го виждала с тях — кимна към кецовете. — А да си купи нещо ново...

— Може да са му подарени...

— Само стари, носени неща му подаряваха...

— Трябва да направя протокол — рекох и извадих бланките.

Антоанета Митрева вдигна рамене — че направете го.

— Игнат, който идваше тук, как беше облечен?

— О — махна жената, възхита притрепка в гласа ѝ. — Това беше мъж — един път! Личеше си, че е от голямото добрутро... Винаги в костюм, бяла риза и вратовръзка. Обувките му лъщят като огледало... Елегантен, та дрънка.

Нахвърлях набързо протокола и го поднесох на Митрева.

— Подпишете.

— Че защо? — дръпна се тя и настръхна.

— Ами нали сте свидетелка — усмихнах ѝ се. — Ето какво сме намерили, какво е имало в стаята преди това...

— Че какво да е имало? — облегна се на стената.

— Не знам — рекох. — Вие ще ми кажете...

Ватманката се озърна и колкото пъти погледът ѝ пробяга по стените, все се спираше на кецовете, умисляше се... Беше готова да вдигне рамене — „Все същата мизерия!“ — и току прошепна:

— Чакайте, чакайте... Не виждам столчето.

— Какво столче? — извърнах се бавно, за да не я подплаша.

— Ами такова... обикновено. Сиво... Не позволява никой да сяде на него. Това ми е талисманът, казва...

— Значи — погледнах я внимателно — все пак се намери някой да го ограби... Ненапразно си е заковавал прозорците.

— А вратата му отворена — сбърчи презрително устни.

— Да са му идвали гости тия дни?

— Не, никой.

— Вие самата...

— Аз? — наклони глава, сякаш не бе чула добре. — За каква ме мислите?

— Къде бяхте през нощта срещу десети?

— През нощта срещу десети? — замисли се. — Този месец?

— Да.

— Това е... не вчера, онзи ден?

— Да. През нощта срещу понеделник?

— Бях дежурна на шеста линия. В три и половина излязох оттука.

— А кога бяхте в депото?

— Към четири. И изобщо — поклати глава, въздъхна: — не си губете времето с нас. От тази трънка няма да изскочи заек.

— Защо мислите така?

— Запрян е свършен. Не е годен за нищо... Не му се живее. Липсва му ищах за живот.

„Ако знаеше, сестро — помислих си, — как бяга и как се крие, немаше да говориш така...“

— Мързи го гащите да си вдигне — продължи тя, — къде ти ще вземе да усмъртява човек... За тая работа трябва кураж... сила.

„Виж как знаеш какво трябва!“ — възкликнах мълчаливо.

— В началото ми казахте: „Знаех си — той няма да свърши добре...“, а сега ми разправяте друго.

— Наистина няма да свърши добре — въздъхна отново, кухият ѝ усвоен поглед ме обгърна властно, чак потреперех. — Ще се забърка в най-калната история или ще скочи под трамвая, но да убие човек — това не... Просто не е по силите му.

— Разбирам — промърморих. — Почакайте...

И изтичах до колата. Грабнах столчето, загънато в найлонов плик, върнах се, показах ѝ го.

— Това ли е?

Тя се вторачи в плика, погледът ѝ изстина съвсем, в този миг можех да го отчупя от очите ѝ като висулка лед.

— Да — прехапа устни. — Как се е озовало при вас?

— Де да знам — усмихнах се. — Хвърчат сутрин рано едни столчета, ние ги прибираме за всеки случай.

Жената се нацупи озадачено.

Огледах още веднъж стаята. Върху пернишката печка проблясваше джобно ножче. Прибрах го внимателно.

Наложи се дълго да натискам звънеца на масивната триетажна къща, загърбила дворчето и бившата конюшня. Отвори ми женица, попрехвърлила средната възраст. Угръщаше се зиморничаво в размъкнат пепеляв халат. Изглежда ме недружелюбно и както ми се стори — отвисоко, макар да беше нисичка на ръст. Кимна — „Е, какво искаш?“ — явно бързаше да ме отпрати.

— Трябва да поговорим за едни работи — показах и картата си.

— Да поговорим — разтърпка се така усърдно, сякаш се канеше да хукне нанякъде.

„Сигурно е тичала към тоалетната, когато съм звъннал — помислих си. — Колко ли ме проклина сега!“

— Става въпрос за вашия наемател Запрян — казах.

— Е? — вдигна рамене.

— Кажете ми нещо за него.

— Какво да ви кажа? Луд!

— Друго?

— Това е всичко — и отново притърпка усърдно.

— Бързате ли за някъде? — усмигнах ѝ се.

— А, не — някак показно се прозя. — За никъде не...

— Откога живее тук? — кимнах към дворчето.

— Откакто го помня...

— И по-точно?

— От петдесет и първа, втора... Но тогава се задържа малко.

Няма и година...

— Къде се премести?

— Преместиха го — присви очи, внушаваше ми: „Я не ме будалкай, драги!“

— Не ви разбирам — рекох.

— Би трябвало да знаете.

— Е, да — вдигнах рамене. — Но не знам...

Тя се озърна пъргаво като невестулка, втренчи се зад гърба ми със застинал поглед и рече:

— Арестуваха го. Нещо там... политически.

— Политически? — заекнах. — Как... нали е луд?

— Тогава още не беше.

— Аха — умислих се.

Нейде из къщата отвориха врата, стана течение, лъхна ме миризма на вкусни гозби, на кисело зеле и туршии, на джибри... Домашният уют ме блъскаше немилостиво по носа, подсказваше ми, че приближава време за обяд...

Разгърнах фотографиите пред очите й:

— Кои от тези хора идваха при него напоследък?

— Този като че ли — тя посочи колебливо снимката на обесения.

— Но не си прилича много... Тук изглежда, като че ли е бит, бит... та претрепан.

„Не си далече от истината“ — помислих, изсулих найлоновия плик със столчето под мишницата си.

— А това... — погледнах я. — На Запрян ли е?

— Да — каза, заогръща се в халата, отчужди се. — Донесе си го от провинцията... Пак ли? — поклати глава.

— Не — казах. — Този път случаят е друг.

И побързах да се сбогувам.

8

Карах като луд, за да не закъснея за втората си среща. Паркирах пред едно ниско кокетно блокче, потънало сред зеленина, и се юрнах по стълбите. Погледнах часовника си. Имах на разположение още четвърт час — време достатъчно, за да си поема дъх, да поразмисля. Най-напред позвъних на домоуправителката. Тя се оказа дребна и сива, приличаше на мишчица. Навярно някога е била учителка, подсказваше ми го откритият ѝ строг поглед, както и подчертано скромният ѝ тоалет — тъмна жилетка, бяла блузка с дантелена якичка. Представих ѝ се и тя веднага посегна към домовата книга.

— Оставете документацията — казах. — Интересува ме Стефания Каменова Мичева.

— А, тази ли...

Във възклицанието ѝ, в недомлъвката отекна такова пренебрежение, че се потресох като от студ.

— И какво по-точно ви интересува? — попита едва ли не със заядлива изпитателност, навярно бе доловила в интереса ми нещо съмнително и нездраво.

— Ами всичко — вдигнах рамене. — Що за човек е, как се проявява в квартала и въобще...

— Какво да ви кажа — умисли се. — Фани е много... много особена...

Съгласните съскаха между зъбите ѝ и в това съскане се долавяше възпитаната враждебност, която се старае да не изтърве излишна дума, ала е дяволски непримирима — не просто женска и не просто съседска враждебност, а унаследена и облагородена някогашна люта ненавист между два възгледа, между две класи...

— Всички сме особени — усмихнах се.

— Тя ненавижда хората — процеди домоуправителката и занарежда: — Не сме ѝ интересни... Ако има нещо да ти съобщи, съобщава ти го, ама това — да изчака отговор, чуждо мнение — не, обръща се и заминава... Сякаш знае предварително какво ще ѝ

кажат... Хората за нея са нищо... Закъса някой съсед или умре, ние се тухкаме, тичае на помощ, съчувствия, съболезнования, другарска жалейка, а тя... Гледа ни отвисоко и се усмихва. Прочете некролога, „И този замина — казва. — Уж беше голям началник, не знам какво си, пък отпътува!“, и никакво съжаление, другарю, напротив — като че ли се радва: човекът отпътувал значи, а тя остава, има я... Ето така... На трудов ден не е излизала нито веднъж... Ние работим, окопаваме градинките отвън, а тя надене белите ръкавици и хайде — на разходка... Минава край нас и — ни срам, ни очи! — оглежда се предизвикателно: вижте ме колко съм важна, над всичко и над всички...

— А през последните дни — използвах светкавично паузата, за да я прекъсна. — Забелязахте ли нещо по-особено в поведението ѝ?

— Кои дни? — примижа тя и очите ѝ притъмняха от подозрителност, догадки и размисъл.

— Ами, кои... — засуетих се. — Напоследък... Да речем — от десети насам...

— От десети? — стрелна ме откровено тя. — Вие... вие във връзка със съобщението във вестника, нали?

— Да! — въздъгнах и се почувствах беззащитен пред следователския ѝ поглед.

— Този човек... дето сте го изтипосали на снимката, идваше много често у тях — процеди, като не снемаше зоркия си поглед от лицето ми. — Срецнах я в магазина, дадох ѝ вестника... „Я прочети — рекох. — На вашия познат нещо не му е читава работата... Издирват го във връзка с някакъв обесен...“

— А тя?

— Грабна вестника, гледа... „Виж го ти — промърмори. — Добре е излязъл...“ Все едно не чу какво ѝ казах...

Погледът на женицата сега направо драскаше лицето ми: „Нали? Нали?“ — настояваше да потвърдя предположенията ѝ.

— Да, странно — промърморих, отбягвайки очите ѝ. — А на десети?

— Още по-странно! — поклати глава тя.

— Какво? — изтъпах.

— Щях да падна, като я видях. Тя миеше стълбите. С парцал.

— Кои стълби?

— Как кои? — замахна жената. — Там, пред апартамента й... И по-надолу...

— Към колко часа я видяхте?

Женицата се усмихна. „Какво се будалкаме! — внушаваше ми. — Знаех, че точно това ще ме питате.“

— В шест и петнайсет — усмихна се щастлива, предположенията й се бяха потвърдили.

— Запомнили сте дори минутите? — удивих се.

— Аз съм човек с режим — погледна ме вразумително. — Точно в шест и петнайсет се качвам на третия етаж да нахраня една стара жена... И тогава видях Фани.

— Как... реагира тя?

— Както винаги. Направи се, че не ме вижда.

— Е, благодаря ви — усмихнах се.

— Няма защо — побърза да стисне десницата ми и само дето не ми намигна, за да потвърди мълчаливото ни съзаклятие.

Бе се домогнала до неизречените ми помисли, до съмненията ми и щастлива, че те съвпадат с догадките й, сега бързаше да отмъкне всичко това в сумрака на мишата си дупчица, за да му се порадва.

Въпреки всичко аз бях уверен в желязната й дискретност.

9

Вратата, на която позвъних, бе истинско произведение на изкуството — полиран дъб, увенчан с орнаменти, с гравирана шпионка и засуkana вносна брава. Луксозно предизвикателство за крадците — помислих си и отново натиснах звънеца. Копчето отпя под палеца ми като славейче, притихна. „Дали пък бабата не е забравила!“ — въздъгнах. Оттатък в коридора се потътриха лениво чехли, тътрузването им приближи до вратата и замря. „Трябва да ме огледат през ключалката — усмигнах се. — Милиция, милиция, но все пак тая тежкарска порта не се отваря току-тъй...“

Вратата зейна отведнъж — като че ли се стопи — и гледката, пред която се озовах, се оказа толкова стъписваща, че забравих да кажа „добър ден“. Пред мен стоеше жена на години, която с погледа, с дъха си, с всичко отричаше възрастта си... Присмиваше ѝ се, не и признаваше. Импозантни и бели, чак до синкавост, букли обрамчваха съвършено тебеширено лице. Всеки гипсадгия би признал, че по него са хвърлени доста майсторлък и време. Чертите — неподвижни и царствено строги, бяха отливани дълго и внимателно — никакви драскотини, никаква деформация... „И калъпа си го е бивало!“ — отбелязах си. Розов ефирен пенъоар подчертаваше все още вълнуващата женственост на тялото. Под натежалите клепачи ме фиксираше муден поглед, попукан от непосилна нега.

— Ах, вие! — жената ме осия с прелъстителна усмивка.

— Да... аз — промърморих, — майор Асен Петков.

Тя се отмести царствено, покани ме:

— Драго ми е... Заповядайте!

Просто ме застави да ѝ се поклоня лекичко. Вмъкнах се в коридора на верев и в този миг в ноздрите ми се примазниха хиляди гъсти и тежки миризми на кремове и помади, чак стомахът ми се разбълника от тях. Озърнах се в полуздрача, преглъщах усилено.

— Тъкмо си мислех — възкликна жената зад гърба ми с интонация на школувана рецитаторка, — тоя човек защо се бави?...

Извърнах се — тя тъкмо бе успяла да превърти топката на вносната брава, — стори ми се, че под притворените ѝ клепачи, нейде дълбоко под попуканата мъглява нега на очите ѝ, за миг се прокраднаха зорки светлинки. Сиянието им още просветляваше ирисите ѝ.

— Мислех, че идвам точно навреме — промърморих.

Жената поклати глава, усмихна ми се и кимна към стенния часовник. Аз се облецих и за първи път се усъмних в доксата си.

— Не сте ли много напред? — осмелих се.

— Напред? — удиви се тя. — Не е възможно... Та това е електроника... Но да не спорим — вдигна телефона и набра номера на „Точно време“. Усмихна се. — Прав сте... Цели двацет минути! Електроника, електроника, но и тя греша... Е, какво пък, ще я лишим от доверие — надигна се и премести стрелките.

— Ами влизайте де — махна ми към хола и се разпореди, без да заглежда найлоновия плик под мишницата ми. — Багажа оставете там...

Подчиних се като хипнотизиран. В поведението, в тона, в самото ѝ присъствие се таеше нещо — уж ненатрапчиво и смътно, което ме заставяше да забравя кой съм, що съм и да се подчинявам.

— Седнете — каза тя. — Кафе или чай?...

— Моля ви! — направих опит да се изтръгна от магнетичното ѝ поле, но само затънах още по-непреодолимо.

— А, без тия — кимна енергично, жаргонът резна за миг ухото ми. — Няма да излезете отгук, без да сте опитали специалитетите ми.

Това „няма да излезете“ прозвуча така зловещо, че си помислих: „А кой знае какви са специалитетите ѝ!“

— Е, щом толкова настоявате — рекох, — предавам се...

Прибягнах към стария номер: винаги, когато се чувствам несигурен, си внушавам, че съм ужасно смотан, направо — провинциалист, за да се възмутя от себе си: „Я какво си чучело!“ Така по-лесно се отървавам от сковаността си, пък и номерът ми подвежда събеседниците — започват да се държат с покровителствена надменност, а това не им носи нищо добро...

Докато домакинята се залисваше в кухнята със специалитетите си, успях да разгледам обстановката. Теленият диван, креслата и паркетът бяха застлани с ония неподражаеми синтетични материали,

които собствениците им в мигове на самозабрава наричат китеници. „Ами да — помислих си, — и по-леки са, и по-ефектни, и по-лесно се чистят, а на вид са съвсем, съвсем като истинските. Да не повярваш!“ — усмигнах се, за да преодоля спазмите в стомаха си. Гадеше ми се от цвета на тия псевдокитеници — сякаш всичко наоколо бе потънало в напикан, кишав сняг.

В търбуха на библиотеката, заела цялата отсрещна стена, се мъдреха нов цветен телевизор и стереоуредба — последна дума на техниката. По лавиците срамежливо се тулеха трийсетина книги — от „Повест за истинския човек“ до „Млада гвардия“ — пълен комплект... Личеше си — читателските амбиции в този дом са секнали някъде около петдесетте години. И като контрапункт на тази книжнина и на модерната аудио-визуална техника върху рафтовете фриволно се кипреха порцеланови фигурки: голи амурчета и психеи, протягащи се, сякаш току-що събудени... Порцеланът бе оцветен налудничаво в бледорозово и мъртвешки синьо... Не рискувах да задържам погледа си върху тях, току-виж започнал съм да викам...

Пристъпвайки церемониално със сребърен поднос в ръцете си, жената влезе в хола. С такава тържествена екзалтация маршируват момичетата, които в края на състезанията приближават към стълбичката на победителите. В походката на домакинята все пак се долавяше принудено изправеният гръбнак и едва преодоляното тътрузене на ходилата.

Постави подноса на масичката, разположи се срещу мен и кимна: „Моля, заповядайте“. Апетитно ухаеше каничката с кафе, каничката с мляко ѝ пригласяше, а сладкото от смокини сякаш бе застъклено — хвърляше изумрудени отблясъци.

— Ама вие — заекнах. — Съвсем като в доброто старо време...

— Не зная дали го помните — усмигна ми се, — но наистина беше добро... Спокойно, кротко, не като сегашната лудница...

— Да — смотолевих. — Наистина...

— Заповядайте — кимна към масичката. — Отпуснете се, мислете единствено за кафето, за сладкото... Така по-добре ще усетите вкуса им.

Стрелнах я сепнато. Сивите ѝ очи ми се присмиваха. „Е, добре!“ — казах си, побързах да си наля кафе. Уж гледах към чашата си, а съзерцавах домакинята като на екран. Тя, горката, не знаеше, че

притежавам особен вид тренирано зрение, превърнало се с течение на годините едва ли не в дефект, колегите го наричат „професионално кривогледство“... Край устните ѝ неуловима като сянка и някак на приливи се плъзгаше усмивка, готова всеки миг да изчезне. Смееше се на непохватността ми, неудържимо се тресеше отвътре. „Е добре, сестро, рекох си, колкото и да се отплесваме насам-натам, пак ще стигнем до същността...“ Кимнах към библиотеката:

— Добре сте се подредили.

Тонът ми би убедил всекиго, че съм заплес и половина.

— О, да — скърши рамене. — Постарах се... Макар че не е кой знае какво, все пак...

— В тази обстановка — прекъснах я — на човек му иде да затвори очи и да забрави неприятностите...

— Да, да — занасърчава ме, — точно това ми беше целта...

— Тук всичко излъхва покой — продължих. — Душата ми се отморява...

— И не само тук — надигна се тя, сръчкана от думите ми.

— А къде още? — ококорих се.

— Елате! — протегна ръка и докато се усетя, сграбчи десницата ми, принуди ме да стана, поведе ме...

Хватката ѝ бе силна и жилава, ала запотената ѝ длан шаваше неспокойно, сякаш бе готова всеки миг да се изсули от шепата ми.

— Ето — рече и блъсна насрещната врата. — Това е спалнята...

Трябваше да напрегна зрението си, за да различа в полуздрача огромното легло, застлано с напиканите псевдокитеници, увенчано с огромни възглавници, прикрито в топлата загадъчна дипло на виненочервен балдахин, извезан с бели цветчета... Балдахинът бе захванат върху метални релси към тавана. Рамка от тъмно дърво дискретно прикриваше релсичките. Слънчевите лъчи отвън проникваха колебливо през ръждивите сякаш пердета и насищаха пространството с възбуждащия оттенък на бледа сукървица.

— Не е ли малко... тъмно? — успях да промърморя.

— О, да — съгласи се тя. — Но това е спалня все пак...

— И винаги ли е така?... — сащиса се гласът ми.

— Е, невинаги — прихна, смехът забълбука игриво в гърлото ѝ. — „Колко си недосетлив, приятелче!“ — заусуква кратки вихрушки

наоколо, от които ми ставаше все по-студено. — Не ме карайте само да пална лампиона! — добави.

— Защо? — вдигнах рамене. — Какво ще му стане?...

— На него — нищо! — продължи да се киска домакинята. — Но на вас...

— На мен?

— Ами да... Малко е... как да кажа? Малко е неприличен.

— Амии! — зяпнах. — Един нищо и никакъв лампион?

— Е, добре — въздъхна тя. — Предизвикахте ме...

И щракна копчето. Върху огромния абажур се откриха еротично преплетени фигури, после абажурът се завъртя, екнаха ледено ясни удари на цимбал и нови фигури изплуваха от тъмното.

— Не ви смущава, нали? — попита делово домакинята.

— Не — прозъзна гласът ми. — Напротив, интересно е... Откъде имате тази дяволия?

— Домъкнаха ми я от странство.

— Как ли са я пренесли през митницата — удивих се. — Нашите митничари уж бдят над морала...

— И аз това се чудех, но се оказа, че фигурите не личат на дневна светлина. Трябва да се осветят отвътре...

И пак се засмя. Смехът ѝ се надпяваше със сребристия звън, излъхнат от ефирната утроба на абажура — динги-линги-лонг, — всичко имаше в тази спалня, дори и еротична шпора във форма на абажур... Всичко бе подредено в строго обмислена симетрия, дори и двата чифта чехли, чучнали в права линия пред леглото. Единствено смехът можеше да разсее музейните внушения на обстановката.

— Трябва да освежим въздуха — каза тя, взе от нощното шкафче някакъв дезодорант, бялата му мъглица изсъска насреща ми.

Движенията ѝ бяха слугински акуратни, стори ми се, че в следващия миг ще забърше въздуха с ръкав като запотено стъкло... Тежък дъх на спарени, загниващи цветя изпълни ноздрите ми, наслои се върху небцето ми. Преглъщах усилено. Вече знаех — това е ужасяващото ухание на старческият разврат.

— Само не ни укорявайте — каза жената. — Ние все пак сме възрастни хора...

— На колко години е той? — успях да попитам.

— Кой?

— Съпругът ви.

— На шейсет и пет.

— А вие?

— Ох! — въздъхна тя. — Нетактичен въпрос...

Между другото угаси лампиона, сумракът падна като гилотина, посече гласа ѝ — сега звучеше враждебно.

— Не се притеснявайте — рекох примирително. — Нали знаете — пред милицията и пред лекаря... Никой няма да научи какво сте ми казали. Професионална тайна...

— Достатъчно ми е, че *вие* ще научите — въздъхна тя и тръгна към вратата.

Вървеше прекалено изправена, източила врат, като че ли устремена да докосне с темето си някакъв предмет, повесен от тавана, с изпънати надолу ръце, дланите — обърнати към пода... Походката ѝ беше толкова неестествена и смешна, че си помислих: „Сигурно е откопирана от някой филм!“ — И се сетих дори заглавието на филма — „Слънцето и сянката“, губеше ми се само името на актрисата...

Като се озовахме в хола, тя се облегна на дивана, погледна ме право в очите и каза:

— Е, добре... На петдесет и пет съм. Но запомнете — една жена никога, никога не остарява, особено ако не иска...

— Вярвам ви — кимнах. — Вие сте най-убедителното доказателство. Вашите приятелки сигурно умират от завист.

— Нямам приятелки — стисна устни тя.

Дали вече не се канеше да ме отпрати. Ами да — пихме кафе, побъбрихме, показа ми това-онова, какво друго ѝ оставаше.

— Нито една приятелка? — учудих се.

— Нито една.

— Вие сте умна — рекох и зачаках ефекта от думите си.

Колкото и да досаждаш на жената с комплименти за хубостта ѝ, ти за нея си нула, символ на мъжката пошлост, но кажи ѝ, че притежава ум, и ела, че гледай.

Домакинята ме наблюдаваше с немигащ поглед. В ирисите ѝ отново изплуваха зорките светлинки.

— Трябва да бъда умна — каза. — Напатих се...

И отново ми протегна ръка:

— Елате сега отгатък да ви покажа кабинета му.

Последвах я, като внимавах да не навлизам в обсега на десницата ѝ.

Кабинетът бе обзаведен направо аскетично: кушетка, покрита с родопско одеяло, олющено бюро, стар гардероб, нощна лампа и стол.

— Тук мъжът ми работи — отсече домакинята.

— За всичко сте се погрижили — похвалих я.

— Да — каза тя. — Тази стая най-много ме затрудни. Преди мен са я обитавали някакви студентки, бяха я превърнали в кочина. Аз, като я взех под наем...

— Вие? — прекъснах я. — Наемателка?

— Да... Отначало. Така се запознахме с Игнат.

— Представям си — казах.

— Какво? — едва не хлъцна тя.

— Колко труд сте хвърлили — помъчих се да устоя на погледа ѝ.

— И фантазия! — вдигна назидателно пръст. — Фантазията е нужна за всичко. За хола, за спалнята, но и за кабинета. Тук всичко трябва да бъде строго, да не отвлича излишно вниманието, да внушава — работи, магаре, труди се, не се отплесвай...

— Вие имате и теория — поклатих усмихнато глава, въпреки че вече ми кипеше отвътре. — Философия на обзавеждането...

— Винаги съм си падала по тая работа — сведе притворно очи. — Мра да обзавеждам. Хвърлям всичко от себе си. Като свърша, се успокоявам, но минава време и отново съм като на тръни — иска ми се да започна всичко отначало...

Говорейки разпалено, тя излезе от кабинета. Последвах я. Озовахме се в хола. Продължавайки да развива мислите си, тя ми кимна към фотьойла. „Заповядайте, седнете!“ — и продължи:

— Като се прибере у дома си, мъжът трябва да изпитва чувството, че най-после се е добрал до оазис... До своя оазис. И да е готов на всичко за него... Дори да умре.

— Е, чак пък да умре! — усмихнах ѝ се, разплут от умора. — Не е ли прекалено...

— Защо? — Тя се приведе към мен. — Един мъж ако не е в състояние да защити дома си, семейството децата си, за какво е? За какво друго да го търсим?

— Може би сте права — казах и усетих умората, обрамчваше като раница плещите ми.

„Доста се проточи тази беседа — помислих си. Ако я откараме така, сигурно ще осъмнем в разговори, а едва ли ще запомня нещо.“

Значи вие се запознахте с мъжа си, като взехте стаята под наем? — рекох. — Трябва да е било доста романтично?...

— Наистина — поклати унесено глава.

— Що не ми разкажете как стана? — помолих я. — Тия истории винаги са ме трогвали.

— Ами как стана? — Умисли се. — Минавам аз с една съседка край тоя блок и гледаме — седнал на балкона мъж и плаче, плаче... Защо плачеш бе, другарю? Как да не плача, казва, жена ми ме напусна.

Гледах я как се вживява в спомена си, слушах нажаления ѝ глас, мислех си: и това е цитат от някой филм. За съжаление не бях го гледал.

— Дааа въздъгнах. — Какво ли вече не се случва в този живот. Но да се върнем на темата, другарко...

— Недейте! — направи гнуслива гримаса тя. — Не обичам да ме другаросват. Наричайте ме Фани.

— Добре, Фани — усмихнах се. — За мен така даже е по-удобно. Не обичам официалностите. И все пак да се върнем на...

— Каква беше темата? — изсърба думите така деловито, че се обърках.

— Ами, кафето — промърморих, вдигайки чашката си. — Сладкото от смокини... Нали настоявахте да ги опитам.

— А, да, разбира се — развесели се. — Заповядайте...

— И освен това... Дължите ми един разговор.

— Аз ви дължа? — ококори се.

Кимнех ли утвърдително, веднага щеше да се намуси: от къде на къде?

— Е, така е думата — усмихнах ѝ се сладко, медено. — За да звучи по-светски, Фани... Но нали вие ми телефонирахте по повод на съобщението във вестника...

— А, да — махна великодушно. — За Запрян... Така беше... Вчера в магазина една съседка ми показа вестника...

— А съобщението от предишния ден не видяхте ли?

— Не... Аз не чета вестници. Скучни са ми. И това съобщение нямаше да видя, ако не беше ми го показала съседката, другарката Пейчева... Тя е тук... как се наричаше? А, да, домоуправител...

Нашата будна съвест... — Между зъбите ѝ изсъска ненавист, но по-малко люта от тази на домоуправителката.

— Нека не се отплесваме — предложих ѝ. — Губим време...

— Разбира се — побърза да се съгласи. — Хайде, вие питайте, аз ще отговарям... Така ми е по-лесно.

— Отлично, Фани — похвалих я. — Откога познавате Запрян?

— Отпреди две години. Домъкна се тук съвсем ненадейно, прегръщаха се с мъжа ми, целуваха се... После се заключиха отгатык и си говориха дълго...

— Често ли се срещаха?

— Кажиречи — всеки ден. Мъжът ми се зае да го прави човек. По едно време хукна да му издейства квартира. Умори се, каталяса край него...

— А Запрян как се държеше?

— Като пребито псе. Мъжът ми го мъкнеше тука на обяд, на вечеря. Запрян стана третият член на семейството. Но не му беше по душа цялата тая работа...

— Коя?

— Тая... с превъзпитанието. Като влезе тука, позавърти се — чуди се вече къде да стъпи и къде да гледа... А мъжът ми — ербап! Вижете ме значи колко съм ларж, колко съм демократичен. Кани го в хола... Едва успях да ги изтласкам в кухнята. После цяла нощ проветрявам...

— Защо?

— Как „защо“? Смърди.

— На какво?

— На Запрян. На чад и мишляци.

— Как се отнасяше към мъжа ви?

— Подло.

— Подло?

— Ами да. Учеше го да пие.

— Че съпругът ви не знаеше ли?

— Абсолютен въздържател. Той, другарю...

— Петков — напомних ѝ. — Майор Асен Петков.

— Той, другарю Петков, е от старите ремсисти. Въздържател до мозъка на костите си. А Запрян — какво? — пройдоха...

— Все пак — научи ли го да пие?

— Не, разбира се. Но се опитваше. Като влизам в кухнята, гледам на масата — ракия. Мъжът ми само вдига чашката си — за компания... А аз изтръпвам — компания, компания, но всичко се случва.

— Защо мъжът ви беше толкова привързан към Запрян?

— Стари работи, другарю Петков — въздъхна жената, умисли се.
— Но опитайте сладкото де...

— Разкажете ми каквото знаете — помолих я, загребах слепешком с лъжичката, напълних устата си и изтръпнах — ами сега!
— гъстото като смола желе слепи езика и челюстите ми, ни да го гълташ, ни да го плюеш пред домакинята. — Мо'е ли — проломотих — ма'ако вода?

— Ама разбира се — скочи домакинята, донесе ми кристална чаша с вода, в която подрънкваха няколко бучки лед.

Прокарах криво-ляво захаросания туткал през гърлото си. „Голямо чудо ще е, ако не получа сплитане на червата!“ — помислих си и похвалих домакинята:

— Страхотно е! Ще ви помоля за рецептата...

— Наистина ли ви хареса? — Фани ме изгледа със зорка присмехулност и добави: — Много е полезно за жлъчката.

Стисна устни, за да не се разсмее на глас.

— И най-важното — ободрява! — кимнах. — Та какви стари истории, казвате, са свързвали съпруга ви и Запрян?

— Всъщност аз и не знам много, но едно мога да ви кажа със сигурност. — Тя скръсти ръце, умисли се, от предишната ѝ разтропаност не остана и следа, тя като че ли се усамоти, прибра се в себе си. — Запрян няма нищо общо с тая работа.

— С коя?

— Ами с тая... дето пише там в съобщението — някакъв обесен мъж и така нататък. Той просто не е способен.

— Интересно! — приведох се към нея. — И защо?

— Защото е кух като гилза. Отдавна си е изстрелял барута. Чукнеш ли го — ще звънне и нищо повече. Никога няма да гръмне...

— И по-конкретно?

— Силата му е колкото на едно пиле, волята — скапана, кураж — никакъв...

— Значи добре го познавате?...

— Ами познавам го... Това личи от пръв поглед...

— А има ли връзка със старите истории?

— Да — кимна и още по-плътно се затвори в себе си, смали се, заприлича на кукла, подпряна върху облегалката на креслото. — Преди Девети съпругът ми и Запрян били близки приятели, изпълнявали заедно ремсови задачи. Но след победата пътищата им се разделили. Запрян, няколко години по-млад, вечно експанзивен и недоволен, преминал към анархистите, преселил се в София, а съпругът ми постъпил на работа в околийското управление на милицията. Бил шофьор на околийския началник. Не искали да си спомнят за миналото приятелство, обвинявали се взаимно в измяна. Една вечер — било по масовизацията — и двамата се оказали в родното си село Коматково. Съпругът ми — с началника си по работа, а Запрян дошъл да продава бащината си къща. Искал да се устройва окончателно в столицата. Видели се в кръчмата, дума не разменили, а сутринта — кой откъдето е...

— Може ли по-бавно — примолих се. — Не успявам да записвам...

— Добре — въздъхна тя, притвори очи и продължи механично като навита: — Съпругът ми катастрофирал. Двете предни гуми отхвъркнали, колата се обърнала. Околийският началник загинал на място. Подозрението паднало върху Запрян. Съпругът ми го обвинявал най-яростно. „Няма кой друг да е — казал. — Тази нощ в Коматково немаше по-луда глава и по-върл противник от него.“ Арестували Запрян, съдили го. Едва не намазал куршума. За него се застъпил само един бай Делчо, най-старият партиец в селото. „Той не може да направи това!“ — повтарял, ама защо не може, не обяснил. Запрян прекарал почти целия си живот по затвори и мини. И едва преди няколко години един старец, като заумирал в Коматково, помолил да извикат бай Делчо и му рекъл: „Не искам да си отивам с грях на душата, аз направих оная беля с автомобила на околийския... Той ме подозираше в една работа, трябваше да се спасявам. Запрян се мъчи цял живот заради мене, нека дойде да му се изповядам, дано ми прости, та да ми олекне...“ Разтичал се бай Делчо, издирил бившия анархист, довели го при смъртника, изслушали го... Запрян, както си бил подпийнал, му рекъл: „Не бери грижа залудо, аз отдавна съм простил на всички... Знаех, че страдам заради другото, но това не ме

убиваше, напротив — то единствено ми даваше сила, нали човекът за това е роден: да страда и за другите, не само заради себе си.“

— Апостолска философия! — отбелязах. — Да се чудиш...

— За чудене си е! — прекъсна ме жената. — И сега... всичко в него е загинало, само думите са се съхранили. Като го чуеш, и се стъписваш — откъде този разум, този стил у човек, който живее скотски? Мъжът ми разправяше, че Запрян навремето пишел стихове.

— Как се разви тая история? — подсетих я от страх да не се отплесне пак.

— По времето, когато онзи старец се е изповядал в Коматково, мъжът ми беше прекалено зает с оборването на едно нелепо обвинение. Бяха го набедили, че като служител в милицията и шофьор на влиятелни личности им е внушавал да преследват негови другари, уж и доноси бил писал против тях и сега доносите излизали наяве. Много от тия хора бяха починали, но наследниците им настояваха за удовлетворение. Мъжът ми се беше поболял. Хвърчеше като совалка по инстанциите — та свидетели, та удостоверения, та обследвания. И тъкмо взе да се поразминава тая работа — доказа се, че нито доноси е писал, нито нищо, — и той беше готов да отдъхне, бай Делчо му обади какво се е случило в селото и мъжът ми отново хукна. Запрян дойде у дома. „Много съм виновен пред него — викаше Игнат. — Аз го съсипах, аз трябва да го очовечавам отново.“ Говореше му, жилище му търсеше, пари му даваше... Докарваше му се. И като му река: „Я не се унижавай!“ — той прималее, разтрепери се, разплаче се: „Ако трябва — казва, — и ще се жертвам за него...“

— Запрян как реагираше на всичко това?

— Ами как... Аз много и не знам, защото те все се затваряха оттатък, в кабинета, и си говореха, но съм го чувала да казва: „Игнате, я не си губи времето! Всеки с късмета си. Играхме, наиграхме се — сега сме на прага. Я да си гледаме кефа, пък каквото дойде — добре дошло...!“

— А първата жена на съпруга ви? — подхвърлих колебливо. — Защо го е напуснала?

— Нещо май... е била превъртяла.

— И по-точно?

— Синът им не вървял в ред. Покрай лоши приятели израсъл нехранимайко и половина. Няколко пъти попадал в затвора. Игнат

вдигнал ръце. „Треперихме му, казвал, а той добре ни се отплати. Нищо повече не мога да направя за него. Нека троши глава, както знае. Аз повече син нямам!“ А жена му все натяквала: „Наш си е — лош, добър, трябва да му помагаме. Ние сме виновни...“ По-късно обърнала плочата: „Ти си виновен за всичко! — викала на мъжа си. — Много си виновен... Ни на тоя свят, ни на оня няма да намериш спокойствие...“ Игнат предполага, че за тия приказки са й повлияли хората, които го обвиняваха в доносничество...

Гласът на домакинята стихна. Китките й, обгърнати в снежнобели ръкавици, се галеха разсеяно една друга като лениви котета.

— Тия приказки на съпругата — рекох — не ми изглеждат ненормални.

— Да, но един хубав ден тя си стегнала торбата и отишла в манастир.

— Кой манастир?

— Не знам. Ще трябва да питам Игнат.

„Късно е, сестро!“ — помислих си и предложих:

— Да свършваме.

— Нямам нищо против.

— Момент само — изтичах до коридора, грабнах найлоновия плик, разгърнах го пред жената. — Познавате ли тази вещ? — показах й столчето.

— А! — възкликна глупаво тя, затули устата си с длан, изсули се от креслото, хукна към насрещната врата, заоглежда трескаво балкона. — Няма го наистина! — възкликна и се обърна към мен.

Възклицанието й прозвуча по-скоро като въпрос.

— Какво ви е изчезнало? — попитах.

— Това — посегна към столчето, но аз бързо го дръпнах.

— Чакайте — казах. — Сега то ни трябва... Ваше ли е?

— Н-не — заекна. — Всъщност — да, може да се каже...

— Какво?

— Че е наше.

— И по-точно?

— Преди седмица Запрян го подари на мъжа ми. Обикновено го изнасях на балкона, за да не усмърдява къщата...

— По какъв повод му го подари?

— Не знам. Без повод... Каза му. „Ти толкова правиш за мене, аз нямам какво да ти дам, освен това... Вземи го, вечер, като седнеш на него, да си спомниш за мизерията, от която си се боял цял живот.“

— Това ли му бяха приказките?

— Да, приблизително... По смисъл. Но как се е озовало при вас?
— отново посегна към столчето.

— Загадка! — дръпнах се. — Светът е пълен със загадки. Онази сутрин, когато съпругът ви тръгваше за Коматково, вие изпратихте ли го?

— Да го изпращам? — едва не се ужаси домакинята. — И докъде, моля ви се? До гарата? Да не би да е малък...

— И все пак — настоях, — не станяхте ли да му пригответе закуска, да му...

— Толкова рано? — пропищя гласецът ѝ. — Та аз, ако не спя поне до девет, съм направо болна.

— Той в колко стана?

— Беше си навил будилника за пет без петнайсет.

— И в колко излезе?

— Отде да знам. Тази нощ той спа в кабинета, за да не ме буди посред нощите...

— Как се бяха уговорили със Запрян? Да тръгнат от тука заедно, да се чакат някъде в центъра, или...

— Трябваше да се чакат на гарата в шест. Мъжът ми обеща да отиде малко по-рано, за да купи билети...

— Запрян както винаги не е имал пари?

— Да, а мъжът ми както винаги — ларж! — процеди тя.

— А защо според вас Запрян е трябвало да тича тази заран в Парка на свободата? — стрелнах я изпитателно... — Къде е Лозенец, къде е гарата...

— Питайте го него — едва не се разсърди Фани. — Ако се е запил предната вечер някъде в този район... Сетил се е в последния момент, че трябва да пътува, и е хукнал... Защо не телефонирате в Коматково? Той е там... Ще ви каже.

— По каква работа трябваше да пътуват? — притихнах.

— Бяха се разбрали с бай Делчо да навестят старите си другари и да подпишат писмо за официалното реабилитиране на Запрян.

— Съпругът ви с какви дрехи излезе?

— Не знам — вдигна рамене. — Но може да проверим... Елате.

Поведе ме към коридора. Запали лампата, отвори вградения гардероб, раздипли акуратно подредените костюми.

— Дааа... Ето! — каза. — Излязъл е със зеленото си шушляково яке, със старите си кафяви панталони и с едни направо босяшки боти...

— Навярно защото е отивал на село — опитах се да оправдая небрежността на съпруга й.

— И трябва да се прави на просяк! Бедното овчарче, нали? — завъртя презрително глава.

Порцелановият й поглед се втренчи в душата ми, опита се да я вцепени.

— Да не би пък да се е носел като лорд? — вдигнах зачудено рамене.

— Точно така! — В угълчетата край устните й се плъзна усмивка: „А вие какво си въобразявате!“ — Винаги с костюм, бяла риза и връзка. Предупредила съм го — не обичам размъкнатите.

— Май сте му взели страха! — усмихнах се и помислих: „При тази музейна подредба навсякъде едва ли чак сега забелязваш как е излязъл, но нейсе...“

И в следващия миг подозрението ми угасна — тя като че ли четеше мислите ми.

— Успях да го науча — кимна не без гордост жената. — Облича нов костюм, стария — в гардероба... Или в торбата за химическо чистене. Ако е в по-окаяно състояние — на вехтошаря! И никакви дрехи по леглата и по столовете, никакво кътане на парцали. — Гласът й сечеше енергично слуха ми. „Такова чудо да ти се падне, помислих си, и стой, та гледай!“

— Точно така и трябва! — насърчих я. — Аз тръгвам. Благодаря ви за гостоприемството.

— А, моля ви! — махна небрежно, прикривайки въздишката си на облекчение. Мой дълг е... но пак ви казвам — не си губете времето да ровите около Запрян. Телефонирайте му в Коматково, поговорете и с мъжа ми...

— Да, да — кимах усърдно, крачейки по коридора. — И аз мисля така. Но ви моля — извърнах се рязко и заварих върху лицето й неопикуем израз — смесица от любопитство и ликуване: — Моля ви

— продължих, свеждайки очи, — да не излизате още няколко часа от къщи. Мои колеги ще минат да ви вземат. Уточняваме още една подробност и край, няма да ви безпокоим повече...

Изобщо не трепна.

— Смя ли да ви откажа — прихна пресипнало. — Ще ви чакам, разбира се.

И като че ли побърза да хлопне тежкарската врата зад гърба ми.

10

Щом завих в първата пряка, се обадих на младоците, които бях оставил в дежурната стая на подслушване. Съобщих адреса, отличителните белези на жената, от чиито дом току-що излизах, и наредих:

— Мони да тръгне веднага. Неотлъчно, подробно наблюдение. Интересува ни всяко нейно движение, всеки дъх...

Изчаках пристигането на момчето и юрнах колата към службата. Отбих се при полковник Кирилов, докладвах му.

— Доста си понапълнил торбата — похвали ме той.

— Да — казах. — Трябва да я изпразваме. Бавно, едно по едно.

— Сега най-важното е да мине данданията в Медицинска академия.

— Аз няма да ходя там — рекох.

— Нервите ли ти изтъняха?

— Защо да подплашвам излишно съпругата? В мое присъствие тя ще се стегне. Нужна ми е спонтанността й...

— Не прекаляваш ли с предубежденията си?

— Нека говорим след това.

— Май доста си впечатлен.

— Афродита в пенсия.

— Щом е в пенсия, не ми я хвали — погледна ме вразумително полковникът.

— Е, да... Но все пак — Афродита! — усмигнах се, преди да изляза.

Докато пиех кафето си в очакване на резултатите от дактилоскопистите, се опитах да премисля още веднъж срещата и разговора си с Фани. Белите ръкавици, зорките светлини в ирисите й, маниерниченето, стремежът й да удави разговорката ни в подробности и да ме забави, развеждайки ме из стаите, настояването й да не свързвам името на Запрян с някакъв си обесен там, в парка — всичко това можеше да е и преднамерено, а и съвсем случайно... „Но защо

нито за миг не се разтревожи? Та нали същата заран мъжът ѝ е трябвало да пътува със Запрян?”

„Може би това е най-важното — рекох си. — Нервната ѝ система е бетон арме!“ От ума ми не излизаше показанието на домоуправителката — в шест и петнайсет Фани е бърсала стълбите.

Пристигна отговорът на дактилоскопистите: „Пръстовите отпечатъци, намерени върху столчето и върху джобното ножче, са идентични. Не се откриха следи от памучни материи върху дървените плоскости...“

Пъхнах заключението в набъбващото вече дело и си помислих: „С това документче, Запране, направо отиваш в затвора, макар да няма нито една твоя следа върху обесения или около него. Та като погледнеш, пак клан-недоклан... Но какво да те правя? Столчето и джобното ножче са против тебе... Добре, че не си наблизко — толкова бързо ще оформим случая, че после сами ще се чудим на глупостта си. Където и да си, стой си кротичко, крий се, само да не вземеш да правиш глупости — окончателно ще ме объркаш...“

Телефонът прекъсна размислите ми. Обаждаше се Мони.

— Госпожата излезе да хвърли боклука и пак се прибра — докладва той.

— Гнуслив ли си? — попитах.

— Не много — засмя се той. — Трябва да я ухапя ли...

— Не се занасяй — прекъснах го. — Нали знаеш как се събират улики за изследване?

— Тъй вярно! — изрепчи се Мони.

— Я по-полека! — скастрих го. — Какво си се разкрещял? Като мине някой край тебе, веднага ще разбере, че си от милицията, нали?

— Виноват...

— Няма да се оправиш скоро — изпъшках. — Не, не ми обяснявай. Иди и прибери от кофата всичко, което е хвърлила.

Слушалката онемя.

— Ей! — подвикнах. — Чуваш ли ме?

— Да — отзова се неуверено младокът.

— Май не си очарован от задачата? — засмях се. — Никога не си предполагал, че трябва да ровиш в боклука, за да търсиш истината.

Момчето въздъхна в отговор.

— Няма майтап, налага се — утеших го. — Запуши си носа и действай. Но към всеки предмет — нежничко, нали?

— Да, да — изтрака зъби младокът.

Хвърлих слушалката и викнах:

— Да, влизай!

На вратата отдавна се чукаше. В кабинета влезе деловодителката, изнемогваща под камара от папки. Скочих да ѝ помогна.

— Ръцете ми откъснаха — промърмори тя раздражено. — Но пък има да си четете...

— Винаги съм обичал да чета — рекох, докато се подписвах в журнала. — Четенето е моята страст!

Жената се засмя и излезе, а аз се приготвих за архиварския си марафон: извадих топче листа, нагласих си машината, подредих си папките... Нямах време за губене.

ИГНАТ СТОЙНОВ МИЧЕВ — роден 1923 година в с. Коматково, Пазарджишко. Член на РМС. Член на БКП от 1945 г. Активен борец против фашизма. От 1945 до 1980 на работа в органите на МВР в Пазарджик и София. Взел дейно участие в разгромяването на бандитски терористични групи (1948–1951). Раняван. Награждаван с правителствени отличия (виж допълнителния списък). От 1980 до 1983 г. работи във въоръжената охрана на Завод 16. Награден за разкриване на крупна злоупотреба в завода. В момента — пенсионер. Активен общественик. Председател на кварталната комисия за борба с антиобществените прояви на непълнолетните.

Забележка: През 1984 г. е постъпил сигнал срещу другаря Мичев. (Виж списъка с имената на жалбоподавателите.) Сигналът е оставен без последствие поради недоказаност.

ЗАПРЯН ГОРАНОВ ХРИСТОВ — роден 1926 г. в с. Коматково, Пазарджишко. Член на РМС. След Девети симпатизирал на анархистите. Не се е числил в списъците им, но е пропагандирал идеите им, злоупотребявайки с лозунга за свобода и равенство. През 1952 г. осъден на 15 години лишаване от свобода за терористичен акт в родното си село. Срокът на наказанието му е удължаван с вътрешна присъда за антинародна пропаганда и опит за убийство на затворник. Освободен през 1970 г. Останал доброволно на работа в мина „Прогрес“. В този период не е имал вражески прояви. Затворен, не

дружи с никого. През 1984 г. се пенсионира и се завръща в София. Злоупотребява с алкохола. Не е постъпвал на лечение в изтрезвителя.

Тъкмо дописвах последния ред и телефонът зазвъня. Савата ми се обаждаше от гарата.

— Нищо особено — отзова се без ентузиазъм на въпросите ми. — Забавих се, защото трябваше да изчакам бригадата, обслужвала влака, с който е изчезнало пиленето.

— Е, и?

— Кондукторът си го спомня много добре. Слязъл е на една гара преди Ихтиман.

— Очакваше се — въздъгнах. — Не е вчерашен. Слушай сега. Ако искаш — записвай... Стефания Каменова Мичева. Квартал Червена звезда. Блок 816, вход единствен... Адресна справка. Подробно — чак до родния ѝ дом. Интересува ни всичко. След това — „Тенекиите“... Да, под Пионерския дворец... Компанията на Запрян... Тя отваря и затваря заведението. Представяш се за негов приятел, до осемдесета година сте работили заедно в мина „Прогрес“... Нататък ти е ясно.

— Мога ли да се напия? — засмя се Савата.

— Можеш — рекох, — но ще си навлечеш неприятности. И довечера в осем и половина — тук! — изкрещях.

Погледнах часовника си — беше станало четири. Звъннах на младока, който скучаеше в дежурната стая, повиках го.

— Трябва и ти да тръгваш — рекох му. — Макар че, ако изникне нещо непредвидено, направо не знам какво ще правя. Може би ще пращам кучето.

— Слушам ви — усмихна се акуратно той и извади бележника си.

— Най-напред седни. Адресът е: квартал Червена звезда, блок 816. Знаеш какво се изисква за един обиск.

— Да, разрешение.

— Взимаш го и заминаваш на адреса. Там вече цял ден виси Мони. Свиркаш му, качвате се при госпожата. Усмихнати и безкрайно галантни. Ако ви се лигави, и вие също... Разрешавам. Същевременно я наблюдавайте. По известната вече формула. Не си я забравил, нали?

— Че как! „Гледай му акъла и му крой шапка!“ Не се забравя лесно.

— При това държа шапката да бъде точно по мярка. Взимате госпожата и я завеждате в Медицинска академия. Не по-късно от шест и половина. Знаеш вече къде...

— Да, в моргата.

— Казва се патологоанатомичен сектор — поправих го.

— Така де, извинявайте.

— Трябва да бъдем прецизни. След това връщате госпожата у дома ѝ. И правите едно основно пролетно чистене...

— Моля?

— Извинявай. Искях да кажа — обиск.

— Разбрано! — Момчето хлопна бележника си и излезе.

Телефонът отново звънна. Обаждаше се Мони.

— Да докарам ли „багажа“? — провикна се.

— А кой ще стои там вместо тебе? — настръхнах. — Интересен ли е „багажът“?

— Консервени кутии и три бутилки от швепс. Искаше ми се да не губим време.

— Правилно, но няма как... Довечера ще го разгледаме. Току-що изпратих Коста към тебе, той ще ти обясни останалото.

Хвърлих слушалката, задълбочих се в последната папка.

МИРОН ИГНАТОВ МИЧЕВ — роден 1945 г. в Пазарджик. Член на ДКМС от 1960 г. Отличник и комсомолски активист в гимназията. След зрелостните изпити под влияние на лоша среда участвал в грабеж на павилион, за което получил условна присъда. През 1968 г. за присвояване в търговската мрежа осъден на шест години лишаване от свобода. След изтърпяване на наказанието работи като зидаро-мазач в системата на „Софстрой“. Недисциплиниран. Злоупотребява с алкохола. Разведен. Последна адресна регистрация — квартал Иван Вазов, блок 612...

Подредих справките в папката, прехвърлих телефона на централата, слязох на паркинга, метнах се в жигулата и я пришпорих.

Не се надявах да заваря по това време вкъщи Мирон, но след като натиснах звънеца, зад олющената врата изсвистя простуден мъжки глас: „Ти ли си, мамка ти!“ Охо, рекох си, тук даже ни и очакват.

— Аз съм — подвикнах весело. — Отваряй.

— Кой си ти, бе? — изсвистя отново гласът.

Бях извадил картата си, за да отговоря донякъде, на нелюбезния въпрос, но като зърнах пред себе си мъжа развалина, се постъписах. „Я по-полека!“ — заувещавах се. Нямаше съмнение, че пред мен стои самият Мирон Мичев. По сбръчканото му като киселица и подпухнало на бабуни, сякаш хапано, лице се стичаха мътни сълзици. Помислих — плаче, и в същия миг разбрах, че очите му старчески сълзят, като че ли преди минута бе разпалвал мангал.

— Добре де — махна пренебрежително към картата ми, откривайки в устатата си наниз от изпочупени зъби. — Не съм къорав, виждам.

— Вие сте Мирон?...

— Аз съм. Влизай...

В дъха му прокисваха обърканите ухания от снощния запой.

Последвах го в коридорчето, стараейки се да вдъхвам: по-нарядко. Стените бяха пропити със сладникавата воня на джибри и повръщано. Мирон ме покани в кухнята, разчисти едно ъгълче на масата, замитайки в шепа обелки от салам и съсухрени корички, сложи две сравнително чисти чаши и предложи:

— Да му цапнем по една?

— Не мога — казах. — Служба.

— Да ти умре човек на службата — въздъхна той, поразмисли, наля си, вдигна чашата срещу мен така, сякаш ме вземаше на прицел, и рече: — Но да знаеш — вече нямам нищо общо с вас. „Софстрой“, братче... Работническа класа. К'вото изчукам — изпукам, и толкоз. Е, поработвам и частно, но сега пък кой не поработва...

— Хубаво — рекох. — Кого очакваше толкова нетърпеливо, че го и напсува одеде, без да погледнеш през шпионката?

— Абе жена ми — махна той. — Остави я...

— Коя ти е поред?

— Трета. От вчера е забръмчала нанякъде...

— Май много пиеш... затова ли?

— Тя се налива повече и от мен — засмя се Мирон. — Чашата й все празна, като че ли й е пукнато дъното... Но това са си наши работи, не те интересуват.

— Прав си — рекох. — Интересува ме баща ти.

— А така! — процеди злорадо той. — Най-послед! Да не би да ви е станал клиент?

— Хора сме! — сведох очи. — Всичко се случва. Разкажи ми нещо за него...

— К'во да ти кажа? — сви устни Мирон. — Идиот и половина...

— Май не се обичате много?

— И за какво ли? — стихна гласът му. — Той ми разгони фамилията, а трябваше само да си мръдне пръста, за да ме спаси... Гад!

— Я се отпусни! — насърчих го. — Така и така съм ти дошъл на гости — разправи ми тая история.

— Бе тя е мътна и кървава — поклати глава Мирон, — след като се ожених втори път, станах управител на кафе-сладкарница със сервиране на алкохол... Жена ми — една такава, засукана, кой как влезе, от вратата в нея се заяпва... Имахме добра клиентела. Работата вървеше. Жена ми беше опитна в бранша, колко пъти ѝ виках — стани ти управител, аз ще ти помагам, а тя — не... Ти, вика, си глава на семейство, силният пол, ти ще командваш... И аз уж командвах, ама като погледнеш — все нея слушах. И все ме беше страх да не объркаме сметките. Една, две, пет ревизии — всичко „окей“. И тъкмо си викам: тая мойта съпруга направо е златна, пипето ѝ сече като швейцарски часовник — трак! — шеста ревизия... Кашоните със скъпи цигари — уж пълни, уж запечатани, а като ги отвориха — вътре рула хартия... И кашоните с ядки — и те така... Скъпите напитки уж запечатани, а в бутилките — оцветена водичка... И се завъртя една — претършуваха всичко. Петнайсет бона дефицит. Ревизорът — бесен. И мандалото щракна. Следствие, съд. И не щеш ли — жена ми свидетелка. Аз, казва, отдавна го подозирах... Причерня ми, после взе да ми се прояснява. Разбрах — тя ми е направила този номер. Обяснявам на баща ми, викам му — наеми добър адвокат, нека се види кой колко пари има в книжка... Той — не. Направо избяга. Ти, вика, си тръгнал накриво, троши си главата...

— И хич... — облизах пресъхналите си устни. — Нищо ли...

— Колкото ти, та толкова и той... Понякога, без да знае човек, върви по чертата — с единия крак отсам, с другия — оттатък, и много малко му трябва — едно рамо, за да се спаси или за да се удави... Бай ти Игнат избяга — не дай си боже, някой да не рече, че помага на престъпник. Точно когато трябваше да ми помогне, ме изостави!

— А това... с жена ти... — подхванах колебливо. — Излезе ли наяве?

— Ама моля ти се! — изгърби се злостно Мирон. — Цялата работа била нагласена... Тя, тая другарка, си имала стари грехове, ама ревизорите все я спасявали, понеже хубавинка, нали... И като съм се появил на хоризонта, тя си рекла — дръж будалата!

— Не си измисляш — потрепери гласът ми.

— Откога си в милицията, та не знаеш тоя случай? — оживи се Мирон. — Стана голям майтап... Разведохме се и другарката се ожени за ревизора, който ме накисна... Оказа се — тя му подсказвала кое как е и как няма да му подскаже, нали е правила шашмите... А ревизорът се ожени за нея с мисълта, че от нея по-честна и по-праведна няма. Тя веднага стана управителка на един голям ресторант и я подкара съвсем през просото... И защо не? Ямата голяма, закрилата ѝ — сигурна. Даже му слагаше и рога на тоя балама. Хората се опитаха да му отворят очите, ама къде ти... той се мъкнеше подире ѝ като слепец. И пак я спасявал. Черпел спасителите в ресторанта... И все без да плаща. Лайф! Та накрая, като загазила, го повлякла и него. Той, рекла, водеше разни компании тука, принуждаваше ме да бъркам в касата... И онзи бунак се гръмна...

— Как така? — надигнах се.

— Ами ей така... Уж излязъл на лов и наляпал чифтетото. Но преди това оставил писмо... Обадох на баща ми, рекох му — иди там да разбереш истината: синът ти залудо лежа в затвора. А той: „Ако си бил човек на място, въобще нямаше да се забъркваш в тая кал“. И тогава го проклех: „Дано и ти загазиш някои път, че да ти гледам сеира...“ Затова пак ти казвам — ако ви е станал клиент — браво! — но не искам да го виждам, не...

— Ще ти се наложи — въздъхнах. — За последен път...

Както беше набрал скорост в излиянията си, той се сепна, застина, поклати глава:

— Сериозно?

— Да — казах и отново подчертах: — За последен път.

— Е... разбрах те — вдигна рамене, въздъхна, сякаш искаше да добави: „Било каквото било — вечна му памет!“ — Кога?

— Преди два дни. Имаше ли врагове?

— Че той друго и нямаше — промърмори Мирон. — Щом собственият му син...

— Насочи ме към някого?... Име, адрес?

— Не съм по тая част — погледна ме откровено. — Но едно ще ти кажа — той на всички бъркаше в очите и никак не е чудно, ако си е намерил майстора...

11

На екрана се виждаше добре как Мирон се извърща към приближаващите момчета и без да погледне госпожа Фани, макар яркочервеният ѝ шлифер да се набива в очи, промърморва...

— Казаха ми да ви чакам...

— Да — кимва Мони и отваря вратата към моргата. — Заповядайте.

Отдръпва се, за да им стори път, ала Фани най-неочаквано се запъва на прага, фаянсовите ѝ ириса се изцъклят, сега с погледа си тя може направо да реже стомана.

Момчетата я измерват озадачено.

— Не искам — обяснява тя. — Това... Това ме разстройва.

— Е, случва се! — вдига рамене Мони. — Не може да бъдем все в настроение... Няма как.

Жената клати заинатено глава: „Не, в никакъв случай!“ — и чак тогава Мони, изглежда, се сеща за наставленията, които съм му дал — усмихва ѝ се благо, слага нежно ръка на рамото и.

— Една секунда само — увещава я с най-съкровения си глас, — един поглед, една дума и — край. Ние трябва да свършим тая работа, ние, няма кой друг, нали знаете... И колкото по-бързо — толкова по-добре... За всички...

— Да — кимва тя изтръпнала. — Да, да...

Съгласява се и продължава да изтръпва, надига се на пръсти — още и още, след миг ще полети към тавана, напразно размахва ръце и се мъчи да се приземи...

— Да — тръсва глава, усетила навярно най-последна твърда почва под нозете, си. — Но не може ли... тук... да го изнесете, или?...

— Да го изнесем? Кого? — дръпва се Коста, изумлението му е истинско, май пак е забравил съветите ми, ехото на гласа му излъхва кух потрисащ мраз, излъхва го като от метален капан, притаен сред шубраките. — Кого да...

— Който и да е! — издивява Фани. — Запрян или баба му... Все едно! Нали и тук е за хора, не е за...

Гласът ѝ се лута ужасен, смазан от мисълта за току-що сторената грешка. Та нали тя знаеше от вестника, че Запрян е забелязан *жив* в района на местопроизшествието, нали знаеше, че настойчиво го издирваме, и сама ни уговаряше да не си губим времето с него, а просто да телефонираме в Коматково. Защо споменаваше името му сега тук, пред моргата? За да ни убеди още веднъж: „Ето вижте — и през ум не ми минава, че обесеният може да бъде съпругът ми“. Неволно изтърваната ѝ реплика: „... да го изнесете тук“, и това почти интимно гукащо „го“ я издаваха.

Настъпи неловка тишина — всички гледаха със съмняващи се умислени очи към жената и тогава тя тръгна отведнъж, почти подтичваше по коридора, за да се закове вцепенена в кръга на безжалостно ярката светлина. Санитарят дръпна бавно, почти церемониално чаршафа от лицето на трупа.

— Да — кимна вдървено Фани. — Той е...

И побърза да се извърне. Като че ли си отдъхна, отчужди се — било каквото било, тя си изпълни задължението, вече никой не я интересува, нищо не искаше да знае...

Миرون наблюдаваше втренчено мъртвия си баща, после дръпна още чаршафа, вдигна внимателно безжизнената десница, поклати я. Сбогуваше се с миналото си, с любовта и омразата си... Лицето му бавно се очовечаваше, чертите му омекваха, добиваха беззащитен, почти кротък и примирен, объркан израз... Посочи на момчетата кръстатия белег върху синкавата кожа, опъната от ребрата.

— Стара рана — промърмори...

Мони поклати глава с разбиране, побърза да прикрие трупа.

Екранът избеля.

В салончето припаднаше като сняг пухкава студена тишина.

— Много ѝ се събра на госпожата! — възкликнах.

— Не бързаш ли? — обади се полковник Кирилов.

— Наистина много ѝ се събра — настоях. — Мони, Коста, кажете — когато я поканихте да дойде с вас в Медицинска академия, казахте ли ѝ, че ще опознава съпруга си?

— Не — изправи се Мони. — Обясних ѝ, че трябва да ни помогне да установим самоличността на едно лице, което тя вероятно

познава...

— Така — кимнах му да седне. — А знаете ли какво се откри в боклука, който е изхвърлила днес? Експертизата е категорична — в една от бутилките са намерени следи от солна киселина...

— Така ли? — приведе се напрегнато Кирилов.

— Да — казах. — А сега предлагам Савата да ни разкаже на какво се е натъкнал, докато издирваше адресите на госпожата.

— Доста интересна подробност — поокашля се Савата. — Тази другарка е била спътница в живота и на още един труп...

— Ами! — възкликна Кирилов. — Това вече...

— Живели са заедно шест години — продължи Савата. — Съпругът ѝ Иван Драголов е бил ватман. Водил безкрайни дела. Обвинявали го, че при потегляне от някаква спирка осакатил едно момче. На няколко пъти бил оправдаван, но бащата на момчето се оказал упорит и подновявал делата. Ватманът се осланял на показанията на свой приятел, който в момента бил в трамвая, но приятелят му свидетелствал против него. Вероятно е бил подкупен. В края на краищата се установило, че никой няма вина за нещастieto, но след съдебния марафон горкият ватман съвсем клекнал. Здравето му се влошило, излязъл в пенсия. Съмнявал се във всеки и за всичко, поболял се от подозрителност. Една заран съседът го намерил мъртъв в леглото му. И най-странното — бил омотан с въже. Съпругата, госпожа Фани, по това време отсъствала. Едва я издирили в провинцията. Подозрението паднало върху съседа. Злите езици в блока говорели, че не бил безразличен към чаровете на Фани. Проверката установила точно обратното — отношенията им били като между куче и котка. Не можели да се гледат. В този смисъл свидетелствала и съпругата на съседа. Озадачавал обаче фактът, че той редовно се отбивал в жилището на ватмана. Обясненията му давали да се разбере, че с Иван Драголов поддържал приятелски връзки от години, неприязън изпитвал само към Фани, която непрекъснато се големеела... Другият заподозрян — бащата на осакатеното момче — притежавал желязно алиби. Случаят бил приключен. От тази история са останали само противоречивите спомени на съседите и въжето, с което бил омотан мъртвият...

Савата разпери ръце, умълча се. В залата беше тихо, пронизително проскърцваха столовете.

— Дааа — въздъхна Кирилов. — Много странни неща се струпаха... Петков, какво предлагаш?

— Нека чуем и донесението на Марко — рекох.

Началникът кимна, аз натиснах клавиша на магнетофона. Екна дрезгавият клас на колегата: „Прекосил е Наречен пеша. Спирал е няколко пъти пред павилионите за закуски. Очевидно е бил гладен, но не е имал пари. Не се е срещал с никого, не е разговарял. С лека кола — собственикът ѝ е установен, нищо интересно — се е добрал до разклона за Павелско. Там е слязъл и е прекосил селото, поемайки към най-близката хижа «Билото». Тук следите му се губят. Хижарят твърди, че такъв човек не се е отбивал при него. Подозирам, че не казва истината. От справката се установи, че миналото му не е чисто. Излежавал е присъда от осем години за подпомагане на контрареволуционна група. Името му е Верчо Калайджиев Василев. Мнението на другарите тук е, че по характер е доста потаен и двуличен. Взехме отпечатъци от следи, оставени край хижата през последните дни. Гипсовите отливки изпрацам утре. Разработваме мерки за контрол и наблюдение на всички хижи, овчарски къшли и махали наоколо. Предлагам време за връзка сутрин в осем и вечер след осем и половина. Спешно можете да ме търсите чрез районното управление в Наречен. Чакам указания. Край.“

— Какво предлагаш? — попита ме отново Кирилов, сякаш едва бе изчакал да „изтече“ магнетофонният запис. — И изобщо — какво мислиш?

— Поведението на госпожа Фани и на Запрян е доста озадачаващо — подхванах умислено. — Той бяга, крие се, а тя през цялото време уж не се сецаше, че убитият е съпругът ѝ, и най-важното — мъчи се да отклони вниманието ни от Запрян. Защо, след като даже когато говори за странностите му, е изпълнена с неприязън? Възможно е тя да е подбудителят, а той да се е нагърбил с грубата работа. Нека си припомним смъртта на първия ѝ съпруг. Там също се мярка един съсед, когото тя е мразила, та — леле-мале! — а съседът бил приятел на мъжа ѝ. Сега пък — Запрян е бил приятел на втория ѝ съпруг, има нещо общо... Естествено, нужни са ни още много доказателства в подкрепата на тази версия. Преди всичко трябва да изясним подробностите около смъртта на първия ѝ съпруг и защо Запрян е правил опит за убийство в затвора. Така може би ще се доберем до

нещичко от мотивацията и почерка на двамата, макар че и това „нещичко“ е в състояние да ни подведе.

— Говориш така, сякаш си убеден... — промърмори Кирилов. — Стефания и Запрян... и никой друг...

— Предполагам — вдигнах рамене. — Не изключвам участие и на трети човек, засега неизвестен. Игнат е имал доста врагове. Трябва да ускорим издирването на Запрян, да уточним алибито на Фани, да търсим в миналото на Игнат хора, които биха му посегнали от омраза...

— Обискът не подсказа ли нещо в тая насока? — запита Кирилов.

— Един доста неловък опит за мемоари — рекох. — Но и в тях, освен философски сентенции, размисли за живота и разкаяние — нищо конкретно... Нито едно име, нито една ситуация... Освен мемоарите — малко разписки, касови бележки от магазините...

— Добре — въздъхна началникът. — Анализирайте ги все пак. Планът кога ще бъде готов?

— Утре, в седем сутринта. Сега главата ми дава заето.

Всъщност писанията на Игнат не излизаха от ума ми. В тях се прокрадваха горчиви разсъждения, които звучаха като опит за оправдание. „Живяхме в сурово време — пишеше той. — След победата колкото и да бяхме сигурни в бъдещето си и да вярвахме в него, често пъти у нас се промъкваше недоверие, промъкваше се съмнение... Знаехме — врагът е хитър, в много отношения по-опитен от нас, очаквахме всичко от него, няма ли все пак да ни изиграе — мислехме си — и да забие нож в гърба на революцията. Бяхме безпощадни — злото трябваше да се реже из корен, — съмнявахме се във всеки и във всичко, всяка доброжелателност ни се струваше маска, всеки ведър характер — безгрижие и безотговорност... Трябваше да смъкнем много маски и да накажем безотговорността. Така беше... Колкото по-подозиращ, недоверчив и мнителен — толкова по-революционен. «Доверие никому!» — това беше нашият лозунг. И какво? Животът се оказа по-силен, отхвърли ни. «Вие не сте ми нужни!» — каза ни... Защото на всяка крачка в този живот човекът се нуждае от доверие. Кой ще спре младите да се влюбват, кой ще им забрани да се целуват, да се обичат? А всяка обич и всяка целувка са оглушителни експлозии на човешката доверчивост. Защо трябваше толкова дълго да се преструваме, че не ги виждаме, и да твърдим, че не съществуват...“

Да признаеш, че си опроверган от живота, не е кой знае какво утешение.

Късно вечерта се обадох в Лондон. На обичайния ми въпрос: „Как сте!“ — жена ми отговори с обичайната въздишка: „Добре сме... Нали знаеш.“ Дъхът ѝ както винаги бе попарен от смътна тревога. Вече трети месец тя и синът ми живееха там, в апартамента на Куин Гейт Плейс, и всяка седмица ходеха на контролен преглед в болницата Хамерсмит. Лекарите уж ги уверяваха, че присаденият бъбрек на сина ми функционира нормално, но никой от нас все още не смееше да се зарадва. Все още се приспивахме в неуютната хралупа на нещастieto

си, която отдавна би трябвало да напуснем и да забравим, с триста очи се взирахме в прииждащото време: а няма ли пак да се зададе лошото? „Омръзна ни вече тук — въздъхна отново жена ми. — Ужасно ни се иска да се върнем...“ „Трябва да потърпите — рекох. — Още мъничко и ще дойда да ви взема.“ „Добре — каза тя. — Хайде да свършваме, че тия разговори не са от най-евтините.“

Сложих внимателно слушалката върху вилката, сякаш се боях да не нараня гласа ѝ, замислих се. Спомних си пристигането ни на Хийтроу. Приятелите в София ни уверяваха, че на летището ще ни чакат хора от посолството и ще ни помогнат да се оправим в огромния непознат град. Пристъпвахме из безкрайните светли коридори на летището и се питахме. „А наистина, ще ни чакат ли?“ — бяхме чували хиляди приказки за непроницаемия егоизъм на българите, които работят в чужбина. Естествено, егоизмът им си имаше основания — стотици сънародници им бяха дотягали за щяло и нещяло...

Човекът от посолството ни чакаше веднага след паспортната контрола. И до ден-дневен за мен си остана тайна как ни разпозна сред тълпата пътници. Усмихна ни се, помогна ни да натоварим багажа си на количките и ни поведе към паркинга. Качихме се на колата му и потеглихме. За нас всичко наоколо беше ново, смайваше ни с мащабите си. Мълчахме, потяхме се — след студения мартенски ден в София тук попаднахме сред истинска пролет... Но не толкова непознатият град и топлият въздух ни караха да мълчим и да се потим. Човекът от посолството ни разпитваше подробно: с кого трябва да се срещнем в понеделник в Хамерсмит хоспитал, имаме ли нужда от преводач, носим ли някаква медицинска документация, която трябва да се преведе предварително. Отговаряхме му с половин уста, изтръпнали да не го уплашим с претенциите си, та да си каже — и тия са като всички — и да ни зарече... Гордостта и страхът едновременно ни връзваха езиците.

Човекът ни помогна да се настаним в апартамента, показа ни кое къде е, как се регулира парното и тъкмо когато мислехме, че ще си тръгне, той ми предложи да ме заведе до магазина, за да си напазарувам... Крачех след него и не вярвах.

Едва когато ни покани и у дома си на гости, нещо в нас се отключи, просветна ни, върху обърканите ни физиономии проиграха

усмивки и познахме гласовете си...

И ето сега, след толкова време, си мислех: за какво ли е бил този наш смут, тази мнителност, това недоверие?... А пък дали милият човек, който ни посрещна — запитах се, — не си е задавал тогава въпроса: „Дявол да го вземе, наистина ли са толкова скромни и непретенциозни?“

13

Рано сутринта се заех с плана, предчувствувайки, че лесно и бързо ще го натъкмя, ала едно тежко чувство на неприязън объркваше мислите ми...

Откакто се разделих с предишния си помощник Славчо Кънев и на негово място бе издигнат Марко, работите ми потръгнаха по-уверено и по-спокойно. Марко ми импонираше с пъргавия си ум, с навика да не се изхвърля и да не се кичи излишно с помпозни приказки. При него всичко беше простичко и добре сглобено. Както винаги и сега той се отнасяше с убийствена ирония към всички службашки амбиции, дори и към собственото си повишение: „Издигнах се страшно в очите на слепите!“ Злите езици не пропуснаха да отбележат: предпочитал съм да се ограждам с безлични човечета, та на фона им да изпъквам. И добавяха: „Колкото и да остроумничи, сигурно и той е ужасно безличен!“ Беше ги яд, че не давам мило и драго да засенча началника си Кирилов и да го пратя без време в пенсия. Според тях поведението ми било направо мижитурско, издавало едва прикривана липса на самочувствие. А според мен тия техни критерии си бяха направо свинство. Да подлееш вода на човека, който ти е дал хляб и занаят в ръцете, е присъда над самия себе си — та нали младите не са глухи и слепи, утре без никакви угризения ще постъпят по същия начин с тебе...

Измъкнах листа с готовия план от машината, прегледах го. Мъчех се да се съсредоточа върху редовете му, ала мъчителното чувство продължаваше да ме притиска. „Е, добре! — рекох си накрая. — Какво съм го заусуквал, трябва да се обадя на Славчо Кънев и туйто... Колкото и да ми е неприятно — трябва...“

Той беше станал началник на отделение в друг район на столицата, но за беля точно в неговия периметър смъртта бе заварила първия съпруг на Фани. Още не ми се беше случвало да телефонирам на предишния си помощник и мисълта за предстоящия разговор ме измъчваше. Навремето дори не бях се сетил да го поздравя за новата

му служба. А той го очакваше... Разделихме се мълчаливо — Славчо бързаше да се отърве от присъствието ми, а на мен нещо ми беше криво и не ми се говореше. Единственото нещо, което му пожелах, беше едно смотано: „Е, със здраве!“, и още от следващата заран го забравих. Той от време на време се опитваше да ми припомни за себе си — по разни съвещания ме подкачаше: „Как си, началство?“ Просто ме предизвикваше да му река: „Абе какво началство съм ти, нали вече сме равни!“ — гледаше все да седне до мене, за да внуши на присъстващите — вижте колко сме си добри, ония приказки, че някога не сме се разбирали, са чиста измишльотина. А и двамата много добре знаехме кое как е било и никога нямаше да го забравим.

И сега аз трябваше да му се обадя. „Няма как! — увещавах се. — Още по-нелепо ще е да караш някое от момчетата да му звъни — кой знае какво ще си помислят...“

Набрах номера на Славчо, поокашлях се и щом той вдигна слушалката — „Кънев слуша!“, му рекох:

— А живо-здрavo. Как си?

— Оооо, бате! — възкликна Славчо, изумлението в гласа му беше истинско, само дето това „бате“ не беше негово, ама нейсе. — Как така се сети?

— Задачки — промърморих уклончиво. — Ще ми се да надникна в един ваш случай...

— Ама защо ще надничаш? — въодушеви се той. — Ела тук, ще ти отворим всички папки. Нали знаеш — за тебе винаги...

— Службата ме е подпряла яко... — опитах се да го приземя.

— Нещо интересно ли?

— А интересно... Старо като света — хората се избиват.

— И никой не може да ги спре — изцвили той.

Цитираше ме, искаше да покаже колко добре е запомнил старите лафове.

— Да бе — рекох. — Да се не начудиш.

— Така е — Славчо побърза да си възвърне деловия тон. — Кога ще минеш?

— В два...

— Номерът на преписката подръка ли ти е?

— Да — продиктувах му номера и името на ватмана.

— Окей — викна Славчо. — Ще наредя да я изровят още сега. Ако ми се наложи да изляза, тук ще те чакат...

— Благодаря ти! — прекъснах го и хвърлих слушалката.

Бях сигурен, че следобед няма да го заваря в службата. „Но какво ме засяга това — казах си, — я да си гледам работата...“

Занесох плана на Кирилов за подпис и на връщане викнах момчетата.

— Най-напред да чуем Савата — предложих. — Снощи така и не му дойде ред... Нещо интересно за компанията на Запрян от „Тенекиите“?

— Всички го обичат — поде умислено Савата, — не чух нито една лоша дума... Бил е щедър, пропивали са и последните му грошове...

— Много ли фиркат тия дяволи?

— Както се хвалеха снощи — по кило и канче... Макар че като ги гледам — на мнозина и канчето вече им се опира.

— Чели ли са съобщението във вестника за Запрян?

— Да, и са изумени. Викат: да знаем кой е написал тази глупост, че да му кажем... Според тях той изобщо не е способен да посегне на човек...

— Но вече му се е случвало.

— Сигурно не знаят това. За тях той е мека Мария, душа и половина... Дори са го кръстили „Трите П“.

— Какво означава това?

— Да попием, да попеем, да поплачем...

— И на плач ли ги избива? Познават ли Игнат?

— Имат много специално мнение за него. Няколко пъти едва не са го били... Заканвали са се и на ватманката... съквартирантката на Запрян... защото и тя, и той са се опитвали да откъснат „Трите П“ от компанията им. Вечерта преди инцидента Запрян е бил в „Тенекиите“, но си е тръгнал рано, обяснявайки, че на другия ден му предстои важна работа... Това е.

— Добре — казах. — Слушайте сега. Аз хуквам по следите на Фани. Мони, ти поемаш погребението. Знаеш ли за кога е насрочено?

— Да — отзова се момчето, — за дванайсет.

— Преди обяд трябва да се завъртиш из Лозенец. Интересува ни ватманката. Караш на жаргон и колкото е възможно — по-просташки.

На тебе това ти отива. Брат ти е хукнал да се жени за нея, проверяваш що за птица е. След погребението ще се разшеташ из депото. Коста ще мине по старите адреси, където е живяла Фани, и да опита да посъбере някоя и друга клюка. Довечера в осем и половина се събираме.

Да търсиш истината в подробностите за една смърт, настъпила преди шест години, е равносилно на това, да копаяш кладенец наред Сахара. Първо — трябва да си луд и всички да го знаят, за да ти разрешат такова нещо, и второ — нужен ти е невероятен късмет, за да успееш.

Делото, в което се вирах като малоумен повече от час, бе приключено акуратно поради липса на доказателства. Всеки архивар би му се възхитил — толкова прегледно бяха подредени документите, толкова чистичко. Починалият е страдал от сърдечна недостатъчност — приложеното копие от здравния картон подробно отразяваше хода на заболяването и лечението му. Легнал човекът, не станал... Е, случва се. Само да не беше проклетото въже, с което е бил омотан. Ето как обясняваха в преписката присъствието му: вследствие на многото съдебни дела пострадалият си разтропал нервите. Понякога постъпките му изглеждали странни, той самият не ги мотивирал... Пък и по въжето били намерени само негови пръстови отпечатащи... следователно... Излизаше, че всяка вечер се е овръзвал по този начин, вместо да се завива с юрган. Хай да му се не види! Необичайно, но какво пък, да не би това да е единствената необичайност в обръкания ни свят? Една повече, една по-малко... Карай да върви. И са пратили преписката в архива.

Когато вече се канех да тръгна, при мен се отби Славчо.

— Е, какво? — попита нехайно, палейки цигара. — Ще излезе ли нещо?

Стори ми се, че е пораснал, но достатъчно беше да погледна обувките му, за да открия измамата. Прекалено отпуснатите и възшироки крачоли прикриваха донякъде токовете му, ала по наклона на ходилото можеше да се отгатне, че са се вдигнали най-малко с два сантиметра. „Как ли не си изкълчва глезените?“ — помислих. Славчо усети погледа ми, смути се, побърза да седне.

— Какво ме питаше? — рекох разсеяно. — Не разбрах.

— За тая работа — кимна към преписката.

— В нищо вече не съм сигурен — промърморих примирително.
— Ти не си ангажиран с нея, нали?

— Така е — но се опитвам да ги разбера тия, дето са били преди мене... Май вече никой не иска да му се пишат в сметката неразкрити убийства...

— Да — рекох, — макар че някога те бяха интригата, стръвта в нашата служба... Поддържаха формата ни. Сега ни бият за тях и ние какво? — караме я по най-лесния начин. „Нещастен случай!“ — и към дело. Не бива така. Нека си пискат някои, че не сме ги разкрили. Ако смятат, че сме некадърни или недобросъвестни — да ни сменят. Това поне е лесно. Лекарите все още не са намерили лекарства за много болести, но никой не ги ругае, нали?...

Славчо ме гледаше мълчаливо и като че ли си записваше набързо изречените ми думи.

Най-напред се отбих при домоуправителя на жилищната кооперация, в която бе починал първият съпруг на Фани. Като му казах за какво съм дошъл, той се учуди, но за нула време събра няколко бабички. Очите им горяха с трескава нетърпеливост. Изглежда, дълго бяха скучали, сега им падаше случай да позлословят. Прекъсвайки се една друга, те ми разправиха, че съседът Евдоким и Фани наистина са били любовници, напразно следствието преди години не е обърнало внимание на този факт, осланяйки се на показанията на жена му. „Той, другарю, я е купил навремето като младо момиче от родителите ѝ и сега пак я купи — затъкна ѝ устата с пари и после я прати на село да копае градината, за да си разиграва тука коня както си иска... Фрашкан е с пари и не може ден без жени и гуляи. С какво го бе запленила Фани, не знаем, но той тичаше подире и като пес и за всичко ѝ угаждаше. Мъжът ѝ бе станал за смях.“

Трябваше да уточня една много важна подробност.

— Чули сте — рекох, — към седем вечерта Фани да се сбoguва с мъжа си и да заключва вратата?

— Аз чух и видях — пооживи се една от стариците. — Бях на стълбите. Фани подвикна от вратата: „Да не забравиш супата на печката...“

— Той отговори ли ѝ? Чухте ли неговия глас?

— Да. Подвикна ѝ: „Добре, гледай вдругиден да се върнеш“. Тя каза: „Щом съм ти обещала, няма смисъл да ми повтаряш“. Заключи и тръгна.

Сбoguвах се с бабичките, побързах към апартамента на Евдоким.

Мъжът, който ми отвори, беше около петдесетгодишен, нисък, набит, червендалест и сприхав — същинско буре барут. Дълго се взира в служебната ми карта, местейки поглед към лицето ми, сякаш искаше да попита — какви са тия по никое време? — накрая изръмжа и се дръпна, пропускайки ме край себе си в тясното коридорче. Едва се

разминахме. Срещу мен навярно беше холът, през стъклената му врата прозираше оксиженовото сияние на телевизора.

— Направо ли? — попитах.

— По какъв въпрос? — проскърца гласът му в отговор.

— По общочовешки — извърнах се. Той продължаваше да ме гледа враждебно.

— Хм! — усмихна се. — Влизай тогава в кухнята.

— Дочкооо — изглези се женски глас от хола. — Кой дойде?

— Баба ми! — озъби се той. — Носи ни яйца за Великден. В кухнята побързах да се разположа край масата и казах:

— Не е лошо.

— Кое? — изтъпя домакинът.

— Ами това... Дочко. Близо е до Евдоким. Връзва се.

Докато му говорех така, той чак се изгърбваше от злост. Усмихнах му се: „Е, какво? Ако трябва и да се бием, а?“ — той като че ли се засрами, ритна ловко едно столче под задника си, сплеска се върху него и рече с поочовечен глас:

— Слушам ви.

— Дали не ви обърках плановете за тази вечер? — попитах.

— И да си ги объркал — махна, — карай... Няма да ги поправиш.

— Така е — съгласих се. — С какво се занимавате напоследък? Някога сте организирали страничната дейност в АПК...

— Пак съм в тоя бранш — прекъсна ме, — само смених апекато... Всичко ми е редовно — документи, заповеди. Няма вече балами.

— Не ви разбрах... „Балами“ — за какво?

— Да хрантутят чиновниците. При нас двеста души бачкат, само аз съм храненик — тичам, търся суровини, нови производства, пазари.

— Ще го имам предвид.

— Кое? — отново зяпна той.

— Ами това — усмихнах му се, — че разговарям с крупен деец на стопанския фронт.

— А, крупен... — усмихна се и махна великодушно. — Аз ако можех да се разгърна, както си знам...

— Ще се съсипете — рекох. — Май и сега едва насмогвате.

— Каталясал съм — съгласи се. — Заспивам прав...

Подсещаше ме, че не бива да удължавам разговора.

— Това е много хубаво, но мен ме интересува оная драма — извих очи към тавана. — Горе...

— Коя, с ватмана ли? — скърши недоверчиво плещи. — С Иван Драголов?

— Да — рекох.

— Докога? — изсумтя. — Нали всичко приключи.

— Такива истории могат да се отключват по всяко време. Поне докато не минат двайсет години...

— Че вие тогава се скапвате от бачкане! — изгледа ме присмехулно. — Сигурно нямате време глава да вдигнете... В България всеки ден умират...

— Слушай — прекъснах го, — да оставим на мира статистиката. Разправи ми кое как стана...

— Дано не съм забравил — умисли се.

— Е, хайде, не се назлъндисвай! — погледнах го откровено.

— Ами ето така беше — подхвана той. — От предния ден се разбрахме с Иван рано сутринта да му звънна... Щях да го вода на риба...

— Жена му знаеше ли?

— Да. Тя беше при нас, докато се уговаряхме.

— Как се отнесе към намерението ви?

— Ами идете, каза, таман няма да ми свините тук, докато ме няма...

— Тя се канеше да пътува?

— Да, при някаква приятелка в едно бургаско село... Били се запознали в санаториума... Та Фани щеше да й гостува за ден-два, хем да се видят, хем да си напълни торбата с мръвки за Коледа...

— В кой санаториум са се запознали, ставало ли е дума?

— Мисля, че в този... на здравните работници. В Наречен.

— Добре. И после?

— После аз си отидох. Сутринта станах рано, приготвих такъмите, качвам се горе, звъня, никой не отваря. А, викам си, що така? Да не би и той да е заминал? Пак звъня, натискам вратата — отворено. Влизам. Тук Иван, там Иван, гледам — лежи на спалнята вцепенен като цепеница.

— Как разбрахте, че е вцепенен? От прага ли?

— Е, от прага... Разправям ви го накратко — той се задъха, — просто ми е трудно, разбирате ли?

— Да — казах, — но хайде, прежали се...

— Добре де... В първия момент аз не разбрах каква е работата. Гледам го — лежи, омотан с въже... Помислих — номер е. Иван си падаше по номерата, пък и нали от вечерта знаеше, че ще го търся. Сигурно си е рекъл — я да му изкарам акъла. „Ставай — викам, — тия не ми минават.“ И го бутам. Без да искам, докоснах ръката му и подскочих...

— Защо?

— Ръката му — лед... Разкрещях се, събрах кооперацията, извикахме милиция. Разпитвах ме... Е, както вие сега. И накрая — дали с Фани не сме били любовници! Майчице мила, свят ми се зави... Някой от кооперацията бе успял да им подшушне тая глупост: дотам били стигнали отношенията ни, че не ни оставало нищо друго, освен това — да очистим Иван... Лъв стори! Ромео и Жулиета! Ега ти...

— Да бе — рекох. — Но все пак помислете — не сте ли дали повод?

— Е, то като се случи такова нещо — поводи триста! Вярно е — често се качвах при тях. Но защо да не се качвам? С Иван бяхме приятели, откакто се знаем. Ще идем на риба, ще хапнем, ще пийнем, ще ударим един белот. Защо ми е да се заигравам с Фани? С тая баба? На всичко отгоре — и проститутка!

— Това... последното — поколебах се, — сериозно ли?...

— Да, защо?

— Ами нещо не се връзва — баба и проститутка.

— Проститутката няма възраст.

— И откъде знаете?... Нали не сте имали нищо общо?

— Трябваше ли да имам? — навъси се Евдоким.

— С други мъже флиртувала ли е?

— С който ѝ падне. Направо — покана за танц.

— Какво значи това?

— Е, какво... Мъже сме, смятам, че ме разбирате. Тя най-напред към собствения си мъж бе проститутка! — накипя Евдоким. — Работеше си го както си иска... А и той... — въздъхна, завъртя глава. — Мекишар! Клекнал, предал се...

— Вие оттогава... не сте се срещали с Фани?

— Не искам и да я видя.

— Защо?

— Гадна ми е. Уж чистофайница до полуда, а е мръсна колкото си иска... Просто, как да ви кажа... Душата ѝ мирише. Въртеше Иван на пръста си като ония... пуделчетата в цирка. Настройваше го против мене — прост съм бил, първобитен... А всъщност я беше страх да не му отворя очите някой ден...

— За някой по-постоянен кавалер да си спомняте?

— Имаше един... идваше с бял вартбург... Уж да кара Иван до болницата.

— Жена ви тука ли е?

— Няма я — изстина гласът му. — До есента ще бъде на село.

— Чух женски глас одеде в хола, та затова... — заоправдавах се.

— Една племенница от провинцията — махна с неприязън. — Изтърси се... Чете за изпити.

В този миг холната врата се отвори и в коридора екна глезеният женски глас:

— Дочко, к'во става?

— Нищо — подвикна той. — Стой си отгатак...

И както я предупреди, в кухнята тозчас се изстъпи едно ужасно изрусено и боядисано същество. Поклащаше се в ритъма на някаква музика, която единствено тя си чуваше, и вдигнала цигара с професионален жест към устните си, подканяше: „А кой ще ми я запали?“

Евдоким скочи, щракна запалката под носа ѝ и изръмжа:

— Махай се! Отивай да учиш.

Тя го изгледа смаяна, в зениците ѝ проиграха немирни дяволчета. Кой знае откога я държеше под ключ в хола. Прегърна го и втренчвайки се над рамото му към мене, рече:

— Дочко, я не се занасяй! Нали обеща да ме водиш на бар.

Той омекна в прегръдката ѝ, побърза да седне.

— Добре де — промърмори. — Не виждаш ли — говорим с човека.

— Хубаво де — ококори се тя. — Да вземем и другаря... Вие ще си говорите, а аз...

И затанцува из кухнята като баядерка. Изправих се, потупах я по рамото. Тя спря за миг, изгледа ме с невиждащ поглед.

— Друг път — рекох ѝ. — Що е време, все е напред.

И си тръгнах.

На вратата Евдоким ме стрелна хем с благодарност, хем извиняващо се, вдигна рамене, въздъхна: „Това е положението!“

— Нищо, нищо — стиснах му ръката. — Случва се.

Вечерта до късно се обаждах на приятелите си по редакциите. Не познавате ли случайно художника-фотограф Румен Борисов? — питах. „Е, как — отговаряха ми. — Всяка седмица се отбива, разсмее ни, остави някоя и друга снимка и чао. Като пътуващ цирк е — очакват го с нетърпение, а щом си замине — забравят го.“ Да, иначе бил съвсем порядъчен и честен, държал на думата си — обясниха ми. Като нищо щели да го привлекат за по-активно сътрудничество, стига да иска, това винаги можело да се уреди.

Звъннах на фотографа. Сигналът „свободно“ заотпява със садистична мудност в ухото ми. Натиснах вилката и отново набрах номера.

— Кой тъпанар се обажда? — изрева Румен от другия край на жицата.

— Аз съм... — обърках се, едва не изгървах слушалката. — Да не те събудих?

— Абе нали знаете, че по това време проявявам! — изви с ненавистна досада фотографът. — Казвай бързо, че фиксажът...

— Извинявай — засмях се. — Безпокои те майор Асен Петков. Нали си спомняш...

— О, да... — сконфузи се той. — Помислих — някой от редакционните плъхове... Звънят, когато им скимне.

— Та и аз така — рекох. — Ела утре към осем в службата да се видим...

— Готово! — пресекна дъхът му. — Да нося ли техниката...

— Не е нужно — рекох.

И както оставих слушалката, така заспах. Бях нагазил вече в дълбоката вода на това издирване и се усещах спокоен. Нервата ме гони, когато се плъзгам все още по повърхността — гладка и непроницаема като стъкло... когато все още нямам варианти и не знам какво да мисля — ни за работата, ни за себе си.

Бях решил тази заран да поспя повечко — предстоеше ми пътуване, но Мони ми звънна към шест. Сънливият ми глас го озадачи.

— Прощавай — каза. — Знам, че се вдигаш рано...

— Няма значение — промърморих. — Карай...

— Оказва се, че тази, ватманката... съседката на Запрян, съвсем не е целомъдрена...

— В смисъл?

— Била му е гадже. Направо паднах, като научих.

— Не е трябвало — промърморих. — Нали знаеш — любви все возрасти пакорни...

— Може и така да е. Месец и нещо тя е живяла при него.

— Как ли е устискала? В стаята му дори канарчетата умират.

— Но тя не е канарче, нали?

— Е, да — съгласих се. — Не прилича...

— Тя направо се е гордеела с връзката си — зашушна Мони, — представяш ли си? Сутрин демонстративно е излизала в двора, изтупвала е леглото, после — на пазар, хвалела се: моят човек това харесва, онова не харесва. Опитвала се да го води по улицата под ръка, говорела му на висок глас: „Запряне, какво да ти стотвя днеска? Ще идем ли на кино?“...

— А той?

— Треперел е пред нея. Още отдалече като я види, и — беж. Криел се. Но тя все намирала начин да го спипа в стаята му.

— Кога се е разигравала тая идилия?

— Миналата година. После нещо се сритали. Разминавали се като непознати, тя дори не го поздравявала.

— Интересно — промърморих. — Що не минеш към нея сега?

— Да я доведе, ли?

— Гледай да е по-рано — към седем.

— Разбрано.

Един час по-късно ватманката седеше срещу мен, потриваше масивните си длани, зачервени като че ли от денонощно пране, подпитваше: „Сега пък за к'во?...“

А аз, задълбочен в служебната поща, сякаш не чувах простиналия ѝ, дрезгав глас. Изчаках я да омекне съвсем на стола, хлопнах папката и почесвайки се угрижено по тила, се извърнах към жената:

— Най-напред трябва да ви се извиня.

— А за к'во! — вдигна великодушно рамене, озърна се, сякаш търсеше потвърждение на непукизма си. — Стават грешки.

Беше готова да си тръгне, чудеше се само защо все още не ѝ казвам „довиждане“.

— Вината е моя — продължих. — Бях длъжен да ви предупредя още в самото начало, че при нас се говори истината. При това — цялата истина, колкото и да е неприятна. Всяко премълчаване изглежда подозрително. Мислех, че го знаете.

— Отде да го знам — обърка се.

— Пак повтарям — поклоних се, — вината е моя. А вашата вина е, че се опитахте да ме заблудите.

— Аз? — прикри с длан сърцето си.

— Да, казахте ми, че никога не сте се отбивали при Запрян.

— А защо... — пресъхна гърлото ѝ. — Нали ви обясних... по някой път... манджица.

— И сега ли ще ме будалкате? — погледнах я отегчено. — Та вашата работа е стигнала, кажи-речи, до сватба.

Тя се вцепени, напрегна се. Очите и се присвиха, чак се набръчкаха от омраза. Ако ѝ паднеше нещо тежко подръка в този момент, мигом ми смачкваше черепа. Добре, че бюрото ми винаги е като преметено.

— Е, защо? — погледнах я вразумително. — Не беше ли така?

— Така беше — въздъхна. — Но не стана. И какво от това?

— Нищо — усмихнах ѝ се. — Но ако ми го бяхте казали, нямаше да ви разкарваме тази заран. Щяхте да си почивате или да идете на пазар. Защо спестихте истината?

— Щото ми се ще да я забравя — дръпна се.

— Ами? — учудих се. — Та толкова ли е неприятна?

— От най-приятните... Все сама! — изхлипа жената. — Като стане нужда да се помага, подмазват ми се. „Тони, така, Тони — иначе!“ — И аз, луда, зарязвам себе си заради другите... А после — кой откъдето е! — и аз пак кукувам, душата ми скърца от мъка, но никой не се сеща да попита: как си?... Затова се привъртях около Запрян. Да не мислите, че ми е било лесно... там, в неговия лисичарник, но си виках: „Тони, дръж се, Тони, длъжна си всичко да изтърпиш!... Щом е затънал толкова дълбоко — трябва много яко да дърпаш, хем яко, хем внимателно, за да не го пък скъсаш...“ Бях готова на ръце да го нося... У зъби да го нося — като кучка кученцето си, — само и само да го спася... че и себе си, щото сам човек за никъде не е... Можехме да си живеем — един път! — просто хората да ни завидят... Неговата пенсия — голяма, моята прилична, че да си идем на село... Рай! Но не било писано...

— Той споделяше ли нещо с вас? За страданията си, за враговете си?

— Споделяше! — издивя ватманката, столът заскърца панически под туловището ѝ. — Колкото ѝ тия стени... Легнем си вечер — нахранила съм го, бял чаршаф съм застлала. „Запране, това, Запране, онова“, а той само мълчи, пуши и ръси пепел където му падне... Поне да ме беше ощипал веднъж! — задави се гласът ѝ. — Да ме беше ударил дори... Не, брате, не! Разбрах — и да псовисам пред очите му, няма да забележи... И затова бегах, щото уж все край него, около него, заради него, хората ме приказват, а пак — сама...

— Значи нищо не е споделял?

— Нито дума.

— Тони — погледнах я в очите, — хайде да се разберем така: мерне ли се Запрян край къщи, веднага ми се обаждаш... Ето този телефон — подадох ѝ листчето.

— Добре — кимна тя, стрелна ме предано: — А да го вържа ли?

— Как?... — заекнах. — В какъв смисъл?

— С въже... Докато дойдете.

— Това остави на нас — засмях се. — Но ако не ни се обадиш, ще смятаме, че го укриваш... А това е лошо...

— Бъдете спокоен — махна тя, пъкна листчето в сутиена си. — Кажете ли ми — ще го пречукам! Отдавна съм го прежалила.

Тръпки ме побиха.

— Никакви своеволия! — предупредих я. — Само се обаждате...

— Не, аз... Да не помислите, че ми е жал за него! — заоправдава се Антоанета. — Никой не ме интересува вече... Край!

Станах, подадох ѝ ръка.

— Не се озлобявайте — усмигнах ѝ се. — Като отидете на село, все ще ви излезе късметът... Някой стар ерген, някой вдовец...

— А, няма нужда! — тръсна глава, отпъждайки лесните ми приказки. — Мина ми ищахът...

Фотографът, като разбра, че съм му издействал поръчка за серия снимки „Родопа — древна и млада“ плесна с ръце и едва се сдържа да не затанцува.

— Това се казва работа! — повтаряше. — Ето, това е ангажимент...

— Темата е повече от банална — опитах се да го приземя, — но имаш пълна свобода на действие. Снимаш каквото си искаш... В десет трябва да наминеш към редакцията, за командировъчното...

— Ама и командировъчно ли ще има?

— Че как иначе! — удивих се. — Сред природата човек изгладнява. Няма да караш на фотосинтеза...

Румен вече се чудеше как да ми благодари, а аз усещах, че настъпва най-деликатният момент в разговора ни.

— Слушай — подхванах внимателно, — покрай тая екскурзия би ли ни направил една услуга?

— За вас — винаги! — удари се в гърдите.

— Най-напред чуй за какво става дума — усмихнах му се. — И да ми откажеш, няма да ти се разсърдя...

— Добре де — притихна той. — Слушам...

— Предлагам ти да отседнеш в хижа „Билото“. Там природата е красива, пък и ще имаш възможност да шарииш навсякъде из планината... Молбата ми е да наблюдаваш внимателно домакина — с кого се среща, какво си говорят... Но така — ненатрапчиво и издалече...

— Разбирам — притрепкаха избледнелите му устни. — Това се казва работа... Ега ти!

— Защо „ега ти“? — погледнах го зачуден.

— Щото е шпионска, та... дрънка!

— Ето лицата, които ни интересуват — подхвърлих му фотографиите на Фани, Мирон, Евдоким, Запрян и ватманката. — Щом се мерне някой от тях, веднага телефонираш...

— Да, да — зъзнеше гласът му. — Друго?

— Ако можеш — снимай ги. Но... нали запомни — внимателно и отдалече? Само това се иска от тебе...

Уж го успокоих, а екзалтираното му допреди малко лице повяхваше. Той се умисляше, може би чувството за отговорност вече го притискаше.

— Дано се справя — промърмори. — Малко съм схванат, та...

— И по-добре — окуражих го. — Колкото по-схванат изглеждаш — толкова по-добре. Няма да ти обръщат внимание. Още първия ден ще дадеш командировъчното на домакина да ти го подпечата и да се увери кой си, що си...

— Разбирам.

— Най-важен сега е твоят клиент... маратонецът — посочих му снимката на Запрян. — Отваряй си очите на четири за него.

— Кога да тръгна?

— Веднага.

— Добре. Отскачам само до къщи, обръсвам се, взимам техниката...

— Слушай — прекъснах го, — не можеш ли да отложиш бръсненето?

— Разбира се.

— Брада, мустаци отиват ли ти?

— Ужасно. Заприличвам на хъш.

— Това няма да е излишно — рекох. — Не забравяй — Запрян те е виждал веднъж.

— Да си сложа превръзка на едното око? Като пират...

— Е, не — прихнах. — Прекалено е...

— Добре — изправи се той, протегна ми ръка. — Тръгвам.

Стиснах десницата му, изпратих го до вратата и му пожелах успех. В жестовите и в походката му се бе появило нещо ново. Приличаше на нахаканост.

Повиках момчетата и изгледахме „киното“, заснето предния ден на погребението. Сбогуването с Игнат бе някак унило и мудно, без изблици на скръб. Присъстваха старци, постъписани от смъртта на приятеля, изпълнени с уморена размисъл за преходността. Мирон и Фани демонстративно се държаха на разстояние и нито веднъж не се погледнаха.

— Нищо особено — рекох, когато екранът избледня. — Мони, нещо да добавиш?

— Общи приказки — въздъхна той. — Почти всички са убедени, че е убит. Другарите му настояват за по-бързо изясняване на случая.

— Е, да — свих устни. — Това се очакваше. А Фани?

— Мълчи като тресната. Няколко пъти подхвърлях: „Горката вдовица!“, и хората ме изглеждаха така, сякаш бях попаднал на друго погребение...

— Май не са възхитени от нея. Нещо по-конкретно споделиха ли?

— Да — намеси се Савата. — Отслабихме бдителността — казваха — и ето какво се случи. Барутът винаги трябвало да се държи сух.

— Поредните баналности — заключих.

Уточнихме за последен път задачите, оставих на Марко приблизителния си маршрут, изтичах на паркинга, метнах се в жигулито и потеглих.

Като излязох на магистралата, включих на четвърта, колата като че ли заспа, сетивата ми се отпуснаха.

19

За бай Делчо знаех, че е около осемдесетгодишен, доста препатил човечец, бит по полициите преди Девети, та пребиван, и очаквах да видя пред себе си престарял, грохнал старец. Посрещна ме пъргав, жизнен мъж, поведе ме към беседчицата в двора. Бялата му като сняг коса, изцибрената върху скулите кожа, под която избиваше младенчески руменец, и ангелски сините му очи придаваха кротка святост на израза му. Бастунчето, с което потропваше разсеяно между коленете си, навярно му служеше повече за авторитет.

— Знам — рече той, след като му съобщих за смъртта на Игнат. — Обадиха ми, но по-късно... Не можах да отида на погребението.

— А знаете ли, че е загинал, кажи-речи, на път към вас? Същия ден той и Запрян е трябвало да пристигнат тук, в Коматково, по една деликатна работа... За реабилитацията...

— Да, беше ми споменава — прекъсна ме бай Делчо. — Но аз не му повярвах.

— Значи не ви е уведомил кога ще пристигнат?

— Не... Телефонира ми преди седмица — така и така, идваме. Рекох му: елате, пък лесна работа... Макар да знаех, че никак не е лесна. Просто исках да му видя акъла. Да се бориш за невинността на приятеля си, след като навремето си го накиснал, не е съвсем в реда на нещата, нали? Между другото как е загинал Игнат?

— Обесен.

— Обесен? — удиви се старецът, поклати категорично глава: — Да знаете — той сам не си е посегнал...

— Да — прекъснах го. — Тази сутрин те са били заедно... Игнат и Запрян.

— Запрян не е способен на такава стъпка — процеди бай Делчо. — Запомнете го... Навремето пак така го объркаха — бил в селото, видели го да се мотае около автомобила на околийския... После се оказа съвсем друго...

— Още повече отношенията им напоследък са били съвсем приятелски — окуражих го. — Игнат се е грижел за другаря си... Но странното е, че Запрян изчезна от онази заран. Бяга, крие се, заличава следите си... Няма го никакъв.

— И аз да съм на негово място, ще бягам — тропна с бастунчето си бай Делчо. — Та той сега е изтръпнал от страх да не се повтори старата история, която му провали живота...

— Е, да — съгласих се неохотно. — И все пак не допускате ли — в миг на помрачение, в изблик на отмъстителност?... Напоследък Запрян рядко е изтрезнявал.

— Не знам — умисли се старецът. — Тия неща... Винаги може да се допуснат. Не искам да ви внушавам едно-друго... Вие сте специалистът — търсете, решавайте... Но просто сте длъжен да не повтаряте стари грешки. Запомнете — в душата си Запрян не е жесток... За да направи такова нещо, той трябва просто... Просто да прескочи себе си...

— Ако е имал какво да прескача — погледнах го внимателно. — Съвсем е деградирал от пустото пиене.

— Знам — намръщи се бай Делчо, наведе глава, като че ли се умисли. — А за Игнат казвате — обесен?

— Да — кимнах. — По всички правила...

— Какво нещо е съдбата! — старецът се накръхна така, сякаш го прониза течение. Погледът му се отчужди, пробягвайки по насрещните баири. — Преди Девети той отърва въжетото, въпреки че се люшкеше над самия него, а сега... Толкова години по-късно... когато се е чувствал сигурен отвсякъде...

— Имал е смъртна присъда? — опитах се да го изтръгна от унеса му. — Не знаех...

— Не, нямаше присъда, но през четиридесет и трета него и още две момчета ги издирваха за диверсия по железопътната линия... Бяха я свършили без знанието на ръководството — набързо и съвсем аджамийски, та полицията имаше съвсем сигурни доказателства... Като разбрахме — изтръгнахме... Открийт ли ги — провал. Веднага пратихме двете момчета при партизаните...

— А Игнат?

— Сякаш пропадна в земята. Ни кост, ни вест... Баща му и майка му нищо не знаеха. Живеехме като на тръни. Какво ли вече не ни мина

през ума. Включително и това — че е предател. Всички другари, с които си беше имал вземане-даване, се покриха. Предупредихме останалите — никакъв контакт, ако се появи отнякъде... Доста грижи ни създаде. И тази година си остана така — неизяснена докрай в житието му.

— Все пак — какво се оказа?

— Появи се чак на Девети. Все едно — нищо не е било. Барабар Петко с мъжете. Но другарите помнеха указанието — не му гласуваха доверие... Държаха го настрана.

— Той какво обясни?

— Ами, казва, уплаших се... Мислих, мислих, казва, и колкото повече мислих, толкова повече ме хващаше страх. Струваше ми се — на никого не мога да имам доверие, защото, нали знаете — хванат ли те с оръжие или за диверсия, — въжето ти е сигурно... То... ако се поставиш на неговото място и тръгнеш по тая логика, ще кажеш — има право! — защото по това време бяха станали много провали, много ятаци изби властта...

— Някакви свидетели, които да потвърдят думите му?

— Да. Крила го Венка, дъщерята на мелничаря от съседното село. Имали си закачка отпреди това, любов, и той като ѝ изплакал през оная нощ, тя го скрила... За него това убежище било въпрос на живот и смърт, а за момичето — игра, красиво приключение... Като в романите. Нали знаете как стават тия работи... И докато той от ден на ден съхнел, тя хлътвала все по-дълбоко...

— Къде го е крила?

— Те са стара мелничарска фамилия. По време на войните още дядото на Венка, за да спасри житото си от реквизиции, издълбал едно скривалище в мазата... Ние после ходихме, гледахме го — два на два, но сухо, топло отвътре... Та там... На Венкиния баща скривалището не му е трябвало, никой не се сещал да надникне... Ратаите често пъти са газили над главата на Игнат. Умирах от страх, казваше, някой от тях да не пропадне... А Венка доста умело го маскирала — така че да не привлича погледите.

— Изглежда, доста се е намъчил в тая дупка?

— Разправяше — нощно време излизал. Венка му носела храна и вода, срещали се... Мнозина не му хващаха вяра. Въртят насам-натам историята, па току рекат: „Абе тук има нещо... Доста е нагласено...“

— Други доводи?

— Предполагаше се, че Игнат си е измислил тази история, за да прикрие истинските причини за отсъствието си, а Венка я потвърждава, за да се докара пред новата власт... Щото цялата ѝ фамилия и най-вече баща ѝ не бяха баш стока от наша гледна точка.

— Игнат как се държеше към тях?

— Отначало ги защитаваше. Ако не била Венка — щял да загине. Споменаваше дори, че и баща ѝ се е досещал, но си е мълчал. Въпреки това ние арестувахме мелничаря, имахме да си изясняваме разни въпроси, но тогава той направо ни каза, че е знаел кой се крие в мазата му. И споменаваше разни подробности, които се потвърждаваха от разказите на Венка и Игнат...

— После какво стана?

— Игнат се поболя. Не ми ли повярвате, казва, ще се гръмна, та да се свърши. И тогава аз се застъпих за него... „Може пък и да е чист, рекох на другарите, човешко е да се уплашиш... Приобщете го и го наблюдавайте. Ако има нещо гнило, рано или късно ще си покаже рогата...“ Застъпих се и като че ли го проклех. Настърви се против всичко и против всички, само и само да ни убеди, че е праведен. Посочи му когото и да е, кажи му — „Този!“ — гръмва го, хич и не пита как и защо... Дори против Венка се обърна. Не искаше да я вземе. Тя беше бременна, всички знаеха — голям срам! — наложи се да махне детето... Тогава аз заключих Игнат в кметството и го бих. За първи и последен път бих човек. Съвест нямаш ли, викам му, тя те спаси, ти я затриваш. Ама, казва, тя е такава, онакава, от чорбаджийско коляно, ако беше другарка с произход... Бе ти чак сега ли се сецаш за произхода ѝ? — викам и налагам още по-яко. — На тая жена трябва краката да ѝ целуваш като на родител, щото тя ти е дала живот втори път... След боя да видиш как омекна и се ожени за нея...

— Венка имаше ли братя, сестри?

— Сама беше. Затова и баща ѝ толкова и трепереше...

— Този Игнат — умислих се — май доста злоба е натрупал сред хората?

— Остави се — потресе ревера си старецът. — И сега като си спомнят за него, на мнозина им става студено. Имаше един такъв случай, пак наскоро след Девети. Седи Игнат до чешмата, чисти си пушката, а отсреща, пред кръчмата, попчето ни се разправя с едни

хора, смеят се нещо... Много, отворено ни беше попчето, все насмеяно, голям майтапчия. И по едно време, гледам, Игнат вдигна пушката, цели се в него, вече го взел на мушка... Като орел слетях над Игнат, дръпнах го: „Абе ти луд ли си?“ „Защо да съм луд, казва, една опозиция по-малко.“ И като ги задрънка едни — опиум за народа, мракобесници, — съвсем като по учебник...

— Свещеникът ви жив ли е още?

— Не, млад се помина.

— Има ли роднини в селото?

— Не... А не остави и челяд. От лакърдии, не му остана време да се ожени. За Игнат пак ще ти кажа — много лют човек! Зъл! И все на неговото да е... Говори, говори — като че ли клинци набива, и накрая отсече: е, това е комунизъм, е, това е комунистическо!... Ленин да му паднеше, и него щеше да учи на комунизъм. Туй — прошка, милост — нема, брате! Зазре ли някого — враг е, и край! Колко пъти съм му думал: „Бе Игнате, ако те бяхме прекарали и тебе по тая мярка, знаеш ли на кой хал да си сега... И хубаво ли щеше да ти е?“ Намрази ме. Отиде в околийското мевере — старшина, шофьор. Разсилен да го бяха направили — пак щеше да се съгласи, само и само да не е при нас и да има сила. То и за това аз като се застъпих за Запрян, и прокурорът беше готов да оттегли обвинението си, Игнат настоя толкова много да го осъдят — искаше му се на всяка цена да се наложи, да ми докаже, че е на власт, че е по-силен от мене... То, фактически и друго повлия — диверсия, убит човек и не кой да е, ами околийският началник, пък и Запрян се заиграваше с анархистите... И това е — съсипаха го.

— А сега тръгнал да го реабилитира — промърморих. — Изглежда, съвестта го е мъчила...

— Не вярвам капчица да му е останала... — усмихна се криво старецът.

— Много особен е бил напоследък — настоях. — Въздишки, плач по никое време, размисли за доверието...

— Той и плач? Ами!

— Ревал е като магаре, когато Венка го е напуснала.

— Не знаех, че го е напуснала — погледна ме изпитателно бай Делчо. — Къде е сега?

— В манастир.

— Я гледай... — бай Делчо накриви глава, умисли се. — При това положение... едно ще ти кажа — той си е бил съвсем узрял...

— За какво?

— За бесене.

— Не ви разбирам.

— Игнат беше страхотно амбициозен. С цената на всичко се домогваше до власт, до име... И сега какво? — синът му в затвора, жена му го напуснала, той — в пенсия, никой не го търси, не му клати шапка, не му се страхува... Няма начин да не се е запитал: „Защо? Какъв беше смисълът да се правя по католик от папата?“ Тези размисли са го скапали... Съпротивата му е била смачкана, фасонът... Всичко. И който да му е посегнал в този момент, дори най-къопавият... с два пръста е щял да го усмърти...

— Да — въздъгнах. — Но кой може да е?

— Във всички случаи някой потайник, който е способен дълго да кърта омразата си и да не се издава... Каквото да кажа друго — ще сбъркам... Много е сложно... Но не ми се иска да лепнем обвинението на този, дето ни е най-близко до ума, само и само за да се отървем от загадката... Както едно време със Запрян.

— И на мен не ми се иска — рекох и се изправих.

— Защото нали виждате — подаде ми ръка старецът, — така войната не свършва, а продължава още по-засукано, още по-скришно. За какво ни е тая война?

— И все пак — заръчах му, докато крачехме към улицата, — ако Запрян се мерне насам, обадете се...

Ако се съдеше по високата каменна ограда, манастирът би трябвало да стъписва с размерите си, но щом бутнах портата, се озовах сред... бостан. Зад клоните на овошките свенливо се тулеше мъничка църквица, човек би си помислил: направена е от орехова черупка. Паянтови постройчици, наlepени като лястовичи гнезда върху покрития с диви лози зид, протягаха просяшки чардаците си. Непривично и някак не на място върху моравата се мъдреше килнат на една страна трактор. Мократа пръст по лемежите опровергаваше предположението, че машината е докарана тук от отпадъци само за да краси двора.

Тръгнах към единствената по-запазена сграда, над чийто комин се рееше прозирен пушек. Миришеше приятно на сгорени дърва и кухня. Сепна ме мелодичен женски глас:

— Търсите ли някого?

На чардака се бе изправила достолепна жена, облечена в черно. Лицето ѝ просветляваше като седеф под огромна, тежка забрадка.

— Добър ден — казах. — Трябва да поговоря с Венка.

— Заповядайте — покани ме тя. — Елате.

Стълбите загърмяха под краката ми, дървото сякаш се пукаше, цепеше се, облъхваше ме с възкиселата си упорита душа.

Щом застанах пред игуменката, извадих картата си и се представих:

— Майор Петков...

Жената ми се усмихна, кимна към застлания с шарена черга миндер:

— Седнете... Ей сега ще я извикам. — Надникна, над перилата: — Венкеее! Оставяй каквото си захванала и ела... Търсят те.

От отсрещната постройчица се показва дребна пъргава жена. Бършеше ръцете си с кърпа.

— Ей сега — пропя кротичко, подражавайки на гласа на игуменката.

Облегнах се на перилата, запалих цигара, примижах. Покоят разпускате сетивата ми, прохладният въздух обливаше кожата ми плътно като вода. Тук нямаше шум, клаксони, светофари, напрегнато цъкане на часовници.

— Ей сега — обади се отново Венка, докато прекосяваше двора, огъната под тежестта на кофа с мляко.

Тя се помая още десетина минути някъде, после изкачи леко стълбите и ми подаде ръка.

— Добре дошли — усмихна ми се. — Дано не съм ви забавила много.

Лицето ѝ, бяло, възпълно и гладко, изглеждаше като консервирано. От чистата силна кожа лъхаше на сапун и здраве.

— Не се притеснявайте — рекох. — Тук изведнъж се почувствах добре.

— Тук е рай — усмихна се тя и седна срещу мен.

Не ме запита за какво я търся. Гледаше ме открито, нито за миг дори в очите ѝ не се мярна въпрос.

— Дошъл съм да поговорим за Игнат — рекох.

— За Игнат? — трепна тя, учудване присви очите ѝ, само дето не попита: „Кой Игнат?“ — Вие какъв сте?

— Майор Петков — показах ѝ картата си.

— А, от милицията? — поклати озадачено глава. — Че той дълги години служи там... Би трябвало да знаете всичко за него.

— Няма начин — рекох. — Защото е мъртъв.

— Мъртъв? — с мъка преглътна думата, очите ѝ се разшириха.

Отпусна клепачи, прекръсти се. Жестът ѝ можеше да се тълкува и като израз на дълго очаквано облекчение.

— Да — казах. — Някой го е убил.

Жената ме гледаше безизразно, клатеше глава така, сякаш потвърждаваше думите ми: „Ами да, да, това се предполагаше, отдавна трябваше да се случи...“

— Натоварен съм със случая — рекох. — Кой, защо...

— Не мога да ви помогна — отсече.

Устните ѝ, някога навярно красиви и пълни, сега се бяха съсухрили отвътре и блестяха опънати, тънки и лъскави като безцветен конец.

— Може би ще ме подсетите — подех хрисимо — за някои негови врагове... За Запрян знаем.

— Той е само един от многото. Игнат враждуваше с целия свят.

— Напоследък се е променил коренно...

— Не зная! — някак отчаяно завъртя глава тя. — И нищо не искам да знам. Аз дори на бракоразводното ни дело не отидох...

— Напоследък като че ли се е разкалял — продължих, сякаш не бях чул приказката ѝ. — Душата му се е размекнала... Търсел е за щяло и нещяло Запрян, помагал му е, бил е готов на всякакви жертви за него, дори да се унижава...

И замълчах. Жената срещу мен поглъщаше с широко отворени очи думите ми, те изпълваха тялото ѝ като сгъстен въздух, тя растеше пред очите ми, надигаше се на лакти...

— Ще ви бъда благодарен за всичко, което ми разкажете — усмихнах се. — Дори за неща, за които ви е омръзнало да говорите... Например за онзи период, когато сте го укривали...

Жената отведнъж се присви, застина.

— Да, ще ви разкажа — процеди назидателно. — И на вас... На всички. Защото се съмнявате в тази история. Истина беше. Крих го. И тогава никой не трябваше да ме убеждава, че е герой. Истински... Когато дойде при мен, беше луд от страх. Да, истинският герой се страхува, но убива страха в себе си. Това беше той... Колко нощи тръгваше да си ходи. „Трябва, казваше, какво ще си помислят за мене.“ Със сила, с ласки — тя се озърна за миг и продължи, — с какво ли не, го принуждавах да се върне... И точно този бацил го съсипа.

— Не ви разбирам, какъв бацил?

— На геройството... След Девети никой не се помъчи да го разбере, отритнаха го. Сякаш му рекоха: „Я се махай!“... А той искаше да признаят заслугите му... И започна да се домогва с цената на всичко към това признание. Беше готов да умре, но да го постигне. Знаете, че докато служеше в милицията, е раняван? И да не мислите, че тази рана е била неизбежна? Хвърлил се с голи ръце срещу куршумите, само и само да докаже кой е... Заради това пусто признание той се отказа от мене, по-късно — от сина ни, беше готов да пожертва целия свят... Науми си да превърне в музей складчето, в което го бях укривала... Предложи на пионерите от селото пари, всичко, само и само да... Пак му се изсмяха. И още повече го ожесточиха. По това време вече

положението се беше поуспокоило, нямаше бойни акции, престрелки... А той като че ли още живееше в ония години, препасваше без нужда пистолет, разиграваше ми театри — „Ако не се върна, да знаеш...“ — като че ли тръгва с четата на Ботев...

— Значи мания? — опитах се да я спра.

— Да — продължи като навита. — Той непрекъснато се изкарваше пред мен най-смелия, най-безкомпромисния, най-важния... Решаваше държавни дела, разпореждаше се със съдбата на хората... — И всичко това — жестоко, без уговорки и без отстъпка. Така разиграваше величавите си пози, че ме побиваха тръпки. А служеше като най-обикновен шофьор. В службата влиянието му беше незначително. Но във всичко, което зависеше от него, проявяваше същата твърдоглава, налудничава жестокост...

— И по-конкретно?

— Всяко подозрение за него беше равносилно на доказано престъпление... Разказвал ми е такива невероятни истории, че ми се изправяха косите. Игнате, питала съм го, това може ли да е истина? „О, клатеше глава, ще видиш... Трябва да смачкаме тия гадове!“ Навярно същото е внушавал на началниците си. Ако го слушаха, трябваше жив човек да не остане... Често негодуваше и срещу тях. „Ще ми играят на законност и демокрация!“ — казваше. Неговото верую беше: „Колкото по-жесток — толкова по-героичен!“ И към нас беше същият...

— Към кои вас? — подскочих.

— Към мене, към сина ни... Макар и по друг начин. Молих го да ми намери работа. „Ами иди чистачка в училището!“ Но аз имам образование. „Нищо, казва, сега няма срамен труд. Ще се проявиш, ще те забележат, ще се издигнеш.“ А ти защо не се издигаш — искаше ми се да го питам, — щом си най-, най-? Но замълчах. Разбихах го. Мислеше си, че ако се застъпи за мене, хората ще го укорят. Убедена съм — този негов стремеж към изключителност обърка сина ни. На момчето му харесваше да играе с децата и въпреки бащините забрани — да бъде като всички... Толкова като всички, че даже и повече... Така стигна до първата си присъда, а после — и до затвора, но Игнат пак не се застъпи. Какво щели да кажат хората... Беше си вгълпил веднъж, че е герой, и не искаше да мислят нищо друго за него. Само герой — и толкоз!

— Всичко това... — заекнах. — Не си ли го измисляте?

— Не — поклати глава жената, притихна. — Спомням си го. Бях го забравила, сега си го спомням...

В гласа ѝ се прокрадна плач.

— Сигурна съм — зашушна тя, за да прикрие сълзите си, — че в основата на тази негова мания стоеше страхът. Същият страх, който преди много години го бе довел при мене, се изметна, когато на Девети му казаха: „Я се махай!“ Представяте ли си, за него — *героя* — това беше по-страшно от смърт. И то в мига, в които смяташе, че най-сетне е победил, и очакваше признание, награда. Оттогава насетне той живееше все с този страх — да не му рекат: „Я се махай!“

Жената замълча, кратки конвулсии разтърсваха лицето ѝ. Напразно се опитваше да ги укроти, реейки поглед над изумрудената благодат на градината.

— Слушайте — подхванах с възг्लух, напрегнат глас, — не си заслужава. Всичко това е отминало, той е мъртъв. Колкото и да е виновен — мъртъв е.

— Бог вижда! — въздъхна тя и сякаш издиша тревогата си, лицето ѝ се проясни. — Всички сме грешни пред господа.

— Знам, че ви е трудно да говорите — продължих, — но ви моля — опишете ми го... Как изглеждаше, когато разиграваше героичните си пози?

— Страшно — потрепери тя. — Напускаше този свят, душата му отлиташе надалече. Вдървяваше се, говореше като насън, сякаш друг говореше вместо него. „Ето, казваше, тръгвам, отивам да умра, готов съм да умра, вече съм мъртъв, но ти запомни...“

— В такъв момент — погледнах я внимателно, — ако някой му посегнеше, би ли се защитил?

— Едва ли — умисли се тя. — Нищо нямаше да усети и да разбере. Просто си го търсеше, дърпаше дявола за опашката, не разбирате ли?

— Опитвам се — промърморих. — И все пак да забравиш дотолкова инстинкта си за самосъхранение...

— Неговият инстинкт беше особен... Той презираше кроткия живот — закуска, работа, вечеря... Ето това бе смърт за него. Той и кола караше като луд, рискуваше без никаква нужда. Движеше се винаги по ръба... Него господ си го пазеше. Но и това е било до време.

21

Късно след обяд ми се наложи отново да прехвърлям Балкана, за да се срещна с един бивш анархист, който бе прекарал доста години със Запрян в затвора.

В селото пристигнах привечер и първата ми работа бе да отскоча до пощата. Обадих се на Кирилов, помолих го да ми удължи с още един ден командировката. Намирах се на стотина километра от Бургас, исках да се срещна с жената, на която госпожа Фани бе гостувала.

Началникът изслуша доводите ми и каза:

— Добре, съгласен съм. Добра ли се до нещо интересно?

— Да — рекох. — И интересно, и любопитно.

— Хубаво. Връщай се по-скоро, защото и тука изскочиха разни работи... — рече той и затвори телефона.

Обадих се в районното управление на Бургас. Помолих да извикат за утре заран жената, която ме интересуваше. След това попитах телефонистката къде мога да намеря Алипи Киров, някогашния приятел на Запрян от затвора.

— О, анархиста ли? — усмихна се тя. — Той сега върти кръчмата и е най-големият поддръжник на реда...

— А така! — зачудих се. — И на какво се дължи тази промяна?

— Както винаги — на една жена — усмихна ми се телефонистката. — Сипа го и за една нощ му стопи дивотията.

— Само не разбирам защо пък чак толкова ще поддържа реда?

— Ами защото редът за него сега означава пари... А жена му доста държи на тях. Но разходете се до кръчмата, сам ще видите.

Ресторантът бе претъпкан, едва си намерих място да седна. Алипи сновеше чевръсто, сервираше, почистваше масите и въпреки залисията си намираше време да поговори с клиентите: как е тая година лозето, успя ли да предадеш агнетата на „Родопа“... Най-сетне ме забеляза, застана чинно до рамото ми:

— Какво ще обичате?

— Като начало едни агнешки дреболии — рекох, — а след това ми се ще да поговорим...

— Нямам време. — Навъси се той и като се приведе, уж да изтръска трохите от масата, попита тихичко: — За какво?

— За едни стари работи — погледнах го в очите.

— Забравил съм ги — отмести погледа си и понечи да тръгне.

— Става въпрос за Запрян — спрях го.

— Така ли? — извърна се. — Пак ли нещо...

— Да — казах. — И е много сериозно.

— Не му върви — сви досадено устни Алипи, кимна към кухнята: — я елате оттатък...

Станах и го последвах. Пътьом той ме запозна с жена си, която шеташе зад бюфета, после ме въведе в одимената кухня: „Сядайте. Аз ей сега...“ И се зае да обръща кюфтетата върху скарата.

— За малко да прегорят! — Тюхкаше се и ни в клин, ни в ръкав попита: — Сигурно сте от милицията? Имате ли документ?

— Разбира се — показах му картата си. — Майор Петков.

Той се извини, мълниеносният му поглед едва не изби „документа“ от ръцете ми. Бях сигурен, че е запааметил съдържанието му като компютър.

— Извинявайте — каза, — но трябва да я карате по устав... Какво ви интересува за Запрян?

— Работата е сериозна — рекох. — Заподозрян е в убийство.

— Ами! — ококори се Алипи. — И вие вярвате?

— Има улики. А той се крие, изчезнал е като вдън земя.

— Да не са го убили? — прикова ме с погледа си кръчмарят.

— Не знам — вдигнах рамене изтръпнал. — Поне допреди няколко дена... Кой може да го очисти?

— Неговият враг е един — Евлоги...

— Кой е той? Разкажи ми...

— Най-гнусният подлец, който познавам. В затвора ни беше нещо като отговорник на килията и доносник. Всички го мразеха. И той ни мразеше. Но най-много мразеше Запрян.

— Защо?

— Запрян беше единственият интелigent между нас, а онзи ненавиждаше интелигенцията до дъното на душата си. Считаше, че тя му е объркала живота...

— Запрян как се държеше?

— Нещастник. Никога не се е числял между анархистите — запомнете, това аз ви го казвам, — но бе загазил. Каквото и най-лошо да се зададе в затвора, все върху него ще се стовари. Но той нехаеше. Птичка божия! Смее се, съчинява стихове, песни. Вечер си ги пеехме... По едно време взе да пише роман. Пишеше го в обедната почивка на парчета хартия от циментови чувалчета.

— Какво представляваше този роман?

— Сълзлива работа. „Граф Монте Кристо“ по нашенски. За един мъжага, опандизен по лъжливи показания, който излежава присъдата си и разкрива истината... Нещо такова. Вечер ни го четеше, а Евлоги се пръскаше от яд. „Слушайте го, казваше, няма да ви изведе на добър край.“ След като ни прочетеше, каквото бе написал, Запрян пяхаще романа си под сламеника. Беше се насъбрало едно тесте — петдесетина листа... „Виж какво — рекох му веднъж, — я вземи да скриеш романа под масата. Евлоги единствен не спи до късно и ни наблюдава. Ако управата разбере — значи ясно! — Евлоги е издайникът...“ Запрян ме послуша, направи каквото му казах. И още на следващия ден — проверка. И няма тая оная — направо отиват при масата, бъркат отдолу и вадят листата. Ето такъв катил беше тоя Евлоги — докато четяхме открито романа вечер, докато го пяхахме ей така, на ачик, под дюшека — нищо, но щом решихме да го скрием, да направим нещо тайно — веднага доложил... На Запрян му лепнаха вътрешна присъда.

— С какви мотиви?

— Смешни... Уж като четял вечер произведението си, ни подбуждал към противодържавни действия... Тогава аз му рекох: „Повече не може така! Дръж се днес около мене, ще му видим сметката на доносника. Я от етажата ще го бутнем, я количка ще хвърлим отгоре му или чувал с цимент...“

— Това... сериозно ли го мислехте?

— Да, защото имаше опасност този мръсник да ни венчае завинаги със затвора. Там е така — две-три вътрешни присъди, и свършваш. Трябваше да рискуваме... Да, но през целия ден Евлоги ни отбягваше. Беше надушил, че кроим нещо, държеше се настрана...

— Казахте „кроим“ — прекъснах го. — Запрян как се отнесе към вашия план? Напираше ли, предлагаше ли варианти?

— Напротив — беше изтръпнал от ужас, но и не идеше да ми откаже... Просто не беше на себе си, ходеше като замаян. Та колкото внимавах да издебна доносника, толкова си отварях очите и за Запрян — в заплесията си да не вземе да падне от скелето...

— И какво стана? Успяхте ли да спипате Евлоги?

— Той ни спипа — поклати замислено глава Алипи. — Вечерта в килията взе да издевателства над Запрян. „Хайде, вика, няма ли да ни почетеш?“ И нашият не издържа, хвърли му се...

— Опит за убийство? — усмихнах се. — Втора вътрешна присъда...

— Да, значи знаете. Но истината е, че ако не бяхме се намесили тогава, Запрян отдавна да е изгнил в земята.

— Не ви разбирам.

— Какво има толкова за разбиране! Хвърли се върху Евлоги, паднаха, помъчи се да му бръкне в устата, с два пръста да я разчекне, ама къде ти... Оня бик изрева и така го запрата върху стената, че Запрян полепна по нея като пестил, цяла нощ го съживявахме. Ето, това му беше опитът за убийство. А издайника още на другия ден го преведоха в друг затвор. Изобищо, да знаете — ако нашият се е замесил в нещо, там обезателно има пръст и Евлоги...

Още щом влязох във фоайето на бургаското районно управление, познах жената, която трябваше да ме чака. Беше средна възраст, грозновата и както личеше — отракана. „Всичко знае, от всичко разбира! — казах си. — Такава само я бутни и гледай чудо!“ Тя стоеше подпряна на една колона с израз на човек, който напразно се мъчи да си спомни нещо. Очите ѝ зорко шареха наоколо. Като видя, че тръгвам към нея, се вцепени, ръцете ѝ заопипваха слепешком колоната.

— Другарката Евтимова? — усмигнах ѝ се.

— Да — потрепери ченето ѝ. — Аз...

Сякаш за първи път се обаждаше на вечерна проверка.

— Приятно ми е — протегнах ѝ ръка. — Майор Петков от София.

— Защо? — изхленчи неочаквано тя, по страните ѝ някак показно се търколиха сълзи. — Какво толкова съм направила?

„И на тази съвестта ѝ не е чиста! — помислих си. — Щур страх я гони...“

— Хайде сега! — опитах се да я успокоя. — Голям човек сте. Не ви отива...

— И вие да сте денонощно на тоя тормоз — продължи да хлипа тя, — и на вас няма да ви отива...

— Виж какво! — стиснах внимателно рамото ѝ. — Дойдох да поговорим за госпожа Фани. Нищо друго не знам, и не ме интересува... Разбра ли?

Тя присви очи, погледът ѝ като игла на шевна машина тропоса набързо лицето ми, мъчеше се да отгатне намеренията ми.

— Да не стоим тука, гледат ни — рекох. — С кола съм, ще ви закарам до селото и по пътя ще поговорим.

Поклати заинатено глава — не ми вярваше уж, а така възкликна: „Наистина ли?“, че хората наоколо трепнаха.

— Да вървим — кимнах към изхода.

— Един момент — тя се приближи до гишето на постовия и му рече троснато: — Другарят от София дойде, ние тръгваме.

Милиционерът се изправи, за да ме види по-добре през стъклото, вдигна въпросително рамене: „Всичко наред ли е?“ Поблагодарих му с едно светкавично намигване, извърнах се, тръгнах към вратата. И разбрах, че съм сбъркал. Жената бе засякла намигването. С гърба си усещах как се разколебават крачките ѝ. В умисленото тътрузене на токовете ѝ се долавяха въпроси, на които не можех да отговоря.

— Слушай — екна предупреждаващо гласът ѝ, ако ще ме будалкаш... давай още тука. Няма за какво да ме разкарваш с колата.

— Евтимова! — произнесох строго, без да се обръщам. — Стегни се! Не съм свикнал да ми се назлъндисват...

Тя като че ли отведнъж се срина по стълбите, застигна ме, дръпна ме за ръкава.

— Добре де, не се ядосвай! — рече, като не снемаше поглед от лицето ми.

— Нямам време за губене — продължих.

— Ти нямаш време — занарежда заядливо, — пък аз имам на главата си дом, деца... Трябва да мисля за тях. А всички като са ме емнали — крадла, та крадла... Е, добре — какво мога да открадна аз — една сервитьорка в рибен ресторант... Най-скъпият ни деликатес — два и двайсет... На всяка маса — ценоразпис. И неграмотният може да си направи сметката... Е, ако дадат бакшиш, аз к'во съм виновна? Да го върна ли...

— Влизай — отворих ѝ вратата на жигулата, като се преструвах, че не забелязвам зоркия ѝ поглед, с който опипваше софийския номер на колата и обискираше вътрешността ѝ.

Тя се друсна ядовито на седалката, умълча се. Само пъхтеше ядно и клатеше заканително глава.

— Ще си имаме разпавии с тукашните колеги — рекох, докато включвах стартера. — Обясних им на чист български за какво те търся, а те да не ти кажат... Може ли така?

— За тях всичко може — отново накипя тя. — Викнаха ме още по нощите.

— В колко часа ти заръчаха да дойдеш?

— В седем.

Поклатих глава — наистина се бяха престарали.

— За какво бе, хора? — продължи тя. — Мълчат, подхилкват се — ще видиш... Взимат ми страха.

— А пък мен само за едно ме е страх сега — усмихнах се, докато изкарвах колата на заден ход от паркинга и метнах, уж без да искам, ръка през рамото на жената.

— За какво? — връцна се тя.

— Ами да не ни излезе име — засмях се в очите и. — Сами в една кола...

— Я! — махна, ухили се кокетно. — Нека! Таман ще ми се вдигне цената. И пред мъжа ми, и въобще... А не само — крадла, та крадла...

— Приключихме тази тема! — напомних й. — Кажу сега откъде познаваш Фани?

— От санаториума в Наречен. Бях си уредила карта...

— Добре. Тя как се държеше там?

— К'во да ти кажа — въздъхна жената. — Най-голямата свалячка.

— Моля?

— Моля не моля — това е... Който мъж си хареса, свали го.

— Спомняш ли си имената на кавалерите й?

— Ами най-напред имаше един Пецо от Кнежа... Бил санитар там някъде, ама не запомних точно къде... После докопа едно младо момче...

— Я гледай ти — възкликнах, без да искам. — Колко младо беше?

— Ами моя възраст — четиридесетгодишно... И си ги въртеше на пръста. Пецо ни разкарваше нагоре-надолу с колата, а с младото... Нали се сецаш?

— Пецо не се ли обиждаше?

— Обиждаше се, ама какво от това... Само му се усмихне и рече: „Я не се прави на дивак!“ — и оня кротва...

— Ти как се присламчи към тях?

— Ами гледах, гледах и си викам — я и аз с Фани, та покрай нея дано ми излезе късметът...

„Тая ще си каже всичко — въздъхнах с облекчение. — Дори и за неща, за които не я питам.“ Настъпваше онази фаза в поведението й, което съм свикнал да наричам — прехвърляне на отрицателните

емоции. Притеснена допреди малко, сега тя си припомняше всичко най-лошо, което някога си е мислила за Фани.

— Бяхте ли се уговорили да ти идва на гости? — попитах.

— Да... ама така — по принцип... Като ми би телеграма, се зачудих — как се е сетила по никое време...

— Какво ти съобщаваше в телеграмата?

— Ами какво... Идвам в този и този ден. Това...

— Молеше ли те да я чакаш на гарата?

— Не.

— А сподели ли с кой влак е пътувала, с какво е стигнала до селото?

— Да. Взела нощния влак... Пътническият. Ти луда ли си, виках ѝ, да се кандилкаш дванайсет часа? А тя казва: „Защо, по-дългото пътуване е по-приятно, срещаш хора, говориш си...“

— А до селото?

— Каза, че пътувала с автобуса, но ми се струва, че ме излъга...

— Защо мислиш така?

— Ами защото по това време през село не минава автобус от Бургас. И друго... Малко преди Фани да влезе в двора, видях по улицата да минава вартбург със софийски номер... Я, рекох си, на кой ли комшия му идват гости... И ето ти я след малко — Фани.

— Помниш ли нещо от номера на колата?

— Не... Помня само, че беше бяла. Още тогава ми мина през ума — Фани пак си е свалила някой, който да я докара от Бургас... И уж да я питам, но нали знаете — прегръдки, целувки, колко си се разхубавила — женски глезотии, клахме прасетата, пихме и изведнъж — трак! — телеграма... За мъжа ѝ.

— Фани как реагира?

— Гледаше като тресната. „Не е възможно!“ — повтаряше. После се замисли и рече: „Боледуваше от триста болести, горкият“ — и се прекръсти.

— И това ли беше?

— Горедолу — това. После аз я изпратих до гарата, качих я на влака. Вече знаех що за птица е, но ми беше мъчно за нея...

— И оттогава не ти се е обаждала?

— Не.

— Сега трябва да си спомниш нещо с максимална точност — рекох, намалих скоростта и спрях на банкета. На двеста метра пред нас селските къщи белееха като пуканки, разпилени по хълма. Искаше ми се да приключим разговора, преди да навлезем по улиците.

— Добре де — окуражи ме тя, — но защо спряхте?

— Не знам дали искаш да ни видят хората — промърморих.

— Я не се занасяй — плесна ме глезено по ръката. — Хич не ми пука.

— Хубаво — кимнах, — но после да не излезе, че аз съм виновен.

— Че освен тебе, кой друг! — засмя се жената. — Да не би аз да съм ти определяла среща в районното. Слушай, я свий оттука — тя ми посочи разклона пред самото село. — Ще те водя на едно място.

— А — простенах, — дотам ли я докарахме?

— Не бой се — запърха тя, — не е това, дето си мислиш. Оттам се отива за рибния ресторант. Ще ти сервирам такива деликатеси, че ще ти хвъркне шапката! Ще помниш кога си ми гостувал! Хайде — не пропускай случая... Рибата е полезна за всички. Фосфор, братче! Еликсир за мозъка. И бездруго си го задръстил с разни гатанки.

— Само не ме подкупвай! — усмихнах се и насочих колата към разклона.

— Ха! — изсумтя тя и едва се сдържа да не тръсне: „Глупак!“

Асфалтът беше доста изровен, карах бавно.

— Хайде сега, съсредоточи се — рекох — и ми кажи към колко часа пристигна Фани?

— Рано сутринта.

— Ако не си спомняш точно, няма нужда да си измисляш.

— Чакай, чакай — бърчеше чело тя. — Преди да изляза на двора, започна онова предаване по радиото... как го казваха? Дето всяка заран разправят за разни исторически събития...

— „Хора, факти, събития“?

— Да.

— Сигурна ли си?

— Абсолютно. Много го харесвам. Нямам време да чета книги, така се просвещавам. Както казваше учителката ни — кратко, сбито и ясно... И музиката му е хубава.

— Така че — прекъснах разговорите ѝ, — Фани към колко трябва да е пристигнала?

— Седем и двайсет, хайде — седем и половина да е било. Не покъсно.

— Друг, по-пряк път от Бургас има ли?

— Не, този си е...

— Ти си истинско бижу! — засмях се и подюрех жигулата.

— Ако ме опознаеш по-добре — поклати глава, — направо ще ти паднат цайсите.

— Нямам цайси — продължих да се смея и понечих да завия обратно.

— Нищо. Ей, какво правиш? Нали отиваме в ресторанта?

— Слушай — казах, — ще си навлечеш беля.

— Глупости! Карай...

— Вече всички знаят, че съм дошъл да разследвам келнерските ти безобразия — подех хрисимо. — И изведнъж — водиш ме в ресторанта. Какво ще си помислят? Свалила си ме по пътя и на всичко отгоре — почерпка. Като подкуп.

— Ще млъкнеш ли? — дръпна ме яростно за ръката, при което усетих колко са остри ноктите ѝ.

— Добре — рекох. — С едно условие: ще си платя всичко до стотинка.

— А от мен тогава какво ще е? — изумя тя.

— Гостоприемството и сервирането. Но искам да е като в „Шератон“...

— Няма да стане! — въздъхна тя. — Посудата ни е скапана...

— Остави посудата! — магнах. — Ако Фани ти се обади или мине насам, да не ѝ се похвалиш, че сме се запознавали.

— За каква ме мислиш?

— Моля те да ми се обадиш. Ето на този телефон...

Жената пое листчето, притвори очи, излегна се.

— А може ли да ти се обаждам — отново впи нокти в ръката ми, — когато идвам в София?

— Разбира се.

Без да изпуска ръката ми, тя се надигна.

— И аз искам една услуга — рече. — Още сега...

— Казвай — замрях.

- Карай по-бавно.
- Готово! — включих на втора. — Така ли?
- Още по-бавно. Като на парад.
- Дадено — отнех газта, колата запъпли.
- И още нещо. Като спреш отсреща на паркинга, да излезеш навън и да ми отвориш вратата. Като на дама...
- Ако искаш, и ръка ще ти целуна!
- Е, това вече ще ми дойде много — прихна тя.

В ресторанта наистина ме нагостиха както трябва: рибена чорба, кефал на скара... Жалкото беше, че се наложи да го поливам с газирана вода. Адски ми се пиеше една бира. Опитаха се да ме съблазнят с бутилка „Берлинер Пилзнер“, но отказах — трябваше час по-скоро да се връщам...

Като минавах през Бургас, се отбих до гарата и проверих в колко часа е пристигнал пътническият влак от София на 24 декември 1983 година. „Иска ми се да бъда сигурен“ — обясних на чиновничката, която с отегчение измъкваше прашасалия журнал. Учтивостта ми не я трогна, прелистваше страниците с израз, който недвусмислено ми внушаваше: „Що не те вземат дяволите!“ Мързеше я, та едва гледаше. На няколко пъти обърква датите, най-сетне забоде пръст в нужната графа и промърмори ожесточено:

— Ето... Ако трябва — запишете си. Пристигнал е в десет часа и дванайсет минути... Повече от три часа закъснение.

За да ѝ угодя, аз наистина си записах данните, които ми издиктува.

— И без да разгръщам бумагите, можех да ви го кажа — промърмори тя. — Тия влакове винаги закъсняват... Особено през зимата.

— Ние поне да бъдем точни — опитах се да я успокоя.

Тя долови в думите ми укор, намуси се и се затътри лениво към шкафа.

— Ако искате, да направя засечка и по книгата с рапортите?... — попита.

— Няма да е излишно.

— Да де — умисли се тя, — ама къде бяха тия книги...

Поразрови папките.

— Ето — каза. — Рапорт от началника на влака... Имало някакво срутване преди Карлово... Препишете си го.

— Да ви се намира ксерокс? — усмигнах се. — Този документ ми е страшно важен.

— Ксерокс! — сви устни тя. — От вас не мога да си гледам работата...

— Направете ми тази услуга — настоях, — и бъдете сигурна — повече няма да ви безпокоя.

Обещанието ми я трогна, тя накриви глава: „Де да видим!“ — и ме поведе по коридорите.

Десетина минути по-късно ми подхвърли копието и попита:

— Друго има ли?

— Не, благодаря ви — засмях се. — Бяхте много любезна.

Пристигнах в управлението след обяд и веднага се качих при Кирилов.

— Най-сетне — скочи да ме посрещне той. — Вече се чудехме къде да те търсим.

— Наложих ми се да изравям документи — рекох и хвърлих на бюрото му рапорта на началник-влака.

— Какво е това? — не включи веднага полковникът. — Та то е... отпреди пет години...

— Да — казах, — този влак се е движил през нощта, когато е починал първият съпруг на Фани...

— Е, и?

— Нали си спомняте — алибито ѝ се крепи на едно пътуване до нейна позната... Пристигнала там към седем и половина, обяснила, че е пътувала с нощния пътнически влак. Предоверила се е на разписанието. А влакът, както виждате, е закъснял с повече от три часа.

— Интересно — процеди той, — но не виждам връзката с нашия случай...

— Тепърва ще дирим връзката — казах. — Важното е, че най-сетне се добрахме до нещо интересно... Изобщо тази командировка...

— А знаеш ли кое е най-интересното? — прекъсна ме той. — Госпожата си има желязно алиби за деня, в който е загинал Игнат...

— Да не поръждавее като това? — кимнах към документа.

— Възможно е, но ако трябва да чакаме още пет години...

— И какво е алибито ѝ?

— Чети — той ми подхвърли няколко карирани листа.

С разкритиен, като че ли подплашен почерк, пощенският раздавач от клон осемдесет и осми — квартал Червена звезда, бе написал показанията си. Най-напред пространно и като че ли без нужда се спираше на служебните си задължения — в колко часа и как разнасял пощата, пенсиите, телеграмите, после описваше отношенията си със

семејство Мичеви — много мили, много любезни хора, особено любезна била с него другарката Мичева, винаги го черпела ракијка и му давала бакшиш два лева. В техния дом се отбивал нај-напред. Но на въпросната дата, кога трябвало да им занесе пенсиите, не ги намерил у дома. Напразно ги търсил неколку пъти. На други ден — 10 май — минал рано-рано, знаел, че Игнат става още по тьмно, така че не рискувал да му се скарат. „Ще ида в шест при тях — казал си, — докато си побъбрим, докато пийна ракијката, докато им благодаря за бакшиша, ето ти — станало шест и половина, оттам — бегом в пощата, подреждам писмата и хайде по адресите...“

И така, точно в шест, той позвънил на вратата, но не му отворили. Чувало се шуртене на вода и през този шум госпожа Фани подвикувала: „Не мога сега... В банята съм. Елате след малко...“ Раздавачът си отишъл. В седем и половина минал отново, госпожата го посрещнала по хавлия, почерпила го, дала му два лева...

— И така нататък, и така нататък — промърморих. — А на мен Фани ми каза, че обикновено спи до девет...

— Обикновено — усмихна се началникът, — но тази сутрин може да е станала и по-рано. Обяснимо е — съпругът ѝ се е разшетал из стаите, преди да тръгне, събудил я е...

— Тя твърди, че не е чула кога е излязъл.

— Но твърди и друго — че е навил будилника си за пет без петнайсет. На гарата е трябвало да бъде в шест. Така че, ако е искал да стигне навреме, трябвало е да излезе нај-късно в пет и двајсет. Но дори в пет да е тръгнал, ако тя е излязла с него или подир него, нека си представим — къде е Телевизионната кула! — да тичаше, пак нямаше да успее да отиде дотам, да свърши каквото трябва и да се върне в шест...

— Добре — предадох се, — ще се наложи да уточнявам тези факти... Сега предлагам да се съберем...

Повиках момчетата в кабинета си, запознах ги набързо с резултатите от командировката си, като наблегнах особено на героичната мания на Игнат, на почти сомнамбулната му отплеснатост, кога е разигравал позьорските си етюди пред Венка. „Запомнете това — казах накрая — и ако по-нататък се натъкнете на факти, които подкрепят или опровергават това негово поведение, отнасяйте се нај-внимателно към тях...“

След това предложих на Марко да докладва проучванията, които бяха направили в мое отсъствие за житието на Фани.

— Най-голямата загадка в биографията ѝ — подхвана той — е брат ѝ. Намериха се достатъчно данни, че преди Девети като активен легионер е играл доста мрачна роля в преследването и изтезанията на хора от съпротивата. Не се е водел на щат в полицията и никой не го е принуждавал да върши тази мръсна работа — участвал по собствено желание. Поведението му се обяснява със садистични наклонности, както и със стремежа му да заслужи признание и да бъде изпратен да следва на държавни разноски в Германия. По това време Фани е била ученичка, предполага се, че не е знаела за увлеченията на брат си...

— Но е възможно и обратното — вметнах.

— Да — съгласи се той, — защото всички твърдят, че са били много привързани един към друг, не са другарували отблизо с никого, с никого не са споделяли. В началото на четиридесет и трета, брат ѝ заминал за Германия и не се завърнал. Всички опити да се изясни понататъшната му съдба са останали напразни.

— Родителите му, самата Фани? — попитах.

— Нищо! — вдигна рамене Марко. — Казвали, че заминал, без да им обяснява къде точно и за колко време. Щял да им се обади покъсно с картичка. Единственото, което можели да кажат със сигурност, е денят и часът, в който са го изпратили на влака.

— Направихте ли допълнителни запитвания по нашите служби?

— Да, тези дни очакваме отговор. Фани се е учела много добре, знаела прекрасно английски и немски, в последния клас на гимназията започнала да учи и италиански. По това време, въпреки че родителите ѝ са били материално затруднени — майка ѝ не е работела, препитавали са се единствено от чиновническата заплата на баща ѝ, с негово съдействие Фани се е включила в една жилищна кооперация в квартал Лагера. След като завършила училището за медицински сестри, тя е работела последователно в „Пирогов“ и в Клиниката за чуждестранни граждани. Преди пет години е била трудоустроена и пенсионирана...

— Причините?

— Психическо разстройство.

— И по-точно?

— Ще трябва допълнително да съберем данни — вдигна рамене Марко. — Пенсионирането съвпада с омъжването ѝ за Иван Костадинов Драголов...

— А той е получавал добра заплата — промърморих.

— В работата си е била прилежна — продължи Марко. — Поемала е по няколко последователни дежурства, за да има възможност след това да почива цяла седмица и да ползва по-продължителна отпускат през лятото. Като особено положително качество в характеристиките ѝ се изтъква ползването на чужди езици. Това я е правило незаменима при обслужването на чужденци. В „Пирогов“ и в Клиниката за чуждестранни граждани са получавали сигнали, че е изнудвала пациентите да ѝ дават бакшиши във валута, а също така че купувала от тях долари. Сигналите не са се потвърдили, пациентите са отказвали да свидетелствуват в тази насока. Пък и, както разбирате, проблемът е бил доста деликатен, затова и не е бил обсъждан кой знае колко задълбочено.

— Какво е финансовото ѝ състояние? — попитах.

— Доста странно. Когато родителите ѝ починали, тя продала апартамента им на височка цена. Живеела е повече от скромно със заплата си, не е пръскала пари, не е проявявала склонност към благотворителност. Когато встъпила в брак с Иван Драголов и се е преместила да живее при него, дала собствения си апартамент под наем чрез „Балкантурист“ на семейство австрийци, временно пребиваващи в страната. Злите езици говорят, че същевременно изпълнявала ролята на готвачка и гувернантка при тях срещу заплащане във валута. След смъртта на ватмана продала собствения си апартамент за двайсет и пет хиляди, а австрийците се преместили в апартамента на „Витошка“, като тя продължила да им слугинства.

— Къде е живеела в това време?

— Два-три месеца — в кухнята, а след това — под наем при Игнат, за когото се оженила по-късно. Между впрочем женитбата ѝ почти съвпада със заминаването на австрийците, след което тя продава и апартамента на „Витошка“... Така че за около трийсет години тя е получила от продажбите минимум осемдесет хиляди лева, а не е внесла, в банката нито лев... Изобщо няма спестовна книжка.

— Това вече не е странно — промърморих, — а направо стъписващо... И особено за жена като Фани, която обича сигурността.

Освен ако не си пълни дюшеците с банкноти.

— Но нали правихме обиск! — вдигна рамене Мони.

— Не е чак толкова глупава — засмях се. — Очевидно ги трупат някъде, но за какво й са?

— Тепърва ще уточняваме — сви рамене Марко. — А сега — още една важна подробност: при съпоставката на гипсовите отливки, взети от следите, оставени в Парка на свободата и край хижа „Билото“, се оказва, че две от тях са идентични. Касае се за мъжка обувка, четиридесет и втори номер, с голяма дупка на тока...

— Лява или дясна? — попитах.

— Дясна. Ето. Тук на схемите е отбелязано къде са оставени следите.

Дръпнах нетърпеливо двата листа от ръцете му и се втренчих в тях. Обувката с пробития ток бе „дошла“ на хижата откъм шосето и след като я бе „обиколила“ веднъж, бе „влязла“ вътре. В Парка на свободата „поведението“ й бе шокиращо: след като бе тъпкала на двайсетина метра от дървото, на което намерихме обесен Игнат, се бе отправила към най-близката алея.

— Само сме си губили времето — рече Мони, който внимателно наблюдаваше гримасите ми.

Един час по-късно позвъних на масивната врата, върху която някак като че ли не на място се мъдреше некрологът на Игнат. Издокарах се с най-натъжената си физиономия, зачаках — тътрузенето на чехлите, паузата, необходима, за да ме огледат през шпионката, превъртането на вносната брава...

— Добър ден! — поклоних се леко — Извинявайте... но минавах случайно и реших... Моите съболезнования...

Фани ме слушаше като втрещена, но щом стигнах до съболезнованията, изхлипа тихичко: „Ох, ох!...“ и се хвърли на врата ми. Поривът ѝ бе толкова стремителен, че не успях да се дръпна.

— Благодаря ви, благодаря ви... Ох, как ви благодаря! — нареждаше плачливо и вкопчена здраво врата ми, като че ли се надигаше на пръсти, понаместваше се върху гърдите ми, обгръщайки ме със сънливата, ласкава топлина на тялото си, което още не бе се отказало от женствените си достойнства.

„По дяволите! — казах си изтръпнал. — Този скръбен изблик прилича повече на нещо друго... Видят ли ни съседите, иди обяснявай после...“

С мъка успях да се откопча от прегръдката ѝ.

— Съжалявам — казах и кимнах към некролога.

— Да, да... — прошепна убито тя, сведе поглед. — Останах съвсем сама и никой не се сеца вече за мене. Ще полудея. Добре, че се отбихте. Заповядайте.

Поведе ме по коридора с филмовата си походка: ръцете — изпънати, дланите — обърнати към пода, гръбнакът — втрещен, а с тила си сякаш крепи тавана.

— Тъкмо се чудех какво да правя — въздъхна. — Като че ли бог ви праща...

Покани ме в хола, разположи се срещу мен на дивана ѝ се умълча, закривайки очите си с длан. Поклащаше се като упоена.

— Кой можеше да предположи — сгърчи се гласът и.

— Е, да — въздъгнах. — Здрав, прав, човек излиза сутринта и... не се връща.

— Така е! — скръсти примирено ръце. — Човек предполага — господ разполага...

— Съдба — вдигнах рамене. — Не ви е лесно...

— Лесно! — изсумтя Фани. — За пет години — двама... Като някакво проклятие...

— Наистина! — промърморих. — Моля да ме извините...

— За какво? — надигна се, очите ѝ — зорко настръхнали, избождаха лицето ми.

— Ами затова... — смънках. — Изтърсвам се ни в клин, ни в ръкав, само да ви подклаждам болката...

— Добре, че дойдохте — махна тя. — Инак... Кой както те срещне — какво стана, Фани, как стана?... И чакат да обяснявам.

Поднесе кърпичката към очите си. Усецах погледа ѝ...

— Вие тогава... — подсмръкна — като идвахте... знаехте, нали?

Изгледах я. „А ти не знаеше ли?“ — идеше ми да я попитам.

— Предполагах. Не посмях да ви кажа. Усецах — това ще ви съсипе...

— Уби ме направо! — простена хладнокръвно. — Разнебити ме, извади ме от релси, изсуши ме... — изпъчи се някак не на място и добави съкрушено: — Вече на човек не приличам.

— Ужасно е! — побързах да се съглася, сведох поглед. — Но няма как... трябва да се съвземете. Мъртвият си е мъртъв... Нищо не може да се направи.

— Ох, съвземам се уж — поклати глава тя, загледана безучастно към стената. — Съвземам се, но... какво ми е, само аз си знам... И денонощно се питам — защо? Кому беше нужна смъртта му? Вие... научихте ли нещо?

— За съжаление не! — прехапах устни. — Мистерия... Запрян като че ли е пропаднал вдън земя. А той може би знае нещичко...

— Напоследък и аз все по-често си мисля за него — поклати глава тя. — Викам си: абе, Фани, тоя човек, както си изглеждаше загубен и никакъв, дали не направи беля?

— Всичко е възможно... А мъжът ви... Игнат... Извинявайте, че питам, но в главата ми все се върти една мисъл...

— Кажете, кажете — насърчи ме Фани.

— В последно време... да сте забелязали така — да е изпадал в по-особени състояния...

— Защо в последно време? Той непрекъснато беше такъв... особен...

— В смисъл?

— Доколкото си спомням... Нали ви казах — пропадането на сина му, бягството на жена му, онзи донос против него... всичко това страшно бе разклатило нервната му система. Вземаше транквиланти, не можеше да спи... Не го свърташе на едно място. И хукна да прави добро... като луд.

— Искал е да изкупи някаква вина?

— Точно така. Улучихте. Той искаше да изкупи вината си, а не му обръщаха внимание... Ходи нагоре-надолу, събираше подписи за реабилитацията на Запрян, вечер се върне оклюмал. Не можеш да си представиш, казва, всички ми викат: „Игнате, я остави тия глупости!“... А за него това се бе превърнало в смисъл на живота му, във фикс идея. Обвиненията, че е доносничил срещу другарите си, отпаднаха, но всички знаеха — той е накиснал Запрян. Мъжът ми искаше да се отърве от този грях и... Понякога ей така, като че ли без причина, се изправи, разгърди се и тръгне към балкона. Отивам, казва, и пред тях се самоубивам. За да ми повярват, че наистина искам да спася Запрян... Видът му — безумен. Той върви, аз го прегръщам, спирам го... Както е тръгнал, мисля си, ще падне от балкона...

— Подказваше ли някога как би се самоубил?

Въпреки че се постарях въпросът ми да прозвучи непринудено, като че ли между другото, той падна като изтърван сатър — посече словоизлиянията на жената, втрещи я...

— Ннне — заекна тя. — Пък и аз тогава много-много не се замислях. Смятах — както го е прихванало, така ще му мине... Но не била такава работата. Той, горкият... сякаш си предчувстваше нещо... мъчеше го грехът му към Запрян.

— Загадка! — поклатих съчувствено глава. — За съжаление отнесъл е тайната със себе си...

— И нищичко ли не може да се разбере? — стрелна ме тя. — Че няма да го върнем — няма, но поне за собствено успокоение...

— Засега — не! — размахвах безпомощно ръце. — Но бъдете сигурна — доберем ли се до някакви данни, веднага ще ви уведомим.

— Безкрайно съм ви благодарна... Знаете ли, напоследък все често си мисля: задължена съм към паметта на този човек... Не направих всичко за него...

— Не е така — погледнах я съчувствено, — я какъв дом му бяхте подредили. Уют, спокойствие... Кой не би мечтал...

— Понякога не бях справедлива.

— Вие? — помъчих се изненадата в гласа ми да прозвучи достоверно и като че ли сполучих.

— Да, да — поклати глава тя. — Прекалено го стягах за реда и чистотата вкъщи. Горкият, чувстваше, се като новобранец.

— Недейте! — зажумах в изблик на нетърпимост към самообвиненията ѝ.

— За да изпълня докрай задълженията си — продължи тя, — реших да му направя паметник. Вече ходих по разните там ателиета... Нахвърлиха ми един проект, ще ми се още малко да го дообмисля... Искате ли да го видите? — И преди да дочака отговора ми, тя измъкна от долния плот на масичката два листа с чертежи. — Ето... Гранит, черен и бял мрамор, месинг... Ще струва към две хиляди, но нищо... Заслужава си.

— Много пари — въздъхнах. — Откъде ще ги намерите?

И разбрах, че съм сбъркал. Фани застина, притихна. Като чувствителна антена поемаше всички вибрации в гласа ми, анализираше ги, тълкуваше ги...

— Може би ще взема назаем — промълви замислено, все още заслушана в ехото на гласа ми. — После ще изплащам...

И още недоизрекла последната дума, цялото ѝ същество се замята в паника, мускулите ѝ се стегнаха... Поведенчески парадокс — отбелязах си, — колкото по-паникьосана — толкова по-стегната!

— Но може би няма да стигна до просяшка тояга — засмя се тя. — Та нали сега аз ще получавам половината от пенсията му, която не е малка. Ако се наложи, ще продам колата. Колкото и да е стара — мерцедес е все пак.

Тонът и беше бодър, сякаш четеше от каталог.

— Да го поменем — надигна се тя. — С всичките му добрини и недостатъци.

„Кого?“ — едва не изтърсих, навреме прехапах език, измучах колебливо — нито да, нито не, по-скоро нещо като „моля ви“.

— Защо ли ви питам — усмихна ми се през рамо тя, вече поела към кухнята, — като знам, че ще ми откажете... и не защото не ви се иска... А така — от благоприличие. Защото службата ви го изисква... Мъже! — екна глезен укор в гласа ѝ. — Литнали се света да оправят, отлагат удоволствието и в края на краищата какво научавате от живота? Какво получавате? Може би само изумлението един ден, че всичко е толкова кратко...

Застанала на вратата на хола, тя като че ли държеше проповед, беше изпаднала в изстъпление, думите ѝ се застъпваха, просто не ми даваше възможност да се обадя, очите ѝ блестяха, всичко в нея трепереше от възбуда. И както говореше, отведнъж се извърна и хлътна в коридора.

„Бре! — казах си. — Какво е това? Не може да бъде преструвка. Явно нервите ѝ са отънели...“

Откъм кухнята отекна звън на стъкло, шуртене на чешма и след минута домакинята се появи, носейки известната ми вече сребърна табличка, върху която се поклащаха кристално шишенце с алкохол и две чашки.

— Забравете този мизерен свят отвънка — поклати глава тя, сякаш предугадила възраженията ми. — Озърнете се... вижте колко е спокойно тук, колко е тихо... Отпуснете се — тя пъргаво заобиколи масата, сервира и побърза да седне до мен. — Ето това е... Задоволете се с мига, не мислете за после...

Гледаше ме право в очите, из ирисите ѝ някак на вълни, в ритъма на думите ѝ напираше енергия, която се опитваше да ме убеди и предразположи...

— Отпуснете се, ви казвам — настоя тя, — задоволете се с това, което имате в момента — тишина, покой... И една жена, която, слава богу, още е жива... Е, хайде! — изстина гласът ѝ, тя вдигна чашата си, като че ли се умисли, погледът ѝ се обърна навътре. — Лека му пръст!... — отля смело от чашката си върху килима.

И изпи чашката си на екс. Гледах я смаян.

— Извинете... — подех плахо.

— Да минем вече на ти — делово предложи тя. — Вече пихме и...

— Аз още не съм — прекъснах я.

— Защо? Да не би да сте въздържател?

— Не — усмигнах ѝ се. — Но съм с кола.

— Глупости! Вие сте служебно лице. За вас забраните не важат.

— Напротив — усмигнах ѝ се. — За нас те са още по-строги...

— Е, хубава работа — погледна ме с великодушен укор. — Не мога да допусна, че... просто така ще си отидете.

„Прежалвам се! — реших в себе си. — Тук започва да става интересно...“

— Мога ли да ползвам телефона? — попитах.

— Ама разбира се — скокна тя. — Заповядайте...

И ме поведе като малко дете към коридора. Набрах номера на управлението и помолих Мони да дойде да прибере колата.

— Ето това е — плесна с ръце Фани. — Видя ли... всеки проблем си има разрешение...

Седнахме в хола, обърнахме чашките си. Макар да миришеше на загоряло джибри, похвалих ракията. Фани пропусна похвалата край ушите си.

— Ще видим накрая — ухили се. — Ако направим главите, значи наистина е добра...

Пиехме мълчаливо, съсредоточено като на състезание и скоро шишенцето се изпразни.

— Мисля, че има още малко — рече тя, отскочи отново до кухнята и донесе половинка гроздова.

Напълни чашите.

— Пия за тебе, Фани! — рекох. — Чудесна жена си.

— Още не ме познаваш както трябва — промърмори тя. Скочи, извади от библиотеката подвързан с кожа албум, разтвори го. — Виж тука...

Повечето от снимките бяха направени на морския бряг. На помлади години Фани изглеждаше направо фантастична в дръзкия си бански костюм.

— Какви са тия хора около теб? — попитах.

— Чужденци — каза тя. — Запознавах се на плажа.

На гърба на всяка фотография бе записана дата, имена, адреси. Само върху една от тях липсваше надпис. Фани бе заснета в бяла престилка до леглото на някакъв болен.

— А този кой е? — полюбопитствах.

— Един австриец, не помня името му. Беше закъсал нещо със сърцето...

— Готин дядка! — отбелязах.

— Готин... — сви устни тя. — Само да не му беше толкова моравносът от пиене.

Забърсах фотографията сред останалите и въздъхнах:

— Съжалявам, разминали сме се. Направо ме е яд, че не съм се родил по-рано... Искан ми се да съм те познавал отдавна, та да се влюбя в тебе...

— Господи! — усмихна се тя. — Това... от тебе ли го чувам?

— Да — отсякох с пиянска решителност, хлъцнах. — Защо се учудваш?

— Наистина — засмя се тя, лепкаво умиление потече по страните ѝ. — Толкова е човешко...

И продължаваше да се усмихва, в усмивката ѝ се прокрадваше колеблива свенливост — сякаш се канеше да ми каже още нещо, но ѝ липсваше кураж.

— Искаш ли да го видиш? — попита глухо, наведе очи.

— Кое? — изтъпях, размърдах се неспокойно, сякаш ми бяха откраднали нещо, без да усетя.

— Лампиона — процеди нерешително тя. — Пак да ти го демонстрирам.

— Онзи отгатак ли? — засмях се проташки, освободен от тревогата. — В спалнята? Ужасно е шик! Но... недей сега... Страхувам се. Тази дяволияка би събудила чувствителност дори в камъка...

— Да, в камъка — промърмори като че ли недоволно. — Но не и в тебе.

Мъждив сумрак изпълваше хола, из повесмата му слепешком, опипом се процеждаха възбуждащо предизвикателните думички и жестове на госпожата. Ако скочех и запалех лампата, тя мигом щеше да се смути, да се стегне. „О, какво си въобразяваш, драги! — ще възкликне изразът на лицето ѝ. — Нищо особено не е имало. Така ти се е сторило в тъмното.“

— Остави ме — махнах. — Отрязах се като дърво...

— Ракията свърши — със съжаление констатира тя. — Одрънкахме близо литър...

— Не мога да нося — признах си.

— И аз... Но така поне ще забравим всичко. Защо не идеш за още една бутилка? Гастрономът е отсреща...

Наблюдаваше ме внимателно, регистрирайки всяка моя гримаса. Алкохолът не бе й подействал.

— Не мога — изфъфлих. — След половин час ще съм кьоркютук.

— Ами легни тогава — кимна към дивана. — Полежи, докато ти разкара...

— Недей — погледнах я уморено. — Добре се познавам. Ще ти направя някоя беля, после цяла седмица трябва да чистиш.

— Както кажеш — побърза да се съгласи.

В гласа й трепна ужас — може би си представяше в този момент как омаскарявам хола ѝ. Разбрах, че ми е повярвала. Изправих се бавно. За още по-голяма убедителност позалитнах и потърсих опора на рамото ѝ.

— Извинявай, скъпа — изфъфлих.

Тя ме погледна с необикновено трезвите си порцеланови очи, задържа за миг ръката ми, от допира на сухата ѝ пергаментова кожа изтръпнах, и каза:

— И на тебе не ти е лесно. — Тонът ѝ направо ме окайваше. — Идвай по-често — въздъхна така, сякаш след дълга и упорита съпротива най-после се бе предала. — Като дойдеш и... знаеш ли? — забравям мрачните мисли.

Само дето не каза, че ѝ е забавно.

— Ама... мола ти се — изломотих колкото е възможно по-пиянски и се устремих като метеор надолу по стълбите.

На улицата избърсах паническата пот от челото си. „Каква беля щеше да стане!“ — казах си. Някак леко и непринудено тази жена създаваше такова еротично поле, че и най-студенокръвният мъж можеше да загуби разсъдъка си...

Рано заранта телефонирах на Евдоким.

— О, вие ли сте? — излая недружелюбно той. — К'во става?

„Ако човек не го познава — помислих си, — направо ще му тегли една майна и ще прекъсне разговора — толкова отблъскващ е гласът му. Глас, който уж пита, интересува се, а всъщност най-безцеремонно те отпраща: «Я си глей работата!» Глас на човек, който е свикнал да нарежда и няма никакво време да изслушва възражения, съображения и най-малко пък — откази.“

— Нещо ново? — настоя той.

— Новото е — казах, — че искам да те видя. Каня те довечера на бар.

— А така! — възкликна той. — Едва не паднах. По какъв случай?

— Много въпроси задаваш! — сопнах му се. — Напълни ми ушите с питанки. Трябва да обсъдим нещо важно. Довечера в десет пред „София“.

— Е, това вече е друга работа — засмя се той. — Отговорът ме задоволява. Да доведе ли нещо?...

— Какво? — направих се на утрепан.

— Ами нещо такова... — затрудни се той. — От нежния пол... Живо украшение на масата... Знам ли вече как да го кажа, за да не се засегнеш...

— Както искаш — промърморих. — Имаш пълна свобода...

— Добре тогава, ще доведе две шампионки...

— Какви шампионки?

Напразно чаках отговор и разтърсвах слушалката. Евдоким бе затворил телефона. „Добре де — казах си, — довечера ще те видим. Освен ако не забравиш...“

Извиках момчетата, разпределихме си задачите и аз поех към „Пирогов“. За щастие главният лекар на реанимацията вече бе минал на сутрешна визитация. Заварих го в кабинета му. Беше снажен,

масивен мъж с мудни маниери. Не се впечатли кой знае колко от служебната ми карта.

— Ако идвате за онзи случай с катастрофата... — промърмори неприязнено, поклати скептично глава и се загледа през прозореца.

Навярно искаше да ми каже, че не си струва да говорим.

„Пак за катастрофа става дума — помислих си, — но не за тази, която имаш предвид...“

— Интересува ме една ваша подчинена — усмихнах му се и поясних: — Бивша подчинена... Стефания Каменова.

— А! — изгледа ме едва ли не възмутен. — За нея трябваше по-рано да се поинтересувате...

— Е! — престорих се, че не съм впечатлен кой знае колко от забележката му. — И ние понякога закъсняваме.

Той отново поклати глава „За ваша сметка си е!“ — и се вторачи навън през прозореца.

— Кажете ми нещо за нея — настоях. — Вашите впечатления като ръководител.

Това за ръководителя, изглежда, го поласка, той погали замислено бюрото си, поизопна престилката си, поокашля се...

— Най-добрата ни сестра — подхвана назидателно, — най-трудолюбивата, най-смелата, най-хладнокръвната... Намесваше се във всички сложни ситуации, когато ръцете на младите доктори се разтреперваха и се чудеха какво да правят...

И както си говореше — отмерено, възтежко, сякаш четеше поздравителен адрес по повод на някакъв юбилей, отведнъж замълча, изгледа ме укорно, като че ли искаше да попита: „А вие защо не си записвате?“

— Друго? — усмихнах му се. — Интересуват ме и детайли... Всичко, за което се сецате... Може да ви се струва, че е незначително.

— Хм, детайли! — умисли се той. — Тя отдавна напусна... Много неща ми се губят. Но основното е, че не жалеше себе си... Имате ли представа какво е реанимация?

— Горедолу...

— При нас са най-критичните случаи... Много от пациентите са на ръба. А тя винаги ги поемаше. По желание оставаше на нощни дежурства... Като си помисля какви тежки дежурства е изкарвала... И все край леглата на умиращите... Какъв беше този неин кураж —

просто се чудя. При това — до края човечна, без искрица паника — ни в гласа, ни в очите; ръцете и — спокойни, уверени... Придружаваше починалите до моргата, без това да ѝ е задължение, помагаше на санитарките... „Трябва да си останем до последен дъх хора“ — казваше. Представяте ли си?

„Да бе, да бе — възнесе зиморничаво разумът ми, — много добре си представям.“

Спомних си разказа на домоуправителката — как Фани заничала некролозите и коментирала с усмивка: „И този си отиде“. „А ако излезе и откачена на тая тема — помислих, — хич няма да се учудя...“

— Била е симпатична женичка — подхвърлих, за да се спася от мрачни размисли. — Съблазнителна...

— Така ли? — отчужди се лекарят. — Не съм забелязал...

„О, стари слоне — казах си, — да не би и тогава да си бил с пердета на очите? Какво ми се правиш на вода ненапита?“

— Тя и сега изглежда добре — промърморих. — Кокетничи като гимназистка... А когато е била при вас, кой знае как е омагьосвала мъжете...

Лекарят изведнъж се извърна, приведе се... Стори ми се, че се надвеси над мене — враждебно и застрашително... „Не ме плаши — казах му с поглед. — И да сте имали някакъв роман — не ме интересува... Никак.“

— Чуйте и запомнете — тросна се той. — Мъжете никога не са били нейната истинска цел.

„Защитна реакция! — отбелязах си. — Кой знае на коя шеста глуха ще ме отпрати сега... Значи все пак са се заигравали, но нищо чудно — малцина биха устояли на чаровете ѝ...“

— А коя е истинската и цел? — заинтересувах се.

— Това! — той потри пръсти, имитирайки броене на банкноти.

„Добре я познава — усмигнах се. — Навярно романът им е бил кратък, набързо му е била дузпата... Чувства се унижен и обиден все още.“

— Я виж! — усмигнах се. — Не знаех.

Той поклати пренебрежително глава: „Толкова сте се задълбочили! — изгледа ме подозрително. — А дали пък не ме будалкаш, а?“ — ала аз устоях на погледа му с най-ведрото си и наивно изражение.

— Тук даже имахме такъв случай... — той се поколеба за миг и продължи: — Много неприятен случай... Всъщност тя затова и напусна. Един самотен старец... Страдал от сърце. Всяка зима го приемали във вътрешното отделение, помагали му да се посъвземе... И не щеш ли — оперират го... Тогава по принцип толкова възрастни хора не оперирахме, но той сам поиска и като помислиш — има логика... Защо да се влачи с вечния страх, че на всяка крачка може да издъхне? Операцията е риск, но с много шансове за благоприятен изход... И така — операция. Постъпва при нас, състоянието му е задоволително... Един, два дни... Фани неотлъчно до него. И на третата нощ старецът умира. Протокол, аутопсия — както му е редът... Случва се. И щяхме да го забравим, ако, след седмица не се обадиха двама негови братовчеди... Единствените наследници, така да се каже. Оказва се, че Фани притежава завещание от името на стареца. Нищо не може да се направи, а ситуацията — повече от съмнителна.

— Защо?

— Ами, първо — братовчедите твърдят, че тя го е прелъгала да се оперира — гарантирала му благоприятен изход. Обещавала му да се грижи за него. А той, познавайки я отпреди това, ѝ оставил завещание... Нещо като отплата за грижите...

— Дрън-дрън — рекох. — Прелъгала го, изнудила го — не ви ли се струва въздушна тая работа? А къде са били тия братовчеди, когато старецът е имал нужда от помощ?

— Не, има логика — настоя той посмутен. — Аз познавах донякъде пациента... Беше простиച്ък човечец. Откъде ще знае той, че тази операция може да му помогне?... И дори да знае — едва ли сам би се престашил, ако някой не му повлияе...

— Лекар сте — казах, — би трябвало да ви е известно, че хората са много по куражливи, отколкото можем да допуснем. Понякога една болест така уморява и смачква човека, че е готов на всичко.

— Да, но има ѝ друго — погледна ме с любопитство, вероятно тези възражения бяха измъчвали и него. — За първи път го обсъждам... Поведението на Фани през онази нощ.

— Какво е било то? — прегракнах.

— Ние го разисквахме още сутринта, след смъртта на стареца, но... как да ви кажа — опипом, издалече. Така и го подминахме — като нещо, за което е страшно да го помислиш...

— Уточнете се — едва се сдържах да не извикам.

— За да не ви объркам в медицинската терминология... ситуацията е била следната: всеки пациент си има предписание за лечението му, уточнено на сутрешната и вечерната визитация... Измервания, вливания, медикаменти... Фани се е движила точно по него, всичко е отразявала в картона...

— Е, какво ви смущава?

— Ами... не е бивало да го прави. В пациента са се появили някакви симптоми за влошаване... Фани е трябвало да извика веднага дежурния лекар, той от своя страна да се консултира с колеги, ако се налага и с мен, по телефона. И да промени веднага отношението към болния...

— Вие... — поколебах се. — Сигурен ли сте в тези симптоми?

— Била е длъжна да му мери кръвното, пулса и температурата всеки час... Няма начин да не е забелязала нещо. При нейния опит...

— Но не сте категоричен, нали?

— Е, сто на сто не съм.

— Тогава за какво говорим? — въздъхнах едва ли не с облекчение, а в мен беше усойно празно като в зимник.

— Да, наистина — усмихна се иронично лекарят.

— Други прегрешения? — Погледнах го откровено и дори се опитах да му подсказам: — Чужденци... валута?

— Имаше най-различни приказки — сви досадено устни той, — но изобщо не съм се занимавал с тях.

— Защо?

— Намирисвах на клюки. И никой не можеше да ги докаже. Пък и Фани веднага след този случай напусна.

Двете момичета, които Евдоким бе довел, изглеждаха изтънчени като манекенки. Стиснаха хладно ръката ми, промърмориха имената си и побързаха да ми обърнат гръб. По стълбите към бара вече се беше струпала тълпа, портиерът едва насмогваше да сложи ред. Усещайки голямото надпрепускване, момичетата потропваха нетърпеливо с крака като млади кончета.

— Масата ни е запазена — усмигнах им се.

Те кимнаха мълчаливо — бяха приели думите ми за сведение, с нищо не издадоха, че са се зарадвали или успокоили, напротив — поведението им ставаше все по-тежкарско. Същински дами... Евдоким усърдно ме ръгаше в ребрата. Дискретно успях да се наведа към него, той прошушна в ухото ми:

— Не се изхвърляй. Играта ще вода аз.

Дали пък наистина мислеше, че идвам тук, да, си гледам кефа.

Като слязохме в бара и си поръчахме уиски, навярно от страх да не объркам нещо, той побърза да вдигне наздравица:

— За нашия нов приятел Иван Иванов! — и кимна към мене. — Горещо ви го препоръчвам, но не ви пожелавам никога да опирате служебно до него...

Изгледах го втрещен, докато надигах чашата си. Не очаквах такава подлост. Оставаше да им каже в кое районно управление си получавам заплатата. Момичетата накривиха лениво изящните си главици, като току-що пробудени пепелянки.

— Ами... — отрони едната. — Да не би...

— Лекар гинеколог — прекъсна я Евдоким. — В Института към Медицинска академия... Но не разчитайте на услуги. Той не е по абортите. Прекалено грубо е за него.

Въздъгнах в себе си и кимнах, потвърждавайки думите му. Биваше си го този Евдоким — попари те, а след това леден душ!...

— С какво се занимава? — не се сдържа по-разговорливото момиче.

— Най-общо казано — с проблемите на раждаемостта, Зина — тръсна Евдоким. — Искаш — забременяваш, не искаш — твоя си работа.

— При това — подкрепих го — целта е да се планира раждаемостта във всяко едно отношение: ден и месец, пол на новороденото, цвета на очите и на косата му...

— Нима е възможно! — възкликна момичето, което досега не бе отронило нито дума.

— Напълно възможно е, Тина — погледна я убеждаващо Евдоким и отново кимна към мене: — Познавам си човека. Ще успее.

— Е, как? — вдигна рамене Зина.

Беше наистина красива, да я вземат дяволите. За разлика от приятелката си, която с чипото си носле и огромните си начервени устни внушаваше порочност, Тина имаше вид на пансионерка, едва претрашила се да излезе, в компанията на двама непознати, след като е изслушала напътствията на майка си да се държи прилично и да внимава с мъжете. „Ако са ти по-слаби ангелите — помислих си, — като нищо може да си въобразиш, че е най-непорочната девица на този свят и да хлътнеш подире и... А оттук до калиите и Менделсон е една крачка...“

— Как? — настоя тя, едва не ме дръпна за ръкава.

— Доста е сложно — рекох. — Всичко е на клетъчно равнище. Наследственост, гени, мутационни вериги... Изчисления. Данните се залагат в компютър...

Очите на Евдоким светнаха възхитено — радваше се, че така бързо импровизирам. „Пада си по играта — помислих си и съзерцавайки белите му коси, се запитах: На колко ли години е все пак? Каквато и цифра да кажеш от четиридесет до шейсет — няма да сбъркаш...“

— А възможни ли са грешки? — изчурулика Тина, привеждайки се към мен. — Искам да кажа — в изчисленията...

— По принцип, да — рекох. — Затова и все още не пристъпваме към реализация...

И изтръпнах — ако са малко по-опитни, по последната думичка веднага биха отгатнали професията ми. Светлината в бара помръкваше — настъпваше време за програмата. Евдоким поръча по още едно уиски. Тина използва паузата, за да ме сграбчи за ръкава.

— Нищо — каза тя. — Търпелива съм — ще изчакам. Но обещавайте — ще ме включите в списъка, когато му дойде времето...

— Я не сваляй доктора — прекъсна я Зина, ядосана, че я бяха изпреварили.

— Тишина! — предупреди я Евдоким. — Искам да гледам.

„Бре! — помислих си. — Тия напират да си поръчат бебе така, както си поръчват диван.“

Върху осветения подиум в лудешко темпо се сменяха фокусници, треторазредни певци, балетисти, дрипави изпълнители на цигански танци... Давах си вид, че ми е безкрайно интересно, ръкоплясках. Приведен, отпуснал ръце под масата, Евдоким имаше необичайно съсредоточен вид на човек, погълнат от програмата. Всъщност месеше настървено бедрото на Зина, която гледаше неподвижно към подиума, огънчето на цигарата прегаряше пръстите ѝ, навярно отдавна бе очаквала това удоволствие и ето сега — получаваше си го. По едно време усетих коляното на Тина да се отпуска доверчиво върху моето и сякаш, за да не се губя в догадки дали това не е случайно, момичето се облегна на рамото ми, втренчено към акробатите, ми прошепна свойски: „Нали може?“ — а аз усетих колко тежко, кокалесто и неудобно е уж ефирното ѝ тяло.

Когато програмата свърши и всички бяха улисани в ръкоплясканията си, тя не промени позата си, сякаш за да дразни Зина, която се правеше, че не ни забелязва.

— Хайде, момчета! — усмихна се прелестно. — Да танцуваме.

— Я се махай! — отрязва я с привичната си недружелюбност Евдоким. — Да не съм ти баядерка...

— В такъв случай... ние отиваме да се поразкършим — заяви решително Зина и се изправи, поглеждайки въпросително към приятелката си.

Тина реши, да не я дразни повече, стана, прошепвайки ми: „Нямаш нищо против, нали?“ — и тръгна към дансинга.

— Какви са тия? — попитах направо Евдоким. — По какво са шампионки?

— По бързо събличане — излая той и се засмя гръмогласно, доволен от шегата си.

— Не си ли въобразяваш?

— Като идем после у дома, ще видиш.

— Да не са се явявали на състезание, та...

— Хич не им и трябва. Пълен автомат са — натискаш копчето — и дрехите им падат сами... Да се шашнеш.

— Да бе — казах, — откъде ги намираш? Да не са от тия... твоите надомнички...

— Надомнички са — подсмихна се той. — В известен смисъл.

— Слушай — стрелнах го, — мога ли да те попитам нещо за Фани?

— Питай — махна великодушно той. — Мислех, че си ме поканил да си гледаме кефа.

Адски му личеше, че се прави на ритнат — от първия миг на срещата ни той очакваше подобен въпрос.

— Точно затова те поканих — въздъхнах, — но тази жена не ми дава мира. Сънувам я. И знаеш ли...

Евдоким беше съсредоточил вниманието си върху купичката за лед — хлъзгавите кубчета бягаха пъргаво от лъжичката...

— Направо с ръка — посъветвах го.

— Наистина — съгласи се, — защо да се префърцунвам...

Сграбчи две кубчета, пусна ги в уискито си, разклати чашата.

— Щеше нещо да питаш — подсети ме. — Какво трябва да знам?

— Страшно пие тази жена — изтърсих глуповато, — но не се напива.

Погледът му убягна встрани, той се замисли. Усещаше, че съм се добрал до нещо съществено от житието на Фани. Мъчеше се да отгатне какво е.

— Има си номер — каза. — Затваря се в тоалетната, пръстите в гърлото... Бутилка газирана вода и е кукуряк. Може да започне отначало...

Усмихнах се в себе си — щом ѝ знаеш номерата, драги, не ще да си стоял толкова далече от нея. Той, изглежда, долови мисълта ми, размърда се неспокойно на стола и поясни:

— На няколко пъти, като ни заварваше да се черпим с Иван, ни е правила този цирк. Какво сте се заналивали, вика, да не мислите, че аз не мога. Събираше ни очите...

— Опасна е — накривих глава. — И лъже за трима...

— Казвах ти — примижа Евдоким. — Ще ни купи и ще ни продаде, без да усетим. Никога не можеш да разбереш какво е намислила.

— Знаеш ли — подхвърлих нехайно, — онази нощ, когато е починал съпругът ѝ, тя изобщо не е пътувала с влака.

Евдоким замря. Ледът прозвънваше издайнически в чашата му — десницата му трепереше.

— Виж какво ще ти кажа — сети се най-сетне да остави чашата си на масата, — за да приключим с този въпрос веднъж завинаги. *Аз нищо не знам.* Но тази смърт беше така образцово подредена, че всичко около нея е съмнително... И заминаването на Фани, и алибито ѝ, и тая пуста врата, която уж трябваше да бъде заключена... Просто се чудя защо вашите хора не се задълбочиха навремето. Сега е късно...

— Добре — замислих се. — А да ми кажеш нещо повече за мъжа с белия вартбург?

— Идва няколко пъти, когато се налагаше да караме Иван в болницата...

— Кой е, що е?

— Само съм го виждал — вдигна рамене Евдоким. — Не сме се запознавали. Още нещо?

— Край! — оповестих усмихнат и вдигнах чашата си. — Наздраве!

— Най-последно и ти да кажеш една сваятна приказка — промърмори Евдоким, загледа се мрачно към дансинга. — Тия кучки се забравиха там... Как не им омръзна да се натискат.

— Млади са — рекох, — затова.

— Ето ги, идват най-последно — въздъхна уморено той. — И си водят компания...

Присвих очи, на фона на подскачащата гмеж различих двете момичета — смееха се и крачеха към нас, а около тях се усукваше някакъв фронт — висок, къдрокос, с обица и гривна... Ризата му беше разкопчана почти до пъпа, а белият панталон направо пращеше опнат върху бедрата му.

— Какъв е тоя? — попитах Евдоким.

— Задник — процеди той.

Вдигнах рамене: „Що за изрази, моля ви се?“

— Задник — повтори той, сякаш се наслаждаваше на думата. — Психопат, наркоман и вероятно педераст.

— Ега ти — рекох. — И какво ще го правим?

— Ще го изритаме.

— Става за ритане — отбелязах.

— Сигурно няма да се наложи — успокои ме Евдоким. — Само като му скръцна със зъби, и ще издимим.

Между другото момичетата вече бяха на няколко крачки от масата ни. Тина изкрещя:

— Водим ви Чочи. Ще ни гледа на кафе.

— Няма да стане — изръмжа Евдоким. — Кафето ще си го приемем вкъщи.

— Я не се занасяй — нацупи се Зина. — Тъкмо човекът ни е подръка... Поръчвай по-скоро.

Красавецът, изглежда, не усети плътните вълни неприязън, които бълваше Евдоким, разкланя се на всички страни: „Приятно ми е!“ — като естрадна звезда, която приема овации.

— Масата ни е за четирима — подхвърлих тактично. — Сервитьорът сигурно ще се разсърди, ако...

Чочи не ме изчака да се доизкажа, грабна един стол отнякъде, тръсна го до мен и се разположи.

— Тука всичко е мое — заяви пренебрежително. — И сервитьорът, и барманът... Платил съм си ги. Какво пиете, момчета? Уиски?

Настъпих Евдоким под масата, защото усещах — готов е да скочи и наистина да изрита навлека. Намигнах му: „Задръж топката!“ — повиках келнера и поръчах пет кафета. Евдоким изсумтя презрително — ега ти пораженеца, извърна се да не ни гледа. „Е, да де — усмихнах се, — само ми е до скандали сега.“

Момичетата бърбеха, смееха се, имах чувството, че пощипваха Чочи — той просто лягаше върху масата в пристъп на необуздан кикот. Цялото ми внимание бе съсредоточено върху Евдоким — трябваше да предотвратя на всяка депа избухването му.

Най-после донесоха кафето, засърбахме го в надпревара. Тина ме дръпна зад гърба на красавеца, свойски ми прошепна:

— Страшен е. Всичко познава — ще видиш.

Захлупихме чашките и зачакахме благоволениято на Чочи. Той вдигна най-напред чашата на Зина, завъртя я пред очите си.

— Пълен мрак, мила — отхвърли я, грабна чашката на Тина.

— Как мрак? Какъв мрак? — запротестира приятелката ѝ.

— Кален — отсече Чочи. — Мръсен мрак. Като миналото ти. Не ме карай да говоря повече, не е за пред хора...

— Тъпанар! — процеди Зина. — Щото ти пък си много стока, нали?

— Не ми пречи — махна той, вгледан в чашката на Тина. — При теб положението е малко по-светло — усмихна ѝ се. — На всичкото лошо — нещо хубаво. Едно просветление, което те възвисява. Изход някакъв...

— Точно така! — плесна тя. — Едно русо бебе със сини очи...

— Бебе? — сви иронично устни красавецът. — Дотам ли я докарахме...

— Крайно време беше — намигна ми момичето.

— Е, щом е така — Чочи скръсти ръце. — Щом те задоволява.

— И още как — тя съучастнически стисна ръката ми.

Може би възнамеряваше още тази вечер да ми поръча бебето си. Чочи грабна моята чаша — „Може ли?“ — вдигнах рамене в отговор.

— Знаете ли — промълви умислено, — при вас се очертава нещо много интересно. Захванали сте една голяма работа... Трудна... Много ще ви умори. Направо ще ви съсипе...

— Глупости! — засмяха се момичетата.

— И ще ви донесе много неприятности — изглежда ме Чочи. Тъмнзеленикавите му очи имаха типично наркоманския съсредоточено отнесен израз. — Същевременно ето тук... се очертава и някакво разрешение на проблема ви. Една жена. Млада, красива, освободена от всякакви условности... Тя е в състояние да ви изтръгне от служебната ви летаргия... да ви очовечи, да ви покаже, че светът е голям и хубав... — той отблъсна чашата така, сякаш го беше опарила, и добави мрачно: — Така че... зарежете тази работа... Няма да ви удовлетвори, ще ви донесе само мъки и страдания... Наистина оставете я! — стисна ръката ми.

— Безкрайно съм ви признателен за съвета! — усмихнах се, изтръпнал от докосването на запотената му длан.

— Послушайте ме — отново се втренчи в очите ми, — един ден ще ми благодарите. А ако сте на кеф, може и да почерпите.

— А сега се махай! — прекъсна го Евдоким. — Хайде... да ти видя задника!

— О, дарлинг! — усмихна му се очарователно Чочи, стана и се заотдалечава, кълчейки ханша си. — Не знаех, че си по тази част.

Момичетата се засмяха. Чочи се извърна, изглежда ме предупреждаващо и вдигна ръка:

— А с вас нали се разбрахме?

— Бъдете спокоен — махнах му и побързах да отвърна погледа си от примазнената му захаросана физиономия. Уискито се бунтуваше в стомаха ми.

— За тая работа — процеди Евдоким, измервайки ожесточено примрелите момичета — ще си платите.

— При това по най-високата тарифа! — опита се да го умилостиви Зина. — Не злобей... Нали сега отиваме у вас.

— Ще видите... — поклати глава той.

Повиках келнера, платих. Евдоким ме наблюдаваше насмешливо. Погледнах го: „Беше, каквото беше!“ — усмихнах се.

— Ще трябва да ви изоставя.

— Глупости! — отсече той. — Девойките знаеш ли каква програма са ни подготвили? Нали помниш онази песничка: „Холът е от вас, музиката е от нас...“

— Няма как! — вдигнах рамене. — Точно сега в института правим едни интересни опити. Трябва да се отбия, да отчетя резултатите... Вие идете, след час и половина ще дойда.

Евдоким ме изгледа тъжно, поклати глава:

— Знаех си, че не ставаш за компания — каза.

Веднага щом се прибрах у дома, телефонирах на жена ми в Лондон. Приказката ни бе сънлива и мудна. Отново трябваше да изслушам оплаквания — омръзнало им вече там, искало им се да се приберат, — отново трябваше да ги увещавам, че колкото по-дълго са под наблюдението на лекарите, толкова е по-добре за тях. „Лесно ти е на тебе“ — рече жена ми. „Е, да — побързах да се съглася. — Винаги ми е било лесно.“

Разговорът ни угасна някак от само себе си.

Лежах в леглото, припомнях си историята, която бе ми разказал днес главният лекар на реанимацията. Как ли се е надявал онзи старец, когато е потеглял към операционната, подмамен от обещанията на Фани? С каква вяра я е гледал в очите до последния си издъх? Та нали все пак тя му е обещавала нещо, давала му е надежда, а инак... инак би трябвало всеки миг да тръпне от страх пред смъртта.

Спомних си тревогата, с която очаквах преди два месеца края на трансплантацията в Хамерсмит хоспитал. Знаех от кой асансьор ще изнесат на носилка сини ми и от кой — жена ми, вече лишена от единия си бъбрек. Шетах налудничаво между двата асансьора, шетах изтръпнал, без мисъл, почти машинално — като вълк в клетката си, напразно ме увещавах: „Не си губете времето, елате довечера, ще ви съобщим резултата!“ — аз трябваше да бъда тук, да ги изчакам и да ги зърна. Дланите ми се потяха ужасно, през половин час излизах на терасата да пуша. Засланиях огънчето на цигарата си от вятъра и гледах как неколцина майстори зидат ново крило на болницата. Отмерената увереност, с която поставяха тухла връз тухла, ме изпълваше с неопределимо, ведро, екзалтирано чувство. Един от майсторите ми се усмихна: Как си? Благодаря, добре съм — отговорих. Откъде си? — запита ме англичанинът. Казах му. О, България! — извика той. — Знаем ви... Цесека... Как да не ви знаем.

Разсмях се и влязох в болницата. Точно в този момент вратите на асансьора се отвориха. Група лекари и сестри изтласкаха на носилка сина ми, целият оплетен в тръбички. Хукнах след тях, от краткия си порив се задъхах. Знаех, че не бива да влизам в отделението, че не бива да преча, ала нещо по-силно от мен, някакъв непреодолим вакуум ме всмукваше. Гледах унесеното лице на сина си, някъде отдалече екнаха обясненията на лекарите, които трябваше да ме успокоят — всичко било „вери гуд“, всичко било „вери файн“, бъбрекът работел отлично, аз кимах глуповато — тенк ю, тенк ю — и се опитах да се усмихна.

Синът ми неочаквано отвори очи, погледите ни се срещнаха като през запотено стъкло, той се изви лекичко, погледна найлоновата торбичка — в нея вече се стичаше урина, чудото бе станало — лицето му просветля, като че ли се разсъмна, отпусна се и отново заспа. Една от сестрите го погали: вери гуд бой! — а на мен отведнъж ми прималая, приседнах и замижах, и стиснах зъби. Отведнъж бях се почувствал смачкан и никакъв. Месец преди това хирургът на Хамерсмит бе ни

отговорил с кратичко писмо: „Съжалявам за заболяването на Вашия син... Мисля, че мога да му помогна.“ И ние в един миг, забравили всякакво благоразумие, всичките си страхове, инстинктите си за самосъхранение, хукнахме насам, за да поставим в ръцете на този човек парите, живота си, всичко... Стискайки зъби в онзи миг, аз разбрах колко жалко, колко сиромашко е това доверие на отчаянието, това доверие на безнадеждността...

И сега, докато се въртях в леглото, търсейки напразно диплата на съня, си мислех: „Нима със същото доверие не бе заминал на онзи свят старецът, когото Фани бе убедила да се оперира? Нима същата доверчивост не е изпитвал към нея първият ѝ съпруг, ватманът, който вече не е вярвал на никого за нищо? А Игнат?“

Сутринта събрах момчетата в кабинета си.

— Хайде докладвай — предложих на Марко.

— Въпреки внимателното ни наблюдение — нищо особено — рече той. — Ако изключим двата телефон ни разговора на Фани, тази нощ... Предлагам да ги чуем.

Кимнах му, в старческата гръд на „Филипса“ отекнаха дрезгави хрипове, сетне изплува котешкото „Альооо“ на Фани, сподирено от мрачния глас на Евдоким: „Спукана ти е работата, мадам“... „Простак!“ процеди тя... и сигналът „заето“ заотпява.

— Кога ги засякохте? — попитах.

— В един и половина през нощта.

— Много добре! — усмихнах се в себе си, не бих платил залудо снощи сметката в бара... — Лаконично и изразително — както казваше учителката ни по литература.

— Следващият е още по-изразителен — засмя се Марко и поясни: — До седем часа тази сутрин Фани е държала телефона си отворен, навярно се е страхувала, че Евдоким ще я безпокои отново... В седем и десет... слушайте — и натисна клавиша.

— Альооо! — измяука Фани. — Кой, моля?

Въпросът ѝ отзвуча в напрегната пауза, разбишкана от тежко пресекливо дишане.

— Да — избоботи тежък мъжки глас. — Жени и вино, вино и жени. Мисля, че е удобно.

— Добре — съгласи се колебливо тя, — но без гаранции.

— Трябва да се опита — настоя мъжът.

И отново последва изнервяща пауза, в която някой дишаше мъчително като претоварен локомотив.

— Нещо ново? — попита мъжът.

— Времето се оправя.

— Кога?

— Скоро. А при теб?

— Както говорихме.

И отново последва пауза.

— Обаждай ми се привечер — заръча мъжът.

— Къде мога да те видя?

— На небето.

Магнетофонът изхълца звучно — разговорът бе свършил. Спогледахме се заинтригувани.

— Доста интересно — казах. — Предполагам, че оригиналният запис е по-качествен?

— Разбира се — кимна Марко.

— Тия май отдавна си имат приказката — засмях се, — щом се разбират така, от половин дума... Досещате ли се какво означават паузите?

— Сигнал за внимание — размърда се Марко.

— И предупреждение, че трябва да прекратят разискваната тема — допълних. — А сега слушайте... Фани явно е подплашена. Трябва да очакваме, че ще предприеме активни действия. Затова отсега нататък Савата и Коста плътно до нея, и плъно документиране — всяка дума, всеки жест... Предполагам, че разбирате — тя владее доста добре езика на символите... От девет до десет аз ще ѝ погостувам, след това теренът е напълно свободен.

— Ясно — кимна Савата.

— Мони — обърнах се към младока, — ти трябва да осигуриш един интересен екземпляр. Името му е Чочи, върти се из „София“...

— Знам го — усмихна се Мони. — Бъдете спокоен.

— Ще се успокоя, когато ми докладваш, че е вътре. Наркотици, трансфер на валута, антиобществено поведение — походите са хиляди...

— И няма да му е за първи път — кимна младокът.

— Добре. Марко — обърнах се към заместника си, ти оставаш тука за свръзка. Утре ще те сменя. Съобщенията на фотографа и на ватманката ми предаваш незабавно.

Фани ме очакваше по-свежа, откогато и да било.

— Как се увлякохме онзи ден — засмя се още от прага, не забрави да сведе свенливо очи. — Още малко и щеше да се случи най-лошото...

— На това ли му викаш най-лошото — засмях се мъжествено в отговор на кокетството ѝ.

— О, не, но през нощта щях да пукна. Така е — добави угрижено, — човек като си загуби акъла...

Адски я биваше по двусмислиците.

— Да бе — казах, — много е неприятно. Но и ракията... Беше в състояние да събори слон...

— Селяшка гадост — намръщи се. — Игнат я беше домъкнал отнякъде, уж за Запрян... Какво да ви черпя сега?

Стрелнах я — тя отново бе възприела позата на благовъзпитана дама със светски маниери. Даваше ми да разбера, че инцидентът онзи ден е бил случайност, просто изтървани нерви след тежките преживявания...

— Не се притеснявайте — възприех набързо тона ѝ, — няма нужда, минах просто така — да ви видя...

— Много мило, но аз не мога да ви оставя да си отидете *просто така* — погледна ме откровено тя. — Пък и имам повод. Получих писмо от Виена. Идва ми на гости една позната...

— В такъв случай тръгвам — надигнах се. — Вие ще трябва да се подготвите...

— Едва ли ще отседне при мене — усмихна се Фани. — Тя пристига заедно със своя шеф. Някой си Курт Енгелман.

— Кога ги очаквате?

— В понеделник. Ще трябва да ги посрещна на летището. Знаете ли — искам да ви предложа... — поколеба се тя.

— Да ги посрещнем заедно ли?

— Не — засмя се Фани. — Не бих ви занимавала с такава дреболия. Става въпрос за нещо важно, но не знам доколко е удобно да ви ангажирам...

— Защо не? — вдигнах рамене. — Стига да мога...

— Съвестно ми е да ви губя времето, не сте човек без работа, но към кого другото да се обърна... Аз самата нямам опит. Трябва да продам колата... Като стои така на улицата, само ще ръждясва или ще я откраднат...

— Лесна работа — успокоих я. — Ще пуснем едно съобщение във вестника.

— Тези неща се уреждат между близки хора — възрази тя. — Защо да бием тъпана? Ако имате някой приятел... При това не я продавам скъпо...

И тя спомена една сума, срещу която човек трудно би си намерил и трабант.

— Сигурна ли сте, че тази цена ви задоволява? — погледнах я недоумяващо.

— Колата е стара — вдигна рамене тя, — иска поддръжка, части не се намират лесно... А и на мен ми се ще да се отърва от нея колкото е възможно по-бързо.

— Е, добре — измънках. — Ще помисля, ще питам тук-там... Все пак помислете — мерцедес е това...

— Защо не я купите вие? — втренчи се загрижено в лицето ми. Цялото ѝ същество се концентрира в погледа ѝ. — Както виждам — разбирате...

— Не ми е удобно — смутих се. — Никога не съм си мечтал дори за...

— Защо? — прихна принудено. — Но както и да е... Ето сега ви изпада идеален случай — и махна така, сякаш ми поднасяше великодушно колата на дланта си.

„Идеален, но за кого?“ — помислих си.

— Не — поклатих глава, — не е удобно. Имам чувството, че ще ви ограбя.

— Не пропускайте случая — настоя. — Птичката няма да кацне втори път на рамото ви... Пък и да кацне, едва ли ще е същата...

— В много особено положение ме поставяте — погледнах я свенливо. — Хем ми се иска, хем усещам, че не е честно... спрямо вас.

— Не е така — усмихва се мъдро тя. — В замяна ще ви поискам една услуга...

— Кажете — притихнах, в пламналия ми мозък се кръстосваха фразите от телефонния разговор, който чух сутринта: „Жени и вино... Мисля, че е удобно... Трябва да опитаме...“, оформяше се някакво смътно предположение. — Стига да е във възможностите ми — промърморих.

— Напълно — засмя се, като не ме изпускаше от порцелановия си поглед. — Уредете формалностите по прехвърлянето. Аз съм стара жена, не ми се занимава... Документи, висене на опашки пред нотариуса... Ще ми се само да се подпиша и да се свърши.

Бе усвоила до съвършенство „психологията на пробива“: като помоли за услуга, ще го направи с такова изражение и с такъв тон, сякаш става дума да я носиш на гръб цял живот, а ще поиска нещо съвсем незначително. И на теб ти олеква, въздъхваш и после разбираш, че си прибързал — тепърва ще иска голямата услуга... Открехнала веднъж вратата, сега тя ще я блъсне.

Съобразявах каква ли клопка крие предложението й.

— Ако е само за нотариуса — рекох, — аз сам щях да ви предложа... Но знаете ли — може би ще трябва да пишем по-висока цена. На тази никой няма да повярва...

— Както решите — примижа тя. Бях сигурен, че ме наблюдава внимателно през отпуснатите си мигли. — Но така... ще платите по-висока такса?

— Бял кахър! — успокоих я. — Аз и бездруго нямам много пари, ще събера оттук-оттам...

— Добре — тя порови в едно от шкафчетата на библиотеката, подаде ми плик. — Това са документите... Всичко оставям на вас.

— Не знам как да ви се отблагодаря — изправих се.

— Нали ви казах — устоя твърдо на погледа ми, — това е услуга за мен...

Приведох се чинно, целунах ръката й.

— Все ще намеря начин да ви се отблагодаря — промърморих.

— Дано не се налага — засмя се тя.

Изпрати ме до вратата.

Спуснах се бързо с асансьора на партера и позвъних на домоуправителката.

— Моля ви, дайте домовата книга... Интересуват ме хората от четвъртия етаж.

Жената мълчаливо подаде книгата. Изглежда, беше свикнала на подобни набези — хич не я учуди появата ми, задъханата ми реч.

Преписах за минута адресите на заводите, в които работеха двамата мъже от четвъртия етаж, поблагодарих на домоуправителката и отново се качих в асансьора. „Дано само онази сутрин са били първа смяна!“ — мислех си, устремявайки се към апартамента на Фани.

Тя дълго време не отваряше. Дали не е хукнала подире ми — ядосвах се и вече се канех да си тръгна, когато вратата плахо се откряна и госпожата си подаде нос.

— Ах, вие! — възкликна.

В изражението ѝ се смесиха цял куп емоции.

— Извинявайте — атакувах направо, — не съм ли си забравил у вас чантичката?

— Чантичката? — изгледа ме студено и подозрително.

— Да — смотолевих, — чак като излязох на улицата, забелязах... върнах се, но я няма ни в асансьора, ни по стълбите...

— Един момент! — едва не ми се тросна тя, връцна се и изтича в хола. След секунди се върна. — Наистина сте я забравили! — подаде ми чантичката. — Млад човек! Къде ви е умът?

Притворната ѝ назидателност ме убеди, че в мое отсъствие не си е губила времето — съвсем добросъвестно бе прегледала всичките ми документи.

— Настроен съм на мерцедесова вълна — прощушнах и свойски и хукнах надолу по стълбите.

Вероятно имате представа от онази детска игра, при която една нарязана на причудливи парченца картина трябва да се подреди така, че всички линии, багри и полутонове да съвпаднат леко и елегантно, без насилие. Съществуват поне няколко начина, или хайде да ги наречем методики, за сглобяването — аз лично винаги предпочитам да започна от рамката и търпеливо да пристъпвам към централните фигури.

Този ден, като се връщах в управлението, имах чувството, че необичайно огънатата рамка на това разследване най-сетне е напасвана. Потрепервах като от лека невротична треска и мъчейки се да си представя къде са сега момчетата и какво правят, се опитвах да се успокоя.

Най-напред наминах към полковник Кирилов и му докладвах докъде съм стигнал, като не пропуснах да подчертая, че просто ми се е наложило да вляза в по-особени отношения със заподозрените, за да ги предизвикам към по-активни действия.

— Отдавна усещах, че ме работят — казах в заключение, — и просто би било глупаво да пропусна случая.

— Да, но знаеш — промърмори той — после как се извъртат нещата? Пред съда излиза, че нашият работник е такъв-онакъв и макар да липсват доказателства, върху службите ни се хвърля сянка.

— Практически нищо няма да има налице — уверих го, — само едни обещания. Никой не може да ме обвини, че съм се правил на смахнат, нали? Още повече — от днес всяка дума, всеки жест ще се документира...

— Мой дълг е да те предупредя — сви устни той. — Напиши рапорт. И внимавай.

Докато крачех по коридора, си мислех колко несправедливо е устроен този свят: престъпникът може да хитрува, да играе, да замазва следите си и никой да не го укорява за това, напротив, казват — човешко е, а за този, който трябва да се добере до истината и до

възмездието в полза на обществото, всяка игра изглежда подозрителна, едва ли не противозаконна.

Отложих писането на рапорта за вечерта, обадих се в заводите, в които работеха мъжете, живеещи на последния етаж, над госпожата. Помолих да им предадат, че се налага да се видя с тях. После пуснах призовка за пет часа следобед на раздавача, върху чиито показания се крепеше алибито на Фани, и излязох.

Първият от мъжете, с които се срещнах, винаги излизал от къщи рано-рано, към пет часа. Обичал да се отбие до шкембеджийницата, хапвал, после си пиел кафето, прочитал вестниците и едва тогава отивал на работа... При това винаги слизал с асансьора до партера.

Другият се оказа натежаващ спортсмен, който имал обичая да се качва и слиза пеша по стълбите. „Като нямам други възможности за раздвижване — смееше се, — защо да пропускам тази? И после — какво са четири етажа?“

— Спомняте ли си в колко часа излязохте онази сутрин, когато загина Игнат? — попитах.

— Какво има да си спомням — вдигна рамене мъжът. — Винаги излизам в шест и десет, шест и петнайсет... Навик.

— Може би тази заран сте подранили?

— Няма начин. Будилникът ми звъни в пет и трийсет...

— Добре — усмихнах се. — Значи във всички случаи сте излезли след шест, така ли?

— Да.

— И като минавахте край апартамента на Мичеви, нещо направи ли ви впечатление?

— Чуваше се силен шум от течаща вода и гласове...

— Гласове или глас?

— ... Много силно шумеше душът в банята.

— Защо решихте, че е душ? — изгледах го внимателно.

— Забелязах под входната врата да се промъква локвичка... А, рекох си, тези само са забравили душа, гледай какво наводнение ще стане. Отбих се и позвъних... Обади ми се Фани. „Не мога, казва, в банята съм... Елате след малко...“ Водата тече навън! — извиках, но нито душът спря, нито тя даде да се разбере, че ме е чула... „Не мога — повтори, — в банята съм... Елате след малко...“ След малко, рекох

си, ще наводниш кооперацията, но нейсе, ще теглиш разноските по ремонта. И си тръгнах...

— Пък и вашият апартамент не е бил застрашен — подсказах му.

— Е, не само това... — посмути се мъжът. — Закъснявах за работа, трябваше да бързам... Освен това и тя не ме чуваше...

— По какво разбрахте?

— Ами като слизах по стълбите, я чух да повтаря — „в банята съм“ — и така нататък... А аз нито звънях на вратата, нито...

— Много ли вода беше пропълзяла на площадката? — побързах да го отклоня.

— Е, не беше много... И това ме успокои донякъде. Помислих си — тя все пак ще свърши с това щуро къпане, преди да накисне стълбищата...

Благодарих му и побързах да си тръгна. Докато шофирах из улиците на града, пред очите ми постоянно изплуваше замисленото лице на Фани, невероятно правилните ѝ черти и, не знам защо, все я сравнявах с компютър — модерен дизайн, обтекаем, пълен херметик, абсолютна гаранция, към това сравнение непрекъснато се наслаждаваше мудният ѝ и лепкав поглед на стара блудница и сравнението ми придобиваше съвсем уродлив характер.

В управлението звъннах на специалистите от технически отдел и ги помолих да направят необходимия ми магнетофонен запис. След това се обадох на съответните служби, разказах им за предстоящите чуждестранни гости на Фани и за подозренията си. Обещаха да направят каквото могат, с уговорката, че от тази история едва ли ще излезе нещо. Промърмориха както винаги — защо съм им се обаждал в последния момент, имат толкова много работа, — накрая все пак ми поблагодариха.

Свързах се със Савата, който по това време трябваше да наблюдава Фани.

— Нещо ново? — попитах.

— Пак се обади онзи — докладва той.

— Мога ли да чуя разговора?

— Един момент.

В слушалката отекна прищракването на магнетофона и след познатия стържещ звук изплува замореното астматично дишане на мъжа. Госпожата се заслушваше. „Пак — въздъхна тя, мъжът не

отговори. — Пак, пак!“ — настоя тя с щастлива истерика. „Налага ли се?“ — попита мъжът. „Ужасно!“ — засмя се тя, смехът ѝ бе студен и сипкав като премръзнал сняг. „Нямам много време — рече умислено мъжът. — По същия начин ли?“ Госпожата замълча вразумително, отрони: „Да, няма друг“. Стържещият звук погълна ехото на гласа ѝ.

— Това ли е? — попитах.

— Да. Иди, че разбери нещо.

— Наговориха се — умислих се. — Нищо. Просто бъдете внимателни. Ако не друго, ще ни помогнат да узнаем начина им... Или поне един от начините им. Край.

— Разбрано — промърмори Савата и прекъсна връзката.

Телефонът отново заподскача. Обаждаше се Мони. Тонът му както винаги бе напорист и приповдигнат — като че ли изричаше много повече думи от тия, които чувах.

— Спокоен ли си, началство, спокоен ли си?

— Не много — усмигнах се. — Казвай.

— Човекът е вътре.

— А, така ли? — Едва „сподавих“ прозявката си, за да поохладя ентузиазма му. — Лесно ли стана?

— Като по ноти — изфука се той. — Трансфер на валута в големи размери...

— Хайде бе! — удивих се. — Значи е дебела работата. Пустият Чочи! Да му се не надяваш...

— Осемнайсетото районно ме предлага за награда — продължи като навит младокът. — Оказа се, че вече от година издирват мадамите, които донесоха на Чочи валутата. Страхотни са. Помежду си се наричали двойка реактивни изтребители... Омагьосвали чужденците и ревизирали джобовете им... Майтап! Правят се на обидени. Ние, казват, ви носим приходи, а вие...

— Да, да — усмигнах се осенен. — Винаги е така: „Ние, а вие?“ Тия мадами да не са Зина и Тина?

— А! — възкликна глуповато той. — Познаваш ли ги?

— Отчасти — промърморих. — Бях им обещал една услуга, но сега очевидно ангажиментът отпада...

— И аз мисля така — помъчи се да ме иронизира младокът.

— Иди да почиваш — предложих му. — Може да се наложи през нощта да помагаш на Савата...

— Слушам — отзова се прекалено уставно. — Наистина съм уморен.

31

Раздавачът Сокол Миланов се оказа съсухрен човечец, готов всеки момент да се усмихне. С неимоверно усилие на ръждясалите си стави поддържаше що-годе прилична военна стойка. Изпъна се до вратата и рапортува, че е пристигнал и е на разположение на Народната милиция...

Подадох му ръка, отбелязах, че страшно съм зарадван на акуратността му.

— Няма как — вдигна рамене той, усмихна се несигурно. — Ние, държавните мъже, ако не се поддържаме...

— Точно така — насърчих го. — Седни сега да се разберем, пък току-виж съм и почерпил...

— Готово! — прималя той, отпусна се на дивана.

— Бай Соколе, я си спомни — бяхте ли се уговорили с госпожа Фани за онази заран...

— Кога? — трепна той, вторачи се тревожно в лицето ми.

— Да й носиш пенсията рано-рано, в шест часа — поясних.

— Все едно че се бяхме наговорили...

— Какво означава това?

— Станало ни е навик. Три месеца вече подред, този беше четвъртият, като не ги намеря у дома, минавам на утре заран в шест... Хем съм сигурен, че ще ги заваря, хем...

— Че ще те почерпят — подсказах му.

— И за почерпката ще кажа — погледна ме укорно той. — Друга ми е мисълта... Нали ще я караме по ред, другарю началник?

— Да де — съгласих се. — Карай...

— Та мисълта ми беше за мене си... Аз съм беден човек — това личи от пет километра. На млади години работех по покривите — тенекеджия... Изкарвах доста пари, да, ама мене парите ме парят... Не ми дават мира, докато не ги профукам. После се разболях — кръвно, не можех да се катеря по високото. Така си останах беден. И жената все ми го трие на носа. Прибира ми заплатата. Идва в пощата и я

прибира. Аз само се подписвам. Всяка заран ми дава по левче. За кафе, за обяд, за лимонада — левче. Аз си знам как ми стигат... А пусто ми се носят пари. Ей така — да ми топят джоба. Чувствам се другояче. По човек се чувствам... И затова — нали ще си казваме истината — като се случеше да не заваря у дома госпожата или съпруга й... радвах се. Как да ви го обясня. Джобът ми — пълен. Триста лева близо... В плик. През час се отбивах някъде, броя ги... Признавам си — съблазнявах ме... Пликът шумолка в джоба ми, сам ме подсеца — хайде сега, една бозичка, една баклавичка! — голяма работа, ще обясниш на госпожата, тя ще те разбере... Но не. Не, казвам си, Соколе, така се тръгва по наклонената плоскост... към големите държавни злоупотреби... И заран в шест — право на адреса. Като предам плика — олеква ми... Даже карам госпожата да провери банкнотите. Тя се дърпа — имала ми доверие! — аз настоявам — пари се броят!... Като съм ги разнасял вчера насам-натам, току-виж изхлузила се някоя петолевка... За да не ми развали удоволствието, тя ги брой — сто, двеста, триста — точно! И в тази секунда, вярвайте ми, може на всички да изглеждам мизерен, а аз се чувствам най-голям... Най-як. Най-мъж. Как да кажа още...

Трепереше от възбуда, заекваше, търсеше думи, щракайки с пръсти, сякаш думите витаеха около него и се надяваше при разсеяните си жестове да спипа най-сполучливата... „Всеки има нужда от мъничко героизъм — мислех си. — Ако му липсва, ще си го съчини...“

— Безкрайно ти благодаря, бай Соколе рекох с прочувствен глас. — Ти беше толкова откровен... Направо изля душата си. Знаем — това ти струва много... Всичко, което ми разказа, си избягвал да го признаеш и на самия себе си. Благодаря ти. Може би не съзнаваш докрай каква голяма услуга ни правиш в момента. Ние търсим истината за смъртта на един човек. А истината за смъртта винаги се потулва между истините за живота...

— Разбирам — отчаяна екзалтация прозъзна в гласа му.

— А истината за живота — продължих настървено, — сам знаеш, е пръсната в хиляди подробности. В хиляди, хиляди... Трябва да ги възстановим, но собственикът им вече не може да ни помогне. Той е мъртъв. Той мълчи... Страшно мълчи, бай Соколе. А е бил жив — като тебе и мен...

— Да, да — трепереше раздавачът, стискайки длани между коленете си. — Точно така...

— Какво можем да направим — въздъгнах, — ако не сте вие... да ни подскажите поне някои от подробностите. При това, бай Соколе, безкрайно важно е как са били разположени те във времето, в пространството... Дали така — отместих пепелника от бюрото, — или така... Страшно е важно. Затова, много те моля, внимавай какво ще те питам, отговаряй максимално точно... Ако не си сигурен в нещо, кажи си...

— Да, разбрах — пробъбри отпаднало той.

— Миналия месец, на десети април, за кой пореден път занесе пенсията на семейството Мичеви в шест часа сутринта?

— Това се случваше за четвърти пореден път.

— Госпожа Фани знаеше ли, че ще отидеш тази сутрин в шест?

— Била е убедена.

— Откъде знаеш, че е убедена?

— Ами много просто — щом не съм я занесъл на девети, значи — на десети. А и тя ми го каза.

— Какво точно каза?

— Ей, Соколе, вика, ти тая заран май закъсна. Извинявай, чаках те до шест, после влязох в банята... Как ще съм закъснял? — учудих се, гледам часовника си. — Точно в шест бях тука, но вие се къпехте и ми казахте да мина по-късно... Тя се засмя. Да хвърлиш този часовник — казва. Покани ме в кухнята, почерпи ме, преброи парите, даде ми два лева бакшиш.

— Като влизаше в апартамента — забеляза ли колко показваше стенният часовник?

— Не... Не обърнах внимание. Но като се върнах в пощата, рекох да сверя моя и се оказа, че си е точен.

— А сега — припомни си какво се случи, като отиде в шест часа. Но подробно — стъпка по стъпка.

— Качих се с асансьора. Слязох на етаж. Първото, което ми направи впечатление, беше, че зад вратата силно шурти вода и се чуваше някакъв глас.

— Различи ли отделни думи?

— Не. Побързах да натисна звънеца. Зад вратата продължаваше да шурти вода. След две-три секунди Фани извика: „В банята съм...”

Елате след малко.“ Учудих се — нали ако тя е в банята, мъжът ѝ ще отвори... Пак позвъних... И пак чух същите думи: „В банята съм, елате след малко...“ Е, добре, рекох, и уж си тръгнах, а се чудех къде да ида и какво да правя... И зад гърба ми Фани отново извика...

— Същите думи ли?

— Абсолютно същите. Върнах се, позвъних продължително, попитах: „В колко да мина?“ Вътре водата шуртеше и пак — този отговор... Повтаряше го като в унес. Сякаш бълнуваше. Ядосах се на себе си. Жената може да е болна, може да ѝ е лошо — казах си, — какво си ѝ заопявал на вратата... И хукнах надолу по стълбите... После... знаете вече...

— Да — въздъхнах замислено. — Такива ми ти работи, бай Соколе.

— Какви? — трепна той, приведе се.

— Ами... най-меко казано — особени — усмихнах му се и се обадох в техническия отдел, поръчах да донесат записа. — Ей сега ще чуем нещо и свършваме...

— Тя... — погледна ме с откровена нерешителност раздавачът. — Да не би... нещо да е замесена?

— Не знам — вдигнах рамене. — Може и да се окаже замесена, ако не сме съвсем точни.

Той възприе думите ми като упрек, пламна.

— Всичко, което ви казах дотука, си е така.

— И нищо не си пропуснал?

— Нищо — кълна се.

Сътрудникът от техническия отдел внесе магнетофона, постави го на бюрото.

— Слушай, бай Соколе — натиснах клавиша. — Така ли... приблизително така ли звучеше отговорът на Фани, когато звънна на вратата ѝ?

В утробата на магнетофона се чу яростно шуртене на вода, от поройния шум изплува глас: „В банята съм... Елате след малко...“ — заповтаря се в равни интервали, но с променена интонация.

— Точно така — кимна раздавачът и шумно въздъхна.

До късно мъдрувах над рапорта си. Винаги съм се измъчвал, когато трябва да обосновавам очевидно необходимото. Пък и вътрешно някак бях нащрек — очаквах да ми позвъни Савата. Чувствах се уморен, спеше ми се, но същевременно знаех — трябва да го предизвикам да вдигне телефона, а това не зависеше само от него.

Бях решил вече да си вървя, когато екна очакваното позвъняване.

— Шефе, изложихме се — докладва Савата.

— Добре де — промърморих, — разправяй...

— Птичето ни избяга.

— Ако мислиш, че ще те похваля — грешиш! Но хайде, говори. Каквото и да се е случило — няма да получа разрив.

— Сам не разбрах как стана — запрегльща той. — Уж бяхме толкова сигурни. Господжата се измъкна към десет от къщи, взе автобуса, слезе на булевард „Владимир Заимов“, тръгна пеша...

— Накъде? — изкрещях. — Не мънкай...

— Към Подуяне... Сви по улица „Алеко Константинов“ и хлътна в една кооперация. Веднага накарах Коста да я последва, аз останах отвън, но ядец... Кооперацията била с изход от другата страна. Видях ги само как изчезват по булеварда с пълна газ...

— Бял вартбург?

— Не, зелен москвич. Това ме обърка. Тръгнах уж веднага и карах като луд, но не можах да ги стигна... Предполагам, че са завили в някоя уличка...

— Много хубаво — промърморих.

— Мисля, че не е толкова страшно — осмели се той. — Ако съобщим на патрулите на КАТ...

— Какво да им съобщим?

— Ами това... за зеления москвич.

— Или за белия вартбург — продължих. — Или за оранжевата лада... Или най-добре — за госпожа Фани... Как мислиш?

— Не знам — въздъхна той.

— Но трябва да им раздадем фотографията ѝ. Както и да бързаме, най-рано утре заран... А дотогава тя кой знае къде ще е...

— Е, да — съгласи се съкрушено Савата.

— Слушай — рекох, — я елате насам. Остави колата на паркинга, прати Коста да почива, а ти седни да напишеш един хубав рапорт за случилото се... Не е лесно — знам, но съм убеден — ще се справиш.

— Разбрано — промърмори той и прекъсна връзката.

Веднага позвъних на Марко у дома му. Наредих му да вземе колата и до утре заран да бъде на хижа „Билото“. Бях сигурен, че ще се заварят там с госпожата.

33

Заранта още на пропуска ми съобщиха, че Чочи настоявал за разговор.

— Да не бърза — рекох. — Тя, тая работа, не става така...

Чувствах се изнурен от мъчителните сънища, сякаш цяла нощ бях пътувал из планината с каруца. Всичките ми мускули и стави се напрягаха болезнено, за да поддържат тялото ми в по-прилична стойка. Позвъних на колегите от съседното управление, поканих ги да дойдат на разпита. След това потърсих по телефона Евдоким.

— Тия, твоите шампионки — рекох, му, — не излязоха съвсем безобидни.

— Защо? — прозя се той. — Убили ли са някого?

— Не, но са ограбили един чужденец.

— А ако ми кажеш, че е арабин, съвсем ще ме изненадаш — прозя се отново той.

— Да — казах. — При това — цяла сюррия араби... За някакви си две години.

— Че к'во друго да ги правят — подхилва се той. — Курвета! Имат си навици...

Приказвахме си леко, без напрежение, сякаш току-що се бяхме събудили и обсъждахме прекрасната утрин, настанила се отвън под прозорците. При това не се и учудвахме — като че ли сме знаели, че утринта ще бъде точно такава. Разговорът ни неусетно бе стигнал доникъде. Всеки момент Евдоким можеше да ми каже „чао“.

— Знаеш ли — рекох, — напоследък все по-често мисля за госпожата.

— Е, и? — вцепени се гласът му.

— И все повече се умислям — въздъхнах.

— Има защо! — прихна неловко той, ала в интонацията му се долавяше размисъл. — Аз отдавна го минах този етап. Сега се мъча да я забравя.

„Не ти е лесно — казах си. — Доста ти се е насъбрало...“

— Извинявай, че те събудих — избъбрих. — Но ако се наложи, пак ще ти се обадя.

— Обаждай се — разреши великодушно той. — Макар че не виждам смисъла... За тебе аз съм празен чувал. Взе си каквото ти трябва, останалото няма да ти е интересно.

— Не се знае — помъчих се да го успокоя. — Чао. — И побързах да хвърля слушалката. На вратата ми вече се чукаше, пристигаха колегите от съседното районно управление.

Обсъдихме набързо предстоящия разпит на Чочи. Извиках началника на ареста.

— Как се държа „пациентът“? — попитах го.

— Отначало беше дързък — докладва колегата, — за нула време ни изпоуволни всички, след това взе да вика: „Дайте да се разберем!“, а около полунощ изпадна в истерия...

— Сега?

— От няколко часа е кротнал като агънце. Настоява за разговор... Може би трябва да извикаме лекар.

— Да — рекох. — Не си е взел дозата. Прати доктора да го види и нека го доведат.

Началникът на ареста излезе. Звъннах на Мони и му заръчах да донесе кана кафе. Чувствах се някак на тръни, неуютно — сякаш въздух под налягане бе се промъкнал под кожата ми и сега полекичка я отпорваше от плътта ми. Избягах да поглеждам към свежите, повъзбудени лица на колегите, самата съпоставка със собствената ми отпадналост бе в състояние да ме хвърли в паника. Трябваше да се навивам, че ми е адски добре, и с навивките си да потискам донякъде просветления си от напрежение разум. Очаквах едно телефонно обаждане, една-единствена дума. Струваше ми се — чуя ли я, мигом всичко в мен ще угасне успокоено, ще се отпусне и ще заспи за дълго.

Каничката с кафе ме поразведри донякъде, а при появата на Чочи цялото ми същество настръхна, забравило умората и съмненията, застана нащрек.

— Заповядай, седни! — поканих го като стар познат.

Едва сега той като че ли ме забеляза, дръпна се.

— Вие? Тук... — промърмори.

— Да — рекох. — Учудваш ли се?

— А — сви устни той, побърза да седне. — Но ако знаех...

— Не се тревожи — магнах. — Ако знаеш всичко, едва ли ще си щастлив.

— Прав сте — побърза да се съгласи, — но щях да си спестя гледането на кафе онази вечер...

— И по този начин още куп неприятности — подкрепих го. — Но сега вече няма как, трябва да ни разкажеш — откога работиш с Тина и Зина, как пласираш доларите...

— Чакайте, чакайте — възпротиви се вяло той. — Всичко стана съвсем случайно. Дадох ми ги, защото се страхуваха да ги държат у тях.

— Значи ти имат доверие?

— Напълно.

— В такъв случай не е хубаво... не е джентълменски да ги накисваш...

— Защо да ги накисвам? — вдигна неубедително рамене. — Ето ти парите, Чочи, задръж ги за няколко дни, после ще ни ги дадеш. И аз — какво...

— Нищо — усмигнах му се вразумяващо, — просто не е така.

— А как?

— Накрая може и да излезе, че ти ме разпитваш, но нейсе — магнах великодушно. — Тина и Зина са умни момичета... Не им се е искало да пласират стоката банкнота по банкнота на разни съмнителни типове — така рисковете нарастват в геометрическа прогресия... И затова са предпочели да ти ги дадат закуп, а ти вече да им търсиш колая...

— Предположения! — изсумтя диво Чочи.

— Много добре знаеш, че не съм те извикал да се будалкаме — поклатих глава. — Доколкото си спомням, ти настояваше за този разговор...

Красавецът присви очи като от болка и мълниеносно изстреля отпадналата им ненавист върху лицето ми.

— Ето показанията на момичетата — бутнах към него няколко изписани листа. — Ако се съмняваш в думите им, ще се наложи да ги доведем тук... Но нали знаеш — очи в очи се припомнят и работи, които човек при писането обикновено забравя.

— Оставете ги тия мръсници! — изскимтя цялата му омраза към жените. — Добре де... — измънка. — Но ще ме пуснете ли?

— Знаеш много добре, Чочи — вдигнах хладнокръвно рамене, — не си съвсем зелен в тия работи — може и тъй, и инак... Ако ни кажеш всичко, и то се потвърди, гарантирам ти две неща: да изчакаш долу няколко дена при най-добри условия, а след това да излезеш. Как ще се оправяш със съда, си е твоя работа.

— Най-напред сам да се наклепам, а после да се оправям? — сви устни замислено той.

— Няма как, Чочи, дотука сме я докарали.

— Добре, хайде четете — махна той към показанията на момичетата, — аз не съм добре със зрението.

Докато четях, той кимаше съсредоточено, сякаш отброяваше „ударите“, описани от Зина и Тина, доларите, които му бяха предавали и пачките с десетолевки, които той им бе подхвърлял в замяна.

— Така е — каза накрая. — Потвърждавам.

И като че ли направи опит да се изправи, считайки разговора ни за приключен.

— Чакай — спрях го. — Трябва да ни кажеш най-важното: на кого си предавал доларите. Излишно е да ме убеждаваш, че си ги купувал за себе си. Нито можеш да ни обясниш къде са сега, нито как си ги изхарчил, нито пък ще ти повярвам, че си бил в състояние сам да ги платиш...

— Взимах на заем.

— От кого? — поклатих укорно глава. — Имена, адреси? От съвсем непознати? И къде са ти доларите? Не, Чочи, не се обърквай повече. Губим и време, и доверие... Няма смисъл.

— Добре — въздъхна той. — Аз също не съм вчерашен. Предавах доларите на един-единствен човек. Но наистина не знам нито името му, нито адреса му, нито телефонния му номер. Мога да ви го опиша само как изглежда...

— И това е нещо — съгласих се. — Опиши го...

— Около петдесет-шейсет годишен, среден на ръст... Бяла, оредяваща над челото коса... Вляво от носа си има бенка, колкото... колкото една стотинка. Говори бавно. Пуши „Кент“... Изобщо баровец.

— Как се свързваш с него?

— Всеки понеделник се срещаме в бара на „София“. Там се и запознахме. Случайно.

— Каква кола кара?

— Нищо повече не знам. А не биваше и да проявявам любопитство.

— Защо?

— Първия път, когато му дадох доларите, се опитах да го проследя... Защото, нали разбирате, той ми плати само част — за около хиляда лева, но нямах никакви гаранции, че ще ми се издължи докрай...

— Как стана това? Запознанството ви и... изобщо сделката?

— Случихме се на една маса. Заговорихме за уискито... Че е скъпо... Той вика: „Да имахме долари“. Тогава аз му казах: „Имам, но са много — за около три хиляди лева“. Той просто бръкна и извади пачката. По това разбрах, че е баровец. Но като се опитах да го проследя, разбрах, че е не само богат, но и опасен... То май всички богати са и опасни.

— Остави обобщенията за друг път — посъветвах го. — По какво разбра, че е опасен?

— Ами нали излязох да го проследя. Както се озъртах насамнатам, изведнъж го виждам току до себе си... Беше се притулил в телефонната кабинка, уж телефонираше на някого. Така ме изглежда, че ми стана студено. Трябваше да се правя на луд — уж съм излязъл да си взема цигарите от палтото. „Цигарите са ви на масата!“ — рече той и още повече ме обърка...

— Да — усмихнах се. — Ти май лесно се объркваш. Затова внимавай какво ще те питам сега и се помъчи да ми отговориш точно. Какво друго освен левове ти даваше като компенсация за услугата?

— Да — съсредоточи се той, — щях да забравя... Медикаменти.

— Какви?

— Е — усмихна се смутено, вдигна рамене, — нужно ли е да обяснявам?

— Да.

— Кодтерпин. Знаете за какво ми трябва, нали?

— Добре — умислих се. — Последен въпрос и свършваме. Кой те изпрати онази вечер да ме заплашваш?

— Не съм ви заплашвал.

— Добре — да ме предупредиш... И все пак — кой?

— Никой, аз сам... Сторихте ми се много самоуверен, искаше ми се да ви подплаша...

— Не ти вярвам...

Той вдигна рамене — ваша работа.

— Слушай внимателно — потърсих погледа му, който старателно бягаше встрани. — В момента аз разследвам убийството на двама души. А ти ме предупреди да зарежа работата, която съм захванал, за да си нямам неприятности, нали?

— Да, но...

— Момент! На масата ни имаше свидетели, спомняш ли си?

— Да — втренчваше се в лицето ми с нарастваща тревога.

— Тези и други свидетели могат да потвърдят, че ти никога не правиш нищо случайно. Даже носната си кърпа не вадиш случайно.

— Еее — вдигна глезено рамене.

— Слушай по-нататък. Логично е да се предположи, сторил си го по собствена инициатива или за да послужиш на някого... Така че — или ти имаш интерес аз да се откажа от разследването на убийствата, или някой друг...

— Глупости! — изпухтя той, капчици пот замрежиха челото му. — Аз и убийство — чувате ли се?

— Чувам се и те питам — кой?

— Е, кой — зажима като парализиран. — Той... Този, който ви описах.

— Помисли си — поклатих глава. — Ще те пуснем, ако това, което казваш, се потвърди...

— Какво... — опита се да изкрещи, ала гласът му се сгърчи и след миг цялото му същество хленчеше — разиграните рамене, пропукващите стави на пръстите, сбръчканото от напрежението лице. — Какво толкова трябва да се потвърждава. Аз не ви познавах... Като ви видях с ония мръсници — Тина и Зина, си казах — селянин, дошъл да се изфука с парите си... Е, не ми бяхте симпатичен, истина е, но не знаех, че работите тук, че разследвате някакви убийства... нищо не знаех, само това... мислех си — селянин... И тогава босът ми нареди: „Разкарай го!“. Не ми обясни защо... Помислих, че ревнува или пък чисто и просто се страхува да не ни задигнете птичките...

— Кои птички? — полюбопитствах.

— Тия... дете ни снасяха златни яйца. Тина и Зина. Забелязахме, че са доста благосклонни към вас. А когато една жена е благосклонна към някого, тя е готова на всичко, дори да измени на старите приятели.

Затова се ядосах. Как така идва някой си и ги отмъкна. И ви гледах на кафе. Стар номер... Винаги има ефект. Уж хората не вярват, не вярват, но се разколебават... А на нас точно това ни беше нужно на първо време — да се разколебаете, после ние лесно щяхме да се справим с Тина и Зина...

— Ти... познаваш ли мъжа, който беше с нас?

— Да. Червив е с пари. Неговият девиз е: „Пари и мръсници“. Така че той не застрашаваше интересите ни. Най-много, което можеше да поиска тази нощ от дамите, беше някоя гола оргия с порнофилм...

— Значи той не се заиграва с валута?

— Няма акъл за тая работа.

— Добре, Чочи — въздъгнах. — Дано всичко, което ни каза, излезе истина...

Напразно чаках до обяд Марко да ми се обади. Телефонът мълчеше като препариран. Няколко пъти проверявах дали не е повреден. Към един часа разреших на момчетата да идат на обяд. Знаех, че се пръскат по шевовете от напрежение, а Савата и Коста — и от яд, задето бяха изпуснали така наивно госпожата предната вечер. Още сутринта ги бях строил в шест редици, очаквайки развръзката. А развръзката, кой знае защо, се бавеше. Навярно срещата на „Билото“ не бе се състояла и всичките ми планове отиваха на вятъра. Трябваше да започваме отначало — в друга посока, с други хора, по нов начин... Но защо не се обаждаше Марко? Каквото и да бе се случило, той трябваше да ми звънне...

Заех се да чертая върху лист хартия предполагаемата схема на престъплението, осъзнавайки колко е безплодно това занимание — всеки миг кръгчетата и стрелките можеха да се объркат, да застанат с главата надолу. Може би ставах суеверен, предизвиквах съдбата: ето аз си чертая тука и ще си чертая колкото искам, щом никой не ми се обажда, за да потвърди или да опровергае предположенията ми...

Полегнах на дивана. Всичко в мен шумеше, тътнеше. „От кръвното е — казах си. — Не биваше да се наливам с кафе.“ Пропадах в безпаметен унес миг-два и тъкмо да заспя — събуждаше ме тишината. Изсвистяваше в ушите ми като отривист, безпощаден телефонен звън. Ококорвах се и дълго гледах към апарата, който продължаваше да мълчи — огромна черна гъба, поникнала кой знае кога върху бюрото. „Майната ти!“ — проклетисвах я и се заричах повече да не ѝ обръщам внимание.

„Не, този път не се хващам на уловката ти!“ — казах си и примижах ожесточено. Ала звънът се повтори. Изсвистя като скъсана лента на банциг. Затаих дъх и когато отново нададе вой, скочих, захлупих апарата с дланта си — вибрациите ме убедиха, че не халюцинирам. Вдигнах слушалката, изтръпнал от мисълта да не би

Марко вече да се е отказал от разговора... и забравил всякакво благоприличие, изкрещях:

— Ще ти скъсам главата!

— Ало? — изплува изпод крясъка ми стъписан мъжки глас. — Майор Петков...

Онемях, трябваше да минат секунди, за да се посъвзема, поокашлях се.

— Ало — рекох басово и тежкарски. — Става някакво преплитане.

— Майор Петков? — настоя гласът.

— Аз съм. Кой...

— Обажда ви се Мирон — забъбри човекът, като че ли с въздишка на облекчение. — Мирон, синът на Игнат...

— Да — казах. — Помня ви. Какво има?

— Нещо, което сигурно ще ви интересува...

— Кажете. Слушам ви.

— Получих предложение от госпожата — позасмя се той. — Кратко и ясно. Написано на пишешца машина и пъхнато в плик.

— По пощата ли?

— Не, няма пощенско клеймо. Някой го е пуснал в кутията ми.

— За какво става въпрос?

— Предлага ми да продадем апартамента и да си разделим парите. Нали и двамата сме наследници... Тя вече е намерила купувач, уредила е сделката с райсъвета.

— Сумата? Писала ли е каква е сумата?

— Не. Пише само „сумата ще задоволи претенциите и изискванията ви“. Определя срок — идущия вторник.

— Ще се съгласите ли?

— Ами, как да ви кажа... — заусуква Мирон. — На мен апартамент не ми трябва, нужни са ми пари, така че...

— Разбирам — въздъгнах.

— Но ме учудва друго — додаде колебливо Мирон. — Като продадем този апартамент, тя къде ще живее... Толкова ли не си е направила сметка?... Затова ви се обадох.

— Да — рекох замислено. — В края на краищата това си е нейна работа... А вие... правете това, което диктуват интересите ви...

— Ясно — въздъгна той. — Мислех, че ще се заинтересувате...

— Благодаря ви — промърморих отчуждено. — Не виждам обаче нищо интересно. Всеки има право да се разпорежда с имотите си така, както желае...

И побързах да прекъсна разговора. Обадих се на момчетата и разпоредих Коста да поеме наблюдението на Мирон. Много крехка, направо никаква, беше вероятността синът на убития да се срещне с мащехата си сега, веднага след разговора ни. Но както обичаше да казва полковник Кирилов, винаги си заслужава човек да поклечи и край празна лисича дупка — току-виж лисицата си припомнила старото убежище... Бях убеден, че тази скоропостижна продажба, при това съвсем кавалерска — без да се оспорва делът на Мирон, означава стремеж към светкавично отървяване от сянката на мъртвия Игнат и е доказателство, че госпожата вече си е намерила нов жених — вероятно онзи, с когото говореше по телефона, или другия — с белия вартбург. „Бял вартбург или зелен москвич? — питах се. — Кого ще избере?“... Е, наистина вартбургът е по-престижен, но изборът на женското сърце винаги е един парадокс.

С тази утешителна мисъл отново потънах в летаргията си. Просто висях на стола полузаспал и чаках. Можех да помоля Савата да ме замести, но не исках да рискувам. Въобразявах си, че само аз мога да се ориентирам най-правилно в обстановката, която щеше да ми докладва Марко. Пък и вече не бях съвсем сигурен дали срещата в хижата се е състояла. Какво ли не ми мина през главата.

Марко се обади вечерта към девет.

— Как си, началство? — подпита внимателно.

Гласът му беше измъчен и уморен.

— Ти как си? — помъчих се да прикрия раздражението си.

— Ойларипи! — въздъхна той. — Цял ден обикаляме планината.

Затова не успях да ти се обадя.

— Госпожата там ли е?

— Да. При това — с кавалер. Ако ти кажа кой е, ще паднеш.

— Давай — рекох. — Не ми е за първи път.

— Онзи, с когото тя разговаряше по телефона.

— По какво го позна?

— Същият глас. Задух...

— Така — хванах се за бюрото, за да не се свлека на пода. —

Карай наред.

— Пристигнаха след мен в хижата. Това означава, че са се бавили някъде по пътя... Още от пръв поглед личи — доста са гъсти. Направо — младоженци... Гледат се влюбено, гукат си... Така се и представиха в хижата — като годеници. Госпожата заразпитва хижаря — не знае ли нещо за Запрян... Обясни, че ѝ предстои да се омъжи и затова издирва единствения си роднина, на когото държи.

— Запрян?

— Да. Сподели с хижаря, че роднината е малко отваян, дори — малоумен... Уж ѝ казал, че иска да се запилее в тази част на планината, но тя не обръщала сериозно внимание на думите му... Но сега, като изчезнал и вече го нямало толкова време, се разтревожила. Решила да го търси. Още повече че ѝ предстои да подпише граждански брак и не искала това да става без Запрян.

— Хижарят?

— Вдига рамене. Не познавал Запрян, никога не бил го виждал. Госпожата изобщо не повярва.

„И как ли ще му повярва — помислих си, — когато ѝ дадох възможност спокойно да се запознае с документите в чантата ми? Възможно е дори да си ги е преписала...“

— После стана нещо страшно — продължи Марко. — Тя намери предлог да излезе навън... Носеше пластмасова кутия... Позавъртя се зад хижата, примами кучетата. Надяна едни найлонови ръкавици, извади от кутията шоколадови пастички, хвърли им ги. Песовете лапах сладкишите и почти моментално опънаха крака...

— Какво, какво? — размърдах плещи, за да се освободя от внезапната хладинка, пропълзляла по кожата ми.

— Умряха, началство. Тази жена е ужасно хладнокръвна. Тя буквално изпи смъртта им с очи... Ей така, на екс — цялата им агония, — както алкохоликът обръща първата си чаша за деня... Не мога да ти го опиша.

— След това? — пресипна гласът ми.

— Най-спокойно ги хвана за опашките, замъкна ги в храстите, зари ги с крак под шумата и си тръгна. Аз я причаках пред хижата. Още преди това бях решил какво ще правя. Представих ѝ се — най-добрият планински водач в района. За доказателство ѝ показах картата и компаса... Правех се на смахнат, давах ѝ възможност да се убеди, че съм деградирал тип и пияница, който само се чуди как да изкрънка

някой лев отнякъде за пиячка... Мисля, че се хвана, дори ѝ беше забавно... Докато се разправяхме, от хижата излетя кавалерът ѝ, имаше вид на човек, готов да ме набие... Трябваше да се правя още по на смахнат, сигурен съм, че ролята ми се удава — и без това съм си смачкан...

— Да бе — насърчих го.

— Онзи се поуспокои... Взеха да ме поднасят. Уверих ги, че съм най-евтиният планински водач в страната — мога да карам цял ден на една туристическа супа и стотина грама водка... За водката нямаше какво да ги убеждавам — излоках половин бутилка пред очите им... Хиждарят ни наблюдаваше от терасата. После госпожата и кавалерът отскочиха до колата долу на шосето, за да си вземат раниците и провизиите, което показва, че са били готови за този вариант.

„Е, щом аз съм ги подготвил!“ — ухилих се доволно.

— Аз дадох знак на фотографа да ме последва в гората и го инструктирах... Първо — дадох му ключовете от колата и го помолих да закара кучетата за анализ, при колегите, и, второ — веднага да се връща и да си отваря очите на четири за Запрян... Сигурен съм, че хиждарят незабавно ще потърси връзка с него...

— Правилно — отбелязах.

— Как се държи фотографът?

— Много добре, но едва не обърка работата. Престара се. Като се върнаха ония и вече трябваше да тръгваме, той изтича при нас и — щрак-щрак — направи ни снимки... Госпожата и кавалерът ѝ направо се втрещиха, но нашият излезе някак от положението — веднага им подаде снимките от полароида, успокои ги... А съм сигурен, че в апарата му остана нещичко и за нас.

— Слава богу!

— И така, началство — заключи Марко, — цял ден съм скитал по чукарите с четвъртинка водка в стомаха... Те ми предлагаха хапване, но смеех ли да кусна — ами ако последвам участта на псетата... Докато намеря начин да ти се обадя, остави се — направо щях да се побъркам... Нали знам, че се тревожиш...

— Как изглежда кавалерът? — прекъснах го.

— Среден на ръст, добре гледан мъж около шейсетте... Пуши доста, задухът го мъчи. Страх ме беше да не хвърли топа.

— Отличителни белези?

— Бенка отляво на носа.

— Така — въздъгнах. — Записа ли номера на москвича.

— Да — въздъгна Марко и ми издиктува номера.

— Слушай — казах му. — Направо си улучил десетката. Но внимавай. Всичко трябва да се документира. Не забравяй — в понеделник тя трябва да е в София. Пристигат гостите ѝ от Виена. Така че ще гледа на всяка цена да бъде тук в понеделник. Не бива да ги изпускат нито за секунда... Освен това осигури незабавна връзка на фотографа с местните служби. Ако Запрян се мерне, той трябва да бъде проследен до София, решение за задържането му ще вземем по-късно. Фотографът едва ли ще се справи с проследяването, така че местните служби нека имат постоянна готовност... Това е, край.

В понеделник мозайката беше вече почти наредена. Оставаха няколко незапълнени петна и толкова много цветни късчета, че биха стигнали за подреждането на още една картина. Изобилието им хем ме радваше, хем ме плашеше — достатъчна бе малка грешчица и трябваше да започваме всичко отначало. Не разполагахме с много време...

По регистрационния номер на зеления москвич намерихме собственика му. Той без много увъртания призна: отстъпил го на свой колега, който имал спешна работа за няколко дни до Пловдив, и дори се учуди, че се интересуваме от този толкова незначителен факт. Казахме му, че пътните органи при една от обичайните си проверки са се усъмнили в обясненията на шофьора и са ни помолили да установим дали колата наистина е преотстъпена, или е открадната. Собственикът на москвича замина спешно в командировка, за да няма възможност да се срещне с приятеля си. А този „приятел“ се оказа „босът“, с когото Чочи бе си имал вземане-даване, загадъчният телефонен събеседник на госпожата, който в момента я съпровождаше, задъхвайки се по билата на Родопите. Сведенията за него бяха безкрайно интересни.

ТЕОДОСИЙ КОНСТАНТИНОВ МАРИТОВ — роден 1930 година в София, в семейство на индустриалец. Баща му е завършил химия в Германия и от 1928 година е бил търговски представител у нас на германски фирми за химически изделия. От 1932 година е собственик на фабрика за бои. С политика не се е занимавал, не е членувал в буржоазни партии. Ползвал се е с реноме на сдържан, честен и толерантен човек. След Девети не се е противопоставял на мероприятията на народната власт, ограничил е връзките си до минимум, живял е затворено. Починал е през 1950 година.

Теодосий Маритов е бил известен като отличен ученик в гимназията. Познавали са го като добър другар, честен, затворен по характер, почти свенлив. В последния клас на гимназията се влюбил в

съученичката си Стефания Каменова, която имала доста свободно поведение. Пламенната им любов продължила около година, след което Теодосий направил опит да се самоубие.

След смъртта на баща си той се препитавал от случайни професии и от разпродажба на семейното имущество. Приет е за студент по фармация през 1959 година, завършил следването си с отличие и веднага бил назначен във фармацевтичната развойна база в София. Изявява се като много добър специалист, автор е на няколко ефикасни препарата. През последните години работи успешно за създаването на противоракови лекарствени средства. Аполитичен и саможив. Ерген. Не поддържа връзки със средата си. Бил е два пъти на специализация и четири пъти на проучване на чуждестранен опит в западни страни. Поведението му в чужбина е било коректно и делово. Не е регистриран за нарушения на закона. Предстои му пътуване в чужбина с туристическа група.

Вече знаехме кой е снабдявал Фани с киселина и с мишеморка. Нещата се проясняваха, но трябваше да се чака... Най-напред позвъняването на Марко, който от петък не бе се обаждал, след това — пристигането на Фани и Теодосий, срещата им на летището с Курт Енгелман и секретарката му и накрая — сигналът на фотографа за появата на Запрян. Просто трябваше да се чака.

Към обяд ме посети колегата от службата, която щеше да поеме от летището гостите на Фани. Нашият човек беше някак показно съдържан, задоволи се да ме запознае в най-общи линии с дейността на фирмата, чийто шеф бе Курт Енгелман: преработка на хранителни изделия, пакетаж и търговия, верига от не особено проспериращи магазини, усилен връзки с Югославия, Гърция и България... Първият контакт с нашата страна бил установен от съдружника на Енгелман — някой си Волфганг Дитер през 1980 година.

— Нещо по-особено при това посещение? — попитах.

Колегата сви рамене:

— Нищо. Среци, разговори, сключване на сделки...

Аз също свих рамене, колегата допълни:

— Само климатът ни нещо не му е понесъл...

— В какъв смисъл? — затаих дъх.

— Било е през лятото... От топлината е получил сърдечна криза... Наложило се е да го задържат за два-три дена в „Пирогов“.

— Разполагате ли с някаква фотография? — попитах.

— Да, ето — колегата извади една снимчица и ми я подаде.

— Хм — усмихнах се. От фотографията ме гледаше мъжът, който бях виждал в албума на Фани. — Прави сте да си пазите информацията, но ми се струва, че понякога прекалявате.

— Защо? — изгледа ме онзи, едва прикривайки любопитството си.

— Ако по-рано ми бяхте показали това — бутнах към него фотографията, — щях да ви съобщя, че въпросният Дитер още тогава се е свързал с Фани...

— Сигурен ли сте?

— Абсолютно. Снимала се е с него в „Пирогов“.

— Къде е тази снимка?

— В албума ѝ — казах. — Но мисля, че сега по-важен е Енгелман. Този — посочих фотографията — е бил най-обикновен куриер. Сигурно не е знаел изобщо за истинската цел на командировката си. А е възможно и друго — връзката да е осъществена чрез австрийците, които са наемали апартамента на Фани.

— Да, наистина... — умисли се колегата.

— Не съм любопитен — усмихнах се, — но са ми нужни повече сведения за Енгелман. Дотолкова, доколкото трябва да си свърша работата. Преценете дали е възможно да ми ги дадете...

— Ще ги имате веднага след посрещането.

— И това ме устройва. Дори е по-добре... Осигурена ли е идентификацията?

— Всичко е осигурено — промърмори колегата.

След половин час вече пътувахме към летището.

Посрещането бе сдържано и делово. Курт Енгелман — сух, изпънат мъж, криеше погледа си зад тъмни многодиоптрови очила, отговаряше на въпросите едносрично, свивайки устни така, сякаш думите, които му се налагаше да произнесе, имаха стипчив вкус. На приветствието на посрещачите от българските фирми отговори с изпосталяла усмивка, която приличаше по-скоро на привична гримаса върху опънатото му, набраздено от белези лице.

— Уморен съм, господа — кимна безизразно. — Днес ще почивам.

Около него шеташе припряно фрау Лудвиг, жена на средна възраст с толкова масивен бюст, че ѝ пречеше да пази равновесие. Походката ѝ, думите, жестовете я превръщаха в една нелогично пърхаща топка — приличаше на диригент, застанал за първи път на пулта и откачил от щастие.

В студената надменност на мъжа и екзалтацията на секретарката му не се долавяше и сянка от нетърпение. За тях всичко си бе в реда на нещата — пристигането, посрещането, спокойното отправяне към хотела.

Нетърпението бе заседнало у мен. Очаквах всеки миг да цъфне отнякъде Фани — сама или със загадъчния си кавалер, — очаквах я в залата за посрещаните, пред входа на аерогарата, някъде по пътя, в края на краищата — пред хотела... Нямаше я. Не се яви. А и Марко не се обаждаше, за да обясни отсъствието ѝ. Или тя е гениална, помислих си, или аз съм кръгъл глупак.

Прибрах се в управлението, оглушал, лишен от сетива. В мен сякаш бе експлодирала бомба и ме бе опустошила изцяло — и логиката, и проникателността, и опита ми... Толкова се бях надявал на срещата им, а ето сега всичко пропадеше. Нещо се беше случило, механизмът на предвижданите събития някъде бе засякъл. Не ми оставаше нищо друго, освен да премигам разсеяно бюрото си с длан и да чакам.

Сводката за Енгелман, която ми предоставиха, ме поотвлече донякъде от тревожните размисли.

КУРТ ЕНГЕЛМАН — роден 1928 година в селцето Курфсмюде, родители — неизвестни, осиновен от барон Хайнц Енгелман. Според слуховете — негов незаконен син. В края на 1949 година се преселват във Виена, Курт Енгелман се грижи за стария си парализиран баща. Не членуват в политически партии, не поддържат контакти, живеят изключително скромно и затворено. През 1961 година баронът умира. Курт Енгелман продава голямата къща в столицата и имотите в Курфсмюде, заселва се в покрайнините на Виена. Две години по-късно в дома му се появява като секретарка Мари Лудвиг. През 1965 година е регистрирана фирмата за търговия и пакетаж на хранителни стоки на името на Курт Енгелман и Волфганг Дитер. В началото на осемдесетте години фирмата преживява криза. По това време съдружниците се ориентират към активни търговски контакти с балканските страни, към разносна търговия с хранителни полуфабрикати, и така успяват да стабилизират състоянието си.

Контактите с българските фирми и предприятия са установени предимно чрез кореспонденция. През 1981 година Дитер е идвал в София за подписване на дългосрочни договори. Курт Енгелман посещава за първи път страната ни.

Вдигнах телефона и позвъних на колегите.

— Нещо по-особено в митническата му декларация? — попитах направо.

— Голяма сума долари — гласеше отговорът.

— Колко?

— Шейсет хиляди.

Подсвирнах учудено.

— Останали му след някаква сделка в Белград — поясни колегата. — Плащал в брой и му останали...

— Не е ли необичайно? — измънках.

— Да. Но в края на краищата това си е негова работа.

— Показал ли ги е на митничарите?

— Глупости! За търговец като него това би било обидно.

— Да, да — побързах да се съглася. — За чужденците — улеснения всякакви.

— Няма как — прихна колегата, — ще трябва добре да го охранявате. И него, и паричките му...

— Едва ли ще се наложи — рекох и му благодарих.

Късно привечер, когато вече наистина се бях усъмнил в изчисленията си, телефонира Марко.

— Извинявай — рече, — но се случи нещастие... Мадамата се подхлъзна, навехна си крака... Трябваше да я нося на гръб. Лекарите се съмняваха за счупване, три пъти ѝ правиха снимка на глезена.

— Къде е сега? — не се стърпях.

— В болницата в Чепеларе... Лежи и пъшка. Макар че според мен тя изобщо няма нужда от болница... Може да си лежи и вкъщи.

— Как реагира на случилото се?

— Ще се пръсне от яд. Непрекъснато повтаря: „Как можа да ми се случи...“

— Някакви следи от Запрян?

— Като че ли е потънал в земята.

— Може и наистина да е потънал — промърморих замислено. — Фотографът подсказа ли нещо?

— Да. Домакинът на хижата е слизал до селото, за да набави продукти. Фотографът му е помагал. Никакви по-особени контакти. Озадачава само телеграмата, която е пратил до помощното стопанство на един хлебозавод в окръжния град...

— Съдържанието?

— „Изпратете месото веднага. Очаквам групи.“ Проверката показва, че домакинът наистина очаква пристигането на две туристически групи, за което е поел ангажимент да ги храни... Между местното туристическо дружество и хлебозавода има подписан договор: помощното стопанство да снабдява хижата от време на време с месо, срещу което работниците да почиват тук безплатно...

— Помоли ли колегите да се заинтересуват от това помощно стопанство?

— Да, но ми се изсмяха... Ако при всяка телеграма трябвало да се разкарват до свинефермите — те са доста далече в планината, —

нямало да им остане време да си гледат работата... Може би ще се наложи да се намесиш.

— Добре. Вчера ли е пратена телеграмата?

— Не, в събота сутринта.

— Фани и кавалерът ѝ кога смятат да се прибират насам?

— Всеки момент. Припрени са донемайкъде. Гледат се на кръв и като че ли все се укоряват за нещо. Най-странното е, че по-нервен е мъжът. Имам чувството, че е готов да зареже мадамата и да хукне сам...

— Слушай — прекъснах го. — Върло важно е да ги задържиш поне до утре заран. Измисли някаква дяволия, но по-рано от десет часа сутринта не ги искам тука.

— Разбрано — промърмори Марко.

Хвърлих слушалката и побързах да извикам момчетата. Можехме да пристъпим към секретния обиск, за който бях взел разрешение.

Теодосий Маритов остави москвича пред дома си и закара Фани с вартбурга до входа на японския хотел. По пътя не размениха нито дума. Едва когато ѝ помагаше да слезе, той промърмори:

— Ще чакам да се обадиш.

— Както винаги ли? — усмихна му се тя, за да прикрие гримасата си, докато стъпяше на изкълчения крак.

— Да — кимна той, — привечер.

Вече знаехме какво означава тази думичка според техния чудесно изработен код — Фани трябваше да му позвъни от външен телефон.

— И по-далече — настави той. — Успех!

— Чао! — махна му тя, закуцука достолепно към вратата.

Портиерът се поклони в отговор на ослепителната ѝ усмивка. Изправена, събрала всичките си разпилени, позабравени или просто пренебрегвани досега достойнства, окичена, с тях като с медали, унесена в тихото им, доловимо само от нея звънкане, тя се възземаше величаво по стълбите и дори лекото ѝ куцукане не нарушаваше, а подсилваше усещането за ненакърнимо самочувствие, за способност да се издига винаги над дребнавото, над незаслужаващото внимание — какво пък е в края на краищата една болка, една пареща окова около глезена? — нищо, разбира се, всеки носи някаква окова в себе си, важното е да не се съобразява с нея, да намира начин да я прикрива... Царственият ѝ вид просто принуждаваше хората, които я срещаха, да я поздравяват, макар и само с кимване, но стреснато, сепнато, така, сякаш я познаваха отдавна и отведнъж се сецаха колко важно е, преди всичко за самите тях, да я поздравят, да ѝ засвидетелстват почитта си.

А госпожата продължаваше да крачи уверено из полуздрачните фойета, като че ли много пъти вече бе минавала оттук и всичко ѝ бе познато, нито за минута не се поколеба, не се озърна — тя знае къде отива и при кого, с всяка стъпка се изпъчваше, неистова светлина озаряваше отвътре лицето, очите ѝ... Като стигна до терасата на

ресторанта, погледът ѝ не пробяга по масите, за да открие хората, които я чакаха, зениците ѝ бяха впити право в тях и макар походката и цялото ѝ същество да запазиха достолепието си, тя като че ли се втурна. Ако до този момент в поведението ѝ се долавяше самоувереност и решителност, сега всяко движение, всяка тръпка на тялото ѝ издъхваше почти истерична необузданост — бе стигнала дотук и вече нищо не можеше да я спре.

В тези безкрайни секунди изпитах чувството, че Фани отдавна е била привързана с обтегната до скъсване пружина за онази маса, някаква спирачка я е задържала, а сега спирачката падна, пружината изсъска и тя светкавично, като дръпната от страхотна сила, се озова там...

— Е, добре дошли — усмихна се на гостите. — Радвам се да ви видя.

Червенокосата Мари Лудвиг скочи, огромният и бюст я повлече и сякаш за да запази равновесие, тя прегърна приятелката си, разцелуваха се. И докато госпожата се извиняваше, че не е могла да ги посрещне на летището, позовавайки се на изкълчения си глезен, докато си разменяха обичайните женски комплименти, Курт Енгелман сякаш се вкамени. Не, не стисна устни, не впи пръсти в ръба на масата, просто замръзна — нервите, волята, опитът се съсредоточиха в погледа му, който бавно, може би за да не стъписа Фани, се усука като свредло в лицето ѝ, мъчеше се да го разкъса и да го всмуче, за да го възстанови в себе си по някакъв свой си, неразгадаем начин.

Но щом Мари кимна към него, представяйки го — „Моят шеф, Курт Енгелман“, погледът му мигновено излиня, сякаш прегоря, сипна се на прах, върху физиономията му се мярна сянка на разочаровано отчуждение — бе потърсил нещо в жената, но не го бе намерил и всичко друго вече бе без значение...

Фани и приятелката ѝ се разположиха удобно на столовете, поръчаха си кафе, цитронада и макар да се поглеждаха едва ли не любовно — доживяхме да се срещнем! — личеше, че на масата засяда мъчителна пауза... Не се осмеляваха да започнат разговор, като че ли се изчакваха, заслушани в мислите си...

— Вярвам, знаете защо настоях за тази среща? — подхвана предпазливо Енгелман, обръщайки се към Фани.

— Да — насърчи го с усмивка тя. — Мари ми каза...

— Радвам се — отбеляза сухо той, като че ли бърливостта на секретарката му бе го засегнала. — Мари е очарована от вас... от способностите ви на домакиня, от медицинските ви познания, от вашата деловитост... Това са незаменими качества за една жена, която трябва да се грижи за мъжа си... Особено когато този мъж е на моята възраст и здравето му е разклатено...

— Това... — приведе се Фани към него. — Това означава ли, че ми правите предложение?

— Точно това означава — изстиналият му поглед я принуди да замълчи, Фани закима сконфузено като отличничка, допуснала неволна грешка. — Сама разбирате — продължи австриецът, — че на моята възраст един брак не означава любов, а преди всичко — поемане на взаимни ангажименти, прилича по-скоро на сделка, изгодна и за двете страни. Всичко това ще трябва да се оформи в договор...

— Прекрасно! — насърчи го Фани. — Можем още сега...

— Не, не можем — присви очи Енгелман. — Един договор се обсъжда само когато и двете страни са в състояние да го подпишат. Тук това не може да стане.

— Да — настоя Фани, — но поне условията...

— Добре — примижа той. — Известна ли ви е моята състоятелност?

— Да — усмихна се Фани.

От минута на минута, въпреки надменната строгост на австриеца, тя се оживяваше, като че ли пристъпваше към игра, чиито правила и завършек ѝ бяха известни, но трябваше да я изиграе, за да не разочарова партньорите си.

— А как стоят нещата с вашата зестра? — едва ли не ѝ се скара Енгелман.

— Всичко, което имам, е ваше — кимна Фани.

Думите ѝ като че ли втрещиха австриеца и спътницата му, физиономиите им изстинаха.

— Това не е отговорът, който очаквам — опита се да я вразуми Енгелман.

— Зестрата ми надминава очакванията ви — рече сухо Фани и в нея като че ли всичко застана нащрек. Бе настръхнала от предизвикателството на бъдещия си жених.

— Апартаментът? — Той се отпусна успокоен.

— Обявила съм го за продажба. И колата също...

— За колата съм съгласен — отбеляза той. — Но за апартамента...

— Ще направя така, както пожелаете... — въздъхна тя.

— Сама разбирате, че ще ми се налага да идвам в България — поясни Енгелман. — Понякога ще идваме заедно... Ще бъде добре, ако разполагаме с някаква собственост тук... за да се приютяваме и изобщо...

Гледаше я, неподвижно втренчен в очите ѝ, сякаш я хипнотизираше.

— Да, да — побърза да се съгласи Фани. — Още повече че ако го продам, ще трябва да дяля парите със заварения ми син.

— Радвам се, че се съгласихте...

— Той... — погледна го откровено Фани, веждите ѝ отскочиха така, сякаш намекваше за бога. — Може да бъде спокоен, нали?

Бавният ѝ глас го подканяше да размисли, преди да отговори.

— Да, срещу известен залог — отговори Енгелман. Сега вече те като че ли разговаряха с погледи, думите им само прикриваха истинския разговор. — Но не бива да се надява на кой знае какво...

— Настоява за гаранции в началото — пророни Фани.

— Ще ги получи, където трябва — кимна Енгелман, избърса старателно ръцете си в салфетката и като че ли загъна погледа си в нея. — Радвам се, че се разбрахме — опита се да се усмихне.

Чертите на лицето му се натрошиха като юфка, очите му зееха празни.

— Излишно е да ви убеждавам — усмихна се назидателно Фани, — аз се радвам повече.

Същия ден Стефания Каменова и Курт Енгелман подадоха необходимите документи за встъпване в граждански брак и се разделиха. Изглеждаха безкрайно уморени.

А аз си помислих щом така изведнъж подадоха документите си, сигурно работата отдавна е била подготвена. Затова и Фани бързаше да продаде апартамента... А Мирон я жалеше — нямало къде да живее.

Госпожата побърза да се обади по телефона на Теодосий Маритов. Разговорът им беше пределно кратък.

— Как си? — попита той.

— Всичко е окей — въздъхна тя. — Кураж!

- Гарантии?
- На място. Съгласно уговорката.
- В противен случай?
- Обръщаш им гръб и си тръгваш.
- Имам малко багаж, ще можеш ли...
- Да — прекъсна го тя.
- Мини, когато ти е удобно, да го вземеш.
- Окей. Успех!

Теодосий Маритов бе арестуван на граничния пункт. При митническата проверка в страничния джоб на сакото му се намериха десет старинни монети, размесени сред шепа стотинки. Той направи доста учудена физиономия, като ги видя — сам не можел да си обясни как са попаднали в него. „Навярно са ми ги пробутали някъде заедно с рестото — вдигна рамене. — Какво ли не са ми пробутвали напоследък... За какво са ми тия железца? — сочеше невинно монетите. — С тях нищо не мога да си купя... Та нали виждате... изобщо ме съм ги крил, ако знаех, че имат някаква стойност, все щях да ги потуля някак...“

Така или иначе, туристическата група отпътува по маршрута си, а Теодосий Маритов след час вече седеше в кабинета ми, подръпваше панически сакото си и все още се опитваше да ме убеди, че е жертва на нелепо недоразумение... Изчаках го да се изприказва и след това мълчаливо подхвърлих към него тестето фотографии, които бяхме направили у дома му по време на обиска. Той ги пое машинално, разгърна ги и в следващия миг примижа така, като че ли срещу очите му блеснаха ослепителни фарове. Искаше му се да ослепее в този миг, ръцете му да изсъхнат, да остане без памет, за да забрави кой е и защо седи срещу мен... Стискаше отчаяно фотографиите. Колкото и да пареха пръстите му, сега те бяха единствената опора, на която можеше да се довери, за да не рухне...

— Не разбирам — успя да промърмори. — Нищо не...

— Ами хайде да ги разгледаме — предложих, — аз ще ви давам необходимите разяснения...

— Не, не — заповтаря трескаво, поизправи се и хвърли снимките пред мен. — Това е монтаж...

— Много добре знаете, че не е — подех вразумително и разгърнах фотографиите. — Трябва да ви призная — доста добре сте го измислили...

— Кое? — дръпна се той ужасен.

— Ами ето това скривалище — показах му една от снимките. — Да скъташ шейсет и осем хиляди долара в едно пършиво куфарче, а куфарчето да повериш на старата и тежка като слон готварска печка в мазето си — за това се изисква кураж... Щото пари са все пак и не падат сами от небето, нали?

— Не, не — затресе се като парализиран.

— А ето с тези осем хиляди долара, пъхнати в стария порцеланов сервиз, сте постъпили направо лекомислено — посочих му друга снимка. — Крадците наистина не се интересуват от сол и подправки, но все пак, представете си — ровят насам-нататък, блъснат сервиза и какво? Всичко отива нахалост, нали?

Теодосий ме гледаше мълчаливо, в очите му кристализираше злост.

— Ето — вдигнах нова фотография — с монетите, със същите тези монети, дето се намериха в джоба ви, сте били по-разумен... На дъното на метална ваза, а отгоре изсъхнало букетче рози... Това е вече по-остроумно. Но най-важното: за предстоящата ви сделка във Виена сте носили със себе си... — показах му факсимиле на листчето, което бяхме намерили в портфейла му.

— А, много важно! — раздвижи се. — Някакви глупави записки... Кой знае за какво съм си ги водил...

— Специалистите вече ги разчетоха... Това са съставки за лекарства, които сте смятали да продадете, за да влезете в играта...

— Глупости! — настръхна той. — Всеки специалист ще ви каже, че от тези съставки не могат да се направят никакви лекарства...

— Така ли? — умислих се, а ми идеше да му се изсмея в очите. — Значи все пак много добре помните какво сте записали върху листчето... Не е така... случайно — някакви записки там?

— Не съм казвал такова нещо — притихна той.

— Хм — изсумтях разочаровано. — Аз пък помислих, че точно това ми казахте. Също така си помислих, че не е кой знае какъв пропуск, дето не сте отбелязали в бележката ония две съставки, общовалидни за всички лекарства от този род... И насън да ви бутнат, ще се сетите за тях.

— Предположения — въздъхна, той, отпусна се, омекна и аз почувствах как всичко в него се предаде.

— Хайде да не си играем, Маритов — погледнах го откровено.
— Разбирам ви, имали сте някаква фикс идея и много години сте напирали да я осъществите. Но не било писано... Дотука било всичко. Единственият начин да си помогнете — казвам ви го абсолютно честно, — единственият начин е, като ни помогнете и на нас...

— Аз да ви помагам?

— Да. Може би ме проклинате сега за това, че сте тук, а не пътувате към заветната си цел, но като ви обясня как стоят нещата, може би и ще ми благодарите.

— Добре — кимна той, притвори очи и сякаш заспа, а цялата му същност беше нащрек, послушваше се, готова да реагира мълниеносно.
— Но ако може без демагогии... — додаде.

— Далече съм от това намерение — кимнах. — И така... слушайте. Вашата фикс идея, голямата ви цел в живота, е била подкрепена от госпожа Фани... вашата някогашна трагична и изпепеляваща любов...

Той сви устни като от скомина.

— Слушайте, слушайте — спрях го. — Това, че е била голямата ви любов, не е укоримо... Ама никак. Признавам — на чара ѝ трудно може да се устои. Но не знам дали сте се запитвали някога — защо тази жена подкрепи фикс идеята ви? От любов ли?

— Неприятен ми е този разговор! — вдигна зиморничаво рамене.

— Да, разбирам. Често пъти ви се е налагало да водите този разговор сам със себе си, но сте го отлагали! Въпреки всичко сте разбирали — все някога той трябва да се състои. Никога не сте предполагали, че ще се състои тук... по този начин. Е, добре, ето — стигнахме и до него. Какво да правим? Пак ли да го отлагаме? Докога?

— Карайте — махна той. — Така и така сме започнали.

— Не сте ли се усъмнявали някога, че вие, вашите способности, вашият ум и фикс идеята ви са само част от сметките на Стефана, повтарям — само част, която веднага може да се изключи, след като вече не ѝ носи печалба?...

— Не ви разбирам — промърмори той. — Каква печалба?...

— Не сте ли се запитвали — продължих, — откъде има тя толкова много пари и защо така прибързано си отиват от тоя свят съпрузите ѝ?...

— Защо? — вдигна рамене той. — Умират... Стари хора.

Притихнах. Просто го разбрах: винаги си е мислел, че той, единствено той е достоен за нея. Всички останали са били скапаняци, случка в гората. Навярно и тя му го е втълпявала.

— И вие не сте млад, Маритов — усмихнах се.

— Какво искате да кажете? — потръпна мъжът.

— Може би не проумявате истината за Фани, защото въпреки недостатъците си вие имате благородна професия. Вашият занаят е животът... А нейният е смъртта...

— Моля? — изсивя лицето му.

— Да — казах. — Смъртта.

И както се бе надигнал, мъжът срещу мен се сгромоляса на дивана. Сгромоляса се в миналото си, в размислите, в съмненията си.

— Да, Маритов — настоях. — Във Виена, след като измъкне всичко от вас, Фани щеше да се погрижи да отпътувате... за онзи свят... както предишните ѝ мъже... Много хора умират от болести, а те са загинали от глупост. Нали вие ѝ дадохте киселина и мишеморка. Запитахте ли се за какво са ѝ?

— Как за какво? — дръпна се той. — Киселината, за да си отпусни мивката, а мишеморката — защото в мазето ѝ се появили...

Поклатих глава. Той замълча, дишаше тежко. Дъхът свиреше в гърдите му като в съдрана книжна кесия.

— Чаша вода? — предложих му.

Кимна, изпи водата, облиза пресъхналите си устни и отново се втренчи в отминалото, в спомените, в размислите си.

— Бих ви предложил да починете — казах му, — но не искам да ви лиша от единствения начин да си помогнете.

Той вдигна очи — в замъглените ириса напразно се мъчеше да изплува вялият и объркан въпрос: как?

— Като ни помогнете — кимнах. — Заклевам се — това не е демагогия.

— Добре — каза той. — Да започваме...

— Разкажете ни за връзките си с Фани до този момент. Не забравяйте, че най-важното е в ръцете ни, знаем го...

— За тази жена бях готов да умира — подхвана отпаднало той.

— Тъкмо на това е разчитала.

— Това... беше отдавна — погледна ме укорно той. — В ученическите години. Наистина посегнах на себе си... И още тогава

като че ли всичко в мен прегорях... Още в момента, в който дойдох на себе си, вече знаех: едва ли ще имам сила да го направя втори път, ще ми се наложи да живея дълго — уплашен, скапан и никакъв... Наложих ми се да се промъквам през едно доста трудно, объркано време... Не ми разрешаваха да следвам, нямах професия, нямах пари, карах я едва-едва и както ми падне, сам, изоставен от всички, забравен... Но с всеки изминат ден в мен се възраждаше жаждата, не... инатът за живот. Не знам дали ме разбирате. Разкарвах мляко из София, хамалувах на гарата, обикновени, кратки и прости връзчици с най-обикновени жени, но никакви приятелства, никакво привързване... Не вярвах в нищо и в никого. Осланях се само на днешния ден, е, и най-много на утрешния... Когато най-сетне ме приеха в университета, аз пак не повярвах, това не е истина, казах си, това е поредната измама... Но затова пък, може би точно заради това, се вкопчих в нея с всички сили... какво да ви разправам, може да излезе и нескромно — но бях най-добрият... Първенец на курса, най-обещаващият аспирант, най-надеждният млад специалист...

— Не — кимнах, — не е нескромно... Всичките ви колеги го потвърждават.

— Да — въздъхна той. — И на мен ми го казваха... Още тогава. Хвалеха ме. Но аз не им вярвах. Смятах, че това е поредното прелъгване, поредната уловка. Веднъж да се хвана, да си въобразя, че съм кой знае какво, та после да ми се смеят, нали? И затова се стремях към повече. Стремежът ми се превръщаше в един ненаситен глад... Не исках да знам кой съм, що съм, какво представлявам. Забравях себе си. Забравях, че имам тяло, очи, лице... Застанех срещу огледалото да се бръсна и не се виждах. Превърнах се в един мозък, който търси, обръща, комбинира, иска все повече... И тогава ме навести Фани.

— Кога тогава? — намесих се. — Приблизително.

— През лятото на шейсет и осма... Приех я недоверчиво. Като всичко край себе си... Като всичко извън разсъдъка ми. Имах и други основания да бъда недоверчив към нея... Но знаете ли... — Маритов се запъна, пребърса разсеяно потта по челото си. — Впрочем и вие го казахте. Тя е страхотна... Тя е в състояние да накара и най-прогнилата талпа да се разлисти... Напомни ми, че имам тяло, очи, физиономия... Отиде си и отново ме принуди да се почувствам жалък. Защото усетих отново колко съм самотен и никакъв. Проклинах я... Но тя вече ме бе

повела и ме водеше — говореше ми за слава, за пари и аз като че ли се пробуждах. Присмиваше ми се, че съм беден. А аз имах пари, баща ми беше събирал долари, за да ме прати да следвам в странство... Двайсет хиляди. Но не ми вършеха никаква работа. Лежах си там, най-отдолу в скрина. Страхувах се да пазарувам с тях, страхувах се дори да ги извадя, да ги преброя... Просто от време на време бърках в скрина, напипвах ги и се успокоявах — бяха там, знаех, че ги притежавам, макар че — пак повтарям — нямах никаква полза. Веднъж — какво ме прихвана! — извадих пакета, размахох го пред очите ѝ. Тя едва не припадна. Откъде ги имаш? Колко са? Казах ѝ — тя се замисли. Не ми обръщаше внимание, изобщо не ме виждаше. В очите, в разума ѝ бе заседнал пакетът и изместваше всичко. Уплаших се. Разбрах, че крои планове да ми ги отмъкне...

— Обикновено не се шегува с тия работи — намесих се. — Така че... наистина си е било страшно.

— Чувствах се като дивеч — сгърби се мъжът, плещите му потрепераха. — Някакво шесто чувство ми подсказваше, че ме обгражда отвсякъде, бавно, търпеливо, незабелязано, отрязва ми пътищата за бягство... И тогава скрих доларите долу в печката. Каквото и да се случи, мислех си, тя ще остане излъгана. И съвсем неочаквано един ден ми предложи да купи половината... Говореше с недомлъвки — уж за някаква нейна позната, уж не знам си какво... Искаше ги по черния курс — три лева за долар... Предположих, че тайно от мене е бъркала в скрина и като не е намерила пакета, ме изпитва, за да разбере къде е. Добре, рекох ѝ, донеси парите и след ден-два ще ти дам доларите. Сега не са у мене... Очаквах, че няма да се съгласи. Не, съгласи се, донесе ги. Трийсет хиляди. Гледах, и не вярвах на очите си. Извадих няколко банкноти напосоки от пачките, отбих се до магазина, пазарувах с тях, нямаше лъжа — бяха истински... Слязох в мазето, отброих десет хиляди долара... Дадох ги на Фани. Задръж ги — каза тя. Като дойде ден, ще си ги поискам. За теб ли са? — попитах. Да, каза, за мен. И това ме съсипа. Значи напразно се бях страхувал, напразно я бях подозирал. Купих си вила в Бояна, кола. Почувствах се човек... След няколко години тя купи и другата половина от доларите. Но този път настоя да ѝ кажа къде съм ги скрил, та ако се случи нещо с мен, да знае как да ги вземе... Немало защо да се лъжем, хора на възраст сме, всичко се случвало... От този

час аз бях неин. Влязох в бизнеса с валутата. Но вече купувах и за себе си. Давах най-добрата цена. Имах си сигурни хора, бях ги предупредил — дребни сделчици, под двеста-триста долара — не ме интересуват...

— И така ги понатрупахте — кимнах с разбиране. — А как стигнахте до тази идея — да забегнете? Фани ли ви я подсказа?

— Да. Увери ме — имала сигурни хора там... Някаква приятелка, която щяла да ни помогне да се устроим... Пък и нали нямаше да отидем с празни ръце...

— А питахте ли се понякога откъде има тя толкова много пари?

— Питах се... И дори първия път проверих. Беше продала жилището си...

— А след това?

— Спестявания. Не знам дали знаете — тя е ужасна скъперница. После нали почина мъжът ѝ, продаде апартамента... Аз самият участвах при уговаряне на сделката, така че знам.

— Вие сте участвали и в друго. Закарали сте я до едно село край Бургас.

— Да, и какво от това?

— В колко часа я взехте и откъде?

— Уговорихме си среща за девет вечерта. В една пресечка до дома ѝ.

— По същото време е починал мъжът ѝ. При неизяснени обстоятелства. А Фани е обяснила, че пътувала с влака, който тръгва от София в осем. Как ви се струва това? Разбирате ли в какво сте участвали?

— Но аз... — заекна Маритов. — Научих за съпруга ѝ чак след седмица. Тя ми каза...

— А знаете ли — прекъснах го, — че и вторият ѝ мъж почина наскоро?

— Да.

— Е, не ви ли прави впечатление, че съпрузите ѝ някак много прибързано напускат този свят?

— Не — поклати глава той, — не... Това не. Способна е на всичко друго — да те изтормози, да те изнуди, но това — не. Нали аз сам се убедих... Прекалено е голяма цената...

— Зависи към какво се стремиш! А как си обяснявате този факт: уж много ви обича, държи на вас, пък се жени за други?

— Казваше ми, че се страхува... Имала предчувствие, че ако се съберем, ще се случи нещо лошо — мънкаше той и с това мънкане се мъчеше да убеди и себе си. — Нас, казваше, ни крепят единствено деловите връзки, разнежим ли се, ще загине и привързаността ни...

— Кога сподели с вас идеята си да се устроите във Виена?

— След като почина първият ѝ съпруг.

— Но нали след това тя се ожени отново... и не за вас?

— Да — въздъхна унило Теодосий. — Наистина... Обади ми се, молеше ме да ѝ простя, извиняваше се с женската си слабост... Но вярвай ми — казваше, — това не е истината, истината за нас е в бъдещето.

— И вие ѝ вярвахте? — примижах.

„При цялата си практичност — помислих — едва ли е бил чак толкова заслепен!“

— Какво да правя? — вдигна рамене мъжът. — Аз по това време още не бях готов с проучванията си по лекарствата... Трябваше да извърша още проби тайно от колегите си. При командировките си зад граница пестях валута и я внасях в една банка в Швейцария. Знаех — дойде ли денят — и сам ще тръгна...

„Какво ли не се случва — казах си, — когато се срещнат двама самотници, двама свършени егоисти? И омраза има между тях, и подозрение, и особен вид доверие... Да го наречем «доверие без една крачка». Егоистът обещава ли нещо, можеш да бъдеш сигурен — ще се скъса, но ще изпълни обещанието си, защото винаги и във всичко той включва собствената си изгода, но никога не отива докрай, предпочита да изостави поне с една крачка, та подгонят ли го, да разчита на някакъв аванс в бягството си.“

— Добре — рекох. — Денят дойде... Излизате, установявате се във Виена... Но това не е чак толкова просто.

— Не е. Фани ми даде адрес в центъра на града. Там трябва да се срещна с една жена, да ѝ дам рецептите... След ден или два, навярно след като ги проверят, жената щеше да телеграфира на Фани, за да уреди и тя излизането си...

— Как?

— Покана за гостуване от приятелката ѝ.

— Тази приятелка щеше да изнесе и валутата, нали?

— Да, и нейният шеф. Това е най-сигурният начин.

— А след някоя и друга седмица щяхте да се ожените?

— Да — издъхна гласът му, раменете му се смъкнаха.

— Да, но не — подхвърлих към него факсимилираната молба за встъпване в брак на Фани и Курт Енгелман. — След някоя и друга седмица вие щяхте да бъдете мъртъв или в най-добрия случай — един нещастник, без пари, без плодовете от труда си, напълно ограбен, ненужен никому... Ето това щеше да бъде истината за вас.

Той се взираше с невиждащ поглед във факсимилето.

— Това... — задави се. — Не е монтаж, нали?

— Все ви се присънват montaje — намръщих се. — Предлагам ви още сега да тръгнете за Виена, за да се убедите.

Грижите, които бяхме положили за незабелязаното задържане на Теодосий Маритов, за оправдаването на краткотрайното му отсъствие сред туристическата група — уж си бе забравил паспорта, — както и за навременното му присъединяване към групата в Белград, не бяха отишли напразно. Още при пристигането на туристите във Виена в хотела ги очаквала някоя си фрау Колмриг, която усилено разпитвала за хер Маритов и за хер Петров. Естествено, първата ѝ работа била да се срещне с фармацевта, да получи от него очаквания залог — грижливо описаните съставки за лекарствата, и да му осигури квартира, малко пари. Обяснила му, че всичко по-нататък — откъсването от групата, декларацията, че се обявява за невъзвращенец, си е негова лична работа, в която тя не желае да се меси. И едва тогава потърсила хер Петров. Хрумването ѝ да се насочи най-напред към фармацевта всъщност спаси операцията ни от провал. В това време нашият човек, който пътуваше с групата, бе успял да се срещне с неизвестния ни до този момент Петров и с доста труд да изкопчи от него истината: госпожа Фани бе се запознала с него в София и успяла да го предума да разкаже на фрау Колмриг как се е държал по пътя бъдещият ѝ жених. „Да, да — рекла Фани, — имам намерение да се ожения за Маритов, но нали знаете, на стари години човек е предпазлив и трябва да знае със сигурност с какъв се свързва.“ Срещу това невинно сведение Петров щял да получи от посрещачката си във Виена цели сто долара. „Кой е луд да не приеме такова предложение — оправдавал се човечецът, — още повече че колегата Маритов го няма никакъв по женска линия.“

Този неочакван инцидент ни убеди, че госпожа Фани и приятелите ѝ се подсигурият от много страни, застави ни да бъдем нащрек. В края на краищата Курт Енгелман получи очакваната телеграма: „Тук времето е хубаво, бизнесът върви отлично“. Текстът ѝ означаваше: пътуването на Маритов е преминало без съмнителни усложнения, сделката с него е сключена.

Още същата вечер госпожа Фани свърна в дома на фармацевта, прерови набързо тайниците, натъпка парите в куфарчето, което и без това пращеше от пачки, в коридора на мазето смъкна найлоновите си ръкавици, заля ги с киселина и спокойно излезе на улицата. Спря такси, прибра се. Скъта скъпоценния си багаж в гардероба и позвъни на Енгелман.

— Готова съм — каза. — Чакам ви.

— О, така ли — засмя се той. — Идваме.

След вечерята Енгелман подари на бъдещата си съпруга разкошна рокля и палто, купени от Кореком. След като прие подаръците, тя го прегърна, по-скоро се вкопчи в него и захлупила лице върху рамото му, като се притискаше към плоското му като тараба тяло, мълчаливо се поклащаше, увеличаше го в ритъма си и сякаш отчаяно, безгласно, до самозабрава се отдаваха на увлекателен, отдавна започнат разговор.

Време беше да се намеся. Тревожеше ме само мълчанието на фотографа. Дали бе успял да открие следите на Запрян? Този човек ми трябваше сега повече от всичко, този човек, сянката му, или поне убеждението, че е жив, че съществува, а не сме си го измислили...

Позвъних на вратата със свито сърце. Фани като че ли ме беше очаквала — отвори моментално, възкликна:

— Оооу... вие?

Възклицанието ѝ беше богато на нюанси — от „Най-сетне“ до „Защо ми се мъкнеш!“ — човек можеше преспокойно да си избира. Аз избрах последното, смутено вдигнах рамене:

— Формалностите се оказаха много...

— Формалности? — погледна ме недоумяващо. — Какви...

— За прехвърлянето на мерцедеса — побързах да уточня.

— А, да — засуети се тя. — Ама какво съм ви заразпитвала на прага... Влезте де... заповядайте...

Великодушната интонация трудно ѝ се удаваше.

Последвах я. Стори ми се, че е отслабнала, всъщност още по-всеотдайно бе се доверила на козметиката... Лицето ѝ изглеждаше вкаменено.

— Извинявайте — каза тя, подканяйки ме да седна, — съвсем бях забравила за колата. Толкова неочаквани работи ми се случиха... Отидох на екскурзия с един познат... И не щеш ли — изкълчих си крака. Не успях да посрещна гостите си от Виена... Отивам в хотела да ги видя, очаквам да ми се сърдят, а там — нова изненада! — шефът на моята приятелка ми предлага брак... Просто не съм на себе си... не зная какво да правя.

— Защо? Бракът с един бизнесмен е за предпочитане пред самотата. Честито!

— Бизнесмен! — процеди замислено Фани. — Знаете ли какво означава това за мен? Най-обикновен слугинаж — у дома, в кантората... Прикованият Прометей.

— Затова пък — луксозен живот, общество, развлечения...

— Е, да — въздъхна тя, заразхожда се енергично. Не я свърташе на едно място. Спря се пред мен, вдигна рамене. — Така или иначе — каза, — жребият е хвърлен. Подадохме, молба... Извинявам се, но

нали виждате — положението се мени всяка секунда, мисля да се откажа от сделката с колата... Нямам време... Предложих я на Мирон. В замяна на това той ще ми прехвърли частта си от апартамента... И бездруго няма възможност да го ползва...

„Бива си я — помислих, — огън ѝ гори на главата, а така хладнокръвно подрежда имотите си. Друг да е, ще избяга урбулешката!“

— Чудесно! — рекох. — Освобождавате ме от угризенията. Докато уреждах тия проклети формалности — кимнах към документите, — имах чувството, че ви ограбвам... И само огромното ми желание да карам мерцедес...

— Наистина ли? — извърна се рязко тя.

— Направо се поколебах — усмихнах ѝ се. — Но нищо, ще ми мине... Хем и съвестта ми ще остане чиста.

Госпожата се друсна в креслото насреща ми, умисли се.

— Не знам — въздъхна. — Може би постъпих несправедливо с вас... Пък и като помисля — на Мирон за какво му е кола? Няма книжка, непрекъснато е пиян... Едно кафенце? — погледна ме състрадателно. — Или едно коняче...

— Не, благодаря.

Откакто знаех, че се заиграва с химията, се страхувах да си поискам и чаша вода.

— Като си спомня само как хубаво си се напихме веднъж — усмихна се почти свенливо тя. — Уж зрели хора, сдържани, уж не знам какво си...

— Да бе — магнах. — Какво ли не се случва.

— Доста съм разтревожена — продължи тя, сякаш не ме чу.

— От какво? — ококорих се.

— Нещо се бави разрешението ни за встъпване в граждански брак — процеди колебливо. Всъщност сега тя се вслушваше в ехото на всяка своя дума и примираше от страх да не сгреша. — Мисля си... да не би пък тези хора да са решили — понеже сме възрастни... няма нужда, а? Или... че това нашето е каприз. Че не ни се полага тази радост.

— Я не го слагайте на сърце — успокоих я. — Обикновени формалности... Бюрокрация като навсякъде...

— Имате ли познати в тази служба? — стрелна ме.

Ако сега вдигнеш рамене или — ако дори само понечех да вдигна рамене, тя мигом щеше да прихне: „Ами да, разбира се, защо ли ви безпокоя, това не е болка за умирање!“, и разговорът ни щеше да свърши.

— Мисля, че имам един приятел — рекох. Извадих бележника си, заразливвах го.

— Добър приятел ли ви е? — приведе се над рамото ми тя.

— Много добър — кимнах. — Често ходим на лов.

— Неудобно ми е... — задъха се тя, като продължаваше да ме наблюдава изпитателно. — Не знам дали трябваше...

Беше се изправила цялата на нокти.

— Да проверя ли какво става с молбата ви? — насърчих я.

— Да, да — притракаха настървено челюстите ѝ. — И не само това... Ако може — да се ускори... Нямам вече нерви. Помогнете ми — и колата е ваша... Без пукнат лев. Майната му на Мирон.

— Чакай, чакай — вдигнах ръка, опитвайки се да укротя изблика ѝ. — Не е това цената, Фани.

Тя ме изгледа втрещена — никога досега не бяхме говорили за цена. Може би не вярваше на слуха си. Тъкмо се бе убедила, че вратата на моята бунашка доверчивост е широко отворена, бе се втурнала да мине, а вратата отведнъж хлопна под носа ѝ.

— Не ми се иска да те ограбвам — поясних — само защото си притеснена...

— Каква е... цената? — изсъска тя.

— Да не говорим предварително — кимнах. — Донеси ми телефона.

Тя изтича до антрето, сложи апарата на масичката пред мен. Можех да се закълна, че е готова на всичко в този миг. Набрах лениво телефонния номер. Поздравих „приятеля“ си. Побъбрихме за това-онова. Фани вече късаше дамската на креслото.

— Слушай, брат — рекох непринудено. — При теб ли са документите на Стефания... — и погледнах въпросително към госпожата.

— Каменова — прошепна тя.

— Стефания Каменова — издекламирах в слушалката. — Да, моя позната... Много свестен човек. Гарантирам. Утре вдругиден, казваш... Дай боже. Моля те, не я разтакавай повече.

И прекъснах разговора. Отпусната върху креслото, Фани се вслушваше в дъха, в пулса си...

— Това е — казах. — Най-късно вдругиден.

— Благодаря — прошепна тя. — Цената?

Гледаше ме, в очите ѝ се появяваше майчина топлота. Идваше нейният ред да прави услуга и беше готова да ме излъже.

— Истината — казах.

— Истината за какво? — надигна се тя.

— За отношенията ви с Евдоким. Били сте любовници, нали?

Гримаса разкриви лицето ѝ. Усилено преглъщаше като при спомена за горчиво лекарство.

— Да — каза. — За съжаление.

— И той изби мъжете ти?

Облещи се като ударена от гръм. Хиляди предположения разтърсваха мозъка ѝ.

— От ревност — додадох. — Понеже беше луд по тебе.

— Да, беше луд — каза и се отпусна. Напрежението се смъкна по тялото ѝ като дреха. — Но... — поклати глава. — За избиването нищо не знам.

— Фани! — изгледах я вразумително. — Дойде времето за истинските услуги. Аз направих всичко за тебе... Не те карам да правиш или да казваш нещо, което не е било... Но знам, че между тебе и Евдоким е имало любов. Силна, почти невъзможна. Намесила се е и смъртта... Помисли си сега, когато ти се разделяш с всичко това, даже вече си се разделила, дали си струва да оставяш зад себе си толкова неизяснени подробности... Току-виж — на някой му хрумне да ги изяснява в последния момент и аз не мога да му попреча, не съм всемоушен... Не рискуваш ли да пропадне всичко, после да се проклинаш?

Задъхах се и замълчах. Трябваше да замълча. Тя се надигаше в креслото наелектризирана, речта ми бе я възбудила, сега думите бяха просто върху езика ѝ...

— Да, прав сте... — рече, — ще ви кажа всичко, каквото знам... Всичко, макар да не е много... Макар да е болезнено за мен, макар да ми е така... неясно, като спомен от чудовищен сън и все още аз самата се съмнявам в него... макар че... за какво ви е? — това са само съмнения... предположения.

— Не забравяйте — рекох, — че разполагам с някакви факти. Липсва ми най-важното — мотивът, който да ги върже. Може би тъкмо вашите предположения... Впрочем слушам ви...

Мразех се в този миг и изтръпвах — дали пък няма да долови лукавството ми? Но тя вече бе заела стойка на кавалерист преди атака. Бе решила да се отърве веднъж завинаги от думите си, от присъствието ми, от историите, които я дърпаха назад като гири и възпрепятстваха заминаването ѝ.

— Когато се ожених за Иван — подхвана енергично, — аз знаех, че е един объркан, направо — утрепан човек... Тия безкрайни дела, чувството му за вина, на което отчаяно се съпротивляваше и по цели нощи търсеше доводи в своя полза, всичко това бе изтеглило бавно нервичките му... Но нищо, казвах си, като се погрижа за него, той ще се успокои... В края на краищата човек на нашата възраст не може да бъде съвършен... Заробила се заради него, мъчех се да отгатвам желанията му, да му угаждам... Водех го по болници, изписвах му лекарства от чужбина... Понякога той се просълзяваше. От безсилие, че няма начин да ми се отблагодари... Защото той беше безсилен и в друго отношение... Мога да говоря всичко, нали? — въздъхна, театрално закри с длан очите си.

— Всичко, което е истина, Фани — напомних ѝ.

Тя възприе думите ми като благословия.

— Не беше мъж — каза. — Дотолкова не беше, че понякога се усъмнявах дали изобщо някога е бил, разбирате ли?... Имаше желание, но то по-скоро беше стремеж да надмогне себе си... Плачеше. Жалка работа! — тя разтърси ревера си. — Ставаше груб... Неописуемо груб. Като компенсация на хилавостта си... В такива моменти нали разбирате... Ужасно! Унижаваше ме... Садист! Проклинах се, че съм свързала съдбата си с такъв човек... Проклетисвах късмета си. Чудех се какво да правя... Защото аз все още бях жена в силата си... Жена. И тогава край нас се завъртя Евдоким.

— Преди това не ви ли навестяваше? Не са ли били приятели от по-рано?

— Възможно е — промърмори замислено тя. — Не знам... Но аз едва тогава го забелязах... Един нахален, лъстив котарак. Мъркаше и ме дебнеше. А като че ли и Иван едва тогава го забеляза. Сърдеше се... Още щом Евдоким се показваше на вратата, съпругът ми ставаше

нервен. Вдигаше скандали за какво ли не, правеше ме на пет стотинки... И това още повече насърчаваше Евдоким... А накрая... Знаете ли, накрая — срам ме е да си спомня дори, — след като ми наприказваше каквото му дойде наум, Иван ставаше и излизаше... Оставяше ни сами. Тласкаше ни към греха — правете каквото знаете! — а в него засядаше, затвърждаваше се чувството, че е жертва, че цял живот е бил жертва — неразбран, отритнат, несправедливо обвиняван и изоставен. Това му доставяше удоволствие... Страдалец, нали разбирате... Отначало аз си мислех, че ни поставя клопка: връща се, заварва ни в неудобно положение, скандал, развод и така нататък, а той — светец... Ала по-късно забелязах, че след тези бягства той се завръщаше успокоен, пречистен... Добър, внимателен. Все едно — нищо не е било... И накрая не издържах. Оставих се Евдоким да ме прелъсти... Затворих очи и се оставих. Всичко в мен виеше, жадуваше отмъщение... Дори да е клопка, мислех си, дори да ни хване сега, още по-хубаво, по-добре ужасен край, отколкото ужас без край... И така заживяхме. Модерно семейство, няма що...

Фани се задъха. Думите я бяха изтощили.

— И тогава — продължи с усилие, преглъщайки често: — Евдоким взе да става настоятелен... Идваше по няколко пъти на ден, изобщо не се съобразяваше с присъствието на Иван, забравяше всяка предпазливост. Увещаваше ме да оставя мъжа си, да се оженим... Ти си жена за мен — казваше. Чертаеше грандиозни планове, съблазняваше ме... Аз не се съгласявах — хайде сега, на стари години циркове... Като пубертетите. Накрая той ми предложи да го убием...

— Да убиете Иван? — помъчих се да уточня.

— Да — поклати глава отчаяно.

— Той... имаше ли някакъв план, или просто така си го говореше?

— Ще ви кажа... — замисли се, стрелна ме с измъчен поглед. — Да почина малко все пак?

— Разбира се — великодушно магнах. — Закъде сме се разбързали...

Тя стана, помая се из хола, отиде в кухнята. Чу се шуртене на чешма...

— Да ви спретна едно кафенце? — предложи вяло.

— Не, не, благодаря...

Влезе в хола, отпусна се върху креслото и примижа ожесточено, свивайки устни, сякаш се мъчеше да възпре набъбващите под клепачите ѝ сълзи...

— Предлагаше ми — подхвана глухо — да дам някоя вечер на Иван повече рудотел, за да заспи дълбоко... Мъжът ми и без това всяка вечер пиеше по едно хапче, аз трябваше само да прибавя още едно или две и после да извикам Евдоким... Той щял да свърши останалото. Но как, ужасявах се, как така — жив човек е, помисли! Жив, ама защо? — смееше се той. — Само да мъчи и нас, и себе си... При това, казваше, той нищо няма да разбере, нищо няма да усети... Ще... притисна възглавницата върху лицето му и след минута — край! Може да му се мерне така... че сънува лош сън... И докато разбере — сън ли е, истина ли? — всичко ще бъде свършено...

Отворила широко очи, тя ме наблюдаваше с изцъклен поглед. Бях сигурен, че не ме вижда — върху ирисите ѝ проиграваха отдавна забравени, ужасяващи сенки...

— Доста ви е струвало всичко това — промърморих.

— Накрая не издържах — въздъхна тя, — изпъдих Евдоким. Казах му да се маха, да не ми се явява вече. Но той... като луд — все едно и също си знаеше, все едно и също ми говореше, настояваше... Ти, казваше, само замини някъде, аз ще свърша всичко. Полудях. Вече се страхувах и за себе си. Една вечер го изгоних с ритници в присъствието на Иван. Предупредих мъжа си — няма да го пускаш да припари на прага... Той уж се съгласи, но... мека Мара — не издържа... Понякога ги заварвах заедно... Наистина много рядко... А и Евдоким престана да ме задиря. Поуспокоих се... Помъчих се да забравя... И наистина като че ли забравих. Често отсъствах от дома, ходех по няколко смени на почивка... Нова среда, нови познати... Отдъхнах си... Даже си помислих — дали приказките на Евдоким за убийството не бяха само пъчене, за да ме убеди, че за мен е готов на всичко... И когато това се случи...

— Смъртта на мъжа ви?

— Да. — Фани изсърба набързо признанието си: — Когато това се случи... дори и тогава не помислих за Евдоким. Смятах, че бащата на онова... осакатеното момче, се е решил на тая отчаяна стъпка. Бях сигурна, че и той... И така казах на вашите хора. Но после, като размислих...

— Усъмнихте се?

— Почти съм убедена — поклати решително глава. — Но беше минало време... Защо да разравям миналото...

— И това ви устройваше?

— Устройваше?

— В смисъл — бяхте се освободили от един кошмар, не ви се искаше да го изживявате отново...

— Да, да... Нещо повече — тихомълком продадох апартамента, покъщнината — всичко, и избягах... В друг квартал, под наем, никой да не ме знае къде съм, да не ме търси...

— Страшна история — въздъгнах. — Едно ме учудва само... След смъртта на мъжа ви — независимо от това кой го е убил... Евдоким би трябвало да се чувства улеснен в атаката си към вас... Да бъде по-настойчив... А той нито веднъж не ви е потърсил.

— Защо сте толкова сигурен? — усмихна се криво тя.

— Но нали сама казахте.

— Да, първоначално се страхувах, а след това... Направо повреди телефона. Но аз бях категорична.

— Благодаря ви — надигнах се. — Нямате си представа колко много ми помогнахте...

— Но аз... — трепна като събудена, — в нищо не съм сигурна.

Бе усетила, че се е увлякла, и бързаше да се измъкне.

— И това, което казахте, ми стига — усмихнах ѝ се. — Ако се наложи, ще го повторите още веднъж пред следователя.

— Защо? — погледна ме измъчено. — Не е ли достатъчно?...

— Всъщност — да... Ще се помъча да убедя следователя. Но утре ще мина към вас, за да подпишете показанията си.

— Готово. Само... обадете се, преди да тръгнете.

— Разбира се — усмихнах се, идеше ми да я щипна по бузата. — И ще чакам картичка от Виена.

— Непременно. Никога няма да забравя добрините ви... А Запрян... открихте ли го?

Въпросът ѝ буквално падна от устните ѝ, прошумоля край краката ми като влечуго. Застинах, за да не го настъпя.

— Почти — рекох небрежно. — Ако не си тегли куршума, в най-скоро време ще го спипаме...

— Това... за куршума — поколеба се, — възможно ли е?

— Почти — въздъгнах. — Куршум и прощално писмо с признания и разкаяния...

— Този Запрян — поклати глава, — да му се не надяваш.

— Тъмна е душата на човека — погледнах я в очите, позасмях се. — И внимавайте... Мъжете са вашето нещастие...

— Така е — побърза да се съгласи. — Може би защото винаги съм била всеотдайна към тях.

— Време е да помислите и за себе си — посъветвах я на сбогуване.

След като го запознах с показанията на госпожа Фани, Евдоким дълго бесня. Изчаках го да се успокои, налях му кафе и мълчаливо подхвърлих към него топче листа.

— Пиши — казах. — Всичко... както си е било.

Той ме изгледа със смрачаващ се поглед, въздъхна. Нахвърля няколко реда, смачка листа, захвърли го... Личеше си, че писането не му, е по сърце. Пухтеше, задраскваше, ругаеше писалката. След около час масичката пред него беше осеяна със смачкани страници. Той ми подаде листа, изшарен с разкривени, несигурни букви, и рече:

— Това е... Може и да има още нещо, но не си спомням. Ако ме питате...

— Момент — рекох, опитвайки се да разчета криволиците му.

Той признаваше връзката си с Фани, но подчертаваше, че госпожата е проявявала инициатива, тя го е търсила и го е предизвиквала, тя го е уговаряла да убият Иван, задушавайки го с възглавницата, докато спи. За по-сигурно предлагала да върже мъжа си с въже. Ужасен от внушенията ѝ, той побягнал презглава, заминал за няколко месеца на село. Посочваше точно годината и месеците. Като се върнал в София, тя вече се държала с него така, сякаш изобщо не го познавала. И той си отдъхнал...

— Добре де — погледнах го откровено. — Би ли ми обяснил как тази жена — все пак на възраст — успя да те прелъсти? Точно тебе, дете изобщо не можеш да се оплачеш от липса на дамска компания...

— Тя притежава едно качество — сви замислено устни Евдоким. — Не зная как да се изразя... Някакъв особен род отстъпчивост, която увлича. Колкото и да си уморен, скапан и никакъв, успява да те убеди, че си страхотен, че от теб по-страхотен няма... Обгръща те отвсякъде, превръща те в част от себе си. Отначало това не е чак толкова лошо — удобства, брат, трябва само да протегнеш ръка, проблеми — никакви... А като се усетиш и дадеш заден ход, тя пак не се сърди, не протестира — отново отстъпва... Като блато. Като тиня... Уж мека, податлива, а те

обсебва... Давиш се — без капчица воля за съпротива, без капчица сила...

— Да оставим настрана усещанията? — въздъгнах.

— Ужасни усещания! — настоя той. — Кошмар... Искат ти се да тичаш, да се спасяваш, а краката ти се подгъват...

— Тя предлагала да върже Иван — рекох. — Но как? Нали и без това не са се разбирали? Насила? Едва ли би могла да го надвие... А той сам да се съгласи, е невероятно. Здрав, прав мъж и — ела, мечко, изяж ме...

— Да, но се е съгласявал.

— Съгласявал се е? Сам...

— Точно така — сам. Иван имаше проблем... как да се изразя... със секса... Комплексаджия. Измъчваше и себе си, и госпожата. Винаги можех да позная кога са правили опит да се любят — тя изглеждаше така, сякаш се е промъквала през фронтовата линия...

— И по-точно?

— Проскубана, насинена яко... Не е за разправяне. И козметиката не ѝ помагаше.

— Това... — поколебах се. — Какво отношение има...

— Има — прекъсна ме той, погледът му побягна встрани. — Срам ме е дори да го кажа...

— Хайде — окуражих го. — Мъже сме...

— Фани се съгласявала да прави любов с него само при положение... че е вързан — изтърси Евдоким, сгърби се, понечи да плюе, но видя килима под краката си и се отказа. — Извратени хора...

Последните думи прозвучаха някак непривично в устата му. „Е, да де — помислих си, — и извратеността си има степени...“

— Наистина — рекох. — Чудно ми е само... Как... Защо Иван е отстъпвал пред прищевките ѝ?

— Къде ще ходи! — сви презрително устни Евдоким. — Отначало се дърпал, но тя настоявала: „Толкова ли ми нямаш доверие? Значи нямаш ми доверие?“ И той капитулирал...

— Това тя ли ти го каза?

— Тя... Смееше се: „Бунак! Остава се да го вържа за едното доверие... Мога да правя с него каквото си искам...“

— Значи... тя е споделяла всичко с тебе?

— За да ме спечели — усмихна се кисело той. — Кой знае какво пък бе намислила да прави с мене. А като ѝ избягах, вече не ме и поглеждаше... Но аз имам сигурно доказателство, че тя го е убила... — Или поне — че е участвала в убийството...

— Какво доказателство? — погледнах го скептично.

— Аз зареждам със стока почти всички магазинчета за кинкалория в София... Два-три месеца след смъртта на Иван стоях в едно такова магазинче на пазара в „Красно село“ и гледам — отвън минава Фани... Посочих я на продавача: „Виждаш ли я? Вода ненапита, а ще те продаде и ще те купи, без да усетиш.“ „Познавам я — отговори ми той. — Нищо не разбира от домакинство.“ „Че откъде я познаваш?“ — попитах го. „Идва да си купи въже за простирание — каза той. — И вместо да си вземе от капроновите, налетя на конопените... Ама, госпожа, викам ѝ, тия са за строежите или за село — да си връзват добитъка...“ „Точно такова ми трябва“ — засмя се тя и си го купи...

Евдоким се задъха, гледаше ме многозначително.

— Е, и? — усмихнах му се.

— Иван го намериха вързан точно с такова въже — изпухтя той.

— А ти защо не се обади тогава в милицията?

— За какво да се обаждам? — обърка се той. — Всичко беше свършило... Така бе по-просто... За мен. Инак... ще се разрови историята, пак ще се стигне до моя милост... Не можех вече, не издържах... А и знаех, че срещу Фани нямате никакви улики...

— Да — въздъхнах, — не се откриха никакви следи... Нито от пръсти, нито...

— И как ще откриете? — усмихна се кисело той. — Не ви ли направи впечатление — тя винаги е с ръкавици... Пази си кунките от зарази...

— Би ли ми казал името на онзи продавач? — махнах безгрижно.

— Да. — Той ми издиктува името и адреса му. Личеше, че добре си познава клиентелата.

— Едно ще ви кажа накрая — въздъхна той. — Запомнете го. Фани не е нормална, тя е жена мършлякчия...

— Какво ще рече това?

— Така селяните наричат животните и човеците, които налитат на мърша... Лешоядите... дете не нападат здравите, силните същества

— могат да си изпатят, — а издебват болните, почти умрелите... Ние им викаме за по-изискано санитарии на природата. Разбрахте ли?

Кимнах мълчаливо.

Следващите няколко дни просто се накамариха един връз друг — кой от кой все по-нервни и напрегнати. Тъкмо бях седнал да си подреждам документацията, и ми се обади бай Делчо от Коматково. „Запрян беше тука — занарежда старецът. — Казах му, че го търсите... Посъветвах го да дойде при вас... Дадох му, телефонния ви номер.“

— Е, много хубаво — въздъгнах и почувствах как гърбът ми изстива. — Какво търсеше в Коматково?

— Нищо — възкликна зачуден старецът.

— Нищо ли? — озлобях. — Ама съвсем? Просто пристига, изтъпанва се на мегдана, стои и ви гледа умно...

— Е, не беше така — прихна бай Делчо. — Нахълта, вкъщи един такъв... окаян, сякаш змии го бяха гонили до прага...

— Може и да са го гонили — процедих. — Няма по-люта змия от гузната съвест... И какво? Пристига и вика — здрасти?

— Да, вика здрасти и иска пари... Дай някой лев, че съм закъсал... Хвърлих му една стотарка и рекох: „Бягай веднага в София, обади се на този телефон, хората земята прориха да те търсят...“

— А той?

— Веднага отпраши. Спря една кола и отпраши...

— Към София ли?

— Да, но това не е всичко. След час пристигна тука друг другар... много особен, и пита за Запрян... Не знам дали не сбърках, но помислих, че е от вашите.

— Един такъв, рошав?

— Да, рошав... Това ме усъмни, защото знам, че вашите са подстригани. Рекох му: „Бързай, Запрян току-що замина...“ И онзи отпраши подире му.

— Благодаря ти, бай Делчо — изпъшках, помъчих се да прикрия разочарованието си. — Ти как си, бива ли те?

— Слава богу — промърмори той, — държат ме краката.

— Бъди жив и здрав! — благослових го.

Извиках Савата и Коста, без много предисловия ги пратих да гонят Михаля към Коматково. Помъчих се да си довърша работата, ала целият бях като на тръни. Представих си отчаяното бягство на Запрян. В изнуреното му, безчувствено тяло сега навярно мъждукаха само дивият животински ужас и инстинктът за самосъхранение. Представях си фотографа преследвач, за първи път някой бе рискувал да му постави задача и той се бе устремил неистово подире ѝ, залагайки себе си. Познавах добре този хазарт — и аз бях минал през него, — разбирах го. Нещо извечно тъмно, лудо и съдбоносно се долавяше в това бягство — преследване. Запрян не беше убеден, че фотографът е от нашите служби, а фотографът не знаеше за какво точно издирвам Запрян, но единият бягаше сякаш от смъртта, а другия го гонеше като дивеч. Кой знае как се бяха засекали, кой знае какво се беше случило между тях. Страхувах се да помисля какво би станало, ако някъде се застигнат. В бясното им топуркане се криеха хиляди непредвидени опасности. И за всичко, естествено, трябваше да отговарям аз.

* * *

Събрах бумагите си, помолих полковник Кирилов да ме приеме. „Слизай веднага!“ — нареди той.

Разгърнах папките на масата пред него и се помъчих отново да вържа историята, така както си я представях. Анализирах факти, епизоди от живота на Фани и Запрян, свидетелски показания, нахвърлях набързо портрети, реконструирах ситуации, тълкувах мотиви... Стараех се да бъда точен и изчерпателен като на изпит. Струваше ми се — никога не съм докладвал по-детайлно и убедително, а върху физиономията на началника все по-отчетливо се настаняваше досадна угриженост... „Може би приказките ми нещо не са в ред — помислих си. — Може би съм прекалено припрян и нервен... Не трябваше да му се явявам сега, когато целият съм на нокти от притеснение...“ И не щеш ли — наистина започнах да заеквам. Лицето на полковника се набръчка от гримаса на нетърпение. Явно не ме слушаше.

Претупах надве-натри изложението си и замълчах с чувството на обречен.

— Виж какво, момче — въздъхна Кирилов. Това „момче“ не предвещава нищо хубаво. Той прехапа устни, навярно се укори за неволно изгърваното обръщение. — Виж какво... За това, че си посъбрал факти около загадъчната смърт на първия съпруг на госпожата, навярно ще те похвалят. За това, че разработи идеално кандидат-жениха от Виена, пак ще те похвалят. Та ти буквално им го поднасяш на тепсия... Но за това, че все още не си приключил с „нашето“ убийство, ще отнесеш такава кавга, че ще запомниш завинаги кога и как си се отплесвал...

— Не съм се отплесвал — смотолевих. — В тази история всичко е вързано...

— Твоя задача беше да я развържеш — процеди той, изправи се.

— Развързката е по пътя — изправих се, докладвах му за съобщението от Коматково.

Полковникът ме изслуша внимателно.

— Не ми се вярва — рече. — Доброволните сътрудници винаги са били от полза, но никога не са свършвали цялата работа...

Прибрах се в кабинета си с чувството на сгълчан ученик. Струваше ми се, че тази чисто ученическа плахост и несигурност са ме съпътствали цял живот, дори когато съм се преструвал на нахакан. Само с мен ли е така? — питах се. — И защо? Може би — отговарях си — защото животът ми бе фрашкан с изненади, коя от коя по-неприятни... Може би защото свикнах да ги очаквам, може би защото не съм съвсем сигурен дори когато би трябвало да съм, защото отрано узнах, че животът е по-железен и от най-желязната ни логика...

Ровех се някак сомнамбулно из папките с надеждата да открия някоя пропусната нишка или податка, която да дообогати, да допълни версията, нанизваща се мудно в съзнанието ми... Не можех да се съсредоточа. Госпожа Фани ми звънеше през пет минути. Принудих се да оставя на телефона Мони, а аз се преместих в стаята на момчетата. Госпожата не се задоволяваше с тривиалните обяснения: „Няма го. Излезе.“ Истерично настояваше да се срещнем, да разговаряме, накрая стигна и до злепоставящите ме обяснения: „Ако не ми се, обади, ще продам мерцедеса другиму...“ Знаех — не мисълта за колата я гони, а смътният ужас: защо се бави разрешението за граждански брак с Енгелман, какво се е случило, нали ми обещаха? Е, сестро, мислех си, сега не само на тебе ти е нервно.

Савата ми се обаждаше по няколко пъти на ден, за да ме уведоми, че е по следите на Запрян и фотографа, но все още не ги е открил. Не настояваше за указания, пък и мисля, че не очакваше да му давам акъл в тази почти безнадеждна обстановка. По-скоро му се искаше да ме успокои.

А аз все ровех папките с упоритостта на смахнат. След като ги бях прелистил вече няколко пъти подред, захванах да ги разгръщам отзад напред... През последните дни не бе се случило нищо интересно и необикновено... Най-впечатляващо бе показанието на Евдоким за комплексите на Иван и за лешоядните инстинкти на госпожата... Записах си ги на един лист — едното бе вързано с другото, и продължих. Дълго прелиствах — нито един ред не подкрепяше, не противоречеше, не контактуваше с този факт... И така стигнах до разговора си с Венка, първата съпруга на Игнат. Разказвайки за героичните му пози, тя няколко пъти бе употребила думата мания, налудничавост... И аз я бях употребил, дори бях обърнал внимание на момчетата върху тази подробност. А ето че сега думите на Венка и на Евдоким се впиха в мозъка ми, скачиха веригата, лампичките светнаха...

Извиках веднага Мони и Марко, направихме набързо списък на всички лечебни заведения за психични заболявания, разпределихме си ги и хукнахме.

Вечерта се събрахме. Мони бе открил името на Игнат в журналите на Клиниката по нервни болести към Медицинска академия. Факсимилираната страница не съдържаеше кой знае каква информация: Игнат Стойнов Мичев, години 65, занятие пенсионер, първичен преглед — 26 януари 1988 г., оплаквания — нервност, възбудимост, предполагаема диагноза — неврастения, подпис на лекаря... И нищо повече.

— Четири месеца преди гибелта му — промърморих умислено. — Едва ли е било само неврастения... Прекалено е банално за неговия случай.

— И аз това си помислих — кимна Мони. — Издирих лекаря. Позната история — Игнат бил приятел с баща му... Бащата се обадил и сина — така и така, приеми го веднага, да не чака... Игнат на самия преглед се държал смутено, споделил, че от време на време изпада в доста странни състояния — сякаш се прераждал в друг човек и ги

говорел и вършел едни, дето не са за разправяне... После идвал на себе си и се питал — аз ли бях това? Потрисал се от страх... Този страх все по-дълбоко засядал в него. Лекарят му предложил да остане за известно време в клиниката — да го изследват, но Игнат отсякъл: „Дума да не става!“ — и си тръгнал. Все пак на вратата се поколебал, попитал: „Какво ми е, докторе?“, и помолил: „Дай ми нещо да се оправя...“ Лекарят вдигнал рамене — препоръчал му разтоварващ режим, предписал му транквиланти... И това е. Игнат повече не се е весвал там.

— Добре де — замислих се, — лекарят нищо не е казал на Игнат, но от оплакванията му не е ли могъл да стигне до някакъв извод относно диагнозата?

— Да — рече Мони. — Според него става дума за началото на маниакални пристъпи...

Сутринта ме очакваше любопитна изненада. Женихът от Виена, изглежда, бе усетил нещо подозрително в забавящото се разрешение и бе решил да замине. Късно вечерта запазил място в самолета за себе си и за фрау Лудвиг. Колегите ме канеха да присъствам на изпращането. „Хубаво, че се сетиха все пак — помислих си, — макар и в последния момент...“ Метнах се на колата и отпраших към аерогарата.

Курт Енгелман, секретарката му и госпожа Фани пиеха кафе. Докато фрау Лудвиг отръскваше невидими пращинки от фантастичната си пазва и мълчеше притихнала, шефът ѝ и Фани надигаха нервно чашките си, гледаха се някак особено, напразно правеха опити да се усмихнат: по страните им пробягваха неловки тикове. Лицата им, сковани и изпръхнали от напрежението, рискуваха да се изсипят в skutите им като престояла юфка. Очите на Фани бяха изсъхнали, зениците ѝ тъмнееха — същински отверстия. Всеки човек и всеки предмет, попаднал в грапавите им усойни кратери, се чувстваше неудобно.

— След няколко дена — продума Енгелман — ще получиш съобщението, сигурен съм...

Тя мълчаливо поклати глава. Жестът, който при всички други случаи би означавал потвърждение на думите му, сега някак хладно и иронично питаше: „Вярваш ли си?“

— Биеш ми телеграма — продължи Енгелман, сякаш не бе забелязал реакцията ѝ, — пращам ти билет за самолета и край.

Тя отново поклати глава. Едно кратко и енергично „не“, което напираше да предизвика, да изчопли от неизвестността така дълго очакваното, мечтано и жадувано „да“...

— Хайде — изправи се Енгелман.

— Има още много време — погледна го тя със зъл присмех.

Уж го успокояваше, а в душата ѝ ехтеше ехиден кикот — тя се гавреше със страха му, със стремежа му по-скоро да се измъкне.

— Да — каза той, — но после става една блъсканица... Не обичам да ме блъскат...

Спогледахме се с колегите — откъде знаеше той какво става после?

Фрау Лудвиг се изправи — сега всеки жест, всяка крачка на шефа ѝ бяха нейни. Страхът му — също. Знаеше, че е странично лице в тая история и нямаше защо да се рискува.

Бавно преминаха в залата за изпращачи, тътрейки лениво подире си багажа — дузина чанти и сакове. Фани стискаше отчаяно олющеното куфарче, фрашкано с долари. Спряха пред самия пропуск, на който милиционерът проверяваше паспортите и билетите. Курт Енгелман въздъхна, вдигна рамене. Жестът му би трябвало да означава съжаление, но в него се долови ирония: „Дотука, мила!“ Под отпуснатата му поза прозираше трудно прикривано нетърпение. С огромно усилие на волята се сдържаше да не побегне и с един скок през тълпата да се озове оттатък — по-далеч от очите на Фани, които сега болезнено засмукваха плътта му, по-далече от хилядите опасности, от страховете си, — в онзи свят, който си беше негов... Господжата пристъпи и сега вече всичко в нея — кожата, ставите ѝ, роклята ѝ дори — скриптеше от напрежение. Физиономията ѝ се сгърчи и подавайки му куфара, тя зашушна припадничаво през плач: „Знам... знам... Ще ме излъжеш... Знаем...“ лицето и почти се долепи до неговото, с погледа си искаше да прогори очите му, да го закълне „Не ме опропастявай... мен, бедната!“ За миг Енгелман се стъписа пред порива ѝ и за да го спре някак, изръмжа — „Стига!“ — на чист български... В същия миг езикът му ужасен се заплете в зъбите му и той инстинктивно притисна устни към шията ѝ, прегърна я, а всъщност прикриваше сянката на изгърваната дума, заглушаваше ехото ѝ, изтриваше следите ѝ от устните си... Дълго стояха така, прегърнати по принуда, изтръпнали... Фрау Лудвиг пристъпяше неловко от крак на крак.

Търговецът се посвести най-сетне, озърна се — никой не го наблюдаваше, хората се суетяха наоколо, свикнали с кратките еуфории при изпращането, никой не им обръщаше внимание...

— Не ми късай сърцето, скъпа — каза на немски и побърза да се извърне. Очите му срещнаха укорния поглед на Фрау Лудвиг: „Видя ли какво стана!“ Той сви устни, сграбчи багажа си, тръгна.

Госпожа Фани дълго гледа подире им — дали все още се надяваше на някакво чудо? — по страните ѝ се стичаха мълчаливи, оскъдни сълзи, изтръгнали от душата ѝ омерзението и ненавистта към целия свят. Извърна се и пристъпи боязливо, протягайки крак, сякаш опитваше здравината на пода.

Двайсетина минути по-късно Курт Енгелман и спътницата му бяха задържани на митницата. Търговецът направи опит да протестира: „Декларирал съм валутата си на влизане! Какво от това, че е с десетина хиляди повече... Сигурно съм сгрешил при броенето...“ Ленива пот покри лицето му... „Готов съм да платя глобата — настояваше той, — но да не изпускам самолета... Чака ме бизнесът ми...“ „Вашият бизнес свърши! — казаха му. — Изпуснахте самолета завинаги...“ Той се вцепени, погледът му се изостри. „Не виждам причини!“ — изсъска. „Ако нямаше причини — казаха му, — нямаше да се криете повече от четиридесет години под името Енгелман...“

Белезниците щракнаха върху китките му. Асен Каменов, палачът отпреди Девети, потегли сгърбен към арестантската кола.

Срещнах се с Теодосий Маритов, който своевременно бе се завърнал от Виена и сега премисляше перипетиите си в килията.

Минута-две се гледахме мълчаливо.

— Убедихте ли се — попитах го, — че работата не е никак проста.

— Да — кимна той, сгърби се и като отбягваше погледа ми, додаде: — Направо се задушавах от страх да не стане някой фал и ония да ме вземат на мушка. Имах чувството, че непрекъснато съм под наблюдение...

— Почивайте — изправих се и преди да си тръгна, му заръчах: — Ако се сетите още нещо, дори и да считате, че е маловажно — извикайте ме...

Затворих се в кабинета си и се отдадох на размисли. Мъчех се да прогнозирам предстоящите няколко дни. Чувствувах се безкрайно уморен, в главата ми тътнеше. Виждах финаша, ала едва-едва се тътрех към него: „Веднъж да издържа! — заричах се. Веднъж да се свърши!“ И май единствено погледът ми, вкопчен конвулсивно във финаша, ме удържаше да не падна.

На няколко пъти ми се обажда Савата — суетяха се с младока из Витоша, обикаляха хижите, гонейки налудничаво сенките на Запрян и фотографа. За последен път бяха попаднали на следите им във Владая.

Привечер, когато вече мислех да си тръгвам, телефонът звънна. Вдигнах непредпазливо слушалката, залепих я и в следващия миг някой сякаш бръкна с пръст в ухото ми. „Елате! Идвайте веднага!“ — непознат глас стържеше като абрихт бюрото, върху което бях изтървал слушалката. „Кой е?“ — изкрещях над нея. Мина доста време, докато разбере, че ми се обажда ватманката.

— Запрян се върна още следобед и легна да спи — викаше тя. — Тъкмо излизах да ви съобщя, и на двора висна някакъв непознат. Изглежда доста страшен. Гледа към съборетината ни, нещо пресмята, като че ли ще я вдига във въздуха... Чаках го, чаках го да се разкара —

не ще... Хайде, викам си, Тони, работата става дебела, измъквай се... И на стари години — представяте ли си — през прозорчето откъм задната страна, като крадла...

— Добре — въздъгнах и сякаш цялата ми плът окапа, свлече се в краката ми като дреха. — Връщайте се там и ме чакайте.

— Страх ме е! — изви тя.

— Чакайте ме на улицата — уточних и прекъснах разговора.

Взех един милиционер със себе си. Марко и Мони бяха заети с наблюдението на госпожата — и полетяхме с колата към Лозенец. Спряхме на адреса, озърнах се, ватманката не се виждаше никаква.

Нямах време за губене, втурнах се в двора и докато тичах, долових смътен шум, сякаш някой месеше тесто: бяхтеше го яростно, пъхтеше, проклетисваше... Едва различих двамата мъже, които се търкаляха по калдъръма. Бяха се наврели чак в люляковите храсти. Спуснах се към тях, без да разсъждавам, опитах се да издърпам фотографа, който тъкмо бе възседнал противника си, но получих такъв удар в зъбите, че сини пламъци като от спиртник заиграха пред очите ми... Запрян използва объркването ми, скочи и хукна. Последвахме го и преди да излезе на улицата, го спипахме. Съпротивата му бе кратка. Белезниците защитиха китките му. Той омекна. С помощта на милиционера го вкарахме в колата.

Фотографът имаше наистина страшен вид: брадясал като хъщ, изпосталял от глад и умора.

— Защо не се обадихте... че сте вие — поклати укорно глава. — Можех да ви пречукам...

Гласът му прозвуча с непривична, нехайна надменност. От фотографа, който само допреди месец тичаше по редакциите да се утвърждава, много малко нещо бе останало. Пред мен стоеше съвсем друг човек. Супермен...

— Каталясал си — промърморих. — Съжалявам...

— Ще ида да си отспя — рече той. — Търсете ме най-рано утре, към девет.

И тръгна. Мъчеше се да стъпя уверено. От походката му лъхаше презрително пренебрежение — към света и към себе си, — което изглеждаше смешно, но му отиваше.

Запрян се държеше като див звяр. Стрелкаше ни изпод вежди, погледът му — уж унил и помътен — скачаше пъргаво от предмет на предмет. Стори ми се — ако за миг се обърна, въпреки че той самият падаше от умора, би литнал като птица и оттук-оттам би намерил пролука, за да припърха далече в нощното небе.

Стоварих с всичка сила папките пред очите му:

— Ето, виж... — рекох. — Потрудили сме се. Тук е събрано всичко за смъртта на Игнат. Само ти ни липсваше...

Той прехапа устни, за миг се озлоби, скулите му проиграха. После въздъхна, раменете му се смъкнаха и всичко в него се отпусна, предаде се, сми се.

— Знаех си — поклати съкрушено глава. — Ще ме накиснете... Понеже няма друг виновен и понеже аз съм такъв-онакъв, нали...

— Слушай — казах. — Хич не ме интересува какво знаеш за себе си и какво си мислиш. Интересува ме нещо несравнимо по-простичко — къде си бил, какво си правил, какво си чул и видял... Ето това... Нужна ми е истината.

— Истината е мръсница — усмихна се криво той. — Мръсна мръсница! Усмихва ти се и обещава, а като загазиш — изчезва, никаква я няма. Заради нея, кажи-речи, цял живот изкарах в затвора... Мъчех се и чаках кога ще ѝ кефне, мамка ѝ, да излезе наяве, да се обади... И като излезе — какво? — битият си е пак бит, нали... Нищо, виках си, поне сега да ми я признаят, поне накрая да поживея като хората. И пак... — прехапа устни, махна безнадеждно.

— Какво пак? — опитах се да го подсетя.

— Пак нагласена работа — погледна ме спокойно Запрян, „Хайде да не се будалкаме!“ — внушаваше ми. — Пак аз трябва да изкупувам чужди грехове...

— Нямам време да се надприказваме — предупредих го кротичко. — Кой какъв е, защо е, откъде е — това са второстепенни подробности... Интересува ме смъртта на Игнат. А ти си бил там...

— Бях — прекъсна ме той, прикова ме с модрия си поглед. — Така е нагласено и натъкмено, че да бъда... Но няма да говоря само пред вас. Извикайте следовател... Извикайте някой друг, който и да е... Трябва ми свидетел...

— Защо?

— Защото знам — писнало ви е от тая работа — кимна към папките. — Гледате с триста очи да се отървете от нея. В бързината, а и за по-удобно, и за по-лесно — току-виж сте ме накиснали... Аз съм подходящ... Такъв като мене ви трябва накиснат ли го, да не се обажда. А като сте двама, единият може да се замисли, съвестта му да заговори...

Поклатих глава, изгледах го — немощната му плът бе се превързала в заинатен, стегнат възел — рекох си: „Братко, дотам сме я докарали, че ако речеш — и на ръце ще те нося“.

— Искаш ли нещо да хапнеш? — попитах.

Той кимна, очите му светнаха алчно.

Позвъних в дежурната, заръчах да донесат закуска за двама. След това телефонирах на следователя и го помолих да дойде.

Запрян така стръвно се нахвърли на хляба и колбасите, че си помислих: „Дано не се задави!“ Кой знае откога не беше ял. Не отхапваше, не дъвчеше, буквално всмукваше храната и конвулсивно, на тласъци я поглъщаше като питон. Тъкмо си допиваше кафето и в кабинета влезе Кръстев.

— Това ли е... другарят? — попита.

— Да кимнах. — Запрян Горанов Христов. Убеден е, че подробностите около смъртта на Игнат са нагласени тъй, че той да излезе виновен, и отказва да говори без присъствието на следовател. Така че, добре дошъл! Сядай и слушай.

— Благодаря за доверието — поклони се Кръстев и се разположи срещу Запрян. — Само едно не разбрах — защо трябваше толкова време да бяга и да се крие...

— И аз отначало не разбрах — ухили се ехидно Запрян. — Дори когато там... в парка вашият човек ме засне, но не ме арестува, направо се шашнах... Но после усетих — така я бяхте нагласили, че да бягам и да се края... И колкото повече се крия — толкова по-виновен, нали...

— Стига — скарах му се и видях — той се присви като от удар.
— Не е нужно да се оправдаваш, нито да измисляш... Говори истината.

— Добре — въздъхна той, облегна се на дивана, притвори очи, за да устои на спомените си, и заразказва: — Когато се върнах в София и се срещнахме, Игнат даваше мило и драго да ме очовечи, да ме превъзпита... Много пъти ме е ругал, понеже на мен всичко ми беше все едно и я карах като скот. Понякога като го гледах как се пенеше, ми докривяваше. Уж толкова ме обича, мислех си, а ме наклепа навремето!... И друго си мислех — дали пак не ме работи нещо? Уж филантропия, а всъщност — клопка! И като че ли на инат се освинвах пред очите му... Правеше ми кеф да го гледам как се измъчва... Даже в дома му се освинвах, понеже знаех, че Фани ще му трие сол на главата. Тя ме мразеше, не можеше да ме гледа. А той съвсем се беше вдетинил — често се просълзяваше, прегръщаше ме и все — братко, братко... Помоли ме да му подаря нещо за спомен. Аз пак от инат му подарих онова, моето столче, върху което е изписана, кажи-речи, цялата ми несретна биография — хем винаги да му е пред очите и да не му дава мира, да не забравя до какъв хал ме е докарал, хем да ядосвам оная кикимора, жена му... По едно време Игнат взе да настоява — да сме идели в Коматково и с помощта на бай Делчо да документираме истината за оная история, която ме прати в затвора... Съмнявах се, че ще излезе нещо, каквото било — било, виках си, но същевременно се укорявах: защо пък да е така? Уж сега всички знаят истината, ама какво от това — приказки! — а в архивите пише друго. Попитах ли ги, няма да ти кажат как е било в действителност. Я нека и там да се запише истината, мислех си, че да ми олекне. И се наговорихме с Игнат да идем в Коматково. Предния ден той ми каза: „Слушай, ела заранта до къщи?“ „Защо да бия толкоз път? — учудих се. — Не може ли да се чакаме на гарата?“ Той въртя, сука, накрая изплю камъчето. „Ако си приятел — казва, — ще дойдеш. Мойта госпожа е намислила да играем една игра, не ми се ще да съм сам.“

— Точно това ли каза? — приведох се стремително към Запрян.

— Точно това — възпря ме с модрия си поглед той, задъха се, като че ли без причина, и притвори очи. — С Игнат се разбрахме така... Да се притуля в градината срещу блока им и като излязат с госпожата, да тръгна подире им, без да ме виждат... Издалече. Просто

да ги следвам, а като прекосим парка и той се раздели с Фани, да го чакам на трамвайната спирка.

— Определи ли ти час?

— Да, каза: „Ще ни чакаш в пет“. Аз вечерта се натрясках в „Тенекиите“. Като препия, спя неспокойно, мъчи ме жажда, ставам да гася варницата. Така и тази нощ... Събудих се, гледам — четири... Искаше ми се да подремна още малко, но си викам — ами ако се успя... Ще вървя — казах си, — хем спиртът ще ми изфиряса, хем няма да закъснея... Пред дома им бях в четири и половина. Запасих се с търпение, но след малко гледам — излизат. „Бре — рекох си, — мен махмурлукът ме гони, а тях — какво?“

— Носеха ли някакъв багаж? — примижах.

— Игнат мандахерцаше един найлонов плик, а госпожата — столчето ми. На врата си бе провесила фотоапарат. Почудих се — каква ще е тая тяхна игра, но нямах време за чудене — подир тях, подир тях, та до шосето под Телевизионната кула. Като го пресякоха и навлязоха в гората, спряха... Фани го прегърна... — гласът на Запрян потрепери... Мама й курвенска, само как го прегърна... Стопи го: „Хайде, юначното ми момче! Повелителю мой... Звездният ти час удари!“ Като че ли рецитираше. Гледах и не вярвах — какво беше това? Игнат стоеше смръзнат — същинска статуя. Фани извади от найлоновия плик въже, праметна го на един клон и взе нещо да връзва... Връзва тя, опъва въжетото, а на мене очите ми ще се пръснат от напрежение — какво прави тая кучка? — храстите ми пречат да виждам добре, а като видях, сърцето ми застина, откачих... Там... се люшкаше бесилка. Истинска... Фани се усмихна на Игнат. „Така ли?“ — попита го. „Точно така“ — каза той. Тя постави столчето под клона: „Хайде! Кураж!“ Игнат тръгна да се качи, поколеба се, озърна се. Сякаш чакаше някого... или нещо... не знам, не разбрах. И като не го дочака, погледна измъчено към жена си и рече: „Е, хайде сега... Като децата...“ Тя го погледна зачудена — за първи път той не бързаше да изпълни желанието й, не се втурваше да й угоди... „Страхуваш се?“ — възкликна... Игнат не й отговори, само поклати глава... „Страхуваш се!“ — ококори се тя и прихна. Смееше се като луда, съскаше в лицето му: „Страхливец! Страхливец!“ Сякаш бе открила нещо много важно и бързаше да го разгласи. Потупа го великодушно по рамото: „Е, добре... Хубаво! Разбирам те! Ние всички се страхуваме, но защо ти трябваше

да се правиш на герой? Исках само да ти видя акъла — въздъхна, наведе се уж да вземе столчето и продължи: — Затова не те обичат хората и ти се присмиват... А аз — глупачка! — разубеждавах ги: Не е такъв човекът... Сега вече знам... Лицемер! Да не си посмял да ми се изпъчиш...“ И тогава Игнат побесня, изтръгна столчето от ръцете ѝ, развика се: „Не ме е страх! Не ме е страх! Ето — виж!“ Покатери се, разтегна клупа, надникна в него като през прозорец: „И никога не съм се страхувал!“ — давеше се... „Не можеш да ме излъжеш вече!“ — усмихна му се тя. Изглеждаше тъжна, като че ли готова да заплаче, някак любовно изпъгна якето му, погали го... Погледна към лицето му. „Не те лъжа! — проплака той. — Виж!“ — затегна клупа на шията си, притвори очи... Тогава... тогава тя изведнъж се вкопчи в краката му, увисна се, ритна столчето... Клонът изпраця. „Аааа!“ — извика Игнат, запосяга към въжето... Викът му потъна като в чувал...

Запрян замълча. Преглъщаше често, разтриваше ожесточено адамовата си ябълка, така я разтриваше, сякаш онази заран въжето бе притегнало неговата шия.

— А вие? — успях да попитам. — Вие какво направихте?

— Аз? — погледна ме сепнато Запрян. Бавно се отърваваше от спомена си. — Аз изкрещях... Обърнах се... нещо в мен изскърца, сякаш се счупих наполовина. Хукнах...

— Хукнахте! — примижах. — А можехте да го спасите... Като видяхте накъде отива работата...

— До последния миг мислех, че е игра... Пък и той така бе казал — „ще играем една игра...“

— А когато се озърташе, не разбрахте ли, че ви е викал на помощ. Достатъчно е било само да се покажете. — А когато тя ритна столчето? И това ли ви се видя игра? Не ви ли хрумна, че можете да изтичате, да го повдигнете. Сега човекът щеше да е жив... — и се задъхах.

Попитах се: „Защо? Защо се косиш, нали вече всичко е свършено“ — потърсих оправдания за гнева си — „никога нищо не свършва с една смърт, с една подлост, с едно предателство, всичко на този свят е нанизано здраво — животът и смъртта и така нататък...“

— Това не помислихте ли? — додадох глухо.

— Не! — погледна ме откровено той и по погледа му разбрах, че това „не“ е едно ясно, изцъклено „да“, затаило в сърцевината си

горчива ирония, едно „да“, което за нищо на света няма да излезе наяве и нито ласкателствата, нито добронамерените внушения, а и най-хитроумната житейска алхимия, не ще го подмамят да заяви чистосърдечно себе си... — Не! — поклати упорито глава. — Тичах... Единственото, което кълтеше в мене, бе: „Игнат умря! Игнат умря!“ И в този момент ето го вашия човек — щрак, щрак! — засне ме... Сякаш някой ми бръкна в корема и ми изтръгна вътрешностите... Започнах да разбирам... Какво бе станало зад гърба ми... Моето столче, моите следи по столчето, моите стъпки... Всички бяха убедени, че мразя Игнат... А от Фани? Нищо... Тя пак пипаше с ръкавици, бе обува с огромни кецове, които явно не й бяха по мярка... Всички щяха да свидетелствуват колко грижовна, колко любеща съпруга е... Значи пак аз... Значи пак нагласена работа. Кръвта ми изстина, заскрежи се, бодеше вените ми, целият бях като на тръни... Приседнах на една пейка, погледнах вашия човек: „Е, хайде ела, арестувай ме! Всички улики са налице...“ Но той не ми обърна внимание. Й тогава за първи път се запитах — защо? Тръгнах... Всеки момент чаках да ме спрат. Никой не ме спря. Взех влака... На другия ден разбрах, че ме издирват... И пак се запитах — защо? Защо вашият човек не ме арестува? Нали бях в ръцете му... Бягах, криех се... Добрах се до приятеля ми, хижаря... Той ме прати при негови познати в една свинеферма в планината... Всеки изминат ден би трябвало да ме успокоява, но не — този въпрос „защо“ все по-настървено задълбаваше разума ми... И започнах да разбирам — така е нагласена работата... Може би уликите, които оставих там, са се видели слаби някому и затова ми даваше възможност да бягам и да се крия... И колкото по-дълго, и колкото по-усърдно — толкова по-добре... Значи съм гузен...

— По-добре за кого? — не се сдържах. — И кой според тебе е нагласявал така ситуацията? Ние, Фани?

— И аз се питах — усмихна се тъжно той. — Ако беше само вашият човек или само Фани, отговорът би бил по-лесен, макар и погрешен вероятно... И по-рано съм се питал — когато лежах в затвора — кой и защо? И доникъде не стигнах... То... Това нагласяване е някъде горе — той кимна към тавана — необяснимо, неясно... неназовимо като бог. И безпощадно. То е авторът — Фани и вашият човек в случая бяха само изпълнителите... Хората го наричат

орис, наричат го съдба, но какво ни казват с тия думи? Нищо повече от това, което аз ви казвам — тъмно, неясно, зловещо...

— Стига! — рекох. — Да се върнем към фактите...

— Още малко и свършвам — настоя Запрян. — Вие ме питайте — защо не съм помогнал на Игнат, защо не съм го спасил? Там, във фермата, и аз се запитах... Покрай свинете имах много време за размисъл. Запитах се и дори се укорих: „Защо, как можах? Такъв или инакъв, той все пак беше човек...“ И тръгнах обратно по стъпките си, та чак до оная заран, та чак до хроста, иззад който наблюдавах смъртта на Игнат... И полека-лека разбрах, че този въпрос „Защо?“ и този укор, и поривът да му помогна и тогава са били в мене, виели са нечленоразделно в мозъка ми, ала нещо по-силно, по-гръмогласно ги е притъпявало, заглушавало ги е...

— И какво е това нещо? — усмихнах се иронично. — Ако не е тайна, разбира се...

— Не е — погледна ме укорно Запрян. — Страхът. Огромният, всепоглъщащ страх. Там... около Игнат, се търкаляше моето столче, със следи от моите пръсти. Там витаеше предполагаемата ми омраза към него, за която всички знаеха... Ако бях се втурнал, каква бе гаранцията, че ще го спася? И какво можеше да се получи? Аз — сам, с един труп в ръцете си, по него следи от моите пръсти, край него — следи от моите обувки... И иди доказвай, че не си камила! Не, не — Запрян предугади възраженията ми, — не твърдя, че всичко това съм го премислил в онзи кратък миг, но уверявам ви — то е било в мене. Повярвайте ми — и поривът към доброто, както и страхът винаги са нечленоразделни...

— Да, разбрах — притворих очи. Искаше ми се този разговор да свърши. — Разбрах те...

— Но не ме оправдавате, нали? Не сте съгласен?

— Не — казах. — И никога няма да се съглася...

— Слаба утеха! — засмя се той. — Това... то ще продължава. Ще се засилва. Трябва да го знаете — вие и занапред ще си блъскате главата около истината за смъртта...

— Защо ще продължава? — отворих очи, изгледах го в упор.

— Защото страхът е по-силен от всичко. Не само като инстинкт. Ние всеки ден го дообогатяваме, подсилваме го с опита си... И вече знаем: много приятелски жестове — уж за подкрепа — са измислени,

за да убиват. И понякога убиват. В буквалния смисъл. И затова човек предпочита, не... настоява да живее сам, на разстояние от другите и отбягва жестовете им дори когато са наистина добронамерени. Отбягва ги яростно и светкавично, сякаш прицелени в сърцето му удари. Предпазвайки се от тях, понякога убива доброжелателя си. Толкова първично необузdana и невнимателна е реакцията му... защото я възпламенява страхът...

— Интересна теория — кимнах, макар да усещах, че точно в този миг нямам никакво право на суперменски фасони.

— Не е теория — усмихна се вяло Запрян.

— Може и така да е — рекох, — но в момента ме интересува друго. Вдигнете десния си крак и го сложете на табуретката.

Запрян се подчини, свивайки рамене — ново двайсет.

Върху гумената тока на обувката му тъмнееше огромна вдлъбнатина.

— Отдавна ли носите тези лапцуни? — попитах.

— Отдавна — рече той, оглеждайки недоверчиво половинките си. — Вече две години...

— Тази дупка на тока ви от какво е?

— Коя? — той опипа подметката си. — А, да... Миналото лято помагах на ватманката да вари компоти и стъпих, без да искам, в жарта...

— Тя дали ще си спомни тази подробност?

— Сигурно... Като ми припари отдолу, едва не обърнах казана с врялата вода върху краката й.

— А откъде имате тези кецове? — извадих найлоновия плик и го поставих върху бюрото. — Намерихме ги под леглото ви.

— Фани ми ги подари.

— Кога?

— Няколко дни преди да тръгнем с Игнат за Коматково. Обуй се, казва, да не ходиш там като просяк.

— Друг път правила ли ти е подаръци?

— Не, едва ме понасяше.

— Тя... спомена ли колко струват? И изобщо, знаеш ли?

— Не ми е казвала, но мисля, че знам. Вечерта преди отпътуването ни отидох в „Тенекиите“ с кецовете. Приятелите ми ги

честитиха. Един рече: „Страшни са. Китайски. Днеска ги бяха пуснали в ЦУМ по петнайсет и дваисет.“

— Момент — разрових папките си, намерих касовата бележка, която колегите бяха прибрали при обиска у дома на Игнат. Върху бележката бе написано: „2 к. X 15,20 — 30,40“. — Ясно — промърморих. — А как ще ни обясниш, че онази заран си излязъл без тях?

— Ами много просто — въздъхна той. — Нали вече казах: бях махмурлия, главата ми — мътна, бързах, в бързината за какво да мисля по-напред, нахлузил съм старите патъци и хайде... После чак като минавах край Пионерския дворец, се сетих, ама си рекох: сега няма да се връщам за едни кецове, хората и без това са свикнали да ме гледат окаян...

До късно през нощта връзвах нишките на уморителното ни издирване. Както и да ги усуквах, в началото винаги заставаеше Фани. Сега историята изглеждаше приблизително така: Госпожата отдавна е подготвяла бягството си. Първия сигнал за нея брат и е получил навярно от австрийците, при които тя е слугувала. После в „Пирогов“ се появява съдружникът на Курт Енгелман: „Нося ви много поздрави“ — или някаква парола, за да се сети тя кой се крие зад това име. Поставял е условия за заминаването ѝ — пари, колкото е възможно повече! — по това време фирмата му е закъсала. Сигурно е посочвал и някаква контролна цифра. Вярна на лешоядния си инстинкт — вече е имала опит с Маритов и с оперирания старец в „Пирогов“, — тя е знаела какво трябва да прави. И така — най-напред умореният от съдилищата и с разтропани нерви ватман. Най-кратката пътечка към смъртта е минавала през доверието му — безрезервно, сляпо, отчаяно. Когато в съдебната зала най-близкият му приятел е свидетелствал против него, Иван Драголов е намразил човешкия род. Не се е доверявал дори на себе си. Но ето — появява се госпожата. „Аз ще те спася!“ — усмихва му се и той се предава... С мазохистичен възторг се оставя да го вържат. Защо? Много просто — когато целият свят му казва „не“, само Фани му е кимнала: „Да! О, разбира се!“

Не е искала да си цапа ръцете, а може би се е и страхувала. Мобилизирайки всичките си женски умения, се е опитала да привлече Евдоким и дръзко е афиширала връзката си, та след смъртта на съпруга ѝ подозрението да падне върху любовника... Но Евдоким се е ужасил от замисъла ѝ. Избягал. Бягството му не е било в състояние да я разколебае. Постарала се е да си изкове желязно алиби с помощта на предания Теодосий Маритов. С какви ли очи я е погледнал ватманът, преди да притисне възглавницата към лицето му? Закъснението на пътническия влак, показанията на Маритов, на Евдоким и на продавача, от когото е купила въжето, я разобличаваха.

Дълго е треперела, докато се разсеят облаците. Била е повече от убедена, че Евдоким няма да я издаде. Човек на живота, той едва ли би си навлякъл беля с подновяването на следствието — та нали мнозина знаели, че е любовник на госпожата и е единственият, който има интерес от премахването на ватмана.

Поуспокоена, а може би и придобила кураж, тя набелязва втората си жертва — самотника Игнат, който на всичко отгоре страдал от угризения и от мания за величие. Целият свят му казвал „Не!“, дори най-близките му, Еленка и синът му — „Не, не се излагай!“, само госпожата го насърчила и той я последвал като слепец. Тя засилвала угризенията му — пъдела Запрян от къщи, задълбочавала маниите му, ласкаейки го на всяка крачка. Узнала в подробности за драмата между мъжа ѝ и приятеля му, решила да накисне Запрян — та нали всички знаели, че той би могъл да затаи мъст към Игнат... Съдбата сама ѝ давала нови и нови възможности — столчето на пройдохата, уговорката му със съпруга ѝ да пътуват до Коматково... Изградила плана си пределно просто — да убие мъжа си в гората, използвайки маниите му, да остави на местопроизшествието столчето на Запрян, следи от кецове, еднакви с неговите, и да се прибере у дома, за да посрещне раздавача, който трябвало да донесе пенсиите. За всеки случай записала на магнетофона гласа си, така че ако раздавачът подрани, да остане с впечатлението, че тя си е вкъщи. Преместила стрелките на часовника с дващест минути напред, за да изведе Игнат по-рано и да има време да се върне до шест. Знаела е, че след като повиси на гарата, Запрян ще се върне да търси Игнат, ще разпитва за него и така сам ще попадне в капана.

Не можела да знае, че разтревожен от настойчивостта ѝ, Игнат в последния момент ще помоли приятеля си да го чака пред блока. А когато в гората е чула Запрян да крещи и го е видяла да бяга презглава, тя самата се с ужасила, грабнала столчето и е хукнала. После го е захвърлила, разбирайки, че така гибелта на мъжа ѝ става още по-загадъчна. Непредвиденият инцидент я е забавил, но все пак успяла да се прибере. Унищожила кецовете и ръкавиците с киселина, изтрила водата, потекла от банята по стълбищата. Пристигнал е раздавачът — пенсиите, чашка ракия, бакшиш, иху-аха — както винаги. Измъчвала я е само мисълта за Запрян, а когато прочела във вестника, че го издирваме, ѝ е олекнало. Оставила ни е да се лутаме по следите му и

така е спечелила време, за да съобщи на брат си, че е готова за последната фаза на замислената от тях комбинация. А като получила телеграмата, че гостите ѝ от Виена пристигат, решила да премахне Запрян. Аз бях ѝ подсказал къде може да го намери. Пътуването ѝ с Маритов до хижата не даде резултат и това я хвърли в паника. Усещаше, че бъдещето ѝ виси на косъм. Всяка следваща крачка усилваше напрежението ѝ. Срещата с брат ѝ, молбата за граждански брак — все пак хитро измислено, комбинацията по изнасянето на долларите, очакваното разрешение, опитът ѝ да ме подкупи — във всичко това се долавяше нетърпение, готово да настоява, да крещи и, разбира се — да прави грешки... Въпреки че изглеждаше спокойна, през последните две седмици тя живееше на нокти и истерията ѝ я издаде, когато изпращаше брат си на аерогарата. Тя му заговори на български и го предизвика да ѝ отговори на родния си език. Маритов бе заминал, „женихът“ ѝ заминаваше, заминаваха парите ѝ, тя оставаше сама, усещайки с кожата си като диво животно някаква смътна, ала реална опасност, която затягаше обръча си около нея.

Така изглеждаха навързани нишките на нашето издирване. И уж имаше логика в тях, а нещо все ме смущаваше... Безпокойството ми идваше не толкова от грубостта на възлите — с времето щяхме да ги изгладим, — колкото от факта, че госпожа Фани, Теодосий Маритов и Запрян все още не бяха се срещнали очи в очи в кабинета ми. Знаех от опит, че при тези срещи уж логичните и стройни нишки на много следствия се бяха накъсвали и обърквали на провала.

Късно през нощта Савата ми се обади от Панчарево. Гласът му звучеше мудро, като насън. Съобщи ми, че следобед край гребната база е забелязан мъж, който по описанието приличал на Запрян, а малко по-късно се е мярнал и фотографът...

— Връщайте се — рекох. — Пилето кацна.

— Слава богу! — въздъхна Савата.

— Опитайте се да поспите — рекох. — В шест часа ви искам тука...

Изтегнах се на канапето и притворих очи. Чувствах се безкрайно уморен, плътта натезаваше болезнено върху костите ми, сънят бягаше от клепачите ми. Фаровете на автомобилите, които преминаваха отвън, проектираха някак странно предметите в кабинета, прокарваха бавно сенките им по стените и в тези сенки се мяркаше нещо от притаената

същност на Фани, на Евдоким, на Чочи, на шампионките по бързо събличане и Теодосий Маритов, на всички, които тайничко и полека се опитваха да притежават света. Не бяха нито първите, нито последните, отдадени на този хазарт.

Фани, брат ѝ и Маритов бяха захванали опасно, и ако питаш тях — съдбоносно начинание, — в него имаше всичко: разум, хитрост, изобретателност, липсваше само едно, може би най-важното — доверие. Пред очите ми — за кой ли път — възкръсваше сцената от изпращането на летището: Курт Енгелман, стиснал куфарчето с парите, забравил сестра си — а колко ли бяха копнели преди това да се зърнат, макар за миг равнодушен към по-нататъшната ѝ съдба, тя съска с омраза в лицето му, — а нали толкова се бяха обичали! — съска: „Знам, че ще ме излъжеш... Не ме погубвай...“ Сцена, сякаш от един отвъден свят, прощаване на прага между ада и рая...

Не знам защо, но тази сцена ме караше да си спомням Лондон. Свъсен, дъжделив мартенски ден. Хамерсмит хоспитал. Третото денонощие след трансплантацията на сина ми. Стомахът му се подува, лекарите вече не се усмихват... Тласкам количката, върху която той лежи, по безкрайните коридори — както някога в „Пирогов“ — и ми се иска да оглушея, за да не чувам стенанията: „Всичко било вери уел... Ще ме лъжат! Стига вече... Не искам! Оставете ме!“ Замиждавам, за да не виждам цвета на думите си „Всичко ще се оправи! Всичко ще се...“ — сега те навярно са обагрени с кръв.

После... Космическият покой около скенера, зеленикавият екран, обясненията на лекарите, които се мъча да проумея... Хората учат чужд език, за да общуват, да си пишат любовни писма, или просто за удоволствие, а в тези дни аз учех английски по учебника на страданието... „Вода... Много вода в стомаха... Незабавна операция.“ Думите като тънки иглички се впираха в разума ми.

„Не искам!“ — стенеше синът ми, докато носилката върху която лежеше, потъваше в търбуха на асансьора. Надигнало глава, момчето ме призоваваше: „Спри ги... кажи им да ме оставят... Стига...“ Аз не помръднах. В очите му пламна и прегоря люта, отровназелена ненавист: „Защо ли те моля... Ти си добре!“ — главата му клюмна назад. Вратите на асансьора хлопнаха.

А сега — накъде? Един-единствен човек обещаваше да спаси сина ми, довчера все още крепеше надеждите ни, а сега...

Бавно се потътрих навън. Посрещна ме дъждът — ситен като мъглица, бавен и упорит... Проникваше в порите... Дъждът, който при други обстоятелства бих проклинал. Еднообразният, скучен шпалир от тухлени къщици, на които бих се присмивал заради липсата на въображение... Правата и безкрайна Дю кейн роуд, по която би ми омръзнало да вървя и бих се върнал... Сега ги благославях. И вървах... Дъждът ме охлаждаше, къщите не безпокояха сетивата ми, улицата ми даваше възможност да вървя, да вървя, за да не падна...

Огромна фасада застана на пътя ми. Високо над вратата — кръст... „Погребален дом или църква?“ — мярна се в разума ми, но нямах време, не бях загубил навика си да размишлявам... И както вървах направо, все направо — влязох... Какво търсех там? Бог? И изобщо търсех ли нещо? Един-единствен човек на тази земя ни обещаваше спасение и не успя... Значи все пак съм търсил, надявал съм се... милост спасение, надежда... Сигурно. Седнах на една от последните банки — върху подиума пасторът монотонно четеше проповедта си — и притворих очи... „Само дано не се мъчи!“ — помолих се... Залата зашумя. Проповедта бе свършила. Хората си стискаха ръцете. Моят съсед ме погледна, поколеба се — не зная как съм изглеждал, — протегна ръка... Това ръкостискане ме върна на земята. И разбрах: ако съм търсил бога — в този миг го намерих.

Бързах обратно към болницата и проклинах безкрайната улица.

Мъчех се да заспя в кабинета си.

Мислех за жена ми и за сина ми, който в този час може би се пробуждаха в Лондон, екзалтирани и същевременно съмняващи се в щастливата развръзка, срещу тях, в усойната „приват гардън“ сега навярно се надпяваха птиците.

„Ето — рекох си — утре свършваме с тая гнила история, взимам отпуска, напивам се и отивам в Лондон да си ги прибера...“ Изпълваше ме някакво странно чувство на лекота и спокойствие.

Призори звъннах на началника и го помолих да дойде малко по-рано в управлението. „Успяхте ли?“ — попита той все още сънен. „Да — рекох. — Нямаме време за губене.“ „Добре“ — отзова се без особен ентузиазъм, очевидно ранното ми позвъняване не го бе очаровало кой знае колко.

Изтичах в тоалетната, съблякох се до кръста. Стоях дълго под ледената струя — резливата вода изстъргваше като с нож налепите на

умората по кожата ми, просветляваше бавно стъмнената ми същност, изпълваше ме с лудо желание да замахвам, да тичам, да се сражавам...

Щом пристигна полковник Кирилов, отидох при него, пуснах му записа от разпита на Запрян и му представих историята така, както си я представях, с всичките свидетелски показания, факти и доказателства. „Ясно — каза той накрая. — Все пак успя, въпреки че я беше подхванал доста изшироко... Сега? Задържахме я, нали?“ Кимнах. Той въздъхна и подписа документите. Подписа ги изшироко както винаги, сякаш с подписа обграждаше престъпниците и не им даваше възможност да се измъкнат.

И уж тази заран всичко ми бе подредено като по ноти, уж бях готов да се закълна какво и как ще се случи всяка секунда, а още след излизането от кабинета на началника ме връхлетяха разни непредвидени обстоятелства. Най-напред ми се обади Кичка Евтимова по телефона. Глези се може би към десетина минути — та познай кой е, та толкова ли не се сещаш, толкова ли бързо забравяш познатите си, — преди да си каже името. После съвсем делово ми съобщи, че е пристигнала в София с цяла бала пари, та да съм минел край гарата да я взема. „Хем ще ми покажеш София, хем ще си поживеем, нали?“ Не си спомних да съм ѝ обещавал такова нещо. Казах ѝ, че съм ужасно зает в момента и сбърках.

— Ами да ти се обадя следобед? — настоя глезено тя. — Или привечер?

— Огън ми гори на главата, момиче — въздъхнах. — Ако си дошла само да ме видиш, взимай си влака и обратно...

И прекъснах разговора. Слушалката моментално заподскача върху вилката. Вдигнах я, готов да наругая неочакваната си гостенка. Обаждаше се Марко, когото бях изпратил заедно с Мони да наблюдават госпожата. Бях убеден, че всяка нейна по-нататъшна стъпка е заредена с непредвидени опасности, искаше ми се да ги предотвратя.

— Излиза за десетина минути на междустълбищната площадка — докладва Мони. — Полива цветята в саксиите, нещо рови из тях... не се виждаше добре.

— Сега къде е? — настръхнах.

— Прибра се.

— Хубаво — успокоих се. — Не я изпускайте от очи. Най-късно след половин час сме там.

Докато преравах бележника си, търсейки номера, на който трябваше да се обадя, за да проверя защо се бавеше разрешението за задържане, телефонът отново звънна. Вдигнах слушалката.

— Да не мислиш, че ми е било лесно да се измъкна от къщи? — впи се в ухото ми плачливият глас на Кичка Евтимова. — Сама с толкова пари в джоба...

— Така е — въздъхнах и за миг си представих хилядите игри, които е трябвало да разиграва у дома, за да потегли най-сетне към приключението си. — Така е, крава си... Но нали се разбрахме. Много съжалявам, не...

— Знаех си — изкрещя тя. — Ще ми обещаеш чудеса, за да си свършиш работата, и после — сиктер! Но да не си мислиш, че само ти си мъж в София...

И ми тегли такава майна, че ми прокълтяха ушите, и прекъсна връзката. Огледах скептично слушалката — шашави жени! — набрах необходимия ми номер... Успокоиха ме — заповедта за задържане е готова, в момента я завеждали, придавали ѝ канцеларски вид, след броени минути ще ми я донесат. Въздъхнах и се обадих на началника на ареста. Помолих го да доведат Запрян в кабинета на следователя. Бяхме се уговорили да го разпита още веднъж, за да го „загрее“ преди срещата му с Фани.

— Добре, началство — отзова се началникът на ареста. — Да не забравя само... този Теодосий Маритов настоява да се срещнете на всяка цена.

— Сега не ми е до него! — отсякох.

— Много настоява — въздъхна колегата. — Подлуди ни, през минута бие по вратата. Само за две минути, вика... Та, ако можеш...

— Хубаво — изсвистя гърлото ми. — Ще мина към него...

Закрачих нервно из кабинета си. „Тая заповед за задържане — скърцах зъби, — докато я изведат, заведат, човек може да мине границата... или да пукне...“

Телефонът извънтя.

— Господжата си поръча такси до Централни гробища — докладва Марко. — Какво да правим?

— Спрете я на всяка цена — изкрещях. — Измисли някакъв повод.

Отново се обадох в канцеларията — хайде бе, какво става с тая заповед?

— Идва — отговориха ми успокояващо, — идва, не се притеснявай...

— Да ви вземат дяволите — изругах. — И вас, и спокойствието ви.

И в същия миг, още преди да бях хвърлил слушалката, мембраната ѝ се разтърси от зумерните модуляции на патрулната кола.

— Току-що ѝ телефонираха — докладва Марко.

— Кой? — изстинах. — Какво...

— Казаха ѝ: „Добро утро, госпожа. Приятен ден. Свърши се твоята!“ — и край... Дрезгав мъжки глас...

Притворих очи. Мозъкът ми искреше от напрежение — кой, кой, кой... Евдоким? Едва ли...

— Качвай се горе — наредих на Марко, обледенял от злост. — Докато се разправяте, аз ще дойда. И умната...

Но той вече бе хукнал. Изтичах към стаята на следователя, отворих. Запрян, настанил се удобно във фотьойла, мижеше срещу слънцето. До него стоеше милиционер.

— Ти ли се обади на Фани? — изкрещях.

Запрян подскочи, изгледа ме недоумяващо.

— Аз — каза. — Че какво... Нека да потрепери...

Лицето на конвойния се изкриви от ужас, пот изби върху челото му.

— Само за секунда — заоправдава се. — Надникнах в коридора, щото чух гласа на един колега... Трябваше да му кажа нещо.

Ако можех, бих го убил с поглед в тази секунда. Треснах вратата и се втурнах надолу по стълбите. „Кафе, цигарки, клюки, размотаване!“ — стенех, диво хрущяха челюстите ми... Смътно предчувствие мачкаше сърцето ми.

Подадох ми заповедта за задържане в движение. „Ей, по-полека!“ — викнаха подире ми. „Всички сте за пенсия!“ — изкрещях в отговор и преди да профуча край пропуска, се сетих: „Ами Теодосий Маритов, нали искаше да ме види?“ — поколебах се за миг и запрепусках към ареста.

— Казвай с две думи — изкрещях в лицето на шашнатия Теодосий.

— Тя има пистолет — изломоти той.

И сякаш ме заля с вряла вода. Топях се като грудка сняг пред очите му. Той се уплаши.

— Останал ѝ е от Игнат — запелтечи. — Вчера се сетих и викам...

Изпсувах го, полетях нагоре по стълбите. Уж бързах, а ми се струваше, че се влача... Всичко в мен беше омекнало, тътреше се.

Скочих в колата, в която вече ме чакаха Савата и Коста, извиках: „Карай!“ После грабнах телефона, свързах се с Мони.

— Марко тръгна ли? — попитах с умиращ глас.

— Да. Преди... няма и минута.

— Спри го! — изкрещях и сякаш кръв хлуйна от гърлото ми. — На всяка цена... Ако трябва, стреляй... Срути блока... Аз отговарям...

Слушалката онемя в ръката ми. Савата усети, че се е случило нещо непредвидено, натисна газта докрай, включи сирената. Притворих очи, отпуснах се. Колата скриптеше на завоите, виеше, гумите ѝ свиреха... И в мен всичко скимтеше, задъхваше се и виеше. Виеше от безпомощност.

„Дано асансьорът е повреден — молах се. — Дано сбърка етаж. Дано се посуети, дано се забави...“ Стисках юмруци, измолвах от съдбата онова, за което при друг случай бих упрекнал Марко.

Колата се врязваше като мълния в коридора между стъписаните автомобили и минувачи. „Ще успеем!“ — помислих си.

И въпреки това закъсняхме. Тъкмо смъквах Марко от асансьора — блед като платно. Кръвта му биеше по тавана.

— Бягай горе — успя да прошепне и загуби съзнание.

— Къде... — обърнах се към Мони, който изнемогваше под тежестта на другаря си.

— В ключицата... — рече той. — Но нали виждаш... много кръв.

— Пристегни го — и в „Пирогов“... Сава, ти телефонирай — линейката с лекарския екип да ги посрещне.

— Разбрано — промърмориха, понесоха Марко към колата.

Останах сам. Съвсем сам. Обгърнат в пустота... А знаех, че сега целият свят ме гледа. Качих се в асансьора, потеглих нагоре. При всеки друг случай бих казал — лудост е. Но сега знаех — това е единствено

възможната ми реакция. Най-оправданата... Най-необходимата... Най-справедливата. Щом като бях пропуснал да предвидя случилото се... Щом като бях счел, че е излишно да напомням на Марко да бъде предпазлив, да внимава... „Защо бе, момче? — проплака сърцето ми. — Нали уж си най-опитният и най-разумният?“

На етажа отворих внимателно асансьорната врата и се промъкнах край стената така, че да остана извън евентуалния обстрел... В луксозната врата зееха две пробойни. „Това е — признах си. — Загубихме инстинкта си за самосъхранение, усета към оръжието... Подведе ни пустото чувство за превъзходство.“

Ритнах вратата с всички сила и моментално се дръпнах. „Стреляй!“ — подсказах на госпожата.

В апартамента цареше тишина. Извадих пистолета си, заредих го. Изцедих от тубичката парченце гъста оръжейна смазка, протегнах ръка, замазах окото на шпионката. Отново ритнах вратата. Никакъв отговор. Никакъв звук. „Дебне ме — помислих си. — Дебне ме, или...“ В краткия миг на размисъл проумях какво се беше случило. Свих се на топка, изсилих се и връхлетях вратата ниско, на равнището на колената си... Толкова неукротим и див, експлозивен беше поривът ми — като на изстреляно гюле, изобщо не почувствах болка... Посветих се на прага на хола. Лежах с пръст на спусъка и се озъртах.

Госпожата седеше отпусната в креслото с гръб към мене и изобщо не се сецаше да се обърне. Беше облечена в ефирната си корекомска рокля, смътно сияеха бижутата ѝ. На пода до нея пистолетът още димеше, макар и невзрачно. Още пулсираше, макар и вяло, кръвта от слепоочието ѝ. На масата пред нея белееше луксозен гланцов лист. „Се ла ви!“ — бе написала върху него с флумастер. Флумастерът лежеше чинно върху ъгъла на листа, запушен, така че да не цапа покривката.

Обърнах се — в рамката на входната врата стояха Савата и младокът. Вдигнах рамене. Тръгнах към тях.

— Извикайте дежурната група — рекох и не можах да позная гласа си.

По стълбите вече се събираше народ. Слизах мълчаливо надолу, опитвах се да прибера пистолета си и все не уцелвах кобура. Изнемогнах... Сякаш я носех на гърба си цялата тази панелна

кооперация заедно с хората, накачулили стълбите. Добре, че Савата крачеше до мене.

— Удрял ли си някога жена? — попитах го.

— Не — каза той.

— И аз — въздъгнах. — Но преди малко ми се искаше да го направя.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.